

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Liviu Rebreanu

Adam și Eva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/index1901-1932

Coperta colecției: Val Munteanu
Ilustrația copertei: Emilia Bobola

București, 1970

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Liviu
Rebreanu

Adam şi Eva

roman

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA"
– SIBIU –
INVENTARIAT 1993

Bibl. Inst. de Inv. Superior Sibiu
INV. Nr. 72.973 1980

INV 2010

27 DEC 1985

Editura Eminescu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelibraria.ro/mdr1900-1932

II 19.728
B. Institutul Pedagogic
Inv. 44.129

1747

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/ro/monument/1932

NOTA ASUPRA EDIȚIEI

EDIȚIA DE FAȚĂ A FOLOSIT textul stabilit de către N. Gheran, aflat în curs de apariție la Editura Minerva, în cadrul seriei de „Opere". Ținînd seama de faptul că ediția noastră este destinată celui mai larg public, în scopul de a oferi cititorului un text cît mai accesibil s-a procedat la unificarea formelor duble în favoarea acelei variante impuse ulterior de limba literară (de exemplu: sînt și nu sunt, sub și nu subt) și s-au aplicat o serie de norme ortografice. Au fost păstrate însă forme lexicale folosite frecvent de autor și care pot exprima o

B. Institutul Pedagogic de 3 ani - Iași -

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

nuanță stilistică aparte, diferită de aceea generalizată în limba actuală: fantazic, princesă, dumineacă, sălbatec, lunatec, jăratec, întunerec, aleei, școalei, adăoga, sfirtica, răzima, resfira, spăiminta etc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„Man muss nicht alles glauben was die Leute sagen; man muss aber auch nicht glauben dass sie es ganz ohne Grund sagen."

Kant

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.bcucluj.ro/copyright 1957

INCEPUTUL

ODAIA ERA ALBĂ CA UN CULCUȘ de fecioară. Apusul își filtra agonia prin două ferestre înalte, schițînd pe parchet două romburi de lumină portocalie, care cuprindeau picioarele patului într-o îmbrățișare tremurătoare.

Un miros straniu de albeață respirau pereții proaspăt văruiți și se cernea în unde subțiri pe măsuța cu trei scaune dintre ferestre, pe soba de teracotă din colț, pe noptiera de la căpătîiul patului și chiar pe jilțul de paie în care veghea sora de caritate Dafina, îmbrăcată în șorț alb, cu bonetă albă pe creștet și cu o cruciuliță roșie între sînii plini de sănătate. Din unghere răsăreau umbre sfioase, cenușii, înaintau domol și apoi, brusc, se stingeau, speriate parcă de tăcerea deasă ce căptușea odaia și înghițea tic-tacul grav al pendulei atîrnate deasupra calendarului, pe fîșia de zid dintre cele două geamuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniera/ndri1901.1932

Dafina ședea neclintită, cu mîinile în poală pe ziarul împăturit frumos, privind la bolnavul care zăcea cu brațele întinse peste învelitoarea albă, capul înfășurat într-un pansament alb din care i se vedea numai fața de ceară, vrîstată cu trei linii negre paralele — sprîncenele, genele și mustățile. Pleoapele-i închise păreau niște pete violete, iar buzele cărnoase erau atît de palide că de-abia li se deosebeau marginile.

În ochii surorii de caritate mocnea înduioșare și nedumerire. Compătimea pe bietul bolnav cu toată pasiunea, mai ales de cînd descoperise că e victima unei drame amoroase. Era foarte blîndă și tot atît de sentimentală. Cîrlionții aurii răzvrătiți îi alintau obrajii rumeni, și ochii ei leneși, albaștri, pîlpîiau în lacrimi. Colega pe care a schimbat-o azi dimineață i-a șoptit în grabă că pacientul e un profesor mare, că a fost împușcat de un muscal gelos, că l-au adus aseară tîrziu aci, la Sanatoriul Sfînta Maria, și că doctorul Filostrat e tare înfuriat, ceea ce înseamnă că șansele de scăpare sînt puține...

Pentru Dafina, fire lacomă de iubiri romantice, cuvintele tovarășei fură ca un bob de sare pe o rană vie; inima îi sfîrîia de curiozitate. Dorea amănunte, multe, minunate, și nu venea nimeni să i le dea. Bolnavul nu se clintise toată ziua, nici cînd i s-a schimbat pansamentul n-a deschis ochii. Pe foaia de temperatură, cu litere caligrafice, scria doar numele : Toma Novac.

A avut mari speranțe în *Universul* pe care i l-a strecurat, spre amiazi, tovarășa. „Drama din Strada Albă", însă, era lichidată în cîteva rînduri seci. Dafina le-a citit și răscitit, căutînd înțelesuri tainice în frazele convenționale. Negăsind ce rîvnea, sufletul i se scălda într-o tristețe sură în care pluteau, ca firele destrămate dintr-o țesătură veche, cuvintele tipărite : „Ieri, pe la orele șapte seara, în Strada Albă nr. 7, emigrantul rus Ștefan Alexandrovici Poplinski, stabilit de curînd în Capitală, venind de la Berlin unde se refugiase în urma revoluției, a tras patru focuri de revolver asupra domnului Toma Novac, bine cunoscutul profesor de la Universitatea din București. Cauza crimei pare a fi eterna gelozie. Din primele cercetări ar rezulta că simpaticul profesor a fost surprins în flagrant delict de adulter cu tînăra și frumoasa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Scriitorilor 1932

soție a străinului gelos. Toate patru gloanțele au lovit în plin, încît profesorul Novac, transportat grabnic la sanatoriul doctorului Filostrat, se află în agonie. Numai o minune i-ar mai putea salva viața. Criminalul a fost arestat. Doamna a scăpat neatinsă, alegîndu-se doar cu spaima. Crima a produs senzație imensă deoarece asasinul este descendentul unei familii mari, se zice chiar că ar fi baron. În Capitală avea puține cunoștințe. Era hotărît să rămîie definitiv în țară, frumoasa lui soție se spune că ar avea moșii străvechi..."

Dar cum e eroina ? Și cum s-au cunoscut, cum s-au iubit, cum au fost surprinși ? Apoi criminalul ?... Întrebările frămîntau pe Dafina în jilțul de paie ca într-un scaun de tortură. Încerca să-și mai astîmpere setea cîntărind pe eroul dramei. Îl plăcea. Își zicea că merită să fie iubit și de o contesă. Îl iubea.

Pe urmă îi veni să citească iar, mai atent, știrea din ziar. Poate că totuși va descoperi vreun semn între rînduri asupra pacientului iubit. Desfășură domol gazeta și se adînci în „Crima din Strada Albă".

Atunci Toma Novac ridică pleoapele ca și cînd s-ar fi trezit dintr-un somn fără visuri. O durere uniformă îi înfășura tot corpul. Lumina moale îi ustura ochii mari negri, cu o lucire stranie, cu bulbii roșii ca înecați în sînge. Văzu întîi pendula dintre ferestre : limba se legăna rar, greoi, fără zgomot, iar cadranul părea spălăcit de nu putea distinge nici cifrele, nici minutarele. Dedesubt însă, pe cadranul de perete, citi ușor un șapte negru arab și altul roșu roman.

— Ciudat calendar ! îi trecu prin minte. Și luna e scrisă cu cifre... N-am mai pomenit...

Și numaidecît își zise, parc-ar fi vrut să-și controleze luciditatea :

— Ziua a șaptea din luna a șaptea... Coincidență !... Care-i luna a șaptea ?

În aceeași vreme însă privirile ochilor imobili lunecau, mirate și întrebătoare, de ici-colo :

— Unde sînt ?... Ce s-a întîmplat ?

Pe frunte simțea o bandă de fier ce-i apăsa țeasta. Se gîndi să întindă brațul, să-și pipăie capul. Încercarea de mișcare i-o reteză din începuturi o năvală de durere care-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
exhibitions.ivanan.md/1901-1937

Dafina ședea neclintită, cu mîinile în poală pe ziarul împăturit frumos, privind la bolnavul care zăcea cu brațele întinse peste învelitoarea albă, capul înfășurat într-un pansament alb din care i se vedea numai fața de ceară, vrîstată cu trei linii negre paralele — sprîncenele, genele și mustățile. Pleoapele-i închise păreau niște pete violete, iar buzele cărnoase erau atît de palide că de-abia li se deosebeau marginile.

În ochii surorii de caritate mocnea îndoiosare și nedumerire. Compătimea pe bietul bolnav cu toată pasiunea, mai ales de cînd descoperise că e victima unei drame amoroase. Era foarte blîndă și tot atît de sentimentală. Cîrlionții aurii răzvrătiți îi alintau obrajii rumeni, și ochii ei leneși, albaștri, pîlpîiau în lacrimi. Colega pe care a schimbat-o azi dimineață i-a șoptit în grabă că pacientul e un profesor mare, că a fost împușcat de un muscal gelos, că l-au adus aseară tîrziu aci, la Sanatoriul Sfînta Maria, și că doctorul Filostrat e tare înfuriat, ceea ce înseamnă că șansele de scăpare sînt puține...

Pentru Dafina, fire lacomă de iubiri romantice, cuvintele tovarășei fură ca un bob de sare pe o rană vie; inima îi sfîrîia de curiozitate. Dorea amănunte, multe, minunate, și nu venea nimeni să i le dea. Bolnavul nu se clintise toată ziua, nici cînd i s-a schimbat pansamentul n-a deschis ochii. Pe foaia de temperatură, cu litere caligrafice, scria doar numele : Toma Novac.

A avut mari speranțe în *Universul* pe care i l-a strecurat, spre amiazi, tovarășa. „Drama din Strada Albă", însă, era lichidată în cîteva rînduri seci. Dafina le-a citit și răscitit, căutînd înțelesuri tainice în frazele convenționale. Negăsind ce rîvnea, sufletul i se scălda într-o tristețe sură în care pluteau, ca firele destrămate dintr-o țesătură veche, cuvintele tipărite : „Ieri, pe la orele șapte seara, în Strada Albă nr. 7, emigrantul rus Ștefan Alexandrovici Poplinski, stabilit de curînd în Capitală, venind de la Berlin unde se refugiase în urma revoluției, a tras patru focuri de revolver asupra domnului Toma Novac, bine cunoscutul profesor de la Universitatea din București. Cauza crimei pare a fi eterna gelozie. Din primele cercetări ar rezulta că simpaticul profesor a fost surprins în flagrant delict de adulter cu tînăra și frumoasa

Muzeul Digital al Romanului Românesc

soție a străinului gelos. Toate patru gloanțele au lovit în plin, încît profesorul Novac, transportat grabnic la sanatoriul doctorului Filostrat, se află în agonie. Numai o minune i-ar mai putea salva viața. Criminalul a fost arestat. Doamna a scăpat neatinsă, alegîndu-se doar cu spaima. Crima a produs senzație imensă deoarece asasinul este descendentul unei familii mari, se zice chiar că ar fi baron. În Capitală avea puține cunoștințe. Era hotărît să rămîie definitiv în țară, frumoasa lui soție se spune că ar avea moșii străvechi..."

Dar cum e eroina ? Și cum s-au cunoscut, cum s-au iubit, cum au fost surprinși ? Apoi criminalul ?... Întrebările frămîntau pe Dafina în jilțul de paie ca într-un scaun de tortură. Încerca să-și mai astimpere setea cîntărind pe eroul dramei. Îl plăcea. Își zicea că merită să fie iubit și de o contesă. Îl iubea.

Pe urmă îi veni să citească iar, mai atent, știrea din ziar. Poate că totuși va descoperi vreun semn între rînduri asupra pacientului iubit. Desfășură domol gazeta și se adînci în „Crima din Strada Albă".

Atunci Toma Novac ridică pleoapele ca și cînd s-ar fi trezit dintr-un somn fără visuri. O durere uniformă îi înfășura tot corpul. Lumina moale îi ustura ochii mari negri, cu o lucire stranie, cu bulbii roșii ca înecați în sînge. Văzu întîi pendula dintre ferestre : limba se legăna rar, greoi, fără zgomot, iar cadranul părea spălăcit de nu putea distinge nici cifrele, nici minutarele. Dedesubt însă, pe cadranul de perete, citi ușor un șapte negru arab și altul roșu roman.

— Ciudat calendar ! îi trecu prin minte. Și luna e scrisă cu cifre... N-am mai pomenit...

Și numaidecît își zise, parc-ar fi vrut să-și controleze luciditatea :

— Ziua a șaptea din luna a șaptea... Coincidență !... Care-i luna a șaptea ?

În aceeași vreme însă privirile ochilor imobili lunecau, mirate și întrebătoare, de ici-colo :

— Unde sînt ?... Ce s-a întîmplat ?

Pe frunte simțea o bandă de fier ce-i apăsa țeasta. Se gîndi să întindă brațul, să-și pipăie capul. Încercarea de mișcare i-o reteză din începuturi o năvală de durere care-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdlr1901-1932

stîrni un geamăt scurt, năbușit. Gemătul apoi scormoni alte dureri, ca niște cuțite, înfipte deodată crestîndu-i trupul în mii de locuri, încît nu mai îndrăzni nici să închidă ochii.

Dafina auzi suspinul ca prin vis, se spăimîntă, scăpă ziarul din mîini, sări în picioare și murmură buimăcită, apropiindu-se de pat :

— Doriți ceva, domnule ?... O, bine că v-ați...

Toma Novac de-abia acum o zări. Îl supără atît de rău că strînse repede pleoapele, uitîndu-și suferințele.

— Sanatoriu ! se gîndi pe urmă mai nedumerit, aproape minios. Ce caut eu aici ?... Ce s-a întîmplat ?

În loc de răspunsuri, urechile lui urmăreau respirația înfricoșată a surorii de caritate care rămăsese uluită lîngă pat. Peste un răstimp îi auzi pașii, numai trei, foșnetul rochiei de stambă nouă, pîrîitul scaunului de nuiele și pe urmă fișîit de hîrtie. Dafina își întoarse ziarul, clătinînd din cap, cu ochii la eroul ei, al cărui piept se zbuciuma ca sfîrticat de o gheară nevăzută.

În tăcerea ce-și urzea din nou paianjenișul în odaie, gîndurile bolnavului porniră furtunos după explicații. Amintirea însăși parcă i-ar fi fost rănită, nu izbutea să se înfiripeze. Crîmpeie vagi îi răsăreau și se stingeau în creieri, fără să se poată închega într-o rînduire cu rost. Tocmai tîrziu se ivi, șovăitor, chipul unei femei care-și smulse numele din caleidoscopul cioburilor de imagini :

— Ileana...

Apoi numele porni singur, în zigzaguri vertiginoase, să adune într-un mănunchi amintirile răzlețe și amorțite. Chipul femeii se limpezea acum : un căpșor blond cu niște ochi în care bulbucea fericirea... Îi răsări în suflet o bucurie atît de fierbinte că într-însa parcă i se topiră îndată toate durerile. O clipă. Apoi în spatele femeii se ridică o umbră care o îmbrățișă, din ce în ce mai brutal, pînă cînd vedenia bălaie, se transformă într-o figură sălbatică și hidoasă cu privirea clocotitoare de ură. Pe urmă patru răbufnituri, ca lovituri de ciocan, îi răsunară în urechi, izgonind chiar fărîmiturile de gînduri din creierii aprinși. Bubuiturile, mereu cîte patru, se repetau tot mai repede, amalgamîndu-se în sfîrșit într-un vîrtej prelung ce-i alerga prin oase, prin carne, prin nervi, atițînd pretutindeni focare de dureri. Apoi și vîjîitul se

Muzeul Digital al Romanului Românesc

curmă bruse, parcă i s-ar fi extirpat rădăcinile auzului, lăsînd în urmă doar un întuneric amar în care rătăceau iarăşi frînturi de gînduri, fără stăpîn, ca stropii de ploaie în noaptea vîntoasă de toamnă.

— Acuma trebuie să mor ! îi luci, în sfîrşit, deodată, ascuţit ca o săgeată.

Gîndul îl întărîta întocmai ca cleştele de fier ce-i zdrobea fruntea. Ar fi vrut să-l strivească, dar îşi simţea adormite toate puterile.

— Acum trebuie să mor ! îi juca prin creieri, stăruitor, un ritm sprinten ca o sfidare.

Necutezînd să-l alunge căută să se împace cu el :

— Cine se naşte trebuie să moară.

Un zîmbet ironic îi înflori alături. Asta era o lozincă de-a lui împrumutată din înţelepciunea populară. O repetase peste douăzeci de ani, tam-nesam, pretutindeni, ostentativ, deşi îşi dădea seama cît era de ieftină. Şi totuşi, acuma parcă vorbele acestea, în ciuda ironiei, au dobîndit un înţeles nebănuit de adînc !

— Moartea e o ipoteză pînă în momentul cînd omul se pomeneşte în braţele ei, fără nici o speranţă de întoarcere.

Fraza apăru nechemată, ca un răspuns la lozinca lui răsuflată. Îşi aducea aminte foarte clar cum a surîs, cu o superioritate îngîmfată, cînd a auzit-o întîia oară, dar nu se putea dumeri unde a auzit-o şi cine a rostit-o ? Silindu-se să descopere în trecut pe cel ce a spus fraza, se îmbulzi iar, poruncitor, gîndul :

— Acum trebuie să mor.

Atît de poruncitor astă dată, că-i stîrni veşnica întrebare :

— De ce ?

Înaintea lanţului de argumente, fără început şi fără sfîrşit, prin care se silise o viaţă întreagă, zadarnic, să ajungă la o încheiere deplin satisfăcătoare, i se întruchipă în suflet iarăşi femeia de adineaori, mai ispititoare, ca o călăuză pentru o cale lungă necunoscută. Inima i se umplu deodată de o fericire dureros de mare. Numai o clipire ţinu, dar clipirea parcă răscumpăra din belşug suferinţele tuturor vieţilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1931-1932

— Fericirea adevărată e totdeauna o clipă — se gîndi bolnavul, cu amintirea ei proaspătă în suflet. Mai multă n-ar putea îndura firea omului care, deseori, într-o viață de mulți ani, nu are norocul să întîlnească nici clipa aceasta, nici măcar să se apropie de ea.

Toma Novac își simțea mintea limpede și liniștită, ca după o odihnă binefăcătoare. Amintirile îl pîndeau din toate ascunzișurile, se înșiruiau, zîmbeau, sfioase și albe ca florile castității. Îi mîngîiau inima, vorbindu-i numai despre Ileana.

Era o dimineață de mai cînd a întîlnit-o, întîmplător, pe o stradă plină de lume. A recunoscut-o înainte de a se apropia de dînsa, deși n-o mai văzuse niciodată. De cîteva zile inima lui o aștepta și o căuta. Și a găsit-o printre miile de oameni indiferenți. I-a zărit mai întîi ochii verzi cu luminile calde și moi. S-a cutremurat pînă în temeliile ființei lui, ca și cînd i s-ar fi lămurit fulgerător toate misterele vieții. Apoi li s-au încrucișat privirile și din uimirea ei a înțeles că și ea l-a recunoscut deși nu l-a mai văzut niciodată. Mergea la brațul unui bărbat străin, dar Toma simțea cum inima ei rămînea în urmă lîngă inima lui.

Șapte zile lungi a pierdut-o. Îndoieli și nădejdi i-au răscolit mărunțaiele sufletului. Pe urmă s-au întîlnit iar, pe neașteptate. A urmărit-o pretutindeni, ceasuri întregi, pînă acasă, seara tîrziu. Și a doua zi a bătut la poarta ei, a intrat și s-au îmbrățișat înainte de a-și cunoaște numele. Își dădeau seama amîndoi că sufletele lor se căutau de mult, poate de mii și mii de ani.

Străinul, la brațul căruia o zărise pe stradă, i-a găsit îmbrățișați. În fața revolverului, Toma Novac a avut o singură grije : Ileana. A primit gloanțele fără nici o durere. Numai țipătul ei l-a durut, un țipăt desperat în care se sfîșia o inimă.

— Acuma trebuie să mor ! îi țîșni iar în creieri un fir de argint înroșit ce arse amintirile dimprejur, lăsînd în urmă un gol cenușiu.

Golul se mărea mereu ca o băşică în care sufli fără să-ți pese că s-ar putea sparge.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Asta înseamnă că se apropie sfîrşitul — se gîndi bolnavul şi, pe portiţa gîndului, simţea cum se furişa în golul ameninţător o diră de groază care totuşi părea plăcută.

În aceaşi clipă, însă, Toma Novac mai simţea că sora de caritate a venit iar lîngă pat; îi auzea chiar bătăile inimii.

Se uită la foaia de temperatură — îşi zise dînsul. Acuma se uită la mine... Acuma ridică mîna... parc-ar vrea să-mi pipăie pulsul...

Groaza dinlăuntru cu gîndurile de-afară se împreunară deodată într-un simţămînt de uşurare. Alte amintiri i se deşteptară, întîi încîlcite, apoi mai închegate şi, în sfîrşit, rotunjite ca verigile unui lanţ.

— A, Tudor Aleman! suspină Toma, cuprins de o mulţumire mare. Da, da, Aleman... În sfîrşit.

Acum îşi dădu seama că Aleman a rostit fraza care-l zbuciumase adineaori şi că amintirea lui a fost aici, la picioarele patului, lîngă sora de caritate, aşteptînd doar prilejul să-şi vestească prezenţa şi să-i ofere toate lămuririle.

Un om mărunţel, slăbuţ, cu un barbişon alb, cu părul alb şi obrajii rumeni, cu nişte ochi negri veşnic zîmbitori şi atît de vii că privirea lor te pătrundea pînă în fundul sufletului. Toma Novac l-a cunoscut în casa avocatului Brebenaru, la un botez. A sosit tîrziu, în timpul slujbei religioase. Preotul citea şi cînta, un dascăl fonf îi răspundea, iar lumea împrejur şoptea pe înfundate. Singur Aleman asculta cu evlavie cuvintele evangheliei. La sfîrşit, după prezentări, Novac murmură indiferent:

— Frumoasă slujbă...

— Glasul lui Dumnezeu e totdeauna frumos — zise bătrînul cu o sclipire stranie în ochi.

Toma îl privi puţin mirat şi trecu. Schimbă cîteva vorbe cu Brebenaru, apoi cu o doamnă grasă şi cochetă, apoi se întoarse iar la Aleman parcă l-ar fi atras o vrajă. Omuleţul explica unei domnişoare nerăbdătoare că moartea, ca şi naşterea, n-are decît o însemnătate relativă în

B. Institutului Pedagogic de 3 ani - Iaşi -
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1937

cursul adevăratei existențe a sufletului. Toma Novac, cu ironia-i obișnuită, își aruncă lozinca în cumpănă. Bătrînul însă răspunse grav, cu o frază care se înfipse ca o suliță în mintea profesorului: „Moartea e o ipoteză pînă...“ Nu se mai despărțiră toată seara. Vorbiră numai despre viață și moarte și despre Dumnezeu. Aleman spunea lucruri ciudate, dar cu atîta candoare în priviri că Toma îl asculta cu plăcere și numai în gînd își zicea că are de-a face cu un naiv.

— Naivitatea e virtute divină! spuse brusc Aleman, parcă ar fi citit gîndul interlocutorului său. Naivitatea, nu filozofia!

— Din păcate însă sînt tocmai profesor de filozofie — murmură Toma zîmbind.

— Știu. Am fost și eu — urmă bătrînul, puțin aprins. Ce-i drept, nu la universitate, ci la un biet liceu. Și am crezut în filozofie cum trebuie să fi crezut apostolii în Hristos. Dar cînd mi-a murit nevasta, cea dintîi, am întors spatele tuturor filozofilor. Atunci am priceput că filozofia e o jucărie de cuvinte. Un cuvînt explică alt cuvînt care lămurește iar un cuvînt, așa mereu, pînă ce, în pragul morții, sufletul se pomenește gol și părăsit în fața lui Dumnezeu.

— Din păcate eu sînt necredincios, așa că Dumnezeu... — îl întrerupse Toma Novac, tot zîmbind, deși mai nerăbdător.

— Eram sigur! triumfă Aleman cu o mîndrie supărătoare. De altfel și eu am fost necredincios. Cînd te-ai dezgustat de filozofie, nu mai vrei să crezi în nimic. Așa și eu, pînă ce mi-a murit a doua nevastă.

— Moartea convertește de obicei pe necredincioșii care nu așteaptă decît să creadă! făcu Novac cu un gest elegant, dar și cam batjocoritor.

— Da, da! Fără nici o ironie, domnule profesor! se încăpățînă bătrînul. Așa este! Căci moartea e taina tainelor și totodată cheia necunoscutului.

Oftă, își netezi barbișonul. Avea acuma ochii înlăcrimați și atît de blînzi, parcă s-ar fi scufundat într-un mister. Se uită la Toma cu umilință și cu căldură, încît profesorul se simți vinovat și se gîndi să-l împace cu o vorbă bună. Înainte de-a apuca să deschidă el gura, Aleman

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tresări ușor, ca și cînd și-ar fi venit în fire, și rosti, cu alt glas și cu obișnuita-i privire surîzătoare :

— Iată, am alunecat ! Aici e sărbătoarea vieții și noi vorbim despre moarte. Dacă îți face plăcere să continuăm, vino pe la mine, domnule profesor ! Ca să te ispitesc, te anunț că am și o bibliotecă interesantă. Cînd vrei să te aștept ?

Toma Novac îi dădu o zi și o oră, mai mult în glumă. Era hotărît să nu meargă. N-avea vreme de pierdut cu discuții zadarnice despre lucruri zadarnice. Totuși, la data stabilită, bătu la ușa bătrînului, care-l întîmpină cu o bucurie zgomotoasă :

— Știam că ai să vii ! Trebuia să vii ! Ai vrut să mă ocolești, dar...

După vreun ceas de vorbărie Toma Novac îl întrebă :

— Adică dumneata crezi că ai dezlegat taina cea mare ?

Tudor Aleman răspunse repede, cu o convingere aproape ostentativă :

— Încă de-acum șapte ani ! Și de-atunci moartea nu mă mai înspăimîntă, căci viața adevărată e una și neîntreruptă, dincolo de viața și moartea pămîntească. Viața e Dumnezeu !

— Un cuvînt explică alt cuvînt și așa mai departe — glumi Novac. Ceea ce arată că filozofia n-a vrut să te părăsească, deși dumneata ai părăsit-o !

Atunci bătrînul întrebă scurt, aspru :

— Dumneata ai văzut cum mor oamenii ?

— Cum mor ?... Da... cred că da... — îngînă Toma, nesigur din pricina uimirii.

— Ei bine, eu am văzut murind sute, sute de oameni ! zise Aleman cu o înflăcărare subită, în care filfîia credința pătimașă. Și în ochii multora am zărit străfulgerările ce luminează și lămuresc misterul. În clipa morții de-abia omul e dezlegat să explice ceea ce n-a putut înțelege pe pămînt : începutul și sfîrșitul între care se înșiră cele șapte vieți ale sufletului. Cele mai cumplite chinuri ale morții trupești nu sunt în stare să înăbușe licărirea în care trăiește, în afară de timp și spațiu, scînteia divină. Am șovăit mult și eu pînă să înțeleg. Științele pozitive m-au obișnuit să-mi impun multiple verificări înainte de a crede.

Bibl. Inst. de Inv. superior
Inv. Nr. 72.979 1980

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cursul adevăratei existențe a sufletului. Toma Novac, cu ironia-i obișnuită, își aruncă lozinca în cumpănă. Bătrînul însă răspunse grav, cu o frază care se înfipse ca o suliță în mintea profesorului : „Moartea e o ipoteză pînă..." Nu se mai despărțiră toată seara. Vorbiră numai despre viață și moarte și despre Dumnezeu. Aleman spunea lucruri ciudate, dar cu atîta candoare în priviri că Toma îl asculta cu plăcere și numai în gînd își zicea că are de-a face cu un naiv.

— Naivitatea e virtute divină ! spuse brusc Aleman, parcă ar fi citit gîndul interlocutorului său. Naivitatea, nu filozofia !

— Din păcate însă sînt tocmai profesor de filozofie — murmură Toma zîmbind.

— Știu. Am fost și eu — urmă bătrînul, puțin aprins. Ce-i drept, nu la universitate, ci la un biet liceu. Și am crezut în filozofie cum trebuie să fi crezut apostolii în Hristos. Dar cînd mi-a murit nevasta, cea dintîi, am întors spatele tuturor filozofilor. Atunci am priceput că filozofia e o jucărie de cuvinte. Un cuvînt explică alt cuvînt care lămurește iar un cuvînt, așa mereu, pînă ce, în pragul morții, sufletul se pomenește gol și părăsit în fața lui Dumnezeu.

— Din păcate eu sînt necredincios, așa că Dumnezeu... — îl întrerupse Toma Novac, tot zîmbind, deși mai nerăbdător.

— Eram sigur ! triumfă Aleman cu o mîndrie supărătoare. De altfel și eu am fost necredincios. Cînd te-ai dezgustat de filozofie, nu mai vrei să crezi în nimic. Așa și eu, pînă ce mi-a murit a doua nevastă.

— Moartea convertește de obicei pe necredincioșii care nu așteaptă decît să creadă ! făcu Novac cu un gest elegant, dar și cam batjocoritor.

— Da, da ! Fără nici o ironie, domnule profesor ! se încăpățînă bătrînul. Așa este ! Căci moartea e taina tainelor și totodată cheia necunoscutului.

Oftă, își netezi barbișonul. Avea acuma ochii înlăcrimați și atît de blînzi, parcă s-ar fi scufundat într-un mister. Se uită la Toma cu umilință și cu căldură, încît profesorul se simți vinovat și se gîndi să-l împace cu o vorbă bună. Înainte de-a apuca să deschidă el gura, Aleman

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroman.ro/index1931-1937

tresări ușor, ca și cînd și-ar fi venit în fire, și rosti, cu alt glas și cu obișnuita-i privire surîzătoare :

— Iată, am alunecat ! Aici e sărbătoarea vieții și noi vorbim despre moarte. Dacă îți face plăcere să continuăm, vino pe la mine, domnule profesor ! Ca să te ispitesc, te anunț că am și o bibliotecă interesantă. Cînd vrei să te aștept ?

Toma Novac îi dădu o zi și o oră, mai mult în glumă. Era hotărît să nu meargă. N-avea vreme de pierdut cu discuții zadarnice despre lucruri zadarnice. Totuși, la data stabilită, bătu la ușa bătrînului, care-l întîmpină cu o bucurie zgomotoasă :

— Știam că ai să vii ! Trebuia să vii ! Ai vrut să mă ocolești, dar...

După vreun ceas de vorbărie Toma Novac îl întrebă :

— Adică dumneata crezi că ai dezlegat taina cea mare ?

Tudor Aleman răspunse repede, cu o convingere aproape ostentativă :

— Încă de-acum șapte ani ! Și de-atunci moartea nu mă mai înspăimîntă, căci viața adevărată e una și neîntreruptă, dincolo de viața și moartea pămîntească. Viața e Dumnezeu !

— Un cuvînt explică alt cuvînt și așa mai departe — glumi Novac. Ceea ce arată că filozofia n-a vrut să te părăsească, deși dumneata ai părăsit-o !

Atunci bătrînul întrebă scurt, aspru :

— Dumneata ai văzut cum mor oamenii ?

— Cum mor ?... Da... cred că da... — îngînă Toma, nesigur din pricina uimirii.

— Ei bine, eu am văzut murind sute, sute de oameni ! zise Aleman cu o înflăcărare subită, în care filfîia credința pătimașă. Și în ochii multora am zărit străfulgerările ce luminează și lămuresc misterul. În clipa morții de-abia omul e dezlegat să explice ceea ce n-a putut înțelege pe pămînt : începutul și sfîrșitul între care se înșiră cele șapte vieți ale sufletului. Cele mai cumplite chinuri ale morții trupești nu sunt în stare să înăbușe licărirea în care trăiește, în afară de timp și spațiu, scînteia divină. Am șovăit mult și eu pînă să înțeleg. Științele pozitive m-au obișnuit să-mi impun multiple verificări înainte de a crede.

Bibl. Institt. de Inv. superior
Inv. Nr. 72.979 1980
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Un fel de metempsihoză împrospătată — murmură profesorul, ridicînd din umeri.

— Poate că da... Fiindcă ţineam negreşit să tălmăcim prin vorbe o realitate pe care numai sufletul o poate pătrunde. O, Doamne, ce uşor e să iei în rîs chiar pe Dumnezeu ! adăugă bătrînul cu imputare.

— Dar omul care gîndeşte, nu se poate mulţumi cu realităţi sufleteşti nelămurite ! Dumneata zici că ai pătruns rostul vieţii şi al lumii. Înţelegerea dumitale totuşi nu înseamnă nimic, dacă nu e accesibilă tuturor.

Toma Novac dorea o explicaţie clară, rotundă, ca un sistem în care toate părţile se potrivesc între ele spre a alcătui împreună un întreg. Aleman însă parcă se ferea de o expunere, obiectînd în răstimpuri că legile sînt o născocire omenească şi deci incapabile să îmbrăţişeze esenţa lucrurilor. Se pierdea în amănunte şi digresiuni, iar cînd îşi dădea seama, revenea, începea altă idee.

— Dumneata ai călătorit mult — zise bătrînul deodată vesel, ca şi cînd ar fi găsit ce căuta. Nu ţi s-a întîmplat să ai impresia că ai mai umblat prin unele ţinuturi, deşi ştiai bine că le vedeai întîia oară în viaţa asta ? Sau n-ai întîlnit niciodată vreo persoană absolut necunoscută şi pe care totuşi să simţi precis că o cunoşti ?

— Da... Exact ! răspunse Toma înviorat. Chiar şi dumneata.. Din clipa cînd te-am văzut la Brebenaru, mă bate mereu gîndul că te-am mai întîlnit şi mă întreb : unde ?

— Aceeaşi siguranţă o am şi eu — zîmbi Aleman. Parcă am fi fost buni prieteni cîndva, demult, poate în altă viaţă.

— Dacă cumva n-o fi la mojloc vreo sugestie — adăogă profesorul, gînditor.

— Nu, nu ! Asta nu se lichidează cu o vorbă goală ! se împotrivi bătrînul. Sugestie ! Iar o vorbă ! Îndată ce lipseşte explicaţia, vine un cuvînt sec s-o înlocuiască.

Se plimba agitat de ici-colo, cu mîinile la spate, bufnind. Apoi, parcă supărarea i-ar fi rînduit gîndurile, urmă :

— Cine vrea să explice totul prin cuvinte, ajunge curînd să nu poată explica nimic !

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Eroarea începe din clipa cînd vrem să identificăm cuvîntul cu spiritul. Sufletul n-are nevoie de cuvinte pentru a înțelege. Sufletul comunică direct cu lumea spirituală, cu lumea lumilor. Și doar spiritul e esența, spiritul etern, indiferent, cuprinzător a toate. Însăși lumea materială nu poate fi decît o față a esenței divine. Veșnicia materiei e implicată de esența ei. De altfel materia și toată lumea materială există numai în funcție de percepția omenească. Densitate, coloare, căldură, toate atributele materiei există numai pentru om. În fond nu e nici o deosebire între eterul sideral și corpurile cerești : toate sînt, în ultimă analiză, o formă de manifestare a spiritului. Modificările aparente alcătuiesc și întreține atributele fără număr. Precum materia se transformă neîncetat, dobîndind, prin aceasta, o existență efectivă, și spiritul are să-și asigure echilibrul atributelor printr-o perpetuă regenerare. Licăririle spirituale trebuie să se îmbine permanent cu schimbările din planul material. Regenerarea spiritului nu se poate săvîrși decît prin identificarea cu materia. Transformările materiei sunt astfel înfățișări diverse ale spiritului animator, începînd cu cele mecanice și pînă la cele biologice. Deosebirea e numai de grade, încît gradul suprem ar fi omul în care spiritul se recunoaște pe sine însuși dincolo de scoarța materială.

„Dacă materia e aceeași în atomii ei, spiritul cuprinde virtual toată dumnezeirea. Întreg și parte sînt identice. Ca și atomii materiali, miliardele de miliarde de atomi spirituali se află într-o mișcare eternă între lumea materială și cea spirituală. Viața unui atom e însăși viața universului. Unul e totul și totul e unul."

„Dar atomul material e echilibrul dintre două energii. În atomul spiritual echilibrul îl formează două principii. Echilibrul principiilor e spiritualitatea. Cînd atomul se rupe în planul spiritual, echilibrul i se frînge, principiile se diferențiază și se prăbușesc în planul material. Timpul și spațiul devin realități pentru părțile întregului. Începe viața materială. Cele două principii însă rămîn esența spirituală și în transformările pe care le îndură ca animatori materiali. Spiritul pur palpită în ele ca un ideal spre care rîvnesc necontenit. Întoarcerea în planul spiritual totuși e imposibilă pînă ce nu vor redobîndi, prin unire,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

echilibrul pierdut. Rîvna lor spre idealul spiritual se concretizează astfel în penibila încercare de a se regăsi și de a se reuni."

„În planul material, cele două principii reprezintă infinitele forme ale pozitivului și negativului, care, pe treptele mai de sus ale scării vieții, se numesc masculin și femenin. Cînd principiul își recunoaște origina, apare sufletul și omul !"

„Iată acuma un atom spiritual pierzîndu-și echilibrul. Cele două principii se diferențiază îndată în două suflete, bărbat și femeie, sortite de-acum vieții materiale. Urmează căi diferite spre aceeași țintă. Trebuie să treacă prin toate planurile existenței pămîntești, purtînd pretutindeni dorul lor de unire și permanenta nostalgie după lumea spirituală. În clipa cînd sufletul gol se întrupează, începe viața omului. Pentru suflet e încercarea supremă. Încătușat complet în coaja materială, trebuie să-și recucerească anevoie cunoștința de sine, să urmeze supus legile vieții materiale. Mereu trează stăruie doar trebuința de-a găsi perechea lui de echilibru. Bărbatul și femeia se caută în vălmășagul imens al vieții omenești. Un bărbat din milioanele de bărbați dorește pe o singură femeie, din milioanele de femei. Unul singur și una singură ! Adam și Eva ! Căutarea reciprocă, inconștientă și irezistibilă e însuși rostul vieții omului. Pentru a înlesni căutarea aceasta se fac, se refac și se desfac toate legile și convențiile morale și sociale, tot ceea ce se numește, emfatic, progresul omenirii. Instinctul iubirii e reminiscența originii divine. Prin iubire numai se poate uni sufletul bărbatului cu sufletul femeii pentru a redeveni parte din lumea spirituală. Iubirea aceasta e rodul divin al sufletului omenesc. Dumnezeu sub chipul iubirii trăiește în om."

„Iubire și Dumnezeu, conștient sau inconștient : trebuie să alcătuiască suprema preocupare a sufletului omenesc. Fără de ele omul nici n-ar putea exista !"

„O viață omenească nu ajunge însă pentru a prilejui întîlnirea bărbatului cu femeia. Spațiul și timpul sînt piedici de care sufletul, strîns în obezile materiale, numai treptat le poate învinge, intervin obstacolele convențiilor sociale, care de multe ori sînt mai puternice decît puterile oricărui om. Avîntul sufletului se sfarmă în clipa prăbuși-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri/1901-1932

rii trupești. Moartea materială descătușează sufletul fără a-i înlesni posibilitatea de unire cu sufletul pereche. Unirea lor numai în viața materială poate fi mîntuitoare. Așa sufletul slobozit după întîia încarnare va pluti în alte planuri ale lumii ca o sărmană conștiință pură, așteptînd prilejul unei noi întrupări omenești. A doua viață pe pămînt începe, și moartea o curmă iar, și sufletul tot nu și-a dobîndit perechea adevărată. Apoi urmează a treia viață, secerată de a treia moarte. Apoi alta și iar alta. Poate că în timpul unei reîncarnări celălalt suflet a rămas în vreo sferă îndepărtată; atunci omul simte cumplit zădărnicia vieții pămînteșți și a tuturor zbuciumărilor sale, încercînd să se apropie de Dumnezeu prin singurătate și meditație."

„Cîte vieți terestre alcătuiesc o viață adevărată?... Șapte!... De ce tocmai șapte? O, Doamne, Doamne, de ce șapte! Dar pentru că șapte e numărul sfînt! A fost sfînt totdeauna, în toate sufletele!"

„Fiecare moarte materială pecetluiește regretul zădărniciei. În ochii muribundului, în lumina ultimei clipe, tremură durerea neputincioasă a sufletului. A trăit în zadar."

„A șaptea viață aduce de-abia fericirea unirii cu celălalt suflet. De aceea a șaptea moarte cuprinde revelația. Fiindcă moartea a șaptea înseamnă sfîrșitul existenței materiale și începutul întoarcerii în lumea spirituală, sufletul retrăiește într-o strălucire toate viețile anterioare pentru a se putea bucura mai deplin de strălucirea vieții noi, eterne, ce-l așteaptă. De-acuma nu va mai rătăci în sferele lumii materiale, ci, transformat în principiu pur, echilibrat iarăși în atom spiritual cu celălalt suflet, revenit de asemenea principiu, își va relua existența divină în planul spiritual."

„Și iată cerul închis! Spiritul regenerat prin materie, materia animată prin spirit! Unitatea desăvîrșită prin dualitate."

Aleman se oprise de mult în fața lui Toma, care asculta cu ochii în pămînt. Glasul bătrînului avea inflexiuni ciudate. Cînd tăcu Aleman, Toma tresări parcă tăcerea l-ar fi deșteptat dintr-un vis. Ridică fruntea. Aleman își mîngîia barbișonul cu amîndouă mîinile pe rînd, zîmbea plin de încredere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pe dumneata te mulțumește aievea sistemul ? întrebă Novac cu o sfială neobișnuită.

— Care sistem ? se minună Aleman. Nu, nu ! Nici un sistem ! Sistem înseamnă o compoziție savantă, pe cînd eu ți-am povestit doar o evoluție sufletească !

— Dar evoluția dumitale, trebuie să recunoști, e o simplă combinație metafizică, domnule Aleman ! zise Toma, iar puțin ironic. Pe de o parte disprețuiești filozofia ca pe o creație hibridă a minții, pe de altă parte însă clădești pe o revelație îndoielnică un adevărat labirint arbitrar.

Bătrînul se posomorî și întrerupse cu o amenințare :

— Ai să te convingi totuși odată că vorbele sufletului merită mai multă încredere !

— Încrederea nu vine decît prin verificarea directă !

— Verificarea directă e rezervată pentru clipa supremă ! reluă Aleman mai patetic. Atunci ai să-ți aduci aminte ! Eu sînt mai înțelept ca dumneata, am priceput din moartea altora și am învățat. Cei mulți nu se cuminteșe decît prin moartea lor.

— În orice caz verificarea în clipa supremă e cam tardivă, așa că...

— Bine... bine... bine — repetă bătrînul, mohorît, drept încheiere. Nu mai stăruim !... Bine... bine... bine...

Totuși se împrieteniră. Se întîlneau des. Vorbeau mereu despre aceleași lucruri. Aleman găsea veșnic amănunte noi care credea că lămuresc mai bine ceea ce nu se poate pătrunde dintr-o singură ochire. Pe Toma însă îl interesa mai mult omul decît construcțiile lui. Uneori, gîndindu-se la el, se tulbura și-i bătea inima, roasă parcă de o teamă. Atunci îndoiala îi șoptea : „Dar dacă ?"... O alunga îndată. Se rușină că el, prfesor de filozofie, poate fi zdruncinat de închipuirile unui bătrîn exaltat...

— De ce mi-au venit tocmai acum în minte toate vorbele lui ? se întrebă bolnavul, cuprins deodată de un cutremur.

O clipă întrebarea rătăci de colo pînă colo printre cutiuțele creierului. Un crîmpei mai chinuitor o izgoni :

— Dar dacă ?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Gîndul nu îndrăznea să se întregească. Inima lui Toma îl simțea însă ispititor, mai dureros decît dacă ar fi fost sfîrșit.

— Clipa supremă conține verificarea directă — își aminti pe urmă, slab, ca o voce dintr-altă lume.

Amintirea îi stinse durerea din inimă, încît se simți iar mulțumit, încrezător. Își zise că poate gîndurile stranii ce i se vîltoresc în minte sunt alături pricinuite de febra care l-a doborît. Pe urmă își zise totuși că nu poate fi vorba de aiurări. Conștiința i-e foarte limpede, atît de limpede, că acuma aude chiar tic-tacul pendulului, ba și un ciripit de păsări, de-afară, prin geamurile duble. Ar mai fi trebuit ca să se convingă deplin, să deschidă ochii, dar nu cuteza de frică să nu-l năpădească iar durerile. De cînd s-a trezit, acuma parcă se simțea mai liniștit. Doar respirația îi era grea, fiindcă își auzea plămînii gemînd.

Deodată un zgomot nou îi izbi urechile.

— Vine cineva... Cine-o fi ? se gîndi, auzind cum se scoală sora de caritate din jilțul de paie și cum jilțul suspină ușurat de povară.

Zgomotul dăinui cîteva clipe în coridor, apoi ușa se deschise larg în țîțîni unse. Doctorul Filostrat, înalt, uscat, ras, cu părul bogat și creț, apăru în prag. Făcu un gest de cavaler medieval, zicînd curtenilor :

— Poftim, doamnă... Poftește și dumneata, domnule Aleman.

O doamnă zveltă, blondă, în rochie neagră simplă, cu pălărie mică neagră, intră șovăind, murmurînd ceva cu voce muiată în lacrimi. Tudor Aleman, în jachetă cenușie, cu cravata neagră, cu joben cenușiu într-o mînă și în cealaltă cu un bastonaș tineresc, se repezi în odaie parcă l-ar fi împins cineva de la spate. Privirile amîndorura căutau pe bolnav, fără măcar să observe pe Dafina, rămasă cu gura căscată la doamna frumoasă în care bănuia pe însăși eroina dramei din Strada Albă.

Doctorul închise ușa cu băgare de seamă, se apropie de pat, se uită la bolnav, îi atinse pulsul cu un deget, întrebînd pe sora de caritate :

— Ei ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nimic, domnule doctor — bolborosi Dafina încurcată mai ales de privirile doamnei. Adineaori a deschis puțin ochii, cîteva secunde, și de-atunci e mai neliniștit. Vedeți ce greu respiră !

— Ei da — mormăi Filostrat cu o ușoară strîmbătură. Ce să facem ? Mare-i Dumnezeu...

Doamna veni lîngă Filostrat, întrebătoare și rugătoare, în vreme ce Aleman, în vîrful picioarelor, înconjură patul și ajunse lîngă Dafina.

— Doctore, doctore ! șopti doamna atît de încet încît cuvintele păreau un oftat înăbușit.

Filostrat strînse din umeri în semn de compătimire și neputință. Ochii doamnei, verzi, mari, cu lumini de taină, se înmuiară într-un văl de lacrimi.

— Doamnă, vă rog... mult... doamnă ! zise doctorul, blînd și totuși cu o mustrare. Mi-ați făgăduit c-o să vă stăpîniți durerea... Vă rog !... V-am făcut o favoare deosebită cînd v-am îngăduit să-l vedeți, deși bolnavul are nevoie de liniște absolută. Gîndiți-vă că orice emoție i-ar putea fi fatală. Dacă n-ați fi îndurat împreună cu el spaima atentatului, vă rog să credeți că niciodată n-aș fi consimțit să trec peste... Așa, am fost silit să fac aceeași excepție și pentru domnul Aleman, prieten bun cu bolnavul.

Aleman, care examinase cu înfrigurare fața lui Toma Novac, trecu acuma repede de partea doctorului, bombăind cu imputare :

— De azi dimineață mă zbat să pătrund și...

— Mulțumesc, doctore — murmură doamna foarte moale și puțin înecată de plîns.

Amîndouă glasurile izbiră ca niște săgeți urechile bolnavului. Auzise clar toate zgomotele, pașii, vorbele Dafinei și pe-ale doctorului. Ascultase însă numai ca să afle ceva despre starea lui. Glasurile noi îi vălmășiră o clipă simțurile.

— Ileana !

Numele i se aprinse în inimă, stăpînitor, umplînd-o de fericire.

Încercă să i se înoiubeze în minte gîndul :

— Aleman a venit pentru verificare... E sigur că trebuie să mor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/index.php/1931-1932

Trecu însă ca un fulger, lăsînd întipărit în tot cuprinsul sufletului numai tremurarea glasului ei şi numele :

— Ileana...

— Doctore, te rog, te implor, spune-mi drept, mai e vreo speranţă ? întrebă doamna, frîngîndu-şi mîinile, cu ochii la bolnavul care se zbuciuma.

Toma sorbea glasul ca o sărutare fierbinte. Îi mîngîiau sufletul undele lui mătăsoase. Ileana pronunţa cuvintele îndulcindu-le moldoveneşte, de păreau mai calde.

Fericirea era atît de vie în sufletul bolnavului încît se temea să nu-l înece. Inima îi bătea rar, ca şi cînd fiece bătaie ar fi căutat să prelungească clipele fericirii.

— Toate patru gloanţe s-au oprit în corpul victimei — explică Filostrat, grav, adresîndu-se lui Aleman. Situaţia e îngrijorătoare. Nici n-am încercat să le extragem. Poate să fie vreo hemoragie internă. De altfel a pierdut mult sînge, organismul s-a slăbit... Extenuarea... În sfîrşit, Dumnezeu mai face minuni !

— Şi acuma din cauza mea se prăpădeşte ! izbucni doamna nemaiputîndu-se stăpîni. Iartă-mă, Toma, iubirea mea, singura mea iubire dumnezeiască !

— Iubire şi Dumnezeu — mormăi Aleman, gros, aspru, cu o lucire subită în ochii de tăciune.

În urechile bolnavului glasul Ilenei se împleti deodată cu al lui Aleman într-un amestec supărător. Simţea privirile lor. Îl usturau. Explicaţiile doctorului i se păreau stupide. Ce primejdie, cînd conştiinţa lui e limpede ca apa de izvor ! Vru să dovedească tuturor că a biruit moartea şi încercă brusc să se ridice. Dureri furtunoase îi transformară mişcarea într-o zvîrcolire neputincioasă. Atunci se îndîrji mai rău şi deschise mari ochii negri, cu bulbii înroşiţi.

Întîlni tocmai privirea ei, tremurătoare de milă. Pe obrajii albi lacrămile curgeau şiroaie. Mîinile îi erau împreunate pe piept ca la rugăciune. În adîncimile verzi ale ochilor licărea trist iubirea tainică. În aceeaşi vreme însă vedea şi ochii lui Aleman, două mărgele negre în care filfîia o curiozitate bolnăvicioasă.

Încrucişarea privirilor dură numai o clipă. Şi atîta obosi pe Toma. Pleoapele parcă-i erau de plumb. Simţea că i s-au înţepenit deschise. Privirea ostenită i se odihni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndn1901-1932

în peretele dintre cele două ferestre. Zări calendarul cu un șapte negru arab și altul roșu roman, iar deasupra pendula a cărei limbă se legăna rar, rar... Cadranul era acuma lucitor de alb. Minutarele, două dungi negre, însemnau ora șapte precis.

— Trei șapte... numărul sfînt... — îi trecu prin minte.

Auzi foarte clar și în același timp glasul Ilenei și pe al lui Aleman :

— Doctore, uite că moare... Scapă-l, doctore... sca...

— Vezi strălucirea rece a privirii, doctore ? Ai vă...

Auzul i se frînse brusc, parcă s-ar fi trîntit o ușă tăind în două cuvintele, lăsînd afară silabele din urmă. Apoi geana de lumină i se stinse în ochi, lăsînd suspendată în stînga limba pendulei.

— Acuma e clipa verificării supreme ? se gîndi Toma. Acuma ar fi să-mi retrăiesc, într-o fulgerare, toate cele șapte vieți. Și totuși nu se...

Gîndul se opri la mijloc, neterminat.

•

Sufletul parcă i se prăbușea în veșnicie, vertiginos. Avea senzația scufundării, care însă nici nu-l spăimînta, nici nu-l bucura, ca și cînd orice simțire pămîntească i s-ar fi șters din fire, fără urme. Căderea ținu o secundă sau un lanț de veacuri — nu-și dădea seama. Se schimbă însă pe nesimțite într-o înălțare tot atît de fulgerătoare și tot atît de indiferentă. Conștiința îi era totuși mai trează și mai cuprinzătoare. Plutea deasupra spațiului și în afara timpului.

Golul înfinit îl înconjura, monoton. Împrejur, în nesfîrșit, pîlpîiau raze albe, palide, din altă lume, ca niște ispite născătoare de amintiri ale unei existențe divine. Sufletul înțelegea și se îndoia între regrete și speranțe. Singurătatea îl îmbrățișa și îmbrățișarea ei îl tortura...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Capitolul I

NAVAMALIKA

...APOI CHINUL SE LĂMURI ÎNTR-O aşteptare ca presimţirea unei schimbări inevitabile. Sufletul se zbuciuma în tulburarea viitorului prezent. Conştiinţa îşi pierdea treptat limpezimea atotcuprinzătoare, parcă s-ar fi scufundat într-un nour alburiu şi năbuşitor. Sferele lumii noi apăsau fiinţa sufletului şi îl mărgineau din ce în ce. Era o filfîire plăpîndă în spaţiul fără început şi fără sfîrşit, în bătaia timpului transparent.

Începu senzaţia unei coborîri prin planuri tot mai dese în care conştiinţa se subţia ca un fir de argint răsucit fără cruţare.

Şi deodată însăşi conştiinţa parcă se frînse în două, iar sufletul se închise într-un zid nepătruns.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

— FII FRUMOS CA CEI DOI ASVINI,
fii nobil ca regele Yayati, fii darnic ca Rantiveda, fii cucernic şi drept ca Siva, fiul lui Uzinar, iar numele tău să fie Mahavira !

Aşa binecuvîntă păstorul Kaurava pe noul născut, înfăţişîndu-l soarelui ce-şi sulița lumina răcoroasă în zarea răsăritului. În mîinile noduroase şi arse de vînturile fierbinţi ale Indiei, copilaşul roşcovan gîngurea speriat, sorbind lacom razele viorii ale dimineţii.

— Mahavira ! suspină Radha, femeia păstorului, cu glas plîngător de fericire, din culcuşul de zdrenţe, uitîndu-şi durerile în mîndria de-a fi dăruit lumii un om.

Kaurava o privi cu recunoştinţă. Era întîiul lor copil şi i se părea că a dobîndit o comoară. Inima lui slăvea pe atotputernicul Vishnu.

— Radha — murmură păstorul cu blîndeţe — sînt omul cel mai fericit din lume !

Aşeză odrasla la sînul mamei. Radha era în ochii bărbatului mai frumoasă ca o floare roşie de lotus. Acuma însă, cu copilul în braţe, îi apărea asemenea copacului sfînt mango, alcătuind o singură fiinţă cu nevinovata floare albă navamalika. Îi îmbrăţişă din ochi pe amîndoi şi zise :

— Mă duc să cer binecuvîntarea înţeleptului rishi.

Porni. După cîţiva paşi se întoarse :

— Radha, să-i duc şi copilul !

Ochii femeii se umplură de lacrimi. Marele rishi să binecuvînteze rodul pîntecelui ei ! Pustnicul vestit, pentru înţelepciunea şi cucernicia lui, în tot ţinutul pînă la Hastinapur, oraşul regelui. Înfăşură copilaşul într-o haină şi-l sărută cu foc :

— Du-te, Kaurava !

Soarele se ridica dintre dealurile line, acoperite cu cedri bătrîni. Faţa lui purpurie surîdea aspru ca obrajii viteazului în vîltoarea luptei. Spre miazănoapte, în fundul zărilor, sfînta Himalaya, cu coamele veşnic cărunte, lăcaşul puternicului Indra, se înălţa ca un zid ocrotitor. Şiraguri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdf/1931-1932

de munți coborau în caturi tot mai joase, în culori tot mai închise pînă la codrul de kesara cu poiana sfîntă unde piosul rishi își petrecea viața în posturi și rugăciuni. În depărtare, spre apus, brîul de argint al rîului Malini licărea blînd înainte de-a se pierde în valurile tulburi ale sfîntului Ganga care curge la vale, la miazăzi, cale de două zile de-aci. Satul Ram, cîteva colibe sărace de lemn necioplit, era răsfirat pe coasta ușoară. Căsuțele rare, cu loc de pășune printre ele, păreau niște movile cenușii în verdele moale al cîmpului.

Păstorul, cu copilul în brațe, urca voios pe cărarea bătătorită de pașii credincioșilor, spre codrul de kesara. O gazelă, cu ochii mari și curioși, îl întîmpină la marginea pădurii. Kaurava se bucură ; era semn bun. Printre crengile codrilor razele soarelui țeseau paianjeniș de aur. În văzduh, mirosul florilor roșii de patala se îmbina cu gîlceava cetelor de maimuțe care se avîntau speriate din copac în copac. Țipetele lor răsunau ascuțite ca niște tăișuri de pumnale, spintecînd val-vîrtej liniștea codrului.

Kaurava ajunse gîfîind în poiana sfîntă, străbătută de un pîrîu stăvilit în care înțeleptul cu ucenicii săi își făceau băile de pocăință. Coliba sfîntului era proptită de trunchiul unui copac prăvălit de furtuni. Primprejur, veștminte de scoarță, agățate de crengi, se uscau la soare. Înaintea colibei, la marginea pîrîului, bătrînul cu barba albă pînă-n brîu se închina, cu ochii pierduți în lumina soarelui, nemișcat ca un stîlp de piatră.

Îmbătat de fericirea copilului, păstorul porni să treacă prin pîrîu, din sus de locul de scaldă. Înainte însă de-a atinge apa cu picioarele-i necurate, auzi ca un tunet mînios :

— Nûm !

Se opri spăimîntat. Era avertismentul pustnicului, supărat că-i tulbură rugăciunea. Se ghemui pe iarbă, la mal, cu odorul în poală. Pe fața-i dogorîtă de arșițe, bucuria alungă îndată teama. De peste pîrîu soseau, ca niște îndemnuri, rugăciunile către Surya, stăpînul soarelui. Buzele moșneagului parcă nici nu se mișcau și totuși cuvin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdr1901-1937

tele pluteau în văzduhul îmbălsămat ca niște flori sfinte nevăzute :

— Ca tîlharii se acund stelele și noaptea dinaintea ta, Surya, atotvăzătorule ! Înalță-te peste mulțimea de zei și oameni, deasupra marelui nesfîrșit, să cercetezi cerul lui Indra ! Șapte armăsari roșii poartă carul tău, Surya cu plete de raze, Luminătorule ! Urcîndu-te în cerul-cerurilor, mîntuiește-mă de groaza întunerecului, Mărinimosule, și alină durerile inimii mele, Binefăcătorule ! Surya, Surya !

Cînd isprăvi închinăciunile, înțeleptul făcu semn lui Kaurava să se apropie, dar din jos de locul scaldei. Păstorul se supuse și trecu prin apă pînă-n genunchi, sfios parc-ar fi luat o baie de curățirea păcatelor.

Marele rishi îl aștepta, așezat pe o blană de antilopă, avînd alături toiagul cu șapte noduri. În dosul colibei, trei ucenici bătrîni se căzneau să aprindă focul de jertfă, frecînd o uscătură de lemn sami pe o buturugă de măslin. Kaurava se aruncă la picioarele sfîntului și-i sărută haina de scoarță aspră, udă de baia dimineții.

— Stăpîne prea milostive, uite copilul meu ! bîlbîi dînsul. Binecuvîntează-l !

Înțeleptul luă copilașul în mîinile-i cu pielea zbîrcită ca și scoarța hainelor, îl privi lung și rosti :

— Fii frumos ca cei doi Asvini, fii nobil ca regele Yayati, fii darnic ca Rantiveda, fii cucernic și drept ca Siva, fiul lui Uzinar !

Kaurava se avîntă iar la picioarele moșneagului și i le îmbrățișă cu mai mare izbucnire evlavioasă. Dacă marele înțelept a binecuvîntat copilașul cu aceleași cuvinte, înseamnă negreșit că clipa nașterii a fost pe placul zeilor eterni. Apoi, luîndu-și odorul, adăugă întrebător :

— E întîiul născut din sîngele meu, milostive rishi, și l-am numit Mahavira !

— Mahavira! oftă bătrînul cu ochii în depărtare și repetă îngăduitor: Mahavira...

Aprobarea înțeleptului desăvîrși fericirea păstorului care își zise în sine :

— Marele erou înseamnă numele Mahavira, marele Vishnu să-l ocrotească !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanulromanesc.ro/ro/1931-1932

KAURAVA ERA TOATĂ ZIUA CU vitele și cu grijile vieții. Radha, tînără și copilăroasă, rămînea cu copilașul. Cu dragostea ei s-a făcut Mahavira de șapte ani. Era blînd ca maică-sa, avea ochii ei negri și sufletul ei visător. Asculta mai bucuros poveștile ei cu regi, viteji, cu brahmani făcători de minuni, cu lupte nesfîrșite între neamuri de eroi, decît să se joace cu copiii din sat.

Pe urmă însă Mahavira trebui să treacă alături de tatăl lui, să păzească vitele. Povestirile minunate îl urmăreau mereu. Era harnic și alergător, încît Kaurava putea fi liniștit în privința viitorului bogățiilor sale. Dar în ochii copilului ardea un foc înăbușit care-l umplea de grije.

Cînd ajunse de două ori șapte ani, Mahavira întrecea în cumințenie chiar pe tatăl său Kaurava, căruia soarta nu-i mai dăruise altă odraslă. Înțelepciunea copilului acuma îl înfricoșa. Se sfătuia deseori cu Radha și femeia, rămasă tot nesocotită, dorea să vază pe Mahavira în oastea regelui Arjuna. Kaurava clătină din cap, uluit. În mintea lui de vasiya nu putea prinde rădăcini asemenea gînduri. El multe nu știa și nici măcar nu bănuia din tainele lumii. Avea închipuirea de altar în fața colibei, pe care făcea zilnic jertfele obișnuite, cerînd marelui Vishnu, în vorbe simple, belșug în prășila vitelor, iarbă grasă și vreme bună, ori rugîndu-l umil să-l ferească de fiarele sălbatice pe el și cireada sa. Pentru dînsul Vishnu și Siva erau tot. Alte nume de zei și regi, cuprinse în rugăciuni învățate din copilărie, aveau în inima lui răsunet misterios. Îl spăimîntau doar ca duhurile rele Rakshas. Își simțea totuși neștiința ca o povară și de aceea se frămînta pentru Mahavira.

Într-un amurg apoi luă copilul de mînă și porniră spre poiana sfîntă.

—Stăpîne, primește pe Mahavira să te slujească și să se lumineze din rămășițele înțelepciunii tale! zise Kaurava închinîndu-se. Să afle din gura ta sfîntă ceea ce mintea mea proastă nu e în stare să-l învețe!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1937

Înțeleptul tăcu îndelung. Se uită de două ori în ochii copilului, luminoși și cuminți. Răspunsul era greu. Brahmanul se murdărește chiar numai vorbind cu oamenii necurați. Și totuși vorbi : Să vie dimineața și seara, înainte de rugăciune, să usuce hainele ucenicilor.

Mahavira mergea voios în poiana sfîntă de cîte două ori pe zi. Sîrguința lui plăcu ucenicilor care întîi, de frică să nu se murdărească, nici nu se uitară la dînsul. Începură să-i vorbească și în cele din urmă îl îndrăgiră, spre mulțumirea brahmanului însuși.

Multe luni de zile se duse Mahavira în poiana sfîntă, în mijlocul ucenicilor marelui înțelept, și mintea i se deschise ca o floare sub sărutarea soarelui. Începea să înțeleagă lucruri despre care nici nu visase, dar care zăceau amorțite în inima lui. Cerul și pămîntul își deschideau tainele și se populau cu ființe vii, cirmuitoare de lumi. Sufletul nu se mai simțea singur nicăiri.

Era însă de nouăsprezece ani și inima lui avea tresăriri ciudate. Se temea de Yama, judecătorul din împărăția morților, se închina în fața lui Vishnu, marele stăpîn al zeilor, iubea pe Siva, domnul pămîntului, și pe Lakshmi, soția mult iubită a lui Vishnu, și pe Indra, stăpînitorul cerului albastru și pe Surya, soarele binefăcător care-și poartă prin văzduh carul cu șapte armăsari roșii mînați de regina zorilor Aruna, și pe toți cei treizeci și trei de zei din Brahman. Dar în sufletul lui mai viu trăia Kama, copilul frumos, călare pe papagal, cu arcul de trestie împletit cu flori și în tolbă cu cinci săgeți de sirișa. În vreme de brahmanii își împlineau pocăința zilnică, scufundați în contemplarea sufletului lor, Mahavira privea, cu inima dornică, desișul codrului, așteptînd parcă să se ivească o fecioară cerească, Apsara, să-l mîngîie și să-i șoptească vorbe frumoase. Încet-încet, dorul i se înfiripă în ochii sufletului : o fecioară subțire, mlădioasă, învăluită într-o haină străvezie care-i alintă formele, cu ochii verzi ca pajiștea spălată de rouă înainte de arătarea trandafirie Aruna. O vedea rîzînd : gura ei era roșie ca lotusul cel mai scump.

În vremea aceea brahmanii îi vorbeau deseori despre taina tainelor :

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Numai Unul este fără Al Doilea și această singură realitate este Atman. Cel ce se coboară în adîncime sufletului său găsește acolo pe Atman, lumea cea adevărată unde nu e deosebire între ce a fost și ce va fi, între ce este și ce pare a fi, căci numai mintea omenească, neputincioasă de a cuprinde tot, a născocit împărțirile care sînt pricina tuturor neînțelegerilor. Inima omului dezleagă ușor toate tainele. Inima e cheia înțelepciunii.

Mahavira se simțea aievea pe calea adevărului. Inima lui înțelegea și rîvnea scînteia care să aprindă focul cel mare.

— Trebuie să vie fecioara — își zicea dînsul, pitulîndu-se mereu în același loc, nemișcat, cu ochii spre același colț al poienei sfinte.

Și socotind că numai acolo, sub scutul marelui brahman, poate să se apropie de el fecioara cerească, hotărî să rămîie în slujba sfîntului toată viața. Tălmăci tatălui său gîndul ce-l poartă, dar Kaurava se spăimîntă.

— Înțelepciunea îndepărtează pe om de cuminție — își zise Kaurava, încercînd să se împotrivească cu vorba hotărîrii feciorului.

Mahavira însă avea mai multă putere în cuvinte. Spuse că marele înțelept ar fi mai binevoitor dacă l-ar vedea gata să-și dăruiască întreaga ființă pentru mîntuirea veșnică. Numai la orașe, unde se adună toată stricăciunea omenească și unde chiar brahmanii se tăvălesc în ticăloșie, omul păcătos e osîndit să rămînă în vecii vecilor în aceeași varna. Iar de nu l-ar primi înțeleptul să trăiască mereu în poiana sfîntă, el e în stare să se ascundă în singurătatea codrului, să se hrănească numai cu iarba musta ca porcii, și totuși să aștepte ivirea fecioarei cerești Apsara care-i va aduce mîntuirea cea mare.

Auzindu-l Kaurava vorbind așa, se spăimîntă mai rău, încît nici nu îndrăzni să întrebe ce are să se aleagă mai tîrziu de vitele lor dacă Mahavira, singurul său vlăstar, va părăsi pentru totdeauna vatra părintească? Se sfătui cu Radha: ce-i de făcut? Și, după șapte zile de sfat, hotărîră să-l însoare. Înainte de a-i spune gîndul lor, trebuiau să-i găsească o fată bună, harnică și cu ceva avere. Radha se însărcină s-o dibuiască. Ea cunoștea mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr 1901-1932

bine pe toți oamenii din sat, pînă și copiii. Totuși ceru și poveștele cîtorva bătrîne iscusite în asemenea treburi. Se opriră asupra fetei Anuya a lui Durga. Se duse însuși Kaurava să se tocmească. Durga avea multe vaci și oi, un cîmp de orez și robi fără număr care prindeau peștele din rîul Malini, îl cărau la oraș și aduceau în schimb cîte trebuiau gospodăriei. După ce se înțeleseră din preț, Kaurava chemă pe Radha și cerură să vadă pe Anuya. Le plăcu. Era o fată voinică, cu picioarele mari, cu mîini mari, cu sînii mari și cu nasul mic. Era bună de muncă și de mamă.

Mahavira se întristă cînd află porunca părinților. Trebuia să se supună, căci Kaurava era stăpînul și tatăl său. Inima lui însă plîngea. Încă nu cunoscuse femeie. Se duse la marele rishi și-i imploră, oftînd, binecuvîntarea. Își luă rămas bun de la brahmanii ucenici și de la fecioara cerească pe care o așteptase în zadar.

3

MAHAVIRA SE MAI DUCEA DIN cînd în cînd în poiana sfîntă, acuma însă ca un străin de viața înțelepților. Era primit acolo ca și ceilalți nevoiași de primprejur care veneau să se închine marelui rishi și să-și pocăiască astfel sufletele.

Într-o zi un brahman din poiana sfîntă căută acasă pe Mahavira. Înțeleptul înțelepților, mînat de o poruncă cerească, vrea să plece de îndată la Hastinapur, cetatea sfîntă a regilor. N-a spus nimănui de ce, dar ucenicii bănuiau că vrea să dojenească pe regele Arjuna. Înțeleptul are aproape o sută de ani și e slăbit la trup de posturi și rugăciuni, încît nu poate porni la drum așa de lung, singur. Ucenicilor le-a poruncit să rămîie în poiană să urmeze neîntrerupt pocăința. Pe Mahavira l-a ales să-l însoțească. Deci să se pregătească.

Se făcu fierbere în satul Ram pentru cinstea nemaipomenită ce dobîndise Mahavira din senin. Se zicea că fiul lui Kaurava are să ajungă dvija, de vreme ce înțeleptul l-a ales de soț în călătoria cea mare. Kaurava era mîndru și jertfi un viței alb lui Vishnu, în semn de bu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

curie, iar Anuya și Radha se apucară, plîngînd, să-i gătească merinde bogată. Mahavira însă, ascultînd sfatul ucenicilor, dărui merindea săracilor și nu luă de-acasă decît blana leopardului pe care-l ucisese cu doi ani în urmă. Femeile se bociră mai tare, iar Kaurava îi făgădui să aibă grije de nepoței și să-i crească, orice s-ar întîmpla.

Satul întreg, cu mic și mare, i-a petrecut pînă la țărmul rîului Malini. Marele înțelept, fiul lui Visishta, purta obișnuitul vestmînt de scoarță încins cu brîul de brahman, era desculț și avea în dreapta toiagul cu șapte noduri. Barba-i albă flutura în adierea vîntului, cu sclipiri de argint vechi, întocmai ca și coamele sfintei Himalaya în miezul zilelor de vară. Cu mîna stîngă se sprijinea pe brațul puternic al lui Mahavira care, înalt, chipeș, lat în umeri, cu pletele negre și cu blana de leopard strînsă pe coapse, avea în ochii cuminți luciri de bucurie tainică și de umilință pioasă. Nu se uitară de loc înapoi, nici măcar la despărțire, spre mulțimea care-i binecuvînta urîndu-le sănătate și noroc la drum.

Merseră șapte luni de zile, trecură prin șapte orașe și de șapte ori șapte sate și peste nenumărate pîrîuri și ape mari. Cînd oboseau, poposeau unde se nemerea. Mîncau poame și rădăcini găsite în cale. Pretutindeni lume multă îi privea trecînd, căci înaintea lor alerga vestea că marele înțelep, fiul lui Vasishta, merge să dojenească pe regele Arjuna. Și norodul se temea parcă s-ar fi coborît însuși atotputernicul Vishnu pe pămînt.

Urcară munți și coborîră văi multe, străbătură codri sălbatici și cîmpii mănoase pînă ce ajunseră la apele sfîntului Ganga, cel cu ostroave multe și cu tufișuri nepătrunse de trestia vetaza. Zăboviră șapte zile în Doab, pe urmă merseră mai departe, acuma mereu prin cîmpuri nesfîrșite de orez. Sosiră în inima sfîntului Ganga, trecură dincolo, înaintară pînă la sfînta Djamuna cu apele limpezi albastre-verzui și iară veniră în Doab, luînd-o spre răsărit. Apoi, într-o dimineață, Mahavira văzu, în fundul zării, zidurile cetății regale și murmură :

—Hastinapur...

Brahmanul însă nu ridică ochii, parcă i-ar fi fost scîrbă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

Vestea se îngroşa cu cît se apropiau de cetate. Un negustor viclean dădu de ştire tuturor că însuşi Durvisa, cel mai straşnic dintre sfinţii brahmani, s-a coborît din Himalaya cu blestemele zeilor. Un pescar pios spunea, dimpotrivă, că blîndul şi înţeleptul Narîda, fiul lui Brahma, vestitorul zeilor, vine cu o solie de binecuvîntare de la Siva. Cei mai mulţi credeau totuşi că cel ce soseşte trebuie să fie chiar Vasishta, brahmanul sfînt ucis odinioară de către regele Kansa după îndemnul frumoasei Nisumba, adăogînd că mai poartă în piept săgeata otrăvită ca un semn al răutăţilor regeşti de totdeauna.

Oraşul sfînt Hastinapur creştea mereu în faţa drumeţilor, pe o spinare de deal, închizînd zarea. În mijloc, pe colina turtită, deasupra zidurilor înconjurătoare înalte de zece coţi, se ridicau pereţii de marmoră roşie ai palatului regal cu şapte rînduri de acoperişuri piramidale, între coroanele verzi ale platanilor seculari ca nişte evantaiuri uriaşe. Împrejurul cetăţii, din trei părţi, se oploşea oraşul, cuprinzînd, în peste zece mii de case, mai mult de o sută de mii de suflete.

O sută de trepte de piatră albă şi apoi o alee de platani, prunduită cu multă grije coborau din cetate, la miazănoapte, spre Ganga, la scăldătoarea regelui.

În Hastinapur, cetatea cu şapte porţi, era frămîntare ca într-un furnicar. Oamenii ieşeau în faţa caselor, se sfătuiau, se adunau în pîlcuri pe ulicioarele fără număr şi se uitau mereu spre Doab, să zărească pe marele rishi. Din cînd în cînd cîte-un îndrăzneţ se repezea cu veşti la poarta apuseană a cetăţii, păzită de soldaţi mulţi cu spete scurte şi lănci cu vîrfuri de aramă, aşezaţi pe două rînduri ; fruntaşul umblînd de ici-colo semet, nici nu voia să audă. De-abia cînd un bătrîn cărunt spuse că fiul lui Vasishta a sosit la marginea oraşului sfînt, mai-marele oştilor şovăi. Trimise şapte oameni să cerceteze dacă-i adevărat, iar el intră grabnic în cetate să vestească pe regele Arjuna, care se întorsese de curînd, împreună cu prietenii săi, de la o mare vînătoare de gazele.

Înţeleptul înţelepţilor, proptindu-se pe umărul lui Mahavira, urca greu ulîţele spre cetate. Aripile porţii de aramă erau larg deschise. Ostaşii căzură în genunchi şi-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
18 68
www.statrans.ro/anrom/1901-1932

lăsară să treacă, copleşiţi de spaimă. Mulţimea rămase la poartă ca în preajma unei mari nenorociri.

Alături de înţeleptul care mergea cu pleoapele strînse ca să nu mai vadă zădărniciile lumeşti pierzătoare de suflete şi care totuşi înainta drept spre ţintă parcă ar fi cunoscut locurile şi cărările mai bine ca paznicii ori chiar însuşi regele, Mahavira se uita împrejur uimit şi fermecat. Pagoda cu numeroasele cîntri susţinute de stîlpi de granit, cu bazinurile pentru scaldele zilnice ale brahmanilor, cu copacii pentru uscarea hainelor lor, cu purohitarii în veşminte albe şi brîu roşu încremeniţi în contemplaţie pioasă ca nişte bolnavi uitaţi acolo demult, apoi staulele elefanţilor de război cu sutele de îngrijitori, casele marilor sfetnici, cu colonade de piatră cu coperişuri şi cu caturi multe, şi, în sfîrşit, palatul regelui Arjuna, cu terase deschise, adumbrite cu învelitori de purpură, sprijinite pe coloane răsucite de bambu, cu trepte albe de marmură — toate i se păreau minuni din basme. Îşi amintea povestirile din copilărie şi-şi zicea că ceea ce i-a fost dat să vază acuma, e mai presus de închipuirile lui de odinioară.

Păşeau numai pe cărări presărate cu prundiş cernut, străjuite ici de platani falnici, colo de cîte un mango stufos, dincolo de un kesara cu ramurile tremurătoare. Cotiră pe o alee spre palatul regelui. În dreapta, la vreo douăzeci de paşi, pe oglinda unui lac cu apa albastră ca undele sfîntei Djamuna, se alintau perechi aurii de ciakravaka, raţa minunată a brahmanilor. Mahavira întoarse privirea peste capul înţeleptului. Un lanţ de fecioare zglobii, în văluri subţiri ce le înmuiau trupurile gingaşe, se fugăreau împrejurul lacului, rizînd, chemîndu-se... Lui Mahavira i se părea că vede aievea o ceată de fecioare cereşti, cum le visase el altădată în poiana sfîntă. Inima îi bătea de o bucurie nemărginită. Între ele zări una cu trupul plăpînd ca trestia încovoiată de mîngîierea zeului Vayu. Tocmai se desprinse din cerc, acoperindu-şi cu mîinile albe sînii ce tremurau de oboseală ca două porumbiţe înfricoşate. Auzi pe celelalte strigînd-o cu drag :

—Navamalika !... Navamalika !

Fecioara se întoarse şi Mahavira îi întîlni ochii mai verzi ca pajiştea ce împrejmuia locul. În blîndeţea lor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

tainică Mahavira își ceti într-o singură clipire tot trecutul și viitorul. Privirea lor îi deschidea parcă porțile cerului și-i arăta calea unirii eterne în Brahma.

Văzîndu-l, rîsul fecioarei încremeni pe buzele umede. Tovarășele ei o chemau, zicîndu-i în glumă :

— Ce e cu tine, Navamalika ! Nu cumva te-a lovit vreo săgeată de sirișa din arcul înflorit al șăgalnicului Kama ?

Ea nu auzea glasurile lor. Îl vedea numai pe el și el era acuma toată lumea ei.

Mahavira și Navamalika simțeau, în aceeași clipă, că s-au mai văzut, că se cunosc din vecii vecilor și că soarta lor e împlinită pentru totdeauna.

— Mahavira ! mormăi înțeleptul aspru, băgînd de seamă că însoțitorul său se gîndea să se oprească.

Trebui să-și urmeze calea alături de moșneagul sfînt ; ochii lui însă rămaseră vrăjiți înapoi la gingașa Apsara care stătea în același loc ca o vedenie fermecătoare de suflete.

— Navamalika ! își zicea Mahavira. Are numele celei mai gingașe flori și într-adevăr ea e floarea cea mai scumpă din lumea lui Siva !

— Mahavira ! își zicea Navamalika. Numele lui e marele bărbat și într-adevăr nu poate să fie sub cerul lui Indra bărbat mai mare ca dînsul !

Cei doi drumeți suiră treptele terasei, trecură prin săli minunate, printre curteni în vestminte strălucitoare de pietre scumpe, și ajunseră în fața tronului. Regele Arjuna ședea falnic în scaunul de aur, avînd la stînga pe femeia care-i născuse trei feciori. Împrejurul tronului stăteau celelalte șaptezeci și șapte de femei ale puternicului rege, toate tinere și frumoase, ca niște nestimate într-o coroană domnească, toate îmbrăcate numai în văluri țesute din fir de aur și de argint și împodobite cu diamante, încît sala scînteia de focurile ochilor și ale pietrelor prețioase. În dreapta și în stînga veneau sfetnicii regelui, cu toiagele de bambu, cu bărbile îngrijite, apoi mai departe fruntașii oastei, cu haine aspre, înarmați pînă-n dinți. Puțin la o parte se afla marele purohita, arhiereul casei regale, înconjurat de sacrificatorii cu știința de la bahvrica, de cîntăreții versurilor sîman, blînzii udgîtar, apoi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de potrivitorii jertfelor, ucenici de-ai şcoalei Yayurveda, şi, în sfîrşit, de paznicii tuturor sacrificiilor, neîndurătorii atharva, îngrijitorii celor ce s-au întîmplat şi încă nu s-au împlinit.

Mahavira însă parcă nu mai vedea nimic. În sufletul lui nu mai trăia decît fecioara Navamalika. De-abia în faţa tronului se mai dezmetici puţin, auzind glasul dîrz al marelui pustinic :

— Te dojenesc, rege Arjuna ! Şapte luni şi şapte zile am umblat ca să-mi tîrăsc bătrîneţele pînă la tine şi să-ţi strig în faţă : opreşte-te ! Ai uitat poruncile sufletului, te-ai înconjurat de femei fără număr şi te-ai lăsat copleşit de poftele stîrnite în inima ta slabă de lacoma zeiţă Rati. Pilda ta a cuprins ţara întreagă de la un capăt la altul, şi toate cele şapte ostroave care împlinesc pămîntul. Tu ai îndemnat pe oamenii nepricepuţi să primească stăpînirea plăcerilor trupeşti şi să-şi bată joc de poruncile zeilor ! Nefericire ţie, rege Arjuna ! Blestemată va fi amintirea ta ! Ia seama, rege ! Vremea se apropie ! Găseşte-ţi sufletul şi pocăieşte-te !

Cuvintele bătrînului cu barba căruntă şi spinarea gîrbovită de înţelepciunea anilor scăpărau ca nişte fulgere cumplite peste capetele mulţimii de fruntaşi. Mahavira simţi o săgeată de mustrare în inimă. Dojana parcă-l privea şi pe dînsul care, toiag de drum al înţeleptului, îmbrăţişa în gînd numai pe Navamalika. Ceru în suflet iertare sfîntului, dar în rugăciunea lui se amesteca amintirea fecioarei, ca însăşi o rugăciune, unindu-se cu gîndurile cucernice ca o merinde a veşniciei.

Atunci regele Arjuna se sculă în picioare şi vorbi. Ochii îi erau încărcaţi de mînie şi vorbele-i parcă erau săbii :

— În lanţuri ar trebui să te arunc pentru dojana-ţi nedreaptă, bătrîne fără minte ! Oprit-a oare Vishnu vreodată pe oameni să iubească femeia şi să se înmulţească ? Sfinţele datini nu poruncesc oare regilor să-şi sature inima în patul femeilor poftite spre a lăsa mulţi urmaşi de sînge curat în lume ?

Marele înţelept, ca şi cînd n-ar fi auzit răspunsul regelui, murmură :

— Mahavira !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și porni cu Mahavira afară.

Ieșind, Mahavira auzi în urmă, batjocoritor și amenințător glasul regelui :

— Tatăl tău Vasishta umbla călăuzit de gazela sfîntă, iar tu murdărești casta brahmană, sprijinindu-ți bătrînețea pe brațul unui nemernic sudra !

Inima lui se umplu de înfricoșare, parcă vorbele regelui ar fi deschis deodată o prăpastie între el și Navamalika. De-abia acuma își dădu seama că pînă la inima fecioarei e o cale atît de lungă că o singură viață nu va ajunge poate s-o străbată.

4

COBORÎRĂ TREPTELE TERASEI. SLUJITORII regelui se aruncau cu fața la pămînt înaintea marelui înțelept. Împrejurul lacului nu se mai zăreau fecioarele zburdalnice. Un glas tînguitor de ciakravaka spinteca tăcerea, ca o prevestire urîtă. Văzduhul se întunecase. Munți de nouri negri se frămîntau deasupra orașului. Doar spre apus și miazănoapte stăruia, ca o făgăduință, o dungă vînătă de cer.

Pășeau desculți pe prundișul cărărilor albe. Înțeleptul mormăia cuvintele neînțelese în care Mahavira simțea mînia zeilor jigniți.

Apoi, deodată, un fulger orbitor despică vălmășagul norilor, iar trăsnetul zgudui din temelii cetatea regelui. Marele pustnic ridică spre cer toiagul cu șapte noduri, parc-ar fi ispitit mînia lui Rudra, tatăl furtunilor nimicitoare. Mahavira tremura, cuprins de spaimă. I se părea că de acuma va porni ploaia de foc care să prăpădească palatul regelui afurisit și inima lui era îngrijorată că prăpădul nu va cruța pe Navamalika.

Cînd sosiră la poarta de aramă, alt trăsnet cutremură văzduhul. Paznicii îngroziți, văzînd pe înțeleptul mînios, zvîrliră armele și sărutară urmele picioarelor lui.

Și se porni o ploaie fierbinte, cu stropi mari ca boabele de vișine pîrguite. Trăsnetele se întețeau și firele de ploaie leșiatică ciocăneau coperișurile caselor ca pliscurile unor nevăzute cobitoare. Norodul, aflînd ce se petre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cuse în palatul regelui, se risipise și se ascunsese parc-ar fi așteptat sfîrșitul lumii. Ochi umflați de înfricoșare priveau de prin case cum trecea, în revărsarea apelor cerești, marele sihastru cu barba albă fluturată de vînt, cu părul alb răscolit de ploaie, cu toiagul de brahman, înălțat spre tronul lui Rudra. Alături, Mahavira mergea cu fruntea plecată, cu inima toropită de amărăciune. Vecinătatea moșneagului sfînt nu-i mai mulcomea sufletul. Venind spre Hastinapur i se păruse că împrejurul lor erau toți zeii. Acum înțeleptul îi era o povară, căci din pricina lui trebuia să se depărteze de cetatea în care trăia Navamalika. Și cu cît se depărta, cu atît simțea mai limpede că unde e Navamalika, acolo e și inima, că numai acolo e mîntuirea.

Pășeau iar pe cărările colitoare din Doab, printre cîmpuri de orez, pe sub copaci cu crengile sfîșiate de furtună. Mahavira se uita înapoi mereu-mereu. Orașul sfînt Hastinapur, zidurile cetății măreție dispăruseră. Urgia cerului se potolise. În față soarele scăpăta roșu, furios. În dreapta, departe, apele tulburi ale sfîntului Ganga aveau sclipiri trandafirii. Înțeleptul se întoarse într-acolo și Mahavira înțelese că vrea să se curețe de atingerea orașului stricat printr-o baie în fluviul sacru.

Pămîntul se înmuia sub picioarele lor. Ochiuri de apă licăreau dintre tufișuri de trestie și ierburi cu frunza lată, înalte cît omul. Cînd pămîntul se simți iarăși virtos, se pomeniră în fața sfîntului Ganga, cu apele liniștite galbene, atît de lat că celălalt țărm de-abia se putea deosebi în zare.

Mahavira se așeză sub un palmier tînăr. Malul era lin. Un prundiș se zugrăvea sub un strat subțire de noroi gălbui, ca un fagure de miere. Brahmanul pășea spre marginea apei. Picioarele desculțe desemnau urme uniforme în care se dezvoleau pietricele albe și rotunde. Înțeleptul se opri și își lunecă privirea bătrînă pe oglinda undelor sfinte. Stătu așa un răstimp cu gîndurile duse, înfășurat în razele roșii ce i le trimitea din asfințit Surya, ca o haină de glorie. Cînd soarele închise geana luminoasă, moșneagul intră în rîu încet, cu pași șovăitori, pipăind cu toiagul de brahman. Valurile calde și moi mîngîiau picioarele uscate. Iar se opri. În haina de scoarță, cu pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

rul şi barba de argint, părea un copac împovărat de zăpadă. Apoi mai înainta spre adînc. Amurgul cernea peste dînsul pulbere de întunerec. Mahavira îl privea, cum îl privise de atîtea ori, dar acuma gîndurile lui zburau aiurea. Vedea că buzele înţeleptului se mişcau. Glasul însă i se împreuna cu gîlgîirea apelor sfinte şi se înălţa spre cer, tainic, neînţeles de urechi omeneşti.

Apoi marele pustnic ridică în sus toiagul cu şapte noduri. Braţul îi tremura. Apa îi venea pînă la şolduri şi undele se jucau cu brîul roşu. Glasul i se făcu mai puternic, alergă parcă printre valurile gălăgioase pînă ce, brusc, le stăpîni cu sfîntul cuvînt care răsună ca un tunet :

— Aûm !

Înţeleptul se aplecă spre răsărit. Barba albă atinse apa, se scufundă. Rămase deasupra numai părul, o pată albă. Toiagul de brahman plutea întins pe valuri. Apoi într-o clipire, se stinse tot.

Mahavira crezu întîi că moşneagul vrea să guste din apa sfîntă. Pe urmă se sperie. Sări în picioare, îşi lepădă blana de leopard, se repezi în rîu să caute pe marele rishi. Pînzele înserării se îngroşau în văzduhul plin de murmurul undelor tulburi. Mahavira căută în zadar.

Ieşi pe uscat. Singurătatea îl cuprinse în braţe şi-i turnă fiori de groază în suflet. Îşi zise că s-a împlinit minunea cea mare. Vishnu a chemat în lumea zeilor pe înţeleptul rănit în inimă de către regele Arjuna.

Se părea că n-au mai rămas pe pămînt decît păcatul şi pedeapsa, şi-i era frică. Se întreba de ce nu l-a luat şi pe dînsul marele înţelept în lumea cealaltă ? Din amărăciunea părerilor de rău îi răsări în inimă Navamalika. Amintirea ei îi spori tulburarea. Se crezu vinovat, începu să se bată cu pumnii în piept şi strigă desperat :

— A murit înţeleptul !

Plînse amarnic ca şi cînd s-ar fi prăbuşit lumea întreagă şi ar fi rămas el singur pe mormîntul de ruine.

Împrejur, noaptea îşi întindea stăpînirea. Prin tufişurile dese, prin coroanele copacilor bătrîni, răcoarea se îngîna tainic cu şoaptele valurilor neostoite, cu ţiriitul de greieri, stridcnt ca nişte împunsături de ace. Apoi undeva, aproape, o ciakravaka îşi începu chemările triste la care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existenţa ieşirii în rîuri 1901-1932

soţul amărît răspunse curînd, de pe celălalt ţărm al rîului, cu glas stins de depărtare.

Mahavira îşi curmă deodată lacrimile şi ascultă cîntecul raţei brahmanilor. Tînguirile păsărilor lovite de crîncen blestem parcă jeleau moartea înţeleptului pustnic. Ciakravaka însă se apropia mereu de locul unde stătea ghemuit Mahavira pe blana de leopard. Cîntecul, cu cît se apropia, devenea mai sfîşietor, parc-ar fi pornit din însuşi sufletul bărbatului. Mahavira nu-şi mai dădea seama dacă plînge moartea sfîntului sau dorul de Navamalika. Se uită împrejur, aşteptînd vreun ajutor nebănuit sau o minune cerească. În tufişuri se iveau sclipiri ciudate : uneori ochii înţeleptului, alteori privirea fecioarei. Erau întîi ca nişte mîngîieri. Pe urmă însă îi trecu prin minte că ar putea fi ochi de fiare sălbatece care îl pîndesc sau chiar duhurile rele Raksha care vor să-l chinuiască toată noaptea. Închise pleoapele, să nu mai vază nimic. Tînguirile raţelor sfinte îi stăpîneau urechile şi-i picurau în suflet, stăruitor, amărăciune şi spaimă. Atunci socoti că ar trebui să plece undeva. Nu se poate să adoarmă aici, pradă tuturor duhurilor nopţii. Se ridică, îşi încinse blana. Încotro să apuce ? ! Nici ziua nu cunoştea locurile, dar noaptea ? Buimăcit bolborosi ca o apărare :

— A murit înţeleptul înţelepţilor...

Îndată se mulcomi cu gîndul că nu i se poate întîmpla nici o răutate pe ţărmul sfîntului Ganga. Îşi aşternu blana de leopard, se ghemui, îşi cuprinse picioarele, peste, fluiere, cu amîndouă braţele, îşi odihni fruntea pe genunchii împreunaţi. Ciakravaka nu mai contenea cu tînguirile şi, prin trestia deasă, vîntul sisiia ca şerpii întărîtaţi.

Deodată însă văzduhul se înfioră de trilurile dulci ale unei kokila, pasărea măiastră care îndulceşte somnul zeiţei Lakshmi. Inima lui Mahavira se umplu de bucurie atotstăpînitoare. Navamalika îi alungă toate temerile. Nu mai auzea nici jeluirile raţei brahmane, nici şuierul vîntului, ci numai picurările fermecătoarei kokila. Parcă era chiar glasul fecioarei Navamalika. Între pleoapele strînse îmbrăţişa toată fiinţa ei. Buzele îi tremurau :

— Navamalika... Navamalika...

Somnul îi aduse împlinirea speranţelor. Regele Arjuna îl făcu conducătorul carului său de război şi, drept răs-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plată pentru vitejia cu care a luptat, îi dărui pe Navamalika... Se deşteptă cu sărutarea ei pe buze şi cu amintirea unei nemărginite fericiri în suflet.

Îşi spălă obrajii în apele sfîntului Ganga. Vrea să fie frumos, deşi simţea că n-are nevoie să cucerească. Apa răcoroasă îl dezmetici.

Aruna, cu raze trandafirii în buclele de aur, vestea răsăritul soarelui.

5

MAHAVIRA PORNI SINGUR ÎNAPOI, spre sfîntul oraş Hastinapur, să dea de veste norodului şi regelui că a murit marele rishi în apele rîului etern. Avea remuşcări pentru că se gîndea totuşi la Navamalika.

Ajunse la marginea oraşului tocmai cînd soarele sulița mai fierbinte. Mergea pe ulița strîmbă către cetatea regală. Nimeni nu-l lua în seamă. Doar copii goi şi murdari căscau gura după dînsul din pricina blănii de leopard care-i stringea mijlocul. Mahavira se miră şi apoi se supără că nu-l mai cunoaşte lumea. Iuţi paşii şi începu să strige :

— A murit înţeleptul, fiul lui Vasishta !

Atunci oamenii se opriră, întrebîndu-se cine e străinul şi ce strigă ? Unii îşi aduseră aminte că l-au văzut ieri întovărăşind pe pustnicul de sub Himalaya. Încolţi în suflete bănuiala că s-a întîmplat vreo nenorocire. Cîţiva alergară să-l întrebe. Mahavira însă striga într-una :

— Marele rishi a murit...

Vestea se întinse ca focul în paie. Paznicii cetăţii, cuprinşi de înfrigurarea norodului, lăsară pe Mahavira să intre pe poarta de aramă. În vreme ce gura lui repeta plîngător aceleaşi cuvinte, inima îi tremura şi din ochi căuta nerăbdător pe Navamalika.

Strigătele străinului ridicară în picioare toată cetatea. Războinicii şi brahmanii şi slujitorii care furnicau pe cărările întortocheate, înconjurară pe Mahavira care înainta mereu spre palatul regelui Arjuna, uitîndu-se împrejur tot mai îngrijorat. Apoi deodată descoperi pe Navamalika, pe terasa unui palat ascuns între platani uriaşi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanul-romanesc.ro/mcr1901-1912

și inima i se făcu cît un puișor speriat de kokila. Fecioara îl zări și se avîntă spre cărarea pe care umbla el. Cînd o văzu în fața lui, cu sînii palpitînd, i se opriră picioarele singure și bîlbîi zăpăcit :

— A murit înțeleptul...

Adăugă însă îndată, fierbinte ca o flacără mistuitoare :

— Navamalika !...

Privirile lor se sorbeau încrucișîndu-se, îmbrățișîndu-se. Pînă la treptele palatului regal mai erau doar cîțiva pași. Soarele cernea raze de aur pe covoarele de pajiște, pe oglinda lacului albastru cu perechile de ciakravaka.

— Regele... Regele...

Glasuri murmurau împrejur. Pe terasa umbrită se ivise Arjuna cu ochii plini de mare mînie. Mahavira nu auzea glasurile șoptitoare, nici nu vedea privirile spăimîntate. Sufletul lui își simțea înfățișarea în ochii verzi ai fecioarei. Căzu în genunchi, ca înaintea unei zeițe coborîte pe pămînt, și îi cuprinse picioarele cu amîndouă mîinile, bolborosind cuvinte pe care nici el nu le înțelegea și prin care inimile lor totuși se întîlneau.

Îl zgudui glasul regelui Arjuna :

— Afară, sûdra !

Mahavira bîigui speriat :

— A murit marele rishi...

În aceeași clipă toiagul greu al regelui căzu și-l izbi în creștet, amețindu-l. Zeci de brațe apucaseră pe Mahavira care striga năuc :

— Înțeleptul s-a stins în apele sfîntului Ganga !

Ochii lui mai întîlniră privirea fecioarei îngrozite. Era tîrît spre poartă într-un vălmășag de urlete peste care stăpînea glasul regelui Arjuna rostind parcă același cuvînt nimicitor :

— Sûdra... Sûdra...

La poarta de aramă străjerii îl primiră cu lovituri de spete. Fu zvîrlit pe urmă mai la vale, ca o grămadă de carne netrebnică, în mijlocul unui grup de oameni care vorbeau aprins despre moartea marelui rishi. Cineva recunoscu pe Mahavira ; îl văzuse adineaori ducînd vestea cea minunată în cetate. Se ridicară glasuri, întîi sfioase, apoi mînioase, că regele și-a îngreuiat păcatul de ieri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1981-1937

schingiuind azi pe solul care venise cu știrea morții înțeleptului. Strînseră pe Mahavira din țărîna uliței, îl adăpostiră în casa giuvaiergiului Gianuka, niște femei îi spălară rănile și-l puseră să povestească pe îndelete cum s-a stins fiul lui Vasishta. Amănuntele treceau din gură în gură și oamenii murmurau :

— Minune !... Mare minune !...

Un pescar zdrențăros, cu fața murdară, luminată de însuflețire, zise poruncitor :

— Mă duc la sfîntul Ganga, poate să aflu acolo rămășițele înțeleptului !

Porni. Mulți îl urmară, mai ales bătrîni cu ochii înfricoșați de taine și femei speriate de mînia zeilor care amenință să se abată asupra orașului. Curînd alte cete, mai numeroase, alergară spre rîul sfînt. Pe țărmul mlăștinos mii de oameni umblau de ici-colo, gemînd, căutînd și implorînd, îndurare cerului. Unii intrară în valuri și mulți se înecară, fericiți să poată muri în apele sfinte care au înghițit pe marele înțelept.

Mahavira rămase uitat în casa giuvaiergiului. Era văduv de mulți ani Gianuka și trăia singur-cuc, ciocănind toată ziua la brățări, inele și alte podoabe scumpe pentru curtea regelui, pentru mai-marii țării și femeile lor. Îl iubeau toți pentru că îl cunoșteau om supus, muncitor, blînd și credincios.

Seara, întorcîndu-se din cetate și găsind acasă pe Mahavira giuvaiergiul se miră, dar nu-l alungă. Îmbucară împreună, apoi ieșiră în fața ușii, se așezară jos și ceru străinului să-i spună tot. Gianuka îl ascultă și zîmbi :

— Am priceput, străine. Mare noroc ai avut că regele n-a poruncit îndată să-ți taie capul !

— Ce-am greșit oare, stăpîne ? Pentru că am adus vestea despre sfîrșitul înțeleptului ?

— Și asta — dădu din cap giuvaiergiul. Regele Arjuna nu poate ierta dojana marelui rishi. Dar mai rău ai păcătuit apropiindu-te de Navamalika. Așa. Căci Navamalika nu e o Apsara, cum crezi tu, ci chiar fata vistiernicului Gutayana. Arjuna a îndrăgit-o atît de mult că în curînd o va lua în palatul său. Tu însă ai murdărit pe Navamalika, îmbrățișîndu-i picioarele albe și ai răscolit mînia stăpînului care de-abia așteaptă să-i culeagă fecioria, nă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dăjduind să dobîndească un vlăstar frumos ca maică-sa şi viteaz ca dînsul.

Mahavira întrebă cu glas de frică :

— Dar părinţii ei se învoiesc să o dăruiască regelui ?

— Nepriceput eşti — se sfătoşi Gianuka. S-ar putea oare mai multă cinste pentru un părinte decît să-şi vază odrasla în patul regelui ?

— Dar ea ? urmă Mahavira încăpăţînat.

— Navamalika ? Ar fi o nebună dacă nu s-ar mîndri că regele îi pofteşte trupul şi iubirea. De altfel cine întreabă ce vrea o fată fără minte ?

— Dar regele Arjuna are şaptezeci şi şapte de femei ! stărui Mahavira. Navamalika să fie cea din urmă ?

— Va fi cea dintîi fiindcă pe ea o iubeşte mai mult regele ! spuse giuvaiergiul cu mîndria slujitorului credincios care ocroteşte pe stăpînul său.

Mahavira tăcu. Era întunerec acuma şi Gianuka nu vedea cît de albi s-au făcut obrajii străinului şi nici nu auzea cît de cumplit îi bătea inima.

— Păcat numai că sărmana Navamalika nu prea e bine — urmă giuvaiergiul într-un tîrziu, aproape înduioşat de gîndurile sale. Cînd i-am dus podoabele pe care i le-am gătit din aurul regelui Arjuna, am găsit-o plînsă. Maică-sa îmi spuse că s-a speriat fata din pricina vălmăşagului stîrnit de tine. A şi chemat o babă să-i descînte.

— Navamalika ştie că sînt în casa ta ? întrebă deodată Mahavira, apucînd mîna giuvaiergiului.

— Cum să ştie, cînd nici eu nu ştiam ? răspunse Gianuka rîzînd de întrebarea lui fără rost. Dacă s-ar afla şi apoi s-ar întîmpla să se îmbolnăvească mai rău Navamalika, ar fi vai de tine, căci regele ţi-ar curma viaţa. De aceea acuma culcă-te, să aduni puteri, iar mîine să pleci acasă, de unde ai venit !

— Am să plec negreşit ! murmură Mahavira cutremurîndu-se parc-ar fi rostit o vorbă de ocară.

Se culcă afară, lîngă uşă, pe blana lui de leopard, şi toată noaptea o petrecu privind stelele care licăreau întocmai ca ochii fecioarei Navamalika. Inima lui suspina, iar în minte i se frămîntau mii de planuri : cum să mai pătrundă pînă la ea, cum s-o smulgă din braţele regelui,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1937

s-o ducă undeva să trăiască numai ei doi lumea lor. Își zicea mereu că va pleca acasă, dar mereu adăoga că nu poate pleca singur. Simțea foarte lămurit că aici îl amenință primejdii și, în același timp, că nici o primejdie nu e mai cruntă decît despărțirea de Navamalika. Încerca să-și înăbușe inima gîndindu-se la marele rishi, la satul de sub Himalaya, la copiii săi și la Anuya. Gîndurile i se stingeau în creieri ca niște luminițe în bătaia soarelui de amiazi. Dimineața îl găsi cu ochii înroșiți de nesomn și cu sufletul zdrențuit de nehotărîre.

— Fie-ți calea binecuvîntată ! îi zise Gianuka, ieșind cu somnul în gene.

— Primește-mă slugă în casa ta ! îl rugă Mahavira, umil ca un cîine rătăcit într-o ogradă străină.

Giuvaiergiul îl privi nedumerit :

— De ce nu te întorci acasă ?

— Nu mai pot pleca de-aci — zise Mahavira cu fruntea în pămînt. Nu mai cunosc calea pînă la poalele sfintei Himalaya.

Gianuka se înfricoșă : cum să adăpostească el, slujitorul curții, pe străinul oropsit de regele Arjuna ? Nici măcar n-avea nevoie de dînsul. Mahavira însă i se părea cuminte și supus. Nu-l lăsa inima să-l gonească. Sovăind, amînă răspunsul.

Înspre amiazi, plecînd cu o cutie de argint, spuse lui Mahavira :

— Alte podoabe pentru frumoasa Navamalika...

Se întoarse tîrziu, vesel :

— De-acuma poți sta aici cît poftești, străine ! Oamenii te-au uitat parcă nici n-ai fi umblat prin cetate. Așa uită de repede oamenii ! Toată lumea vorbește numai despre serbările ce le pregătește regele Arjuna în cinstea fecioarei Navamalika. De altfel și ei i-a trecut spaima. Am găsit-o ciripind ca o turturică. Numai ea m-a întrebat de tine, dacă nu cumva te-am văzut. Se vede că ea nu te-a uitat, fie că ai speriat-o prea rău, fie că i-a plăcut înfățișarea ta. Tînără și nesocotită cum e, n-ar fi de mirare să-i fi pătruns inima o săgeată de sirișa.

Mahavira își stăpîni bucuria. Lepădă blana de leopard și se încinse cu un șorț vînăt de slujitor. A doua zi însă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cînd Gianuka se gătea să meargă în cetate, Mahavira zise :

— Ia-mă cu tine, stăpîne, să-ți fiu de ajutor !

— Vishnu să mă ferească să fac una ca asta — se apără giuvaiergiul. Dacă te-ar cunoaște cineva, mi-ai primejdui și mie viața !

Mahavira nu stărui. Speranța îi oțelea răbdarea.

În fiecare zi, Gianuka îi povestea noutățile din cetate. În fiecare zi afla cîte ceva despre Navamalika.

Apoi, într-o zi, Gianuka vorbi triumfător :

— Mîine dimineață Navamalika se va scălda în apele sfîntului Ganga, iar seara se va culca în patul regelui Arjuna.

Mahavira îngălbeni. Toate speranțele se risipeau în sufletul său ca mărgelele cînd se rupe ața pe care au fost înșirate. Însuși chipul fecioarei parcă i se topea în inimă, amenințînd să nu mai rămîie decît o durere nesfîrșit de chinuitoare. Își pierdu stăpînirea. Se aruncă la picioarele giuvaiergiului, plînse, îi mărturisi că Navamalika e rostul vieții lui, îl rugă să-l ia cu dînsul în cetate, s-o vază baremi ultima oară. Gianuka nici nu îndrăzni să înțeleagă dintr-o dată, atît de îngrozitor era ce-i auzeau urechile. Îl izgoni cu vorbe blînde, dar hotărîte. Mahavira, ca și cînd i-ar fi încolțit în inimă o nouă speranță, se supuse îndată. Își luă blana de leopard și plecă fără părere de rău. Văzîndu-l dus, Gianuka respiră ușurat :

— Slavă ție, Vishnu, Atotputernicule, că m-ai scăpat de primejdia cea mare !

6

FĂRĂ SĂ-ȘI DEA SEAMA, MAHAvira mergea spre sfîntul Ganga. Amurgul cobora repede. Ajunse pe întunerec afară din oraș. Nu cunoștea locurile, dar nu-i era frică. Departe, în cîmpia înnegrită, rîul sfînt se deslușea ca o panglică cenușie cu unduiri mătăsoase. Într-acolo se îndrepta acum hotărît, ca spre un liman mîntuitor. Trunchiuri putrede de copaci doborîți de vînturi încercau să-l abată din drum, tufișuri îl plesneau cu crengi subțiri peste față, gropi și șanțuri îi în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

cetineau paşii, bălţi şi ochiuri de mlaştini îl trăgeau de picioare. Nimic nu-l oprea. Întreaga fiinţă îi era pătrunsă de chipul fecioarei. Nu avea nici un gînd în creieri. Sufletul însă îi era plin de o încredinţare stranie şi mîngîietoare.

Osteneala şi somnul îl copleşiră mai tîrziu. Se trînti sub un copac şi adormi îndată atît de adînc că nici un vis nu se putu apropia de dînsul.

Îl deşteptă soarele cu raze calde care-i gîdilau pleoapele. Simţi în suflet o hotărîre gata, parcă şapte nopţi ar fi chibzuit pînă să-i potrivească toate amănuntele. Inima îi era uşoară şi veselă ca în preajma unei mari fericiri.

Spre apus, ca un gard viu, se zărea aleea de platani coborînd din cetate şi întinzîndu-se pînă la scăldătoarea regală în Ganga.

— Pe-acolo are să treacă Navamalika — îngînă Mahavira ca şi cînd ar fi vorbit cu cineva.

Porni voios. Ajunse repede. Se ascunse într-un desiş aproape de alee şi aşteptă liniştit. De la giuvaiergiul Gianuka ştia prea bine că nici un picior de om nu se poate afla prin preajma scăldătoarei cînd trece regele, cu atît mai puţin cînd va trece Navamalika. Din ascunzătoarea lui vedea bine cărarea bătută cu nisip alb printre platanii cu trunchiurile groase cît mijlocul unui bărbat. O urmărea pînă la treptele de piatră care urcau în cetate şi pînă la poarta de bronz cu cuie de aur, zăvorîtă. În minte i se depăna un plan ce se închegase singur : cum se va strecura pînă la marginea aleei, cum va lua în braţe pe Navamalika, apoi cum va dispărea cu dînsa în tufişele sfîntului Ganga înainte ca ostaşii de pază să-şi vie în fire, cum va duce-o departe pînă în codrii de pe Himalaya.

Într-un tîrziu auzi zgomot de paşi. Erau ostaşii trimişi să cerceteze ţinutul ca nu cumva ochi străini să pîngărească pe iubita regelui. Mahavira nu se clinti din loc. Trei vlăjgani, cu suliţe lungi scotocind prin tufe, trecură pe-aproape. Vorbeau despre Navamalika, cu glas tare, amănunţindu-i frumuseţea prin cuvinte murdare : Unul oftă : „Ei, de-aş fi eu la noapte în locul regelui...“ Ceilalţi rîseră grosolan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Apoi Mahavira văzu ostaşii rînduindu-se pe alee, cîte unul la o sută de paşi, de o parte şi de cealaltă.

— De-acuma trebuie să vie ! se gîndi Mahavira şi întoarse privirea spre poarta din capul scării de piatră.

Deodată inima i se strînse ca într-un cleşte de fier. Poarta de bronz se deschise încet, greoi. Apăru întîi vistiernicul Gutayana, părintele fecioarei, în haina strălucitor de albă, cu un toiag lung în dreapta. Apoi, în urma lui, şapte fecioare în văluri de argint, cu părul pe spate, cu picioarele goale. Apoi Mahavira se cutremură. În pervazul porţii se ivea Navamalika. Era albă şi ea ca celelalte, dar înfăşurată într-un văl de aur presărat cu pietre scumpe care scînteiau în bătaia soarelui. Două roabe negre, cu apărători de păun, îi ţineau umbră şi răcoare. Apoi veneau şapte femei de-ale regelui în vestminte roşii ca lotusul cel scump. Pe urmă patrusprezece sclave purtau pe umeri litiera de bambu, aşternută cu blănuri de tigru şi perne de mătase, în care avea să se urce Navamalika, după baia sfîntă, ca să n-o mai atingă nici o necurăţenie pămîntească pînă ce regele se va milostivi s-o facă femeie.

Mahavira stătu împietrit un răstimp, urmărind apropierea alaiului tăcut. O tresărire puternică îl vesti c-a sosit clipa. Se tîri printre tufe, domol ca şarpele, îngrijorat numai să nu-l zărească vreunul din ostaşii ce străjuiau aleea. Izbuti să se strecoare pînă lîngă un trunchi scorburos. În dreapta şi în stînga paznicii nici nu se vedeau, dincolo însă, chiar în faţa lui, răzimat de tulpina platanului, un ostaş voinic, cu nişte mîini mari, noduroase, care ţineau drept o suliţă mai înaltă ca dînsul, se uita cu ochi lacomi spre cetate de unde venea încet convoiul.

Tăcerea era ca pînza deasă. Doar muştele şi nişte bondari greoi bîzîiau sfios printre frunze. Apoi Mahavira auzi scîrţîit de paşi pe nisipul cărării şi un zumzet blînd, cîntecul fecioarelor ce însoţeau pe Navamalika. În clipa aceea, deasupra lui, în platan, o kokila porni să psalmodieze duios, ca o melodie de iubire, încet ostaşul din faţă ridică ochii căutînd pasărea măiastră a zeului Kama.

Inima lui Mahavira plîngea ca o rană proaspătă, iar în creieri i se chinuiau roiuri de gînduri. Cîntecul kokilei se unea cu murmurul fecioarelor într-o armonie care proslăvea iubirea lui şi pe Navamalika.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

Se furișă mai aproape de marginea aleei, cu groaza în suflet că paznicul de dincolo i-ar putea auzi bătăile inimii.

Gutayana trecea agale, cu ochii în pământ, tîrîndu-și prin nisip toiagul. Printre cele șapte fecioare recunoscu unele pe care le văzuse lîngă lacul din cetate. Navamalika avea privirea rătăcitoare parcă ar fi căutat mereu pe cineva. Pieptul ei se zbuciuma sub vălul de fir și șoldurile i se legănau. Deodată ochii ei întîlniră focul privirii lui Mahavira în tufișul ce-l adăpostea. Se opri bruse. Obrajii ei erau luminați de văpaia unei bucurii mîntuitoare.

În aceeași clipire, Mahavira năvăli din ascunzătoare. O ridică în brațe și se întoarse cu ea spre desișuri. Navamalika își răzimă trupul de pieptul lui și îi cuprinse capul cu mîinile albe. Fața lui Mahavira se odihnea între sînii ei feciorelnici. Nările i se umplură de mirosul corpului ei. Își pierdu cumpătul simțind atingerea pieliței catifelate. Buzele lui sărutau cu disperare sînii scăpați din strivirea vălului. Numai trei pași mai putu face. Fericirea îl copleși. Uită toate primejdiile, toată lumea în îmbrățișarea ei. El și ea era începutul și sfîrșitul.

Roabele cu apărători de păun amuțiră de spaimă. Femeile regelui însă țipau ca din gură de șarpe. Fecioarele dinainte se întoarseră. Gutayana veni gîfîind. Ostașul de sub platan se repezi ca uliul asupra lui Mahavira, îi smulse din brațe pe Navamalika și apoi, apucîndu-l de git, începu să-i care la pumni în obraz, căci sulița o scăpase jos în zăpăceală. În cîteva clipe sosiră și alți paznici, năpustindu-se cu toții pe Mahavira, trîntindu-l la pămînt, zdrobindu-l în lovituri. Fu legat cobză și azvîrlit deoparte, în vreme ce Navamalika, înconjurată de femei, îngîna :

— Mahavira... Mahavira...

Vistiernicul o luă de mînă și alaiul își urmă calea, parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Navamalika însă întoarse capul și văzu pe Mahavira însîngerat, încătușat, nemișcat. Avu o tresărire, ca și cînd ar fi vrut să se oprească, dar Gutayana o sprijini, mulcomind-o :

— Liniște, liniște, Navamalika ! A fost un rob ticălos, amețit de frumusețea ta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Fecioara suspină. Nu-şi mai simţea picioarele. Pe piept o ardeau urmele buzelor lui.

Trei ostaşi dezlegară pe Mahavira, apoi îl înţepară cu vîrful de suliţă şi-l loviră cu picioarele să se scoale.

— Înainte, înainte, gîfîi răguşit paznicul de sub platan izbindu-l cu pumnul noduros în coaste.

— Navamalika ! murmură Mahavira, cu ochii pe aleea sfîntă.

Alaiul nu se mai vedea.

7

PE LA AMIAZĂ MAHAVIRA INTRA iar în cetate, pe aceeaşi poartă de aramă, acum însă călăuzit de ostaşul cu pumnii noduroşi, care-l trăgea de un lanţ petrecut de după gît, şi de ceilalţi doi care în răstimpuri îi izbeau din spate cu picioarele sau cu vîrful suliţei. În cetate se aflase despre întîmplarea de pe aleea regală.

— El e tilharul ? întrebă fruntaşul paznicilor de la poartă.

Ostaşul dinainte răspunse doar din cap, smucind furios lanţul. Atunci fruntaşul se apropie de Mahavira şi-l scuipă în obraz :

— Ciine !

Trecură pe cărări lăuntrice pînă la temniţa de lîngă poarta Yama. Fu coborît pe nişte scări întunecate într-o văgăună ce se afla sub zidul cetăţii. Acolo ostaşul îi puse cătuşe la picioare, îl legă cu lanţul de un stîlp de piatră şi apoi îl lăsă singur. Mahavira auzi răbufnitul lespedei grele care astupa gura temniţei. Încercă să se mişte, dar nu izbuti decît să se întoarcă cu faţa în sus. Trebui să stea aşa, ca un trunchi sfîşiat de dureri. Trupul îi era însîngerat de lovituri, încins doar peste mijloc cu şorţul de la Gianuka. Blana de leopard îi rămăsese în ascunzătoarea din tufiş. Pămîntul rece şi umed îi mai răcorea chinurile.

Ochii deschişi mari sorbeau numai întuneric. Încet-încet gîndurile se limpeziră. Amintiri începeau să-i lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mineze întunericul. Navamalika, cu ochii verzi ca livada înrourată, plutea în jurul lui. Îi simţea în nări mirosul sînilor. Buzele îi erau dogorîte de urmele sărutărilor. Pe gît, în locul lanţului, îl strîngeau braţele ei calde. Sufletul îi era pătruns de o fericire aromitoare, iar gura lui şopti fierbinte :

— Navamalika...

Ca o străfulgerare îi apăru presimţirea morţii care însă se topi fără urme în noianul de fericire. Timpul însuşi parcă se oprise în loc să-i statornicească bucuria.

Într-un tîrziu îi trecu prin minte că în noaptea aceasta regele Arjuna are să strîngă în braţe pe Navamalika. Şi deodată se stinse lumina amintirilor, şi temniţa rămase mai neagră, mai chinuitoare ca un mormînt. Se zvîrcoli ca o rimă să se scoale să-şi rupă lanţurile şi să alerge în ajutorul ei. Guzgani flămînzi se fugăreau primprejur. După sforţări crîncene, ajunse să se ridice în picioare. Stătu o vreme aşa, răzimat de stîlpul de piatră. Un zgomot de sus îl dezmetici. Părea că lespedea grea s-ar fi dat la o parte. Paşi mînioşi coborau pe trepte. Mahavira se învioră. Poate că totuşi va împiedeca pingărirea fecioarei.

Acelaşi ostaş îi dezlegă picioarele din lanţ şi-l tîrî afară. Mahavira văzu mulţumit că soarele e în asfinţit şi-şi zise că Navamalika mai poate fi mîntuită. O sumedenie de paznici furioşi îl înconjurară. Fu pornit pe o cărare. Cineva, din spate, îl plesnea neîncetat cu un bici. Loviturile îi frigeau inima. Îşi muşca buzele, dar nu scotea nici un strigăt de durere.

La stînga, pe o terasă albă, femeile regelui se îmbulzeau să vază pe cel ce a îndrăznit să răpească pe Navamalika. Multe îl compătimeau. Îl găseau frumos, deşi trupul lui era murdar de noroi amestecat cu sînge.

Ajunse într-o hală deschisă. Regele Arjuna şedea în scaunul de judecată, înconjurat de marii sfetnici şi de brahmanii curţii. Ostaşul trînti cu faţa la pămînt pe Mahavira înaintea stăpînului, care însă făcu semn să se ridice ca să-l vază mai bine. Paznicii din spate tăbărîră cu bicele asupra lui Mahavira pînă îl sculară în picioare.

Regele îl privi lung, vrînd să-i citească din ochi pentru ce s-a năpustit cîinele de sûdra la Navamalika. Ochii lui Mahavira însă rătăceau de aici-colo, aprinşi de îngrijo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.literaturaromana.ro 1901 - 1932

rare, căutînd pe cineva. Arjuna înțelese că privirea lui umblă după fecioara iubită. Sări de pe scaun și strigă :

— Să piardă lumina ochilor !

Mahavira parcă n-ar fi auzit. Ochii mari negri aveau o lucire fierbinte și nerăbdătoare.

Două mîini vrăjmașe îl apucară de ùmeri, iar în față îi apăru un om scund, uscățiv, cu pielea gălbejită, cu gura strîmbă într-un rînjet ciudat, cu ochii piezișî. Era călăul regelui Arjuna, primit în dar de la stăpînitorul oamenilor galbeni. Un brîu portocaliu îi subția mijlocul. Omul galben schimbă o privire cu paznicii de la spatele lui Mahavira, apoi ridică amîndouă mîinile strînse în pumni, cu degetele mari întinse și întoarse înlăuntru. În clipa următoare Mahavira simți o durere sfîșietoare, parcă două pumnale i s-ar fi înfipt în orbite zdrobindu-i bulbii ochilor. Un țipăt de fiară, prelung, șerpui în văzduh. Mahavira căzu în genunchi. Pe obraji îl frigeau două dîre de sînge. Bolborosi totuși în neștire, ca o chemare deznădăjduită :

— Navamalika...

Regele Arjuna auzi șoapta, se ridică iar de pe scaunul de judecată și porunci :

— Smulgeți-i limba !

O mînă îșî înfipse degetele în pletele lui Mahavira și-i dădu capul pe spate, în vreme ce alte degete osoase îi frămîntau încheieturile fălcilor, silindu-l să caște gura. Un clește rece îi apucă limba pitită în dosul dinților de jos și, cu o smucitură scurtă i-o rupse din rădăcină. Valuri de sînge bolboceau în gura lui Mahavira, zvîrcolindu-se într-un horcăit înfundat.

— Să-l jupoaie de viu și să-l arunce hrană ciinilor ! răcni regele Arjuna, furios, parcă în gîlgîirile de durere ar fi auzit iarăși numele fecioarei.

Bicele se abătură pe spinarea lui Mahavira cu atîta poftă că-i sfîrticară carnea și-l făcură să se ridice în picioare. Ostașul cu lanțul îl tîrî afară. O ceată de robi se repeziră să spele urmele de sînge pe pardoseala lucioasă...

Mahavira nu-și simțea picioarele care totuși îl duceau pe aceleași cărări, înapoi spre poarta Yama. Dincolo de zid, în fața porții, se afla terasa chinurilor, unde cei osîn-

B. Institutul Pedagogic de 3 ani - Iași
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaonoriana.ro/ndn1901-1932

diți erau arătați norodului veșnic doritor de cruzimi. Un vestitor sufla într-un bucium de corn, chemînd poporul să alerge să vază și să se înfricoșeze. La poalele terasei, în piața cea mare din care porneau șapte ulicioare, se și adunase mulțimea deasă, nerăbdătoare. Zvonuri felurite se încrucișau despre străinul care a pîngărit pe aleasa regelui Arjuna. Cei mai curioși puneau întrebări ostașilor ce păzeau, ca un gard viu, terasa. Și ostașii răspundeau cu glume grosolane, atițînd și mai mult așteptările.

Un fior străbătu prin mulțime cînd apăru în poartă călăul care alergase înainte să-și pregătească cele trebuincioase. Era cunoscut și iubit pentru iscusința lui uimitoare.

— Ham-Ciun !... Ham-Ciun !

Omul galben se simțea măgulit. Se închină rînjind și apoi își rîndui sculele aduse într-un săculeț cenușiu despre care se zicea în popor c-ar fi din piele de om.

Se făcu tăcere mare împrejurul terasei. Mahavira se ivise, cu orbitele roșii, cu obrajii năcleiți de sînge, cu gura ciopîrțită ca o rană căscată. Ostașii îl loveau necontenit cu bicele ca nu cumva, încetînd, osînditul să se prăbușească. Ham-Ciun îi smulse șorțul de la brîu și spuse ceva, foarte încet, ostașilor. Doi cîte doi apucară pe Mahavira de picioare, îl întoarseră cu capul în jos și-l duseră sub piroanele bătute în zidul cetății. În cîteva clipe fu atîrnat întocmai ca o vită înjunghiată gata de jupuit. Trupul se zvircolea, capul se legăna măturînd cu pletele lespedele terasei.

Călăul alese un cuțit cu lama lungă și îngustă. Îl ascuți îngrijit pe o gresie rotundă. Apoi se apropie de osîndit și trase cu vîrful cuțitului o linie dreaptă de la buric pînă sub git, încet, cu mare băgare de seamă să nu pătrundă prea adînc și să nu țîșnească mult sînge. Mahavira se zbătea mai crunt și din gura însingerată izbucniră niște glasuri groase, înecate. Ostașii se înșirară de amîndouă părțile și priveau cu ochi lacomi. Jos, norodul se îmbulzea, cu respirația năbușită, urmărind toate mișcările. Pe urmă Ham-Ciun luă cuțitul în dinți, ca să-l aibă la îndemînă, și începu jupuirea cu degetele, izbind uneori cu piciorul în capul osînditului care se tot bălăbănea și-i stînjenea meșteșugul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Reviste și ziare românești 1900-1912

Munca omului galben se isprăvi de-abia cînd ceie din urmă raze ale soarelui se stinseră în apus. Atunci, cu o mulțumire mîndră, reteză pielea vie la mîini și la glezne, și o desfășură, arătînd-o întreagă mulțimii. Ostașii dezlegară corpul, îl ridicară în picioare, Mahavira se clătină și se prăvăli. Loviturile de bice șfichiuiră cu sete mormanul de carne crudă, care se mai ridică, mai merse cîțiva pași și apoi se prăbuși fără simțire.

Ham-Ciun luă repede alt cuțit, întoarse pe Mahavira cu fața în sus, îi făcu o crestătură adîncă în piept, ca să-l trezească din leșin. Mahavira își mai veni în fire, simți cuțitul cum îi pătrunde în gît. Trupul se întinse ca într-o sforțare supremă. Conștiința mai morfoli o frîntură de gînd : focioara Navama... Pe urmă se întunecă brusc...

*

Sufletul avu senzația unei ușurări înălțătoare. Apoi senzația însăși se subție ca un abur care se împrăștie. Mai dăinui amintirea unei vieți zadarnice, apoi și ea se stinse.

Conștiința pură de-acuma plutea fulgerător spre planuri tot mai înalte, ca și cînd ar fi încercat să ocolească un destin. Mișcarea însă se îngreuia cu cît sferele se ușurau, pînă ce se transformă în imobilitate chinuitoare.

Între două lumi, sufletul gol se scufundă în nesfîrșitul singurătății...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
18 68
exemplarul.ro/mdr1901 1937

Capitolul II

ISIT

...SINGURĂTATEA ERA CENUȘIE ȘI apăsătoare. Sufletul tremura, o filfîire de eter în nemărginire. Amintirea vieții pure în altă lume străbătea ca un luminiș înviorător, ca o promisiune a împlinirii speranțelor. O așteptare grea îl atrăgea din ce în ce mai stăruitor spre o țintă necunoscută. Timpul alerga alături, apă tulbure în care se îneacă toate schimbările.

Apoi reminiscențele se întunecară și așteptarea se prefăcu iar într-o prăbușire dureroasă. Sufletul parcă se subția, în vreme ce conștiința i se împovăra mereu până ce, brusc, se stinse ca o flacără peste care s-a lăsat un capac greu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

I

COPILUL SE NĂSCU ÎN ZIUA A

şaptea a misterelor lui Osiris, în anul cînd se făcu a şaptea numărătoare a vitelor sub stăpînirea marelui Kufu, domnul celor două coroane.

Era întîiul vlăstar al nomarhului Senusret din Abotu. Bucuria tatălui nu cunoştea margini, mai ales că soţia şi sora sa Merit îi dăruise fecior. Împlinea patruzeci şi trei de ani. Trăise ros de groază că i se va stinge neamul care rîvnea în taină să cucerească tronul faraonilor ajuns la puterea nomarhilor din Nu-Ptah.

Îl numi Unamonu şi-l înfăţişă cu mîndrie Celui iubitor de dreptate, bunului Osiris, fiul lui Geb şi al lui Nut.

Peste patru ani Senusret avu o nouă bucurie. Merit îi născu o fetiţă pe care, după dorinţa ei, o numi Neferura.

Acum nomarhul din Abotu îşi zise că poate muri liniştit. Unamonu şi Neferura, uniţi prin căsătorie, îi vor continua neamul şi-i vor păstra curat sîngele.

Cel bun însă îi mai îngădui mulţi ani de viaţă. Senusret avu mîngîierea să înveţe pe micul Unamonu a scrie sfintele semne şi a le citi, a vindeca boli şi a rîndui socoteli, a mînui săgeata şi arcul, lancea şi sabia.

Cînd se făcu Unamonu de şaptesprezece ani, nomarhul primi porunca de la Kufu să-i mai trimită degrabă vreo două sute de oameni voinici pentru Casa Veşniciei la care munceau, de multă vreme, mii şi mii de robi, fără a ajunge s-o isprăvească. Senusret puse o ceată de ostaşi să-i adune de prin locurile de dincolo de Marea Oază cît mai mulţi nubieni. I se aduseră curînd, legaţi în lanţuri, peste trei sute. Vru să-i pornească, precum era obiceiul, cu un dregător care să-i predea Faraonului. În ultimul moment se răzgîndi. Era un prilej bun spre a înfăţişa regelui pe Unamonu.

În fruntea bărcilor cu oamenii negri, plutea corabia nomarhului cu pînza roşie triunghiulară umflată de vîntul cald de miazăzi. Întîlniră sute de vase ce urcau anevoie spre Svenet după blocurile de piatră trebuincioase pentru piramida uriaşă a Faraonului. Senusret arăta lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanulromanesc.ro/index1901-1932

Unamonu orașele de pe țărmii fluviului sfînt pînă la Nu-Ptah.

Kufu primi pe nomarhul din Abotu prietenește, în sala cea mică a tronului. De pe coloanele albe ce susțineau tavanul înstelat, cuvintele sfinte aurite pofteau viață lungă domnului viteaz și numai biruințe. Faraonul ședea pe un scaun de aur, cu pschentul în cap, cu barba falsă regală pe piept, iar picioarele desculțe i se odihneau pe o lespede de argint. Ascultă bucuros pe Senusret și răspunse prin cîteva vorbe pe care scribul, ghemuit alături, le însemnă cu sfințenie pe o foaie de papirus. În sală era zăpușeală grea și pe obrajii Faraonului, de sub pschentul împletit din fire de aur curat, se prelingeau dîre de sudori lucitoare. Trei perechi de sclave, goale, cu apărători de pene de strut, se străduiau zadarnic să mai răcorească puțin aerul dimprejurul tronului. Unamonu avu fericirea să primească, din mîinile lui, ca amintire, un scarabeu de aur cu pecetea stăpînului stăpînilor.

Senusret, foarte mulțumit de toate, se întoarse apoi acasă, împreună cu Unamonu, în orașul sfînt Abotu, ale cărui împrejurimi adăposteau așezămintele de veșnicie ale întîiilor faraoni stăpînitori peste cele două țări egiptene și în mijlocul căruia se înălța falnic marele templu al zeului Osiris, domnul tuturor lucrurilor, binefăcătorul lumii, regentul eternității.

Cinci ani trebui să petreacă Unamonu între preoții zeului, să înfrunte toate ispitele, să-și însușească toate învățăturile ca să dobîndească, în sfîrșit, inițierea în tainele lumilor văzute și nevăzute. După ce se înfățișă zeiței Isis ca un luminos desăvîrșit, Senusret îi dădu de soție pe Neferura, împreună cu o casă nouă, clădită înadins pentru ei, urîndu-le doar să-i dăruiască un nepot.

Unamonu era acuma bărbat între bărbați. În ochii lui negri domneau parcă visuri și dorințe tainice. Mitra albă, pe craniul ras, îi lungea puțin fața. Avea o fire blîndă, potolită, spre deosebire de sora și soția sa Neferura, mlădioasă și frumoasă ca floarea de lotus, dar aspră și sîcîitoare încît ajunsese spaima tuturor slujitorilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/?id=1901-1932

Bătrînul Senusret se stinse într-o dimineaţă caldă de primăvară, fără a fi bolit. Căsindu-l mort, Merit începu să se vaite desperat, îşi sfîrtică hainele, îşi smulse puţinul păr alburiu ce-i mai împodobea capul. Ţipetele ei aduseră degrabă şi pe Neferura la căpătîiul mortului, apoi pe toate femeile din Pahimtu, încît palatul şi grădina nomarhiei se umplură de bocete.

Numai Unamonu îşi stăpîni durerea şi porunci sclavilor să ridice îndată corpul rece al tatălui său şi să-l ducă în casa morţilor, unde să-l gătească pentru călătoria cea mare. Apoi el însuşi merse cu vestea tristă în mijlocul celor şapte mari preoţi ai lui Osiris, înştiinţîndu-i că, urmaş de sînge al lui Senusret, se urcă în scaunul de monarh. Preoţii şi dregătorii de frunte i se închinară pînă la pămînt, după obicei, şi-i urară să trăiască şi să domnească milioane de milioane de ani, întru mulţumirea lor şi a oraşului sfînt Abotu. Noul nomarh însă, în aceeaşi zi, trimise solie umilă Faraonului, dînd de ştire că înţeleptul Senusret s-a săvîrşit din lumea aceasta şi că el, Unanomu, este de azi înainte stăpînitorul locurilor.

2

TREI ZILE UNAMONU APROAPE CĂ nu ieşi din casa morţilor unde, sub privegherea preotului Aahotep care ardea mereu miresme şi citea rugăciuni, sclavi pricepuţi munceau cu sîrguinţă la îmbălsămarea cadravului. Fiind el însuşi un hekau care cunoştea toate, aşeză cu mîinile lui în pîntecele mortului amuletele sortite să uşureze trecerea sufletului prin primejdiile lumii lui Osiris.

Apoi, corpul, acoperit cu pînză de in, fu lăsat să se usuce şaptezeci de zile, iar Unamonu se apucă să cerceteze cu amănuntul pregătirile făcute de răposatul pentru odihna-i de veci. Îi era mare frică să nu fi uitat ceva şi astfel să se zădărnicească lunga călătorie a sufletului înspre Cîmpiile Yalu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

Senusret își clădise din vreme mormîntul. Șaptezeci de robi au săpat doisprezece ani, în coasta stîncoasă dinspre Uahe Psoi, coridor larg și adînc în fundul căruia alți muncitori au tăiat odăițele funerare. Meșteri iscusiți au zugrăvit pe pereți întîmplări mai de seamă ale vieții lui pămîntești, presărîndu-le cu semne de cuvinte sfinte. Chiar sarcofagul de bazalt fusese gata cu șapte ani înainte de moartea lui. Unamonu cobora zilnic în Casa Veșniciei, citea și răscitea formulele magice de care are nevoie sufletul spre a dobîndi nemurirea ca Osiris, supraveghea îngrămădirea celor trebuincioase în încăperea zidită alături de lăcașul de odihnă al corpului.

Înmormîntarea se făcu în ziua a șaptezeci și șaptea. Mulțime nesfîrșită veni să însoțească pe Senusret în ultima-i călătorie pămîntească; toți cei trei mii șapte sute de preoți ai marelui templu, apoi mai-marii orașului, capetele tuturor breslelor de meseriași, păstori, țărani, pînă și mult disprețuiții porcari. Femeile se boceau de se cutremura văzduhul, în vreme ce ostașii cu sulițe aurite și căști de piele pășeau țeapăn, înconjurînd mumia purtată de șasesprezece slujitori și urmată de vaca cu coarnele poleite pentru jertfă. În fruntea cortegiului mergea însuși Unamonu, înfățișînd pe credinciosul zeu Horus, avînd în dreapta și în stînga preoți întruchipînd pe Thot și Anubis, iar la spate pe maică-sa Merit, care ținea locul zeiței Isis, și pe Neferura, care avea rolul blîndei Neftis.

Porniră spre marele templu și se opriră cîteva clipe în fața pilonului uriaș străjuit de catarge înalte în vîrful cărora fluturau steagurile celor două coroane. Unamonu murmură o rugăciune și pe urmă convoiul se îndreptă spre Casa Veșniciei. Înfășurată într-un lințoliu alb, avînd pe piept, ca o podoabă pioasă, chipul bunului Osiris, cu fața ovală și zîmbitoare, cu biciul faraonic într-o mînă și în cealaltă cu toiagul de păstor, mumia fu așezată pe banca de nisip de lîngă gura mormîntului. Preotul sacrificator ucise vaca și împărți carnea.

Ceremonia fu lungă și solemnă, cum se cuvine. Merit și Neferura, neștiind cuvintele sfinte și trebuind să le rostească după șoaptele preoților dimprejur, încurcară puțin slujba, încît de vreo două ori Unamonu încruntă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

din sprîncene. În cele din urmă însă mumia fu coborîtă sub pămînt și așezată în sarcofag, într-o dungă și cu gîtul pe o răzimătoare ca să poată vedea mai lesne formulele mîntuitoare pentru viața de dincolo ori să și le reamintească de le-ar fi uitat. Zidarii începură degrabă să astupe intrarea coridorului subteran, în vreme ce mulțimea întristată se ospăta din pomenile bogate.

Toată noaptea următoare Unamonu urmări în gînd peregrinajul sufletului tatălui său. Îl vedea ajungînd la templul lui Osiris, bătînd la poarta împărăției sufletești, pătrunzînd în sala îndoitei dreptăți unde omul se desparte de păcate spre a se învrednici pentru viața eternă. În fund, sub un naos de sicomor, Zeul cel bun și drept, așteaptă pe fiul Senusret care sosește tremurînd. O cumpănă uriașă se află în mijlocul sălii. Mait, femeia dreptății și a adevărului, stă în picioare, aproape, să cîntărească inima răposatului. Mai încolo, o fiară groaznică, Amait, mîncătoarea, jumătate crocodil și jumătate hipopotam, întoarce gura către Osiris, cerîndu-i parcă voie să sfîșie pe cel de-abia venit. Și împrejur, ghemuiți pe călcîie, șed liniștiți cei patruzeci și doi de zei judecători, întocmai atîția cîte nomuri are Egiptul și cîte păcate grele ispitesc pe om în viața pămîntească. Anubis pune inima pe cîntar. Senusret se înfricoșează cumplit și zice: „Inima mamei mele, inima nașterii mele, inima vieții mele, nu te scula cu mărturie împotriva mea, nu fi vrăjmașa mea în fața nemuritorilor!“ Isis, bună și iubitoare, e gata să-i sară în ajutor. Dar nu e nevoie. Senusret a fost fără păcate, încît zeul Thot poate vesti stăpînului Osiris: „Răposatul e cîntărit pe cîntar și nu e greșeală într-însul, inima lui e dreaptă, acul cîntarului arată drept...“ Atunci Osiris rostește bucuros: „Biruitor să iasă răposatul ca să umble prin toate locurile, printre duhuri și printre zei, iar paznicii porților Apusului de loc să nu-l oprească!...“ Cuprins de mare veselie, Senusret înșiră toate cele o sută și unu de nume ale lui Osiris, apoi pe ale tuturor zeilor deosebit, apoi pe ale celor șapte săli ale raiului cu patruzeci porți și patruzeci locuințe...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unamonu nici nu mai putu adormi în noaptea aceea. Mereu i se părea că a uitat ceva și că sufletul celui ce i-a dat viață, rămas fără sprijinul talismanului cuvenit, va fi mîncat de vreun duh vrăjmaș și se va pierde în neant pentru vecie. Gîndul îl îngrozea. Primejdia nimicirii i se înfățișa ca o amenințare ce-l aștepta și pe el. Trebuia s-o înlăture. Simțea poruncitor că viața lui e nevoie să se prelungească și dincolo de moarte, ca și cînd ar fi avut o însărcinare tainică de împlinit.

A doua zi se hotărî să înceapă îndată a-și clădi Casa Veșniciei. Se sfătui cu meșteri, își alese locul într-o parte ascunsă a dealurilor. Făcu el însuși niște planuri, porni lucrul numai cu oameni de încredere. Și se liniști, parc-ar fi învins de acuma puterea morții.

Peste doi ani închise ochii maică-sa Merit, nu atîta de bătrînețe, cît de jale pentru neuitatul Senusret pe care l-a iubit mult și cu care se învoiau în toate.

Și peste alți doi ani, un sol domnesc aduse nomarhului știrea că a murit faraonul. Orașul sfînt Abotu se cutremură de întristare, iar Unamonu se gătì grabnic să plece la Nu-Ptah, la înmormîntarea celui ce a fost rege și la încoronarea celui nou. Neferura, cum află de plecarea lui, îl linguși și-l rugă să o ia și pe dînsa. N-a avut parte să iasă nici baremi pînă la Nut-Amon, deși e soție de nomarh și ar avea dreptul să se mai arate și ea în lume. Plînse și își blestemă soarta nenorocită. Toți bărbații își iau nevestele cînd e vorba de niște serbări așa de frumoase. Nu e nici slută, nici proastă, să fie osîndită a-și îngropa tinerețea în orașul unde nu întîlnești decît preoți și morminte. Vrea să cunoască și ea obiceiurile curții, să vorbească cu femeile faraonului.

Unamonu nu putu rezista. O luă.

3

NU-PTAH, ORAȘUL DOMNESC, JElea zgomotos pe Kufu, în vreme ce marii preoți ai zeului Amon pregăteau încoronarea principelui regal Dadefra, cel mai mare dintre cei treizeci și trei de feciori ai răposatului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanulromanesc.ro

Unamonu fu găzduit în Casa Faraonilor, ca și ceilalți nomarhi sosiți. Moștenitorul tronului se afla de cîteva zile în templu, supunîndu-se curățeniilor obișnuite înainte de încoronare. Kafra, al doilea fecior al lui Kufu, se însărcinase cu primirea nomarhilor. Stătea toată ziua în mijlocul lor, vorbea cu fiecare, se interesa de mersul treburilor. Avea vorba bună și privirea de oțel. Unamonu îl îndrăgi.

În ziua încoronării orașul își întrerupse jalea. Toată lumea se îmbulzi pe ulițele strîmte și strîmbe, iar cei mai norocoși pe aleea dintre palatul regal și marele templu al lui Amon, pe unde trebuia să treacă cortegiul. Cînd apăru Dadefra, cu pschentul greu pe cap, cu mantia de fir pe umeri, iar în mîini cu toiagul și biciul zeului Osiris, orașul întreg izbucni într-un clocotitor strigăt de bucurie.

În sala tronului, în templu, pretutindeni, Unamonu urmărise numai fața noului faraon, lată, cu buzele cărnoase și umede. De pe frunte i se prelingeau mereu, împrejurul sprîncenelor, picuri de năduşeală, brăzdind fardul gros cu care sclavele negre îi rumeniseră obrajii. În ochii măslinii avea oboseala și lîncezeala omului ce-și petrecea vremea numai în brațele femeilor. Privindu-l, Unamonu simțea o ură ciudată împotriva faraonului. Căuta să o înăbușe și nu izbutea. Își aduse aminte niște cuvinte pe care i le șoptise odinioară tatăl său despre moștenitorul tronului: „Dadefra mai mult iubește femeia decît pe Amon...“ Apoi zvonul ajunsese demult pînă la Abotu despre Isit, fata unui rob, pe care Dadefra a luat-o în Casa Femeilor sale. Din pricina ei principele ocolește pe sora și soția sa, și o umilește. Isit l-a fermecat cu farmece necunoscute, făcîndu-l să poftească mereu alte femei, dar să nu se despartă de ea nici o noapte.

În timp ce înconjurau zidurile sanctuarului, Unamonu întrebă pe un preot din cortegiu:

— Faraonul are copii?

— Are trei, cu Isit — răspunse preotul uimit că un nomarh nu știe ceea ce știe ultimul sclav din Nu-Ptah.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un ospăţ minunat sfîrşi solemnitatea, în grădinile palatului, bogate în umbre de platani, cu pajişti tunse şi înfiorite ca nişte covoare, cu bănci de sicomor şi de marmură. Mese joase erau întinse pe marginile aleelor, pentru căpeteniile breslelor şi miile de slujitori ai Casei Faraonului. Chiar în faţa palatului, pe terasa albă, se improvizase un chioşc uriaş, acoperit, unde se aşezară nomarhii cu soţiile lor şi toţi sfetnicii regali cu marii preoţi ai tuturor zeilor.

Dadefra apăru întovărăşit de Marea Femeie, sora şi soţia sa, şi de Isit, femeia inimii sale. Toată lumea se închină sărutînd pămîntul, dar în sufletul mai-marilor se ascunse anevoie mirarea că faraonul nici la ospăţul încoronării nu s-a putut despărţi de Isit. În loc să ţină de mînă pe soţia sa domnească, Dadefra îşi sprijinea braţul stîng pe umărul frumoasei ibovnice, care zîmbea triumfătoare şi se uita peste mulţimea ploconită ca şi cînd ea ar fi fost adevărata stăpînă a celor două ţări.

Unamonu şedea la o masă aproape de masa faraonului. Cînd zări pe Isit, tresări, parcă i s-ar fi împlîntat o săgeată în inimă. Nu-şi mai putu lua ochii de la ea. Îl cuprinse o spaimă care totuşi îi mîngîia sufletul.

— Isit... Isit...

Îi umblă prin minte numele ei într-un vîrtej sălbatec, parc-ar fi căutat urmele unei amintiri ascunse undeva în tainiţele sufletului.

— O cunosc pe Isit... De unde o cunosc ? se întrebă deodată, încercînd să-şi adune într-o grămadă toate clipele vieţii, să poată alege pe cele lămuritoare.

Nu găsi nimic, dar simţămîntul stărui, tot mai viu, umplîndu-i inima cu bucuria arzătoare a unei revederi de mult aşteptate.

Isit stătu o clipă în picioare, înainte de a se lăsa pe banca aşternută cu blănuri de lei, în stînga faraonului. O pană stufoasă de struţ, albă, înfiptă în părul arămiu, buzele subţiri, culoarea sîngelui, nasul mic răsfrînt puţin strengăreşte... Rochia străvezie îi dezmiardă trupul. Gulerul de fir brodat cu pietre scumpe se răsfrînge pe umerii fildeşii, iar în faţă i se odihneşte pe sînii rotunzi ca două portocale. În picioare poartă sandale de aur.

Cete de sclavi alergau printre mese, cu tăvi grele în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/ro/1901_1332

cărcate de mîncări. Gîştele fripte întregi erau mai căutate şi vinurile vechi în cupe cu două torţi pe care le umpleau mereu fecioarele slujitoare. Neferura era fericită, se simţea mai frumoasă ca toate femeile, rîdea şi mînca. Dezghiocînd cu degetele-i fine carnea albă de pe un piept de gîscă, şopti lui Unamonu :

— Pîinea noastră de seminţe de lotus e mai bună ca asta de orez...

Unamonu n-o auzi. Strîngea în mînă o bucată zdravănă de friptură din care nici nu gustase. Se uita necontenit la masa faraonului, în neştire. Neferura îi mai zise ceva. Nu înţelese, dar îşi veni în fire.

— Iisit are într-adevăr vrăji tainice — se gîndi îngrijorat.

Bău două cupe de vin, una după alta, şi intră în vorbă cu un nomarh bătrîn despre Casa Veşniciei pe care şi-o înălţase răposatul Kufu, sfîrşită de-abia acum un an, parcă faraonul şi-ar fi presimţit moartea. Bătrînul mîncăcios, cu faţa murdară de unsori şi fărîmituri de carne, cu ochii holbaţi de lăcomie, răspundea în monosilabe, înghiţind după fiecare gură de mîncare cîte o gură de vin. De-abia cînd isprăvi halca de friptură i se deschise cheful de vorbă, pornind să povestească cum şi-a clădit şi el un mormînt scump în apropierea piramidei marelui faraon, ca să se odihnească în vecii vecilor lîngă stăpînul cel bun şi drept. Unamonu nu-l mai putea asculta. Ochii lui sorbeau iar pe Isit care nici baremi nu-l văzuse. Apoi brusc întrerupse poveştirea bătrînului, zicînd din toată inima :

— E frumoasă Isit, femeia regelui...

Nomarhul clipi şiret, întoarse capul s-o vază şi murmură :

— Frumoasă. Şi nu va îmbătrîni niciodată. Are treizeci de ani, a născut trei copii şi iată, parcă-i o fecioară de cincisprezece.

Neferura prinse vorbele bătrînului, oftă şi adăogă cu imputare :

— A, dacă aş afla şi eu tainele ei ! Unamonu le ştie şi nu mi le spune.

Unamonu se uită la ea mirat, parcă ar fi văzut-o întîia oară. Şi îi veni în gînd, din senin : „Femeia asta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndm1901-1932

mi-e străină, deşi e sora şi soţia mea, iar Isit, deşi mi-e străină, pare-ar fi adevărata mea soră şi soţie!“ Gîndul i se păru ciudat, îl înfricoşă. Vrînd să-l alunge, îşi aruncă iar ochii la Isit care rîdea zgomotos şi se răsfăţa în vreme ce faraonul îi mîngîia spinarea goală. Ura împotriva lui Dadefra izbucni mai vie în inima lui Unamonu. Se zbuciuma parc-ar fi plănuit să se repeadă să scape pe Isit de alintările unui duşman. Glasul Neferurei îl potoli :

— Vezi ce frumoasă e rochia marei favorite ! Am să-mi fac şi eu una la fel. Ce zici, mi-ar sta bine ? Îţi place tăietura mînecilor în coadă de rîndunică ? Uite cum o îmbrăţişează faraonul ! O, şi sărmana regină zîmbeşte trist şi rabdă. Dar şi ea e prea rece. Isit e mult mai dulce.

Atunci Isit, cu gîtul întins sub sărutarea regală, întoarse capul spre masa la care şedea Unamonu, îi întîlni privirea şi rămase deodată aşa, cu buzele întredeschise şi înflorite de surîsul zburdalnic. Unamonu de-abia acuma îi văzu bine ochii mari, albaştri ca cerul dimineţii, cu genele lungi încărcate de fard, cu o strălucire misterioasă şi ispititoare în care scînteiau amintiri din alte lumi. Privirea ei turburată se odihni atît de lung asupra lui Unamonu că atrase atenţia tuturor. Însuşi faraonul se uită spre masa nomarhului din Abotu şi şopti ceva Isitei care avu o înfiorare parcă ar fi trezit-o dintr-un vis plăcut. Neferura observase privirea favoritei şi se roşi de mîndrie cînd Dadefra învrednici de asemenea cu o privire masa lor. Murmură încîntată :

— Ai văzut, Unamonu ? Isit s-a uitat la mine. Şi faraonul. Dintre toate numai la mine s-au uitat. Sînt fericită.

Sclavii aduceau acum fructe şi dulcеţuri.

În faţa mesei regale, în locul pătrat înadins lăsat liber, apăru dansatoarea Tantnuit, goală din cap pînă în picioare, cu un văl roşu diafan în mîini, cu răsuciri de corp voluptuoase, însoţită de cîntăreţele din sistru, flaut şi harpă. Ochii faraonului se aprinseră văzînd trupul dansatoarei. O melodie tărăgănată începu. Cîteva roabe tinere, ghemuite între cîntăreţe, băteau din palme în tact rar. Tantnuit dansa cu mişcări de şolduri şi tremurări

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de pintece, învîrtind vălul parcă s-ar fi apărat de îmbrățișări prea pătimașe. Dadefra o sorbea, lingîndu-și mereu buzele, cu priviri lacome. Apoi, cînd dansatoarea se grămădi la picioarele lui, la sfîrșit, îi dărui un inel de cornalină, stringîndu-i brațul puțin asudat.

Tantnuit nici nu apucase să iasă și piticul Danga, răsfățatul curții, se repezi înlăuntru. Fu primit cu rîsete gălăgioase la care el răspunse scoțînd limba. Umblă în patru labe cu lătrături de cățel flămînd, se dădu peste cap. Faraonul însă nici nu se uita la el acuma. Mînios că Dadefra nu-l ia în seamă, piticul zbieră ceva într-o limbă sălbatecă. În zadar. De-abia mai rîseră cîțiva nomarhi necunoscători ai cuviinței obișnuite la ospețele regale.

Veni un harap cu niște maimuțe învățate să joace ca oamenii după o muzică specială de fluiere și tobe. Toată lumea se minună afară de Dadefra. Nu-i mai plăcu regelui nici chiar meșterul străin cu doi papagali dresați să vorbească între ei despre noul faraon și să strige la urmă: „Milioane de milioane de ani stăpînului Dadefra!“

Deodată faraonul porunci cu glasul aspru:

— Tantnuit!

Maestrul plăcerilor regale alergă desperat. Tantnuit, înfășurată într-o mantie de in, ședea între tovarășele ei, sub un palmier bătrîn, aproape. Cum o văzu iar, Dadefra se lumină la față. În mijlocul dansului, spuse o vorbă reginei și alta favoritei, se sculă, făcu semn dansatoarei, o luă de mînă și apoi porniră toți patru spre poarta palatului. Plecînd, Isit se mai uită o dată lung la Unamonu, parcă ar fi căutat să-și umple ochii cu privirea lui. Faraonul cuprinse în mers mijlocul dansatoarei Tantnuit, pipăindu-i șoldurile goale cărnoase. Se ridicară de pretutindeni murmure de ușurare:

— Dadefra a poftit pe Tantnuit. Dadefra a scăpat de vraja frumoasei Isit! Slăvit fie marele Amon!

Unamonu se bucura și nu-și dădea seama de ce i se făcuse un gol dureros în inimă cînd nu mai văzu pe Isit, și totuși era vesel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

— Mereu s-a uitat la mine Isit — îi spuse la ureche Neferura triumfătoare. Dar dansatoarea Tantnuit e mai frumoasă şi de-acuma ea va fi aleasa faraonului.

Toate cuvintele pe care le auzea i se păreau înmuiate în fericire.

Serbarea continuă. Veniră alte dansatoare, apoi luptătorii libieni. Unamonu privea şi zîmbea mereu, pierdut. La o masă alături, femeia nomarhului din Mes-Ra, o bătrînică înăcrită, zise cu glas tare :

— Faraonul va izgoni din Casa Femeilor sale pe Isit, cu toate că e mama copiilor lui, iar Isit va fi iar sclavă cum a fost şi maică-sa...

Unamonu prinse vorbele bătrînei. Îi plăcură atît de mult că-i venea s-o îmbrăţişeze. Îi răspunse rîzînd încrezător :

— Aşa ! S-o izgonească faraonul ! Am s-o cumpăr apoi eu pe Isit, s-o duc acasă la noi, la Abotu.

I se încurcă limba parc-ar fi fost beat, deşi nu băuse nici pe sfert cît ceilalţi.

Neferura surîse foarte mulţumită că Unamonu se gîndeşte să-i cumpere ca roabă pe Isit, iubita faraonului.

4

A DOUA ZI UNAMONU SE DUSE LA marele preot al lui Osiris, despre care ştia că cunoaşte toate cele ce se petrec în casele faraonului. Trebuie să afle neapărat ce-i cu Isit sau baremi să vorbească despre ea. Marele preot cunoscuse şi iubise odinioară pe Senusret. Fiind guraliv din fire, nu aşteptă decît să fie stîrnit. Încrezător în fiul lui Senusret, preotul îşi deschise larg inima, mai ales cînd veni vorba despre noul faraon.

— Nu sînt bune semnele ! Dadefra e cu totul robit de femei — mormăi dînsul cu amărăciune. În loc să-l doară grijile cîrmuirii, se gîndeşte veşnic la poftele trupului nesăturat. Faraonul trebuie să fie asemenea lui Amon, zeul zeilor, şi Dadefra nu-şi poate stăpîni nici poftele inimii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Unamonu dădea din cap cu gravitatea cuvenită şi chibzuia mereu cum ar putea întreba ce s-a făcut cu Isit ? Preotul însă îi spuse singur cît de indignaţi sînt toţi slujitorii zeilor din pricina purtării noului faraon. Nu s-a mai pomenit de cînd lumea ca un domn al celor două ţări să se arate cu ibovnica de mînă chiar la ospăţul încoronării. Să aibă femei cîte îi doreşte inima, dar să le păstreze în Pahimtu, cum e obiceiul, pentru potolirea trupului. Şi-apoi cum a plecat de la masă cu Tantnuit, lăsînd de ruşine pe mai-marii ţării, ca să se culce degrabă cu ea !

— E cu totul robit femeilor — gemu bătrînul iar.

Atunci Unamonu zise cu glas care parcă voia să pipăie :

— Dar baremi aşa Dadefra a scăpat din mrejele vrăjitoarei ?...

Preotul zîmbi îngăduitor :

— Crezi c-a scăpat ? Nu cunoşti pe Dadefra, tinere ! N-a scăpat şi nici nu poate scăpa. Isit i-a pătruns în singe ca otrava dulce de care nimeni nu mai vindecă pe om. De cînd a luat pe Isit în Casa Femeilor sale, Dadefra a mai schimbat mii de femei, după toane. Toate au trecut, Isit a rămas.

— Dansatoarea Tantnuit e prea frumoasă — îngînă Unamonu cu o strîngere de inimă.

— Numai trupul ei e frumos, pe cînd Isit are şi sufletul frumos ! răspunse bătrînul apăsat.

— Isit... — şopti Unamonu stins parcă i s-ar fi topit încet toate nădejdile.

— Tantnuit poate fi bună pentru o noapte, dar Isit pentru toată viaţa ! urmă preotul.

— Faraonul trebuie să alunge din Casa Femeilor sale pe Isit ! zise nomarhul cu o lucire de mînie în ochii speriaţi.

— Niciodată ! După fiecare femeie nouă, Dadefra se leagă mai mult de Isit !

Unamonu îngălbeni. Se uita la marele preot ca şi cînd i-ar fi cerut îndurare. Bîlbîi apoi îngrozit :

— Trebuie s-o alunge !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Trebuie ? făcu atunci bătrînul zîmbind puțin batjocoritor. Află dar că adineaori am văzut în grădina palatului pe Dadefra, în chioșcul de sicomor, împreună cu Isit. El o ținea pe genunchi și o săruta, iar ea de-abia răspundea la mîngîierile lui...

Preotul nici nu observă cum se clătina din picioare Unamonu, parcă i-ar fi venit ameteală. Continuă să-i povestească întîmplări din căsnicia faraonului, să compătimească apoi pe regina care n-a avut norocul să fi născut baremi vreun copil, să laude în sfîrșit pe Kafra și să regrete că răposatul faraon n-a lăsat moștenitor pe Kafra, spre binele și mărirea țării.

Unamonu nu mai auzea nimic, ca și cînd ar fi mîncat din carnea spurcată a peștelui oxirinx care a înghețat bărbăția binefăcătorului Osiris. De-abia seara își veni în fire, zicîndu-și că marele preot e un zevzec care toăie verzi și uscate, și că Isit, orice-ar fi, nu mai poate rămîne în Casa Femeilor.lui Dadefra.

Marea Femeie a Faraonului pofti la o petrecere în casele ei pe toate femeile nomarhiior. Neferura se gătì de dimineață pînă după amiazi, își puse toate podoabele. Voia să fie iar cea mai frumoasă, cum își zicea că a fost și la ospățul încoronării. Se întoarse de-acolo la Unamonu strălucitoare de fericire :

— Am fost fermecătoare, iubitule ! Am petrecut minunat ! Toată lumea m-a admirat. Cîteva femei de-ale faraonului au chemat pe loc sclavele să-mi vază rochia, să le facă și lor rochii la fel...

Unamonu o așteptase înfrigurat. Spera să afle ceva despre Isit. Neferura îi povesti amănunțit cum a cunoscut pe toate cele optzeci de femei ale lui Dadefra, silindu-se să-și amintească numele lor și mai cu seamă rochiile și podoabele fiecăruia. Regina nu-i prea plăcuse, o găsise într-adevăr prea rece și tristă. Bărbatul, nerăbdător, întrebă :

— Dar Isit ? A izgonit-o faraonul ?

Neferura îi aruncă doar o privire disprețuitoare, ca și cînd întrebarea nici n-ar merita răspuns. Mai vorbi un răstimp despre sandalele reginei și pe urmă trecu la Isit. Unamonu suspină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Textul analizat aparține ed. 1932

— Mai toată vremea numai cu mine a stat Isit ! zise femeia cu mîndrie. Nu-ţi spuneam eu la ospăţ că se uită mereu la mine ? Chiar aşa a fost. Mi-a mărturisit Isit că eu am fost cea mai frumoasă !

Unamonu tremura. Inima îl îndemna să-i pună deodată mii de întrebări. Îi era frică să nu-i ghicească taina Neferura. Tăcea şi-i sorbea cuvintele.

— M-a întrebat şi de tine — urmă Neferura, strîngînd buzele cam ironic. Parcă-i era ruşine să vorbească despre un biet nomarh. Ai avut noroc că i-am plăcut eu mult de tot ! Ca să mă măgulească pe mine, m-a întrebat mai de multe ori şi despre tine. Vezi ce înseamnă să ai o femeie isteaţă şi frumoasă cum sunt eu ? Şi cît de puţin m-ai preţuit tu pînă acuma ! N-ai merita să fac atîtea sacrificii pentru tine, Unamonu !

Bărbatul murmură cu o pizmă ce i se vedea pe faţă :

— Fericită eşti tu, Neferura !

— Sînt cum mi se cuvine să fiu ! zise femeia privindu-l de sus. Îmi pare însă rău că nu rămînem aici !

— Pînă la înmormîntarea lui Kufu trebuie să stăm...

— Eu vorbeam să rămînem aici totdeauna — făcu Neferura. Păcat că nu se poate. Isit m-a întrebat de ce nu venim în Nu-Ptah, că doar tu eşti prietenul faraonului. Nu ştia frumoasa că soarta te-a osîndit să trăieşti în Abotu. Se îmbiase chiar să vorbească faraonului să ne aducă la curte, să-ţi dobîndească vreo dregătorie potrivită.

— S-a îmbiat Isit ? întrebă Unamonu cu o izbucnire de bucurie care se înecă însă repede în amărăciune. Adăogă trist : Adevărat, nimeni în lume, nici chiar faraonul, nu mă poate smulge din marele templu al Celui Bun. Numai moartea.

— I-am spus şi totuşi ea a mai stăruit — zise femeia. Mă iubeşte mult de tot, nici nu-ţi poţi închipui cît mă iubeşte. E o fiinţă nespus de drăgălaşă. Nu mă mir că Dadefra îi zice „stăpîna gingăşiei“ şi o ţine ca ochii din cap !

— Lumea spunea că are s-o alunge — oftă Unamonu, fără speranţă.

— Mai curînd va alunga faraonul pe toţi preoţii şi mai-marii ţării decît să se despartă de Isit ! răspunse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/index1901-1932

Neferura cu o siguranță ce nu mai îngăduia nici o îndoială.

Unamonu era zdrobit. Visul pe care și-l făurise dintr-o vorbă auzită întîmplător, care înflorise în sufletul lui ca o lume aievea, se destrăma. În inimă însă îi rămase dorul după Isit ca un cărbune aprins. Rătăcea pe uliţele murdare, printre oameni urîţi şi gălăgioşi, îmbrăcaţi în zdrenţe, prin aleile grădinilor palatului, grăbit şi speriat parc-ar fi căutat ceva pierdut pentru totdeauna. Apoi, din senin, a doua zi întrebă pe Neferura :

— Cum i-e glasul ?

— Glasul reginei ? se miră femeia neînţelegînd îndată.

— Nu... — şovăi Unamonu. Nu al reginei...

— Vorbeşti de Isit — rîse Neferura. Cald şi dulce parcă te mîngîie.

Mai trecu o zi pînă ce Unamonu întrebă iar :

— Era veselă ?

— Isit e veselia întrupată — îl lămuri Neferura. Dar inima ei oftează des. Aşa e inima, niciodată nu se mulţumeşte cu ce are.

— Poate că nu-l iubeşte pe Dadefra ? îndrăzni Unamonu.

— Care femeie n-ar iubi un rege ?...

Unamonu nu mai avea odihnă. Zile întregi pîndea primprejurul porţilor grele ce despărţeau Casa Femeilor regale de atingere cu lumea bărbătească. Nădăjduia s-o zărească. I s-ar fi astîmpărat inima întîlnindu-i baremi o privire. Încercă să intre în vorbă cu paznicii scopiţi, care însă, de frica morţii, îl izgoniră ca pe un sclav pribeag.

În sfîrşit, sosi ziua înmormîntării răposatului Kufu. Ca nomarh al oraşului sfînt unde a înviat din morţi blîndul zeu Osiris, Unamonu avu rol de frunte în desfăşurarea ceremoniei şi îndeosebi la ritul deschiderii gurii. Se încurcă totuşi în litaniile pe care le ştia bine de mic copil. Ochii lui descoperiseră pe Isit printre celelalte femei regale. În tot timpul slujbei săvîrşite în templul nou ce se ridicase lîngă Casa Veşniciei lui Kufu, nu se mai gîndea decît să-i audă glasul, chiar de-ar fi să-şi piarză pe urmă fericirea sufletului în viaţa de dincolo. Se bu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cură cînd mumia faraonului dispăru în pîntecele piramidei uriaşe.

Mii de vaci şi mai multe păsări furâ jertfite spre a dobîndi, pentru sufletul mortului, mila Celui ce iubeşte dreptatea. Mii de mii de oameni înconjurau Casa Veşniciei care părea un munte de lespezi lucitoare. Ospăţul pomenilor mulţumi toată lumea. Fumul sacrificiilor acoperea cîmpia întreagă, ca un nour albastru, şi cobora pînă peste apele Nilului sfînt. Mii de preoţi mari şi mici împărţeau bucăţi de carne sfinţită norodului lihnit de foame şi totuşi certăreţ.

Faraonul oferea, chiar cu mîinile sale sfinte, bucăţile cele mai bune din vaca cea mai grasă fruntaşilor ţării, începînd cu Marea Femeie Regală, urmînd cu părinţii, fraţii săi, cu femeile casei sale. Unamonu, ca mare stăpîn peste marele templu al marelui Osiris, dădea mînă de ajutor faraonului. Acuma era fericit. Putea vedea de aproape pe Isit, care a stat toată vremea acolo, lîngă Dadefra şi lîngă el. Uneori mantia lui albă atingea haina ei albastră şi fină ca pînza de păianjen. S-au privit întîi lung, citind fiecare în ochii celuilalt bucuria inimilor ce s-au regăsit după despărţiri de milioane de ani. Feţele lor erau luminate de sclipirea ochilor care se mîngîiau. Apoi faraonul a întrerupt farmecul cu o întrebare. Isit răspunse şi Unamonu îi auzi doar glasul, fără a înţelege cuvintele. Fericirea îl ameţea. Îşi dădea seama că de s-ar mai uita la ea, nu-şi va putea stăpîni patima şi o va îmbrăţişa în faţa lumii întregi. Nu mai cuteza un răstimp să întoarcă ochii spre dînsa. Simţea însă mereu privirea ei pe obrajii lui, pe pieptul lui, pe mîinile lui care tremurau ciopîrţind un şold rumen de vacă sacrificată. Apoi, însetat după inima ei, ridică iar pleoapele. Îi întîlni zîmbetul fierbinte. O văzu cum ţine în mînă o felie de friptură din care de-abia gustase. Văzu bine chiar locul de unde au muşcat dinţii ei mici, albi.

Mîinile faraonului erau unsuroase de carnea ce o dăruia, în semn de prietenie, fruntaşilor dintre fruntaşi. Unamonu tăia bucăţile cu dibăcie, deşi cuţitul îi juca în mînă. Deodată însă, tocmai cînd se uita pierdut la Isit, îl deşteptă o durere ascuţită în arătătorul stîngei. Tăişul cuţitului îi pătrunsese pînă la os. Scoase un ţipăt scurt,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

năbușit. Sîngele țîșnea din rană. Dadefra se întoarse spre el, văzu și surîse. Isit, speriată, se repezi întrebînd :

— Te-ai tăiat rău ?

— M-am zgîriat puțin — bolborosi Unamonu cu ochii în ochii ei.

— Totuși, să te leg ! adăogă Isit aruncînd o privire rugătoare faraonului.

— Leagă-l ! porunci Dadefra.

Unamonu zîmbea uluit. Nu-l durea nimic și se uita doar la Isit, care, avînd felia de carne în mînă, nu știa ce să facă. Îi veni el în ajutor. Cu același cuțit tăie o fîșie din mantia-i albă și o întinse frumoasei Isit. Ea o luă, dar rămase tot atît de încurcată. Atunci Unamonu puse cuțitul pe altarul de piatră, și apucă lacom carnea din mîna ei. Isit rîse. Rîsul ei era ca o picurare de grăunțe de argint. Legîndu-l, îi șopti :

— Te doare ?

— Nu ! răspunse Unamonu tainic.

Atingerea degetelor ei calde îi dădea fiori de beție. Îi simțea respirația ușoară pe mîna murdară de grăsimi și roșită de sînge. Suflarea ei era ca umbra sicomorului în arșița verii. Cum stătea puțin aplecată peste brațul lui, îi vedea umerii plini, și sub rochia ce-i dezvelea gîtul, rotunjimea sînilor. În nări sorbea mirosul trupului ei mai amețitor și mai dulce ca toate parfumurile ânti.

— Cum te cheamă ? îl întrebă pe urmă Isit, îndreptîndu-se, privindu-l în adîncul ochilor, în vreme ce degetele ei pipăiau ușor mîna lui înfășurată.

— Unamonu din Abotu — zise dînsul domol și înfricoșat de bătăile inimii sale.

— Unamonu ! repetă ea cu glas visător, parcă dincolo de sunetul cuvîntului ar fi simțit adierea unei amintiri.

Isit se retrase apoi la locul ei și rămase gînditoare, cu buzele repetînd mereu, fără glas, numele lui. Unamonu își privea mîna stîngă pe care o mîngîiaseră degetele ei, îngrijorat numai să nu-i dispară urmele. Apoi văzu felia de carne în mîna dreaptă, văzu urmele dinților ei. Mușcă brusc în același loc, cu o lăcomie sălbatecă, încercînd așa să-și mulcomească pofta inimii. Isit îl zări. În ochii ei ca cerul lucea soarele bucuriei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
1868 pasiuni și pasiuni 1900-1932

acasă, cu Neferura, la Abotu. Se îngrozea. Toţi cei patruzeci şi doi de nomarhi îşi luară rămas bun de la faraonul Dadefra, sărutînd de şapte ori pămîntul. Faraonul le porunci să înceapă degrabă numărătoarea vitelor.

Unamonu nădăjduise să mai vadă pe Isit. Trebui să pornească pe Nil în sus cu nădejdea sfărîmată. Începuse vîntul de miazăzi, parcă ar fi vrut să oprească corabia care îndepărta pe Unamonu de dragostea inimii lui. Pe cît era corabia de încărcată cu daruri de-ale faraonului pentru marele templu al lui Osiris, pe atît de împovărat de dureri era sufletul nomarhului. Treizeci şi trei de perechi de lopeţi sfîrticau apele rîului sfînt viltorite de mînia vîntului fierbinte. Unamonu şedea afară, în arşiţă, pe scaun înalt, cu faţa spre oraşul în care rămînea Isit. Nemişcat, înfăşurat în mantia albă, cu mitra albă în cap, părea un Osiris fără barba sfîntă. Privirea lui cerceta chinuită orizontul, deşi era mult de cînd templele, palatele, grădinile pieriseră ca închipuirile unui vis frumos care se spulberă cînd deschizi ochii. Două sclave negre se sileau să-l apere de sulitele soarelui, făcîndu-i mereu vînt cu nişte apărătoare uriaşe de papirus.

Coborî noaptea şi Unamonu rămase singur, în acelaşi loc, pe acelaşi scaun. Zadarnic îl chema Neferura în chioşcul unde li se pregătise pat moale şi masă bogată. Singurătatea îl ispitea. Tăcerea o măsura plescăitul regulat al lopeţilor, precum sclipirile stelelor pipăiau puterile întunericului. În urechile lui răsuna din ce în ce mai limpede glasul ei pînă ce auzi, repetate de mii de ori, cuvintele pe care i le spusese ea. Acuma cuvintele acelea parcă aveau înţelesuri multiple, în ele parcă s-ar fi topit toată iubirea lor. Mîna stîngă îi era legată de aceeaşi fişie pe care i-o potrivise ca acum şapte zile. Tîrziu, privind oglinda apei cu licăriri misterioase, îi apăru din valuri însăşi Isit, albă, zîmbitoare. Se apropia cu legănări de şolduri şi cu o strălucire pătimaşă în ochii ca două stele. I se părea mai ademenitoare decît zeiţa Isis,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

cea ocrotitoare a iubirilor şi a tainelor. Unamonu întinse braţele, însetat. Chipul dispăru ca o vedenie înşelătoare...

Acasă, tristeţea i se încuibă în suflet ca frigurile cele rele în oase. Neferura credea că e bolnav şi rugă pe marele rekh-akhet, care cunoştea toate leacurile, să redea lui Unamonu sănătatea şi veselia. Nomarhul află şi fu cuprins de bănuieli : poate că într-adevăr Isit l-a fermecat cu vreo vrajă, precum a fermecat şi pe Dadefra ? Îşi aminti cum a mîncat carnea din care muşcase ea. Alergă în sanctuarul templului, mormăi acolo toate formulele mîntuitoare de farmece, înghiţi din toate zămurile sfinţite cîte o gură. Dar noaptea următoare Isit îl dojeni în vis : „Aşa mă iubeşti !“ şi Unamonu avu remuşcări şi plînse în taină că şi-a pîngărit iubirea.

Pe urmă îşi atîrnă speranţele de marea sărbătoare a bunului Osiris. Noul faraon are să vie la Abotu cu toată curtea, după obiceiul din strămoşi. Va veni şi Isit. Cu cît se apropia luna Choiak, cu atît Unamonu se înviora. Dadefra sosi fără femei. Nomarhul cunoscu atunci toate sfîşierile deznădejdii, precum Neferura gustă toate mulţumirile bucuriei. Era unica femeie de neam mare. Faraonul îi vorbi numai ei ca unei surori de sînge ; la ceremonia marelui mister înfăţişă pe zeiţa Isis. Mai avea o singură dorinţă : s-o îndrăgească Dadefra şi s-o ia în Casa Femeilor sale pentru totdeauna.

Acelaşi mare preot care îi vorbise lui Unamonu despre Isit, în curtea templului osirian din Nu-Ptah, îi povesti acum frămîntările cele mai noi din casa faraonului. Regina s-a săturat de umilinţe. „Dacă merge şi Isit la Abotu, eu rămîn acasă !“ i-a zis în faţă faraonului, îndemnată în ascuns de către vrednicul Kafra. Faraonul s-a mîniat şi era să vie într-adevăr numai cu Isit şi celelalte femei, iar pe Aia s-o lase acasă. Ar fi fost o ruşine fără seamăn. În ultima zi, spre fericirea celor două ţări, Dadefra a ascultat rugăciunile marilor preoţi şi n-a mai adus pe Isit, dar nici pe regină.

Unamonu ascultă povestirea preotului pînă la capăt, apoi îi întoarse spatele fără o vorbă, încît bătrînul se înfurie şi-i strigă în gura mare :

— Necuviincioasule !

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Înainte de a pleca înapoi, Kafra, care însoțise pe rege la marea sărbătoare, luă deoparte pe Unamonu să schimbe cu el cîteva cuvinte în patru ochi. Nomarhul spera iar în vreo taină care i-ar putea hărăzi pe Isit. Kafra însă îl ispiti mai mult din ochi, parc-ar fi vrut să-i citească în suflet ceva. Unamonu avu o nouă dezamăgire. Kafra îl întrebă despre revărsarea Nilului, despre retragerea apelor, despre culesul viilor... Nici măcar nu pomeni de Isit.

Acum Unamonu se găsea fără nici un sprijin. Doar vreo minune l-ar mai putea apropia de Isit. Începură îndoielile. Poate că ea nici nu se mai gîndește la dînsul. A răstălmăcit el niște cuvinte nevinovate ale ei și a ajuns să-și închipuie că marea favorită a faraonului ar fi în stare să se coboare pînă la el. Suferă din pricina prostiei lui. Își aduse aminte cum i-a spus Neferura că Isit a întrebat-o despre el și totuși, la înmormîntarea lui Kufu, a rămas pe gînduri, cînd i-a spus numele, parcă nu l-ar fi auzit niciodată.

Hotărî să și-o smulgă din inimă. Își zise că trupul lui pofțește cu patimă bolnavă trupul alesei faraonului ca să găsească plăcerea trecătoare pe care nu i-o mai poate dărui sora și soția sa Neferura. Plăcerea aceasta ușoară însă poate s-o caute la alte femei. Tatăl său Senusret, pregătindu-l pentru marea preoție, îl învățase să disprețuiască poftele trupești și să nu vază în femeie decît mijlocul de-a avea urmași care să-i păstreze neamul. De aceea nici n-a cunoscut altă femeie afară de Neferura.

Începu să caute femei. Cînd aduse în casă pe cea dintîi, Neferura îngălbeni. Se lăudase către prietene că Unamonu ar muri mai bine decît să o împartă pe ea cu alte muieri. Era singurul nomarh care nici nu avea Pahimtu. Ce nevoie de Casa Femeilor, cînd nu dorea nici o femeie? Îl ocărî, plînse, leșină. Unamonu parcă era de piatră. Porunci îngrijitorului caselor să-i pregătească degrabă un Pahimtu. Femeia cea nouă era frumoasă și foarte tînără; o alesese pentru asemănarea ei cu Isit. Era fata unui preot mărunt al marelui templu. Toată familia se bucură și slăvi pe buna Isis că a trimis odraslei lor un noroc așa de mare. Peste șapte zile Una-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

monu se sătură de trupul ei. O păstră însă în Pahimtu şi o copleşi cu daruri.

Puse pe păstorul tainelor să-i găsească alta. I se mai aduse o fecioară, mai drăguţă, mai fragedă.

Cînd avu şapte femei în Pahimtu, lui Unamonu îi trecu prin minte că mulţumirea plăcerii trupeşti nu astîmpără focul inimii. Nu se dădu bătut. Voia să ucidă în sufletul său pe Isit cu orice preţ. Trebuia să nemerească o femeie care s-o înlocuiască baremi. Pe care o poftea, o lua. Nici nu le mai aducea în casa femeilor. Îşi împlinea pofta unde se întîmpla. Nu mai alegea. Între sclavă şi stăpînă nu e deosebire. E aceeaşi femeie.

Totuşi, cu cît schimba mai multe, cu atît golul din inimă îi creştea. Isit îl urmărea pretutindeni, ziua-noaptea.

Apoi, într-o bună zi, pe neaşteptate, porni spre Nu-Ptah, cu o barcă uşoară şi iute ca săgeata de argint. Se duse la Dadefra şi-i ceru voie să dea numele „Bunătatea faraonului Dadefra, fiul lui Kufu" unui canal mare ce plănuise. Faraonul primi bucuros. Unamonu însă n-avu nici o bucurie. Nu izbutise să zărească pe Isit. Ba mai află că faraonul, spre a o feri de mînia reginei Aia, a clădit un palat nou în mijlocul unei grădini minunate, înadins pentru Isit. Acolo nu poate pătrunde nimeni afară de Dadefra.

Unamonu văzu cu ochii lui zidurile grădinii şi coperişul casei de marmoră albă. Era mormîntul sufletului său.

6

ŞASE ANI SE CHINUI UNAMONU, nomarhul din Abotu. Se ducea din cînd în cînd la Nu-Ptah, se apropia de palatul alb, aşteptînd minunea. S-a împrietenit cu marele scrib Tetunu, purtătorul peceţii regale şi paznicul tainelor faraonului. Îi aducea daruri scumpe şi, prin cuvinte meşteşugite, îi smulgea veşti despre Isit, căci Tetunu o vedea uneori. Află că Isit, din veselă şi zbuciumată ce era, s-a făcut gînditoare şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mohorîtă, parcă inima ei ar fi roasă de o durere ascunsă. Unamonu se mîngîia. Isit îl doreşte. Isit din pricina lui e întristată.

Neferura îşi recîştigase mulţumirea de cînd Unamonu renunţase la celelalte femei, deşi le mai ţinea în Pahimtu. Îi cerea însă, de cîte ori pleca la Nu-Ptah, s-o ia şi pe dînsa. În cele din urmă îi împlini dorinţa socotind că, prin Neferura, va ajunge la Isit. Marele scrib îl sfătui să se potolească. N-ar fi bine să se amestece în cearta din familia faraonului. Dacă s-ar duce Neferura la regina Aia, s-ar putea supăra faraonul, dacă ar pătrunde la Isit, s-ar mînia regina şi toţi prietenii ei, în cap cu viteazul Kafra. Cei mici să nu se bage în neînţelegerile celor puternici. Unamonu stărui. Îşi plăsmuise prea multe speranţe. Neferura trebuie să vorbească cu Isit. Puţin îi pasă de supărările reginei. El numai pe Dadefra vrea să-l slujească. Faraonul e stăpînul lui. Tentunu se înduplecă. Dadefra, prin mijlocirea lui, îngădui bucuros soţiei nomarhului din Abotu să cerceteze pe Isit în casa iubirii regale.

Neferura se minună de bogăţiile ce le văzu acolo, dar şi mai mult de primirea ce i-o făcu Isit. Parc-ar fi fost surori, aşa o îmbrăţişă şi o cinsti. Era drăgălaşă ca şi acum şase ani, dar în ochii albaştri plîngea o taină chinuitoare. Vorbiră despre multe nimicuri şi mai ales despre solemnităţile de odinioară care le-au prilejuit putinţa să se cunoască şi să se împrietenească.

—Unamonu ce face ? întrebă apoi deodată Isit cu glasul mai dulce.

Neferura îi povesti cum s-a schimbat Unamonu, parc-ar fi mereu bolnav. Isit avu o tresărire. Ochii i se umplură de lacrimi.

„Atît de mult mă iubeşte că o înduioşează chiar suferinţa soţului meu !“ se gîndi Neferura, măgulită.

Isit nu se plîngea de singurătate. Avea mii de sclave şi faraonul îi ghicea toate dorinţele şi i le împlinea cu bucurie.

— Mă iubeşte prea mult faraonul — zise Isit cu un suspin. Din pricina mea nu poate iubi pe sora sa regală. Eu nu sunt vinovată cu nimic ! Sunt o biată femeie. De cîte ori nu l-am rugat în genunchi să se întoarcă la Aia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-1932

iar pe mine să mă lase în voia soartei ! Nu-i cer nici măcar să mă păstreze în Casa Femeilor sale. Degeaba ! Mai curînd zice c-ar da foc tuturor oraşelor din cele două ţări, decît să mă piardă pe mine.

Pînă ajunseră acasă, Neferura trebui să-i povestească tot lui Unamonu, de zeci de ori, vorbă cu vorbă. Ascultînd-o, sufletul i se lumină. De-acuma era sigur că Isit înfăţişează însăşi taina fiinţei lui. Fără ea, viaţa lui nu putea avea înţeles, nici aici, nici în altă lume. În ochii ei e strălucirea luminii lui Osiris. Numai unindu-se cu ea, s-ar topi în sînul marelui zeu. Isit e talismanul nemuririi lui, precum el e chezăşia eternităţii pentru ea.

De-abia amîndoi, împreună, alcătuiesc un suflet divin vrednic să contemple veşnicia. Iubirea lor e iubirea în Osiris, fericirea fericirilor şi taina tainelor.

Trebuie să smulg cu orice preţ pe Isit din temniţa iubirii faraonului ! îşi zise Unamonu.

Se închise în odaia vrăjilor care se afla în dosul sanctuarului. Era hotărît să încerce puterea unui hekau despre care însemnările sfinte spuneau doar atîta : „Dărîmă ţările şi coroanele !“ Nimeni nu îndrăznea să dezlănţuie vraja aceasta, căci cerea moartea vrăjitorului însuşi. Unamonu îndrăzni. Fără Isit, viaţa lui nu mai merita frica morţii. Topi zece tabonu de aur curat, îl amestecă cu şapte picături din sîngele său şi făcu o statuetă întruchipînd pe Isit. Apoi o ascunse într-un palat miniatură asemănător casei albe în care trăia marea favorită. Şaptezeci de zile în şir, de cîte şapte ori pe zi scotea chipul ei de aur din închipuirea de palat, mormăind de cîte şapte ori cuvinte vechi pe care nici el nu le înţelegea. La sfîrşit sfărmă palatul cu un ciocan de argint, iar statueta o topi din nou şi o prefăcu într-un lănţişor pe care şi-l atîrnă după gît, ca să-l poarte pînă la împlinirea vrăjii.

A doua zi sosi în Abotu o veste grozavă : a murit regina Aia. Unamonu îşi frecă mîinile în ascuns :

— Iată puterea neîncercatului Hekau !

Porunci să-i pregătească marea corabie cu trei pînze şi porni îndată spre Nu-Ptah. Înainte de a se arăta în zare oraşul Mes-Ra, întîlni un şir lung de vase-iuţi, ve-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nind tocmai dinspre miazănoapte. Steagul lui Kafra fîlfîia pe toate corăbiile. Unamonu nu pricepea : cum pleacă tocmai Kafra de la înmormîntarea reginei Aia ? Totuşi voia să-şi continue calea. I se făcură semne să oprească. Fu chemat pe vasul lui Kafra. Îi vorbi însuşi principele :

— Faraonul a otrăvit pe Aia, Marea Femeie Regală, sora lui şi a mea, ca să ridice pe tron, în locul ei, pe Isit, aleasa inimii sale. Viaţa mea şi a tuturor odraslelor marelui Kufu se află în primejdie mare. Dadefra vrea să ucidă pe toţi cei din neamul faraonilor, să dăruiască amîndouă ţările copiilor săi cu Isit. Marii preoţi din Nu-Ptah s-au cutremurat de atîta nelegiuire şi m-au îndemnat pe mine să mîntuiesc ţările lui Amon de stăpînul stăpînit de o sclavă fără minte. Iată de ce am plecat. Şi te întreb, Unamonu, ca să răspunzi îndată : mergi cu mine ori cu nelegiuirea ?

— Merg cu tine ! zise Unamonu fără şovăire.

—Te-am crezut duşmanul nostru — urmă Kafra, mulţumit. Soţia ta a fost o dată la Isit, în casa iubirii regale. Acuma vom ucide pe Dadefra şi vom restabilii domnia dreptăţii !

Unamonu strălucea de bucurie. Se împlinea puterea vrăjii descătuşate. Dacă va muri Dadefra, Isit va fi scăpată şi va fi a lui.

— Toţi nomarhii ţării de miazăzi sunt de mult de partea noastră — adăogă Kafra. Tu singur ai tăcut. Acuma ne ducem la vest, să adunăm oştire multă, să ne gătim de luptă. Pînă în şaptezeci de zile trebuie să izbîndim !

7

UN AN ŞI JUMĂTATE SE ZVÎRCOLI

războiul pînă ce, într-o ciocnire cruntă, aproape de Mes-Ra, oştile faraonului fură zdrobite şi împrăştiate. Dadefra însă fugi la Nu-Ptah să strîngă în grabă oaste nouă.

Kafra înainta falnic spre miazănoapte, doborînd în trecere templele ridicate de Dadefra. O dată cu moartea regelui nelegiuit, voia să piară toate urmele trecerii prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdr1901 1937

lumea aceasta. În faţa oraşului Nu-Ptah, dădu peste oştirile noi ale faraonului. Se încinse o bătălie mai crîncenă, începută îndată după răsăritul soarelui, ţinu o jumătate de zi. Dedefra, cu oastea sfărîmată, fu pus pe fugă, încît nu se mai putut opri pînă în spatele piramidei sale neisprăvite unde avea să învingă sau să moară.

Unamonu adusese lui Kafra cei mai buni ostaşi şi cele mai multe bogăţii. De aceea era mîna dreaptă şi sfetnicul cel mai ascultat al principelui. Înverşunarea pentru zdrobirea cît mai grabnică a lui Dadefra, Unamonu o întreţinea. Întîrzierile îi frigeau inima. I se păru lung sorocul de şaptezeci de zile ; soarta n-a îngăduit biruinţa cea mare nici după ce au trecut de două ori şapte luni. Neră bdarea lui sporea cu cît se apropia de oraşul Nu-Ptah. Îl cuprindeau clipe de groază : dacă în vălmăşagul războinic ar fi omorîtă şi Isit ? Îi era frică alteori să n-o fi luat cu el Dadefra, să cadă în mîinile ostaşilor însetaţi de măcel. Bucuria fiecărei victorii îi era amărîtă : oare n-o fi şi ea printre cadavrele pe care le batjocoreau învingătorii războinici ? Descoasea furios pe toţi prizonierii : „Unde-i faraonul ?... Dar Isit ?“ Oamenii tremurau, bîlbîiau, nu ştiau nimic. Îşi aşteptau moartea cu torturi grele. Unamonu îi ucidea, crezînd că sîngele lor va astîmpăra setea inimii lui chinuite.

Iscoade veniră cu vestea că Dadefra a pus să ardă mumia reginei Aia şi a-i risipi în vînt cenuşa. Kafra răcni :

— Tot astfel va pieri Isit !

Unamonu auzi şi înmărmuri. Atunci străduinţele şi nădejdile lui trebuiră să se prăbuşească ! Aşteptă să se mai mulcomească mînia lui Kafra şi apoi îi ceru să-i dăruiască pe Isit.

— Sufletul meu are nevoie de Isit ! stărui Unamonu.

Kafra văzu o înflăcărare ciudată în ochii lui. Înţelese că nomarhul are de gînd să-şi împlinească o răzbunare mare. I-o făgădui.

Grosul oastei ocoli oraşul faraonilor, îndreptîndu-se pe urmele lui Dadefra. Unamonu îşi opri o ceată bună de soldaţi :

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Mergem să găsim pe Isit !

— Dacă cumva n-a luat-o Dadefra ! răspunse Kafra, despărțindu-se.

Unamonu simți un ac în inimă. Intră în oraș. Întîlni un preot.

—Isit !... Unde-i Isit ! strigă Unamonu.

— Faraonul n-a mai avut vreme s-o ia... Isit a rămas în casa iubirii ! zise preotul, ploconindu-se pînă la pămînt.

Ulițele erau pustii. Oamenii înfricoșați se ascundeau. Ici-colo fugari răzleți din oastea lui Dadefra încercau să dobîndească îndurare, aruncîndu-se cu fața în țărînă în semn de supunere. Biruitorii îi măcelăreau ca pe niște vite de jertfă, își mujau armele în sîngele fierbinte.

În sfîrșit, Unamonu zări zidurile albe care împrejmuiau casa iubirii regale, și, printre coroanele de palmieri și sicomori, terasele înflorite ale coperișului. La poarta cea mare era o grămădire de oameni. Poate că alte cete de ostași au sosit acolo mai de mult și atunci Isit...

Începu să alerge. Cîțiva soldați tineri, agitîndu-și lăncile cu vîrful de bronz ruginit de sînge, îl întrecură. În urma lui pașii celorlalți veneau greoi, amestecați cu gîfîieli obosite, cu vorbe murdare și risete grosolane. Era acuma în mijlocul cetei, înconjurat de trupuri goale de la brîu în sus, lucitoare de sudori, cu arcuri lungi pe umeri și tolbe de săgeți în spinare. Încotro întorcea privirea, întîlnea numai oameni.

Apoi deodată se poticni, parcă cei din față s-ar fi izbit de un zid. Ceața se risipi. Unamonu se repezi înainte. Poarta cea mare era numai la vreo cincizeci de pași. Cîțiva ostași de-ai lui, străpunși de săgeți, se zvîrcoleau în nisip, gemînd și văitîndu-se. Un pîlc de dușmani înarmați dispăru pe poarta care se închise cu zgomot greu de bronz.

Unamonu alergă spre poartă, cuprins de spaimă, răcnind către soldații vrăjmași ce se iveau pe zidurile grădinii :

— Dați-mi pe Isit și vă dăruiesc viața !

— Vino să ți-o ici ! răspunse un glas gros, batjocoritor, urmat de risetele celorlalți.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

În aceeași clipă, Unamonu auzi șuier de săgeți împrejurul său. Se opri năuc. Oamenii lui năvăliră asupra porții, în vreme ce arcașii trăgeau în cei de pe ziduri, silindu-i să se ascundă. Lovituri de pumni, de mînere de săbii răbufneau în poarta de cedru întărit cu benzi de bronz. Cîteva topoare începură să sfîrtice aschii. Bolovani grei, aruncați dinlăuntru, întrerupeau truda celor de-afară, întărîtîndu-i în sălbăticie. Unamonu, desperat, în mantia-i albă tivită cu totuși de aur, cu blana de panteră pe umăr, își fringea mîinile, umbla de ici-colo, zorindu-și ostașii să spargă poarta mai degrabă și dorind totuși să nu izbutească, de teamă că nu va putea scăpa pe Isit de furia lor. Glasuri aprinse se întreceau în sudălmi :

— Isit, zdreanța faraonului, să vie aici !... Ea ne trebuie !... Eu am s-o sugrum cu mîinile mele !... Eu am să-i rad sînii cu sabia asta !... Nu însă înainte de a-mi fi făcut și eu pofta cu ea !... Vreau să trec și eu pe unde a trecut faraonul !... Și eu...

Toate cuvintele lor erau cuțite în inima lui Unamonu. Se amestecă printre ei, să fie baremi acolo cînd se va prăvăli poarta, să alerge, înainte, s-o apere pe Isit. O piatră îi zdreli umărul. Nu simți durerea, într-atîta grija pentru viața ei îi stăpînea inima.

Apoi cineva porunci oamenilor să se împartă în două : o parte să rămîie aici, ceilalți să înconjoare grădina și să escaladeze zidul fără apărare.

— S-a sfîrșit — își zise Unamonu văzînd o ceată depărtîndu-se.

Peste cîtva timp auzi răcnete prelungi în grădină, departe. Cei din fața porții izbeau mai aprig. Apoi urletele din grădină se întețiră, apropiindu-se parcă. Ultimii apărători de la poartă dispăruseră să înfrunte pe dușmanii pătrunși înăuntru.

Unamonu zări în colțul porții o spărtură. În vreme ce ostașii loveau cu securile din ce în ce mai furioși, Unamonu încercă să se strecoare în grădină. Blana de panteră îi alunecă, mantia de in se sfîșie, umărul drept îi era însîngerat. Pătrunse totuși. Se rostogoli ca un sac pe prundișul alb. Era fericit. Se ridică sprinten și porni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://biblioteca-digitala.ro/ro/1901-1932

în goană spre clădirea albă, înaltă, cu coloane care sprijineau sus şapte terase transformate în grădiniţe de flori. Trepte de marmoră arătau intrarea străjuită de statui colosale ale zeiţei Hator cu cap de pisică. Unamonu părăsi cărarea prundită. Alerga în linie dreaptă, peste pajiştea tunsă cu îngrijire, printre tufe de flori multicolore. Zgomotul luptei rămase în urmă. Se simţea biruitor. Va lua în braţe pe Isit şi vor fugi împreună.

Cele două rînduri de zeiţe parcă făceau semne să se grăbească. Urechile ciulite de pisică se mişcau, încurajîndu-l. Unamonu începu să ţipe în culmea bucuriei :

— Isit !... Isit !... Sufletul meu !... Iată-mă !

În capul treptelor albe, între statuile cenuşii ale zeiţei voluptăţii, răsări brusc un bărbat înalt, spătos, cu pieptul gol, cu un şorţ roşu dinainte, ca un arcaş. Unamonu văzu o faţă negricioasă, aspră şi doi ochi umflaţi de ură. Întinse amîndouă braţele, parc-ar fi vrut să spuie arcaşului că a venit să salveze pe Isit. Omul ridică arcul, ochind. Unamonu strigă cu glas în care tremura numai iubirea :

—Isit !... Isit !...

Auzi săgeata zbîrnîind în aer, o clipă apoi simţi o lovitură în gît şi îndată o durere ascuţită. Picioarele mai alergară cîţiva paşi, se împleticiră, corpul se răsuci cu braţele înălţate spre cer şi se prăvăli la pămînt, pe spate. Săgeata înfiptă adînc în gît stătea acuma vertical şi se zbătea ca coada unui şarpe furios. Unamonu îşi simţea sîngele fierbinte bolbocind în rană şi prelingîndu-se pe gît, cînd în dreapta, cînd în stînga, după cum se clătina săgeata. În acecaşi vreme se gîndea însă că Isit poate nici nu mai e aici sau că omul cu ochi de ură a ucis-o ca să nu cadă în mîinile duşmanilor. Gîndul îi ştergea durerea. Ochii lui vedeau foarte sus cerul aproape alb şi o ramură uscată de palmier, ca o mînă întinsă în gol. Îi trecu prin minte să facă o sforţare şi să-şi smulgă săgeata din rană, să nu fie otrăvită. Braţele îi erau parcă pironite în pămînt, nu le putu mişca. Doar pieptul i se încovoia într-o zvîrcolire. Apoi se gîndi fără teamă că trebuie să moară şi Isit...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nr1901-1932

Cerul se întunecă brusc, parcă s-ar fi tras o perdea neagră, și în clipa aceea gîndul se stinse neisprăvit.

*

Sufletul izbucni ca dintr-o încleștare purificatoare. Zborul se iuțea mereu prin sfere tot mai ușoare. Mișcarea se transforma în plutire fără țintă, apoi în imobilitate. Materia informă înconjura stropul de conștiință ca o temniță de întunerec. Pe urmă atmosfera se limpezi într-o pînză de lumină pe care surîdeau amintirile unei existențe divine și speranțe palide.

O încercare de înălțare rupse echilibrul în conștiință. Formele materiei se topiră în golul nemărginirii. Spațiul însuși se stinse în conștiință. Doar timpul se învîrtea sub cercul ei ca o chemare neobosită care îndurerează singurătatea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Capitolul III

HAMMA

...ÎN GOLUL NESFÎRŞIT, SUFLETUL stingher pîlpîia ca o licărire de speranţă.

Aşteptarea dincolo de timp era străbătută mereu de o rază caldă din infinit, aducătoare de îndemnuri.

Apoi aşteptarea se subţia şi timpul parcă începea iar să curgă în linie dreaptă. Conştiinţa spaţiului se închega treptat, se îngroşa în unde tot mai dese. Planuri de materie se schimbau caleidoscopic, împovărînd aripile sufletului şi născînd senzaţia mişcării.

Era o coborîre spre o ţintă nouă, nelămurită şi totuşi simţită ca o călăuză sigură. Sufletul parcă îşi chibzuia forma, în vreme ce conştiinţa se zbuciuma tot mai neputincioasă.

Şi, deodată, conştiinţa se curmă copleşită de îmbrăţişarea lumii noi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramsivemne.ro/ rdr 1901 1932

II DĂDU NUMELE GUNGUNUM, ÎN

amintirea regelui viteaz, înțelept și iubitor de dreptate care a stăpînit odinioară în Larsa și despre care spunea deseori că ar fi fost un străbun de-al ei. Ea însăși era femeia marelui nubanda Pidur Libur, slujitorul și prietenul regelui Samsu-Iluna, fiul și urmașul neuitatului Hammurabi, domn peste Sumer și Akkad. Se numea Nim-Utumu, era veselă că a născut fecior și aștepta cu nerăbdare plină de mîndrie întoarcerea soțului ei din războiul împotriva regelui Rim-Sin, care năvălise în țară, cuprinzînd orașele Uruk și Isin, măcelărind mii și mii de oameni.

Nim-Utumu mai născuse de șase ori, dar nu avusese norocul să-i trăiască nici o odraslă. Tremura pentru viața lui Gungunum și jertfea zilnic cîte o vacă albă marelui zeu Marduk, implorîndu-i ocrotirea. Bătrîna Luballat, sclava meșteră în dădăcirea copiilor, îl scălda de cîte trei ori pe zi în apă neîncepută, adusă din rîul sfînt Buranun, mormăind fel de fel de descîntece care alungă negreșit duhurile tuturor bolilor.

Pidur Libur sosi mohorît din război. Biruiseră oastea dușmană în cîteva bătălii, dar regele Rim-Sin izbutise să scape. Și pînă ce nu va fi jupuit de viu Rim-Sim, se simțea că n-are să fie pace și liniște la hotare. Supărarea însă îi trecu în clipa cînd Nim-Utumu îi înfățișă copilașul de două luni, voinic și sănătos. Îl strînse la piept, făgădui jertfe bogate zeilor și porunci lui Uluai, feciorul bătrînei Luballat, să fie ciinele lui Gungunum.

Așa crescu Gungunum nedespărțit de Ululai. Cînd împlini Gungunum cinci ani, Ululai împlinea douăzeci.

Acuma hoinăreau împreună pe ulițele și prin grădinile falnicului oraș Babilu. Se duceau deseori pe țărmurile zidite ale rîului sfînt Buranum, care spinteca în două orașul ocrotit de marele Marduk, zeul zeilor. Acolo mai ales, privind bărcile nenumărate ce mișunau pe valurile nămoloase, Ululai îi povestea cîte grozăvii din războaiele regilor din Babilu cu vecinii neastîmpărați și hrăpăreți. Lui Gungunum nu prea îi plăceau, dar asculta cuminte pentru că iubea mult pe Ululai, deși Ululai îl bătea în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rtrn1901-1932

ascuns, fiind o fire sîngeroasă ca toți oamenii din Assur. Și uluai din Assur era. Ajunsese în Babilu cînd fusese numai de trei ani, cu maică-sa, Luballat, pe care o luase prizonieră de război un ostaș de-al regelui Hammurabi și o vînduse pe un preț de nimic, deoarece avea copil mic, părinților lui Nim-Utumu, care apoi a adus-o în zestre lui Pidur Libur.

Mai ales despre războiul cu kasiții știa multe Ululai. I-l povestise de atîtea ori încît Gungunum cunoștea cum a pornit regele Samsu-Iluna împotriva lor, cum i-a înfrînt, dincolo de orașul Kuta, că șapte mii au căzut în luptă și nouă mii în prinsoare împreună cu regele Ulamburiaș, iar ceilalți, încercînd să fugă, s-au înecat cu miile în apele riului Idigna ca șoarecii. Plăcerea cea mare pentru Ululai era răzbunarea lui Samsu-Iluna asupra dușmanilor ajunși în mîinile lui. Îi luceau ochii ca ai tigrului, fața i se strîmba și nările i se umflau parc-ar fi mirosit sînge proaspăt, cînd spunea, cu glas răgușit, cum Samsu-Iluna, după ce și-a îngropat morții, a pus să jupoaie de vii o mie de prizonieri, iar pe ceilalți i-a tras în țeapă și a făcut din ei gard de spaimă la graniță, lăsîndu-i acolo să-i mănînce ciorile și să fie de învățătură celor ce ar mai îndrăzni să năvălească în țară. Regele Samsu-Iluna a scos, cu mîinile sale, ochii regelui Ulamburiaș, precum fruntașii oastei babiluiane au scos ochii fruntașilor kasiți prinși. Pe urmă i-au legat în fiare pe toți și i-au adus în Babilu, mînați dinapoi cu bicele, ca o turmă de porci. Aici, la poarta templului Esagil, lăcașul marelui Marduk, le-au tăiat brațele din coate și apoi au fost lăsați să-i scuipe și să-i schingiuiască poporul, să moară de foame și să-i sfîșie cîinii pribegi.

— Și eu am scuipat pe Ulamburiaș — gîfîia Ululai cu patimă — și l-am lovit cu băț de trestie peste obraz. Gemea și se zvîrcolea. Eram de două ori șapte ani. Atunci tu nici nu erai pe lume, Gungunum ! Peste un an de-abia te-a născut pe tine Nim-Utumu !

Gungunum privea tăcut, înfiorat. Într-un tîrziu murmura :

— Eu nu vreau sînge...

Ululai scuipa cu dispreț, se înfuria și jura că nu-i va mai povesti niciodată nimic. Mînia însă îi trecea re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1332

pede. Era guraliv şi tăcerea îl chinuia mai tare chiar decît duhurile rele de care se temea cumplit, îndeosebi de cînd, din nebăgare de seamă, a săvîrşit marele păcat de-a fi scuipat în sfîntul rîu Buranun. A avut noroc că nu l-a văzut nimeni, altfel judecătorii regelui l-ar fi osîndit să i se smulgă limba din gură. De-atunci se simte veşnic urmărit de duhurile utukke, chiar şi în somn. I-e frică să iasă noaptea pe-afară, să nu-l sugrume vreun utukku hain care-l pîndeşte, ştiut fiind că în beznă puterea duhurilor e mai mare ca a zeilor. Spaima lui Ululai se mai înteţise de cînd, deunăzi, în templul zeiţei Iştar, un ghicitor abkallu, scrutîndu-i viitorul în ulei plutitor pe apă, i-a spus că va muri de mîna duşmanului.

Ceasuri întregi petrecuse prin multele temple ale zeilor, căscînd gura la mulţimea de oameni ce forfoteau în curţile pardosite cu lespezi albe şi negre, la altarele de jertfe şi la preoţii sacrificatori, supărăcioşi, pătaţi de sînge ca şi măcelarii. Lui Ululai îi era drag să hoinărească mai mult prin Emah, casa minunată a zeiţei Işar, cu grădina plină de Femeile Plăcerii, care jertfeau necontenit ocrotitoarei lor sîmburi de măsline, ca să le dăruiască bărbaţi mulţi şi bogaţi. Ululai trăgea nădejdea că o dată şi o dată va pune mîna şi el pe o harimatu grasă şi frumoasă, cum îi plăcea lui să fie femeia bună de iubit. Gungunum însă era mai bucuros să stea toată ziua în Esagil, mai ales cînd se ţineau judecăţile, sub poarta cea mare străjuită afară de doi gigantici lamasse cu trup de taur, cu cinci picioare, cu cap de om şi cu aripi de balaur. Se uita pierdut numai la scriitorul care însemna sentinţele pe tăbliţe de lut. I se păreau o jucărie nespus de plăcută semnele ciudate ce le zgîria iscusitul dupşaru, cu stilul de trestie, pe cărămida de lut moale. Mergînd apoi acasă ruga mereu pe Ululai să-i facă şi lui o tăbliţă şi un stil, dar sclavul se temea de semnele care întemniţează numele oamenilor şi-i făcea mai bucuros săbii de lemn ori alte jucării.

Într-o zi, fiindcă era prea cumplită arşiţa şi Nim-Utumu le poruncise să stea acasă la umbră, Ululai se apucă să împletească un coş asirian pentru Gungunum. Împletind firele subţiri de trestie, povestea nişte vitejii sîngeroase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
18 68
http://cimec.ro/Literatura/romanul/index.htm

ale unui luptător din Assur. Gungunum privea și asculta. Vedea iar pe brațul drept al sclavului semnul săpat în carne. Niciodată n-a îndrăznit să-l întrebe, socotind că ar fi ceva în legătură cu duhurile rele de care se temea Ululai. Acuma nu-și putu stăpîni curiozitatea și zise, întrerupîndu-l :

— Ce e acolo, pe brațul tău, Ululai ?

— Asta ? făcu sclavul cu un rînjet ciudat. E semnul care nu se stinge niciodată. Arată că sunt ardu și că stăpînul meu e Pidur Libur, marele nubanda din Babilu. Un scriitor mi-a spus demult că aici stă chiar numele tatălui tău.

— Cine ți-a făcut semnul care nu se stinge ? mai întrebă copilul pipăind cu un deget urma de rană veche :

— Fierul înroșit în foc — rîse Ululai.

— Te-a durut rău ?

— Nu-mi aduc aminte, eram cît tine de mic !

— Îmi face și mie semn cu fierul înroșit ? zise Gungunum deodată înfricoșat.

— Tu ești amelu și stăpîn — răspunse sclavul. Dar dacă ai cădea în mîinile dușmanului, ai fi și tu ardu și te-ar însemna negreșit cu fierul roșu !

— Eu nu vreau să mă bat cu dușmanul — făcu copilul repede, adăogînd apoi cu o înseninare : Eu vreau să fac semne pe tăbliță de lut !

Ululai se înfurie și, uitîndu-se împrejur, îl zgîlții de urechi zdravăn. Gungunum nu cuteză a plînge, dar, cu ochii năpădiți de lacrimi, se depărtă și nici nu se opri pînă sub poarta păzită de cîinele cel rău, veșnic legat în lanț. Acolo îl găsi Pidur Libur care tocmai sosea acasă. Întîi se spăimîntă : dacă l-ar fi mușcat cîinele ? Pe urmă strigă pe Ululai :

— Ciine ticălos, cum ai lăsat copilul în primejdie ?

Îl bătu cumplit, umplîndu-l de sînge. Nemulțumit cu atita, vru să-i taie brațele amîndouă din coate, pedeapsa cuvenită slugii necredincioase. Numai rugămințile soției sale Nim-Utumu îl înduplecă să-l ierte.

Sclavul, ca să se răzbune, pîrî a doua zi pe Gungunum că îi bate mereu capul să-i facă tăbliță de lut. Asirianul era sigur că Pidur Libur va stîlci în bătaie pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1931-1932

copilul care-l face de rîs umblînd să învețe a zgîria semne în lut, în loc să se gătească a mînui bine armele. Rămase însă uluit cînd marele nubanda, mîna dreaptă a regelui, rîse de bucurie și-i porunci să împlinească pe dată dorința lui Gungunum. Ulului făcu o tăbliță care semăna mai degrabă cu o cărămidă, și un stil ca un băț de împuns bivolii cînd se tăvălesc în nămol. Copilul se juca acuma toată ziua cu bățul și cărămida, spre marea mulțumire a lui Pidur Libur care, văzîndu-i străduințele, îi aduse într-o seară cîteva tăblițe și un stil de la însuși marele scriitor al regelui. Ba într-o zi, mai zăbovind pe-acasă, arătă lui Gungunum cum se ține stilul între degete și cum se apasă cu vîrful în lutul moale pentru a dobîndi semne frumoase ca urmele de cuie culcate.

Gungunum, sîrguitor, ruga de-acuma mereu pe tatăl său să-l mai învețe. Pidur Libur însă nu voia să-l pună la muncă grea. Mai are vreme. Deocamdată era mulțumit că Gungunum iubește meseria scrisului. Astfel avea încredere că își va putea arăta recunoștința față de ocrotitorul zeu Nabu. Căci Pidur Libur din simplu dupșaru a ajuns întîiul sfetnic al regelui Samsu-Iluna. Pe vremea înțeleptului Hammurabi a învățat dînsul în școala cea mare de la Borsippa, în templul Ezida al zeului Nabu, născocitorul scrisului și oblăduitorul scriitorilor. Fiind silitor și deschis la minte, a învățat în trei ani cît alții nu sînt în stare a cuprinde nici în zece ani sau mai mulți. Marele preot al zeului, mai mare peste toți învățătorii din Borsippa, îl iubea din toată inima și, cînd i-a cerut Hammurabi un dupșaru isteț, i-a trimis îndată pe tînărul Pidur Libur. Așa s-a făcut scriitor al regelui, cu locuința la palatul cel măreț din Babilu, cunoscînd pe Samsu-Iluna și împrietenindu-se cu el, încît, în ziua cînd s-a stins Hammurabi și s-a suit pe tron Samsu-Iluna, Pidur Libur a fost ales mare nubanda în grija căruia cade toată averea regelui, toate moșiile sale și toată țara în vreme de pace, iar în război fiind căpetenia oastei alături de marele stăpîn.

De-abia în toamna cînd sosi la Babilu uriașul bloc de granit din muntele Amurru spre a se ridica un monument nemaipomenit marelui Marduk, zeul-zeilor care a purtat regelui Samsu-Iluna numai noroc în războaie, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/index.php/virtual-exhibition/1931-1932

vremea cînd Gungunum împlini treisprezece ani, Pidur Libur zise într-o dimineaţă către femeia sa Nim-Utumu :

— La vară, după sărbătoarea Akiti, voi pune pe Gungunum în grija ocrotitorului Nabu, la Borsippa, să înveţe sfintele semne...

Nim-Utumu îi căzu în genunchi, să n-o despartă de lumina ochilor ei. Pidur Libur se supără şi o lovi cu piciorul. Femeia ţipă, se prefăcu că leşină, apoi toată ziua se plînse sclavelor că Pidur Libur are de gînd să înstrăineze copilul. Fiindcă bărbatul nu mai aduse de loc vorba despre planul său, Nim-Utumu se linişti. Îşi închipuia că bocetele şi lacrimile ei l-au convins. Avea şi ea planuri pentru viitorul lui Gungunum : să-l însoare cu o fată de neam mare, poate chiar cu vreuna din Casa Femeilor regale, şi să-l vază apoi işakku peste vreun oraş mare.

2

SOSII ÎNTÎIA DIMINEAŢĂ A LUNII

Nisanu, cînd începea sărbătoarea Akiti, care ţinea unsprezece zile neîntrerupte. Ortaşul Babilu, cu terase şi temple fără număr, cu palate şi grădini fără pereche, cu mii de uliţe şerpuind printre căsuţe sărace de trestie şi lut, înconjurat cu ziduri înalte de cărămidă arsă, late cît să meargă pe ele, alături, două care trase de cîte trei măgari, apărat de şanţul adînc, de trei ori mai larg ca zidul şi veşnic plin cu apă curgătoare din Buranun — trebuia să adăpostească acuma lume multă din toate cele patru regiuni ale ţării. Zeii din diferitele oraşe, întovărăşiţi de preoţi şi credincioşi, veneau să se închine marelui Marduk, care avea să hotărască destinele pentru un an întreg. Fiindcă zeii erau mai mulţi de cîte temple se aflau în oraşul colosal, cei mai săraci şi mai puţin temuţi fură nevoiţi să se mulţumească cu nişte corturi ridicate înadins pentru ei în grădini.

Cum în prima zi regele Samsu-Iluna însoţit de Pidur Libur şi alţi mari sfetnici, plecă la Borisippa de unde aveau să se întoarcă împreună cu zeul Nabu, Gungunum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

voia să vază și să înțeleagă bine toate ceremoniile sfintei sărbători Akiti. Umblă pînă seara, cu nedespărțitul Ululai, să cunoască pe zeii străini.

A doua zi ulițele orașului gemeau de lume. Gungunum știa că încă n-are de văzut nimic deosebit. Marele preot urigallu s-a scăldat, înainte de răsăritul soarelui, în apă de riu, s-a îmbrăcat în veșmînt alb de in, a intrat în sanctuarul lui Marduk și a spus acolo o rugăciune tainică. Cel puțin așa îi povestise odinioară un slujitor al templului, căci despre lucrurile acestea tatăl său n-a vrut să-i vorbească niciodată, zicînd că are vreme să le învețe mai tîrziu, cînd le va și pricepe rostul.

De altfel nici ziua a treia nu aducea nimic pentru cei necuprinzători ai tainelor. Doar seara, trei ceasuri după ce apune soarele, se spunea că un argintar, un lemnar și un țesător au să meargă la templu să facă două statuete, una din lemn de cedru și alta din lemn de tamarin, pentru întîmpinarea zeului de la Borsippa. Gungunum dorea să-i vadă intrînd pe poarta cea mare de la Esagil. I se părea că, văzînd pe lucrători, va înțelege ceva neînțeles. Ieși mai tîrziu de-acasă, cu Ululai. Pînă la sfîrșitul soarelui, se gîndea să privească puțin pregătirile ce se făceau pe malurile canalului Arahtu, ce venea de la Borsippa, pentru primirea bărcii divine. Ululai însă îl duse spre templul Emah, în grădina minunată a zeiței Ișter, unde mii de curtezane sacre se îmbiau trecătorilor, căci de dragul lor a păstrat Ișter pe bărbat și l-a dăruit lor. Cărările albe erau bătătorite de sute de bărbați de toate vîrstele, toți dornici de plăceri pătimașe și gratuite, cum numai în vremea sărbătoarei Akiti se găseau în grădina zeiței. Pe pajiștea tunsă, la poalele copacilor, sub tufele de flori, pretutindeni femeile voluptăților, care goale de tot, care umbrite de văluri diafane menite să le facă mai ispititoare, se lăfăiau în așteptarea poftitorilor, unele lungite cu fața în sus, altele ghemuite și repetînd felurite semne obscene, fiindcă prin grai nu le era îngăduit să oprească pe nimeni.

Ululai plescăia din limbă cînd vedea cîte o kizretu mai grăsună și cu sînii mari. Avea el acuma acasă o femeie pe care i-o cumpărase mai de mult Libur Pidur și care îi născuse vreo patru copii. Îi era scîrbă de ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Sburătorul 1931-1932

şi de trupul ei istovit de muncă. Îi trebuia femei meştere în dragoste. Soarele încă nu apusese, dar în grădina iubirii coborîseră umbre ademenitoare. Gungunum privea uluit corpurile curtezanelor sacre, se roşea şi simţea valurile de sînge care îi strîngeau inima.

— Haidem, Ululai, la Esagil! Iată, sfinţeşte soarele şi ajungem prea tîrziu! zise apoi deodată, cuprins parcă de o teamă.

— Mai stai, stăpîne! îl rugă sclavul. Avem vreme destulă. Nu putem pleca de aici aşa...

Gungunum nu văzu faţa lui Ululai, dar înţelese şi se roşi mai tare. Totuşi stăruinţa îi plăcea. Inima îi bătea ca niciodată. Ici-colo, din tufişuri, se auzeau oftări şi gemete de plăcere. Ululai zăbovea, voia să se uite mai bine şi se strîmba de rîs. Apoi, la o cotitură, chiar la marginea cărării, dădură peste o pereche încopciată, nepăsătoare de oamenii care treceau şi care, nici ei, n-o luau în seamă, ca şi cînd ar fi fost minaţi înainte de gînduri grele.

— — Uite! şopti Ululai apucîndu-l de mînă şi încercînd să-l oprească.

Gugunum îşi smulse mîna şi trecu mai departe. Îi tremurau genunchii.

Sub un salcîm cu crengile atîrnate pînă la pămînt, ca o perdea străvezie, Ululai zări două harimate. Bîlbîi răguşit :

— Aici!

Gungunum îl urmă aproape în neştire. Rămurelele îl mîngîiară pe obraji întocmai ca nişte degete dojenitoare. Amîndouă femeile erau goale ; mama şi fata, slujitoarele zeiţei Iştar. Mama grasă, cu pîntecele şi şoldurile ca pernele, îşi ţinea în mîini sînii mari şi vorbea foarte încet cu fata mlădioasă, fragedă, cu coapse de băiat, cu pieptul de-abia rotunjit, învăluită în părul lung, bălai, ca într-o blană de pui de leu. Văzîndu-i că se apropie de ele, cea grasă se lăsă îndată pe spate, rîzînd către fată şi îngînînd batjocoritor :

— Pomana de Akiti...

Ululai se aruncă asupra ei ca un tigru flămînd. Cea tînără sărise în picioare. Avea un surîs speriat pe faţă. Gungunum o privea ruşinat, mai ales că sclavul gîfîia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://biblioteca-digitala.ro/mdrr1901-1932

alături și se zvîrcolea. Fata își reveni, zîmbind îl luă de mînă și-i șopti :

— Culcușul meu e dincolo. Aici e locul mamei.

De cealaltă parte a tulpinei era întins pe pajiște un covoraș pestriț. Fata se așeză, trăgînd jos și pe Gungunum care tremura și-și simțea fruntea brobonată de sudori. Fiindcă stătea fără măcar să o privească, fata îi înțelese sfiala, avu o lucire de mîndrie în ochi și zise fierbinte :

— Copile, eu am să te fac bărbat !

Îi smulse cingătoarea de la brîu, îl sărută pe buze, îi cuprinse gîtul cu brațele ei moi și se întinse pe covor încolăcindu-l cu picioarele. Sîngele clocotea în vinele lui Gungunum parcă s-ar fi aprins.

Cînd ieșiră din grădina templului Emah, era întunerec de-a binele. Secera lunei albea pe cerul negru, ciuruit de stele. Pe ulițe oamenii se îmbulzeau ca ziua. Pașii desculți tipăiau înfundat ca niște șoapte înfricoșate. Gungunum era atît de rușinat parcă ar fi săvîrșit o murdărie. Ululai fluiera mulțumit, uitînd chiar de duhurile care-l pîndesc. Mergea drept spre casă, fără să-și mai aducă aminte că fusese vorba să se ducă la Esagil, să vază pe cei trei lucrători. Aproape de casă, Ululai zise deodată, cu un rîs gros :

— Acum ești și tu bărbat, stăpîne !

Gungunum nu răspunse. Nici nu îndrăzni să se uite în ochii mamei sale în seara aceea. Se culcă și toată noaptea se visă numai în grădina iubirii, printre trupuri de femei și suspine de voluptate.

3

A DOUA ZI, GUNGUNUM PORNI DE acasă mai devreme. Ululai îi zîmbea cu înțeles, aducîndu-i aminte astfel grădina zeiței Ișțar. Gungunum se mai roși puțin, dar amintirea i se stinse repede. Erau multe de văzut aici azi. Curiozitatea îl copleșea. De altfel tot orașul ieșise pe ulițe. Oamenii se îmbulzeau împrejurul templelor în care, două ceasuri după răsăritul soarelui, începeau purificările cele mari.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://biblioteca-digitala.ro/?rdm=1901-1932

Gungunum se duse la Esagil să vază ieşirea marelui urigallu din sanctuarul nebiruitului zeu Marduk. Se credea că aceasta poartă mult noroc. Era o lume ca nisipul mării în curtea cea mare, pătrată, mai cu seamă străinii veniţi de departe şi care încă n-avuseseră parte să se bucure de contemplarea ceremoniei. Gungunum se înghesui şi ajunse chiar în faţă. Tocmai atunci începea curăţirea. Un preot kalu, îmbrăcat în alb, avînd pe umăr un ştergar şi în mînă o cădelniţă în care ardeau miresme, stropea pereţii cu apă sfîntă luată din Buranun şi Idigna, ce o purta în urma lui, într-un vas de argint, alt preot, mai tînăr, în vreme ce un al treilea bătea cu pumnul în toba de aramă balaggu. Toţi trei cîntau rugăciuni, cu glasuri aspre, spăimîntătoare, iar bătrînul kalu, trecînd pe lîngă uşi, se închina deosebit şi freca ţiţînile cu ştergarul alb de in. Isprăvind, plecară pe poarta cea sfîntă, afară, cîntînd şi bătînd mai zdravăn în toba balaggu, spre lăcaşul zeului Nabu, cel înţelept. Gungunum cu Ululai îi urmară singuri, căci încolo toată lumea rămase să aştepte ivirea norocoasă a marelui urigallu din sanctuarul zeului zeilor.

— Noi am văzut pe urigallu şi anul trecut — zise Gungunum ca o scuză către sclavul care mormăia nemulţumit. E mai frumos acolo.

Ululai nu răspunse. El nu pricepea de ce n-au stat acolo unde surîde norocul. Nici Gungunum nu-şi dădea seama. Îl rodea o nerăbdare, parc-ar fi fost în preajma unei întîmplări inevitabile. Nu-şi găsea locul. Căuta ceva şi nici nu bănuia ce.

În curtea templului, lîngă altarul micilor jertfe, aştepta o oaie albă, păzită de un preot aşipu cu sabia la umăr, iar pe altar un vas cu ulei de cedru. În clipa cînd se iviră în poartă preoţii lui Marduk, cel cu sabia reteză dintr-o singură lovitură capul victimei şi apoi începu să bată furios într-un balaggu pînă ce se scurse tot sîngele. Atunci bătrînul kalu luă vasul cu ulei, celălalt puse capul de oaie pe altar şi ridică în braţe cadavrul cald încă. Moşneagul porni să ungă cu ulei porţile templului şi mai vîrtos uşa sanctuarului, în vreme ce tovarăşul său ştergea pereţii cu trupul oaiei, iar ceilalţi răcneau rugăciunile cuvenite. În sfîrşit, adunară rămăşiţele jertfei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi plecară zgomotos pînă afară din oraş, să le arunce în Buranun.

Gungunum făcu întîi cîţiva paşi, să-i însoţească. Îşi luă seama. Se uita însă mereu împrejur, umbla de ici-colo prin mulţimea de oameni, parcă ar fi vrut să se întîlnească negreşit cu cineva. Peste vreun ceas veni o ceată de preoţi, aducînd din visterie cerul de aur cu care trebuia să îmbrace întreg templul înţeleptului Nabu, de sus pînă jos. Ceremonia ţinu mult. Grupuri de kale, unii din lire halhallatu, alţii din timpine lilissu, făceau un zgomot asurzitor din care ţîşneau, ca nişte plîngeri sugrumate, cuvintele rugăciunilor cîntate de glasuri înfricoşate.

Înainte de-a sfîrşi înveştmîntarea templului, Gungunum făcu semn lui Ululai şi se strecurară afară. Era aproape de amiazi şi tocmai la amiazi avea să sosească barca de aur de la Borsippa, cu zeul Nabu şi cu regele Samsu-Iluna. De-abia mai apucă să mănînce ceva. Maică-sa, Nim-Utumu, îl zorea ; îi era frică să nu întîrzie.

Amîndouă ţărmurile zidite ale canalului Arahtu gemeau de oameni. La debarcader se afla masa de aur pe care adineaori s-au slujit jertfe de miere marelui Marduk şi pe care acuma se vor dărui altele celui mai înţelept dintre zei. Toţi marii preoţi, în frunte cu marele urigallu, înconjuraţi de fruntaşii ţării şi sfătuitorii regelui, aşteptau pe terasa debarcaderului. Oile albe, ce urmau să fie sacrificate, behăiau speriate, puţin mai la o parte. Pe treptele de piatră, sub un umbrar improvizat din frunze de palmier, femeile celor mari, în podoabe sclipitoare, vorbeau tare despre lucruri de nimic, îngrijorate să nu li se strice frumuseţea din pricina zăpuşelii. Aici, în rîndul întîi, era şi Nim-Utumu cu Gungunum.

Deodată, dinspre Borsippa, pe ţărmurile canalului, se apropie o bucurie sălbatică în valuri tot mai puternice. Un clocot de mii de glasuri umplu văzduhul moleşit de căldură. Mii de braţe goale se frămîntau peste capetele mulţimii cuprinsă de însufleţire. Barca divină, îmbrăcată în aur, se ivea în zare. Gungunum se uita, mişcat şi uluit, ca într-o aşteptare dureroasă. Căutînd din ochi, în depărtare, barca zeului, întîlni, numai la cîţiva paşi, pe treptele femeilor, o fetiţă de vreo doisprezece ani. Privea

Muzeul Digital al Romanului Românesc

și ea, ca toată lumea, spre locul de unde sosea zeul cu regele. Se ținea de brațul unei femei mai bătrîne, desigur maică-sa. După haina albastră ca cerul, subțire și străbătută cu figuri de fir, prinsă în jurul gîtului cu un lănțișor de aur, după părul lung ce-i atîrna pe spate, strîns doar la ceafă cu o panglică albastră care-i înfășura și fruntea, după brățările simple de aur ce-i împodobeau brațele goale din sus de coate, Gungunum știa că era o fecioară zîrmașitu. Numai fața nu i-o vedea și totuși nu mai putea să-și ia ochii de la ea.

Apoi, tocmai cînd barca divină ajungea la debarcader, fecioara întoarse capul parcă ar fi simțit privirea arzătoare. Gungunum se cutremură pînă în rădăcinile sufletului. Întîlni niște ochi albaștri peste care genele lungi negre aruncau umbre dindu-le o întunecime viorie. În lumina lor erau moliciune și o văpaie ciudată. Cînd i se încrucișă privirea cu a lui Gungunum, parcă toată înfățișarea fecioarei se schimbă. Pe buzele subțiri încremeni surîsul strengăresc, iar ochii i se umplură de o duioșie în care licărea și speranța, și chemarea, și o iubire tulburătoare.

De-aici înainte Gungunum nici nu mai voia să știe de ceremonia pe care o aștepta, în fiecare an, cu neastîmpăr. Barca se oprise, cîntecul preoților și zgomotul tuturor instrumentelor acopereau chiotele de entuziasm ale mulțimii. El privea în ochii fecioarei necunoscute, sorbindu-le lumina cu o dorință atotstăpînitoare. De-abia cînd coborî regele pe țărm, urmat de Pidur Libur, Gungunum socoti c-ar fi mai bine să meargă la tatăl său, de unde s-ar putea uita mai liniștit numai la ea. În vreme ce fură jertfite cele nouăsprezece oi și pe urmă pînă ce zeul Nabu fu așezat pe carul tras de marii preoți îmbrăcați în albastru, Gungunum văzu pe tatăl său vorbind cu un bătrîn care mai apoi se duse drept la fecioara necunoscută și o alintă ca pe un copil.

— Cine e bătrînul cu care vorbeai adineaori ? întrebă repede Gungunum.

— E Ahnuri, fiul lui Șamaiatu, vechi ișakku din Eridu, un oraș care e departe tare, tocmai lîngă mare — răspunse Pidur Libur, mîngîindu-l, luîndu-l de mînă și apoi amestecîndu-se în vorbă cu alți bărbați.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mgrr1901-1932

Cortegiul se urni. Preoţi cîntăreţi mergeau în frunte, apoi venea carul zeului, apoi regele Samsu-Iluna pe jos şi, după el, îndată Pidur Libur cu Gungunum de mînă, apoi încet-încet mai-marii oraşului şi toată lumea, pînă la templul lui Nabu unde zeul fu închis cu mare pompă în sanctuar. De-acolo, precedat de marele urigallu, regele plecă spre Esagil. Gungunum era amărît, pierduse pe fecioara cu ochii albaştri şi nici măcar n-avea nădejde s-o mai întîlnească, fiindcă femeile nu puteau lua parte, nici ca privitoare, la ceremonia din templul lui Marduk.

La poarta cea mare toată lumea se opri. Chiar Pidur Libur rămase lîngă stîlpul colţuros de-afară. Regele singur, îmbrăcat cu toate podoabele domneşti, pătrunse în curtea templului şi stătu acolo, umil, aşteptînd în bătaia soarelui arzător. Peste cîtva timp marele urigallu ieşi din sanctuar, despuie pe Samsu-Iluna de sceptrul greu, de mantia scumpă, de cercul înfăţişînd mărirea, de arma şaruru, de mitra regală, şi le duse de le aşeză pe toate pe un scaun în faţa marelui Marduk. Apoi se întoarse la rege, îi trase o palmă peste obraz, îl călăuzi înaintea zeului, acolo îl mai trase de urechi şi-l puse în genunchi să se spovedească. Pe cînd Samsu-Iluna era la picioarele zeului zeilor, Gungunum descoperi sub poartă, mai departe, pe Ahnuri din Eridu. Se umplu de bucurie şi începu să se frămînte cum s-ar putea apropia de dînsul să-l întrebe despre fecioara fermecătoare.

Regele apăru iar în curte cu marele urigallu care-i aducea insignele domniei. Pidur Libur, ca mare nubanda, îi ajută să se îmbrobodească iarăşi. Urmă o clipă de tăcere adîncă. O îngrijorare cumplită stăpînea toate sufletele. Samsu-Iluna însuşi parcă era cuprins de spaimă. Marele urigallu, în tăcerea dureroasă, se apropia încet, cu paşi întinşi, cu privirea înflăcărată. Se auzeau limpede lipăirile picioarelor desculţe pe pardoseala curţii. Se opri în faţa regelui şi apoi, brusc, îi trăsni o palmă zdravănă peste obrazul drept, încît răsună curtea. Ochii regelui fură năpădiţi de lacrimi. Pidur Libur se aruncă la picioarele lui, strigînd fericit :

— Au curs lacrimi !

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Parcă s-ar fi ridicat o povară de pe toate inimile. Lumea izbucni în urlete de bucurie. Mulţi se tirau să sărute haina regelui. El însuşi rîdea mîndru, ştergîndu-şi lacrimile cu dosul palmei. Minunea se împlinise : dacă au curs lacrimi, înseamnă că anul va fi cu belşug şi războaiele vor fi biruitoare.

Gungunum, profitînd de emoţia generală, se furişă lîngă bătrînul Ahnuri şi, apucîndu-l de ciucurii hainei, îl întrebă :

— Işakku, spune-mi cum se numeşte fata ta ?

Bătrînul îl măsură o clipă mirat şi, recunoscîndu-l, răspunse :

— Tu eşti feciorul lui Pidur Libur ?... Aha... Pe fata mea ?... Îţi place ?... O cheamă Hamma !

Gungunum se făcu roşu ca sîngele proaspăt, nu mai îndrăzni să întrebe altceva, ci alergă la tatăl său care se apropia de ieşire, în urma regelui. Ahnuri clătină din cap, se gîndi că n-ar fi rău dacă feciorul marelui nubanda ar lua de soţie pe Hamma, şi rîse mulţumit.

Seara, după asfinţitul soarelui, Gungunum merse iar cu tatăl său la Esagil, unde urma o ceremonie nouă. Lui însă puţin îi mai păsa de toate ceremoniile. Se gîndea mereu la Hamma şi voia să mai intre în vorbă cu Ahnuri, să-l mai întrebe despre ea. Era sigur că acuma are să-l întîlnească. Marele urigallu legase, cu viţă de palmier, într-un snop, patruzeci de trestii. Snopul fu aşezat solemn într-un şanţ anume săpat în mijlocul curţii, şi apoi stropit din belşug cu miere, lapte şi ulei. Un taur alb fu adus pentru jertfă. Regele Samsu-Iluna îi împlîntă, cu mîna lui, un cuţit drept în inimă. Pe urmă un preot kalu veni cu o trestie aprinsă, o dădu regelui, iar regele, cu mîna lui, dădu foc snopului. Alţi preoţi se repeziră îndată cu torţe şi le aprinseră la focul snopului sacru. Curtea se umplu de lumini roşiatice şi de umbre mari ce jucau pe pereţii dimprejur. Gungunum alerga acuma de ici-colo să dibuiască pe Ahnuri din Eridu. Nu-l găsi. Întorcîndu-se acasă, tîrziu, întrebă pe tatăl său de ce n-a venit la serbarea aceasta guvernatorul oraşului Eridu.

— A trebuit să plece în oraşul său, îndată după spovedania regelui — zise Pidur Libur îngrijorat, parcă întrebarea i-ar fi răscolit o rană ascunsă. Trei soli, unul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

după altul, au venit cu veşti negre de la miazăzi. Iluma-Ilum, regele Ţării de la Mare, se mişcă şi ameninţă cu foc şi sînge graniţa noastră. De aceea stăpînul Samsu-Iluna a poruncit să meargă acasă îndată Ahnuri şi să pregătească apărarea hotarului.

Toate nădejdile lui Gungunum se sfărîmară. Plînse, în noaptea aceea, cu faţa înfundată în culcuş, să nu i se audă suspinele. Adormi sperînd s-o mai vază baremi în vis. În zadar. A doua zi se deşteptă abătut parcă şi-ar fi pierdut rostul vieţii. În loc să se ducă la serbările sfinte, care continuau, ascultă pe Ululai şi merse la Emah în grădina iubirii. Trupurile de femei îl scîrbiră însă. Dorea numai pe Hamma.

În ziua a şaptea, Pidur Libur îl luă să vază îmbrăcarea lui Marduk în hainele de aur. Gungunum se plictisi cumplit chiar şi ziua următoare, cînd îi fu hărăzit să privească de aproape cum dă mîna Samsu-Iluna cu Marduk spre a-l conduce la Akiti. Nimic nu-l mai mulţumea.

Îndată după sărbătorile Akiti, Piur Libur porunci lui Gungunum să se pregătească să meargă la Borsippa, la şcoala de scriitori. Nim-Utumu se îngrozi mai tare ca odinioară. Bărbatul însă o linişti repede : se va muta şi ea, cu Gungunum, la Borsippa. Avea el acolo, chiar lîngă Ezida lui Nabu, o casă cumpărată de cîţiva ani, cu două mine şi zece sicle de argint, pe care o păstra numai pentru solemnităţi religioase, să aibă unde să se odihnească. În casa aceea vor sta pînă ce Gungunum va isprăvi învăţătura în şcoala cea mare a vestitului magician Gimilu.

Pregătirile ţinură aproape două luni. În sfîrşit se hotărî ziua plecării. Pidur Libur se retrase într-o odaie cu Gungunum. Era foarte înnourat.

— Eşti bărbat, Gungunum, şi trebuie să ştii toate ! îi zise. Află dar că Iluma-Ilum, regele Ţării de la Mare, a năvălit cu oaste mare şi a luat cetatea noastră Eridu, a măcelărit oamenii, a pîngărit templele. Bătrînul işakku Ahnuri a fost ucis în grele chinuri...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Dar Hamma? întrebă brusc Gungunum, tremurînd de spaimă.

— Care Hamma? se miră Pidur Libur, neînțelegînd despre cine vorbește.

— Fata lui Ahnuri — îngînă tînărul, rușinat, stăpînindu-și inima.

— Nu știu — făcu tatăl, puțin supărat că Gungunum întreabă asemenea mărunțișuri. Cine se gîndește la o muiere, cînd se prăpădesc atîția bărbați? O fi omorît-o sau o fi luat-o sclavă vreun ostaș dușman. Acum însă noi trebuie să răzbunăm cutezanța cîinelui de la Mare. Înțeleptul oracol paazu a proorocit chiar azi biruința stăpînului nostru Samsu-Iluna. Deci războiul poate începe. Zeii noștri ne vor sprijini. Marele Marduk e cu noi, iar Șamaș ne va îngădui să spălăm în sînge batjocura vrăjmașului. Eu voi pleca în curînd cu oastea, tu însă apucă-te cu suflet de învățătură. Dacă ar fi să mor și să mă scufund în țara de unde nimeni nu se mai întoarce, tu să rămîi la învățătură și apoi să slujești pe regele nostru cu cinste și bărbăție!

Gungunum asculta cu ochii mari și nu înțelegea nimic. În mintea lui pusese stăpînire singur gîndul că Hamma s-a prăpădit. I se părea că s-a prăbușit lumea.

4

ÎN BORSIPPA FU URMĂRIT MULTĂ

vreme de amintirea fecioarei fermecătoare. Simțea mereu c-a cunoscut-o de cînd lumea, că a trăit cu ea în același adăpost, că soarta lui se leagă de soarta ei. Dacă s-a pierdut ea, de ce mai trăiește el? Se întreba deseori și totdeauna îi tresărea inima.

Încetul cu încetul viața de toate zilele îl cuprinse în mrejele ei, făcîndu-l să mai uite pe Hamma. Învățătura îl obosea, mai ales la început cînd a trebuit să frăminte lut, să facă tăbliță și stiluri de trestie pentru cei înaintați în cunoștințe. Era o muncă de sclav care îl amăra. Apoi învățătorii, preoți bătrîni și supărăcioși, nu sufereau nici o lenevire și pedepseau cu bătăi orice abatere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1901-1932

Dacă nu i-ar fi fost frică de mînia lui Pidur Libur s-ar fi lăsat de meserie în prima lună, mai ales că maică-sa îl încuraja în dispreţuirea învăţăturii.

După trei luni însă, cînd trecu la semnele vorbirii, dragostea de lumină îi reveni şi se schimbă repede în adevărată patimă. Într-un singur an a învăţat toate slovele şi semnele simple, precum şi diferitele lor feluri de-a fi citite. În anul al doilea îşi însuşi grupurile de semne, formulele obişnuite şi legile împreunării cuvintelor, iar în al treilea formulele vechi şi rare, apoi toate socotelile. Între timp mai fu iniţiat şi în unele taine religioase, învăţînd zeci de litanii pentru sacrificii la felurite ocazii, ba chiar şi descîntece pentru bolile mai uşoare şi ceva din ştiinţa prezicerii.

Fiind ager la minte, fu îndrăgit de toţi învăţătorii. După al patrulea an, însuşi marele machu al şcoalei spuse lui Pidur Libur că Gungunum n-are ce să mai înveţe aici, iar cînd regina Barnamtara, femeia lui Samsu-Iluna, avu nevoie de un dupşaru mai iscusit, Gungunum fu ales şi trimis fără şovăire.

În Casa Femeii mai erau doi scriitori pentru trebuinţele obişnuite. Gungunum avea să orînduiască nişte tăbliţe vechi pe care regele Samsu-Iluna le adunase ca pradă de prin oraşele sumeriene subjugate şi le dăruise doamnei Barnamtara.

Cînd văzu Gungunum odăi întregi pline de coşuri cu tăbliţe, îl îngrozi gîndul că va trebui să citească toată biblioteca aceasta. Se apucă totuşi de lucru. Puse deoparte întîi tăbliţele cu cîntece rituale, fără să le mai cerceteze, fiindcă la Borsippa mai ales cu ele fusese hrănit. Le cunoştea dintr-o aruncătură de ochi. În cîteva zile le înşiră pe sfori, le pecetlui cu etichete de lut în formă de măsline găurite pe care însemna cuprinsul coşului. Zăbovi mai îndelung la tăbliţele cu diferite formule magice şi îndeosebi la cele tălmăcitoare de visuri. Ziua aproape nici nu se mai gîndea, demult, la Hamma ; noaptea însă îi apărea mereu în toate visurile, îl chema, îl dojenea. Întrebase el şi la Borsippa pe un şailu, dar lămuririle nu-l mulţumiră. Încerca acuma să găsească în tăbliţele de lut cheia tălmăcirii adevărate. După

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanulromanesc.ro/ro/1901-1932

multe zile pierdute, renunță. Erau numai formule generale, goale de înțeles.

Apoi dădu peste niște coșuri cu tăbliță care păstrau povestirile despre luptele dintre zei, despre facerea lumii și a oamenilor, despre potopul cel mare, despre coborîrea zeiței Ișter în arallu, despre vitejiile lui Ghilgameș... Povestirile acestea îi mîngîiau inima. Citindu-le, parcă se ridică într-o lume nouă, unde toate tainele se dezleagă. Din nenorocire, tocmai coșurile cu tăbliță interesante aveau lipsuri mari. Unele tăbliță erau sparte, din altele rămăseseră doar cioburi, iar multe nici nu se găseau. Așa povestirile ieșeau trunchiate chiar în părțile mai ispititoare. Datoria lui era să le întregească, fiindcă regina Barnamtara, deși nu știa să citească, de altfel ca și Samsu-Iluna, ținea negreșit să aibă o bibliotecă asemenea celei pe care o avea marea școală de scriitori de la Sippar.

În vreme ce Gungunum trăia în lumea legendelor, maică-sa Nim-Utumu stăruia să-l însoare. Pidur Libur găsea înțelepte gîndurile femeii, mai ales că el era acuma veșnic la război și nu se știa ce soartă i-au hărăzit Marduk și Inurta, viață sau moarte. De ani de zile Iluma-Ilum, regele Țării de la Mare, nu se astîmpăra. Se năpustea din țara lui mlăștinoasă asupra orașelor sumeriene, le jefuia, necinstea templele, omora oamenii. Samsu-Iluna alerga cu oastea să-l lovească, dar Iluma-Ilum nu-l aștepta, iar cînd primea lupta, biruia, căci își spălase armele în apele mării și un kalamachu i-a proorocit izbînzi fără număr. Samsu-Iluna a făcut mare jurămînt în fața lui Marduk că nu se va odihni pînă ce nu va jupui de viu cu mîna lui pe Iluma-Ilum, dar deocamdată dușmanul cuprinsese orașele Eridu, Ur, Kutalla, Uruk din care n-a mai putut fi alungat. Războiul, firește, urmează mai crîncen, dar sfîrșitul cine să-l ghicească? De cîte ori n-a văzut Pidur Libur moartea cu ochii? Într-o zi fără noroc poate să-i rămîie oasele pe cîmpuri. Baremi să știe pe Gungunum așezat, înainte de a pleca iar la război. Numai în privința viitoarei nurori nu se putea înțelege. Pidur Libur ochise pe Babilitum, fata lui Bel-Ilnii, pe cînd Nim-Utumu ținea morțiș la Nubta, fata văduvei Gaga, frumoasă, bogată și de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

neam mare. În cele din urmă lăsară să hotărască Gungunum. Auzind propunerea părinților, Gungunum se zăpăci. Nici nu se gîndise pînă acuma la însurătoare. Le ceru voie să cumpănească, să caute a le cunoaște. Îi apăru în inimă chipul fecioarei Hamma, ca o mustrare.

În aceeași noapte apoi o văzu mai bine în vis : îi poruncea hotărît să n-o părăsească, să aibă răbdare. În visuri el credea mai mult chiar decît în puterea zeilor, socotind că visurile sunt porunci divine misterioase pe care mintea omenească slabă nu le poate înțelege îndeajuns. Acuma nici tălmăcire nu-i trebuie. Simțea că sub chipul fecioarei i s-a arătat însăși zeița Ișter, binefăcătoarea.

Ululai îl însoțea mereu în palatul reginei, îi dădea ajutor mutînd de ici-colo coșurile, ștergînd de praf tăbliețele. Visul lui era să fie măcar o lună stăpîn peste Casa Femeilor regale sau mare preot al zeiței Ișter în mijlocul curtezanelor sacre. A doua zi, mergînd la slujbă, Gungunum îi spuse că are de gînd să se însoare. Ululai rîse :

— Stăpîne, femeia e duhul rău cînd o aduci cu tăbliță în casă ! Ori multe, ori nici una, căci una singură e pacoste !

Gungunum zîmbi, dar nu mai vorbi. Iubirea lui tăinuită îl durea.

Regina Barnamtara, iubitoare a povestirilor din bătrîni, aflînd din gura lui Gungunum despre lipsurile bibliotecii, porunci să găsească, oriunde ar fi, tăblițe întregi și să le ia pentru dînsa ori baremi să le copieze. Gungunum se sfătui cu ceilalți doi scriitori ai casei reginei. Nu putu afla nimic, ei neînțelegînd nici despre ce e vorba. Erau niște bieți slujbași buni numai pentru corespondența obișnuită. Întrebă apoi pe marele dupșaru al regelui, care avea faima unui mare învățat și cunoscător al tainelor magici. Nu știa nimic. Atunci luă pe rînd templele, să descoasă pe scriitorii tainelor. În Emah, în sfîrșit, găsi un dupșaru bătrîn, anume Lulana, care cunoștea povestirile. Le citise odinioară în biblioteca zeului Enlil, la Nippur, orașul sfînt. Adăogă că acolo s-ar mai afla multe tăblițe necunoscute, vechi din moși-strămoși, pe care nimeni nu le mai slovenește, fiindcă scri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
restaurat și vândut 1901-1932

sul e foarte încurcat cu semne sfinte neînțelese acuma.

Bucuros de cele aflate, Gungunum se abătu în templul zeiței care, spre deosebire de toate celelalte, era alb pe dinăuntru ca fruntea munților înzăpeziți, avînd doar pe sus, lîngă tavan, un brîu simplu de aur. Se apropie de altar cu mierea și uleiul ce le cumpărase de la diaconii negustori, să facă o jertfă de mulțumire. În vreme ce, cu fața la pămînt, murmura obișnuitele cuvinte sfinte, simți deodată un glas limpede în inimă :

— Du-te cu oastea să găsești pe Hamma !

Se sculă plin de mirare. Primprejur nu mai era nimeni. Însăși zeița Ișter, ocrotitoarea iubirii, i-a suflat dar porunca de plecare, fiindcă unirea lor e dorită de sfatul zeilor puternici.

Șovăirea dispăru din sufletul lui Gungunum. În aceeași seară dădu de știre tatălui său că zeița Ișter i-a poruncit să plece la război. Pidur Libur, războinic pătimaș, tresări de mîndrie auzind rugămintea lui. Îi plăcea că Gungunum, ca și dînsul odinioară, rîvnește gloria luptei cu dușmanul, cea mai frumoasă pentru un adevărat bărbat. Nim-Utumu însă se împotrivi din răsputeri și se boci amarnic că odorul ei se va prăpădi.

A doua zi, Gungunum se duse întîi la regina Barnamtara și îi spuse ce-a auzit de la bătrînul dupșaru Lulana. Pe urmă se înfățișă cu tatăl său înaintea regelui, îi sărutară împreună picioarele și Pidur Libur îl rugă să îngăduie odraslei sale să lupte împotriva vrăjmașului. Samsu-Iluna privi lung pe Gungunum, parcă l-ar fi cîntărit dacă e bun de ostaș, apoi zise :

— Tu să mergi la Nippur, să scrii tăblițele pentru Casa Femeii mele Barnamtara ! Așa e dorința ei și porunca mea !

Îi sărutară iar picioarele, fără a mai crîcni.

Regele însă bătu din palme să se aducă o tăbliță de corespondență și puse chiar pe Gungunum să scrie guvernatorului din Nippur :

„Porunca regelui Samsu-Iluna către marele išakku Uș, fiul lui Aplâ, din Nippur, orașul sfînt. Eu sunt sănătos. Inima ta fie fericită. În ziua cînd citești tăblița aceasta a mea, să primești bine pe Gungunum, fiul lui Pidur Libur, scriitorul Casei Femeii, trimisul meu. Îndată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

să aduni pe toți scriitorii templului Enlil, să-i arate toate tăbliţele bătrîne, cele despre viteazul Ghilgameş, cele despre facerea lumii, cele despre coborîrea zeiţei Ištar şi toate tăbliţele de mare preţ ce le aveţi, caută-le şi arată-le lui Gungunum. Şi porunceşte scriitorilor să asculte poruncile lui, să scrie ce porunceşte el, să nu greşească. Aşa să faci !"

Scriind, Gungunum înghiţea noduri amare şi stilul de trestie îi tremura în mînă încît semnele se strîmbau ciudat pe lutul moale. I se părea că îşi scrie osînda la moarte. Două lacrimi i se rostogoliră pe obraji. Regele Samsu-Iluna le văzu şi întrebă :

— De ce plîngi ?

— De bucurie, stăpîne — îngînă Gungunum.

— Atunci du-te cu inima veselă ! sfîrşi regele.

5

CHIAR A DOUA ZI, DUPĂ CE FĂCU jertfa cuvenită zeului Nabu şi zeiţei Ištar, Gungunum porni pe Calea Sacră, însoţit de Ululai, care ducea un coş cu haine şi merinde. La Buranun îi aştepta, gata de plecare, barca regală cu douăzeci şi patru de vîslaşi, încărcată cu daruri mari pentru templele din Suruppak.

Pînă la Nippur, pe apă, era cale de cinsprezece leghe akkadiene. Merseră toată ziua cu pînza înfăşurată, căci vîntul sufla de la miazăzi. Lopeţile vîslaşilor băteau neîncetat valurile tulburi ale rîului sfînt. Seara poposiră la Dilbat. Dădură jertfe bogate zeului Gibil, cel ce păzeşte apele curgătoare împreună cu soţia sa Nina, fiica lui Ea, de asemenea şi zeului Adad, stăpînul văzduhului, implorîndu-le un vînt prielnic. Jertfele fură primite cu bunăvoinţă şi Adad le trimise dimineaţa următoare vîntul răcoritor care, umflînd puternic pînza triunghiulară a bărcii, îi duse pînă seara la Nippur, încît nici nu mai opriseră la Kiş, cum era obiceiul.

Marele işakku Uş al oraşului sfînt Nippur sărută de şapte ori tăbliţa cu pecetea de lut a regelui, puse pe scriitorul său să o citească, o sărută iar şi porunci îndată să se împlinească întocmai dorinţa stăpînului Sam-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

su-Iluna. Pe Gungunum, atît ca trimis al regelui cît şi ca vlăstar al marelui nubanda Pidur Libur, îl găzdui chiar în casele sale. Peste trei zile însă veni poruncă nouă de la Samsu-Iluna : oştirea oraşului Nippur să se adune degrabă şi să pornească împotriva lui Iluma-Ilum.

Gungunum fu îndrumat de marele dupşaru al templului Enlil, mare cunoscător al tuturor tăbliţelor. Acesta îi arătă şapte coşuri cu tăbliţe vechi pe care erau însemnate cele douăsprezece cîntece despre faptele măreţe săvîrşite de către viteazul Ghilgameş, rege din Uruk, împreună cu tovarăşul său Enkidu, chiar şi călătoria lui în lumea cealaltă, precum şi povestea cu iarba tinereţii veşnice. În alte cinci coşuri se găseau tăbliţele cu facerea lumii şi a oamenilor prin bunătatea şi înţelepciunea marelui zeu Enlil care locuieşte în oraşul sfînt Nippur.

Se apucă de lucru, dar cu inima îndoită. Mai avusese nădejde, venind aci, că va sfîrşi repede şi se va putea întoarce înainte de izbucnirea războiului, încît aşa să împlinească şi porunca zeiţei Iştar, cea scumpă sufletului său. Acuma vedea că şi nădejdea aceasta l-a înşelat. De altfel şi copierea tăbliţelor mergea greu. Trebuia să ceară mereu marelui dupşaru să-i tălmăcească semne şi cuvinte bătrîne neînţelese. Erau lucruri scrise cu aproape o mie de ani înainte.

După ce plecă marele işakku Uş cu oastea, Gungunum se simţi cuprins de o tristeţe din ce în ce mai apăsătoare. Avea visuri stranii, foarte întortocheate, care-l chinuiau noaptea şi pe care le uita de cum deschidea ochii, parcă o fiinţă nevăzută i le-ar fi şters din minte.

Pe urmă îi pieri pofta de mîncare. Smochinele, rodiile, curmalele îi erau deopotrivă de nesuferite. Peştii cei mai buni, prăjiţi în uleiuri fine, mîncarea lui favorită, acuma îl scîrbeau.

Căzu la pat. Un aşipu, cel mai înţelept, îi făcu toate descîntecele şi mai ales cele împotriva duhurilor limnuti. Gungunum gemea şi în somn vedea mereu pe Hamma, deseori de mînă cu stăpîna Iştar care i-o arăta şi-l dojenea că nu i-a ascultat îndemnul să plece la război, chiar peste voia regelui, căci regele însuşi nu e decît servitorul ei. În sfîrşit, mărturisi neobositului aşipu ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr_1901-1932

i-a poruncit odinioară Ištar. Atunci preotul îi recită un descîntec deosebit și jertfi o vacă albă zeiței ca să-l ierte. Peste zece zile, după trei luni de bolire, Gungunum se sculă. Era însă ca o umbră.

Ululai, care îl slujea ca un cîine, îi spuse într-o zi: prin oraș umblă vestea că regele Țării de la Mare ar fi zdrobit oștirile akkadiene și că regele Samsu-Iluna de-abia a scăpat prin fugă.

— Poate că totuși zeii m-au ocrotit — se gîndi Gungunum. M-au scăpat de la moarte.

Peste cîteva zile un sclav de-al casei reginei aduse o scrisoare pentru Gungunum. Nu era nici în plic de pînză, nici sigilată, ci o tăbliță simplă, scrisă în mare grabă. O citi cu spaimă: „Lui Gugunum, fiul lui Pidur Libur, spune: Așa vorbește Nim-Utumu, femeia marelui nubanda Pidur Libur, către Gungunum, copilul ei. Află că Pidur Libur, tatăl tău care te-a zămislit, în război a pierit. Regele Țării de la Mare cu mîna lui a ucis pe Pidur Libur, în luptă. Sclavul lui a adus vestea. Pleacă degrabă înapoi la Babilu. Trebuie bărbat în casă. Pămînturile nu se muncesc bine, sclavii sînt leneși dacă nu e stăpîn. Grăbește-te. Nu mai zăbovi."

Gungunum răspunse, prin același sclav, că se va întoarce neapărat îndată ce va isprăvi lucrul, căci nu poate pleca cu mîna goală să supere pe regina Barnamtara. Făcu apoi cuvenitele jertfe pentru tatăl său din arallu, gîndindu-se iarăși:

— Zeii m-au ferit, altfel aș fi acum și eu în locul de unde nimeni nu se mai întoarce.

Deși slăbit, începu să lucreze de zor. Cu ajutorul marelui dupșaru, credea că într-o lună va avea copiate tăblițele trebuincioase.

În oraș însă zvonurile cele mai crîncene se întreceau. Soseau fugari care aduceau groaza. Șapte mii de ostași akkadieni au pierit în lupta cea mare, împreună cu Pidur Libur, iar alte mii au căzut în prinsoarea dușmanului. Regele Samsu-Iluna a fugit cu rămășițele oștirii pe dincolo de rîu și vine spre Babilu, dar că oastea vrăjmașă se apropie pe dincoace de Buranun, dînd foc orașelor și măcelărind locuitorii, vrînd să taie calea akkadienilor ca să prindă de viu pe Samsu-Iluna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Peste şapte zile sosi în oraş marele işakku Uş cu două mii de oşteni prăpădiţi, dinspre Isin, de peste rîu, să oprească înaintarea lui Iluma-Ilum. Cetăţenii fură înarmaţi grabnic, iar sclavii fură puşi să întărească zidurile şi porţile cetăţii ca să poată ţine piept oastei duşmane. Zidurile însă nu erau mai late de şapte coţi şi nici destul de înalte să înfrunte un asalt puternic.

Apoi uraganul veni. Oştile lui Iluma-Ilum împresurară cetatea din două părţi, dădură foc semănăturilor şi tuturor caselor de pe cîmp. Fiindcă Uş nu deschise îndată porţile şi nu alergă, împreună cu fruntaşii oraşului, să îmbrăţişeze picioarele regelui duşman, porni bătălia. În zece zile o poartă fu siluită. Duşmanul răzbi în cetate. Lupta fu mai cumplită pe ulicele strîmte, care se umplură de cadavre. Ostaşii ucideau fără cruţare bărbaţi, femei, copii. Pînă seara oraşul fu îngenunchiat. Marele işakku căzu viu în mîinile vrăjmaşului.

Iluma-Ilum puse stăpînire pe palatul marelui işakku Uş. În grădina palatului se ţinu ospăţul de biruinţă. Începu seara şi nu se isprăvi pînă în zori. Platani bătrîni aprinşi luminau poiana în care regele Ţării de la Mare, cu fruntaşii oastei sale îşi întinseră mesele. La dreapta şi la stînga regelui şedeau, goale şi îngrozite, cele două fete-fecioare ale marelui işakku Uş. Fete de-ale fruntaşilor din Nippur, de asemenea despuiate, slujeau pe biruitorii care beau din vase grele de argint. În faţa mesei regale fură aduşi, cu mare alai, peste o mie de prizonieri, cu lanţuri de gît, cu coatele strînse pe spinare, cei mai mulţi sîngerînd încă din răni proaspete. Între ei se afla şi marele işakku, încătuşat ca şi ceilalţi, avînd în locul ochiului stîng o pată de sînge ce se scurgea pe obraz şi în barba jumulită, iar în moalele capului altă pată de sînge închegat din care se burzuluiau smocuri de păr încîlcit. Ceva mai tîrziu un convoi nou de prinşi: slujitorii templelor, în cap cu marele preot al zeului Enlil. Gungunum era în mijlocul lor. Templele şi odoarele fuseseră cruţate, fiindcă lui Enlil se închina şi Iluma-Ilum. Grupul preoţilor fu rînduit mai departe, să privească şi să se umple de spaimă.

Băutorii zvîrleau cupele goale în grămada de prizonieri răniţi. Cei izbiţi horcăiau prelung de durere, spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veselia mesenilor care, din ce în ce mai ameţiţi de vinurile tari, rideau cu hohote sfidătoare şi-şi frecau bărbile negre muiate de bale. De altfel, pentru a spori mulţumirea chefuitorilor, ostaşii alergau mereu de ici-colo printre prizonieri, lovindu-i cu bice sau sacrificîndu-le carnea cu săbii scurte strîmbe ca nişte secere.

Înspre miezul nopţii, regele Iluma-Ilum şopti ceva unui dregător care stătea necontenit la spatele său, cu braţele încrucişate, aşteptînd porunci. Dregătorul dispăru o clipă şi reveni aducînd o canapea akkadiană, aşternută cu perne şi covoare scumpe, pe care o aşeză puţin mai la o parte, mai ferit de lumina torţelor. Atunci Iluma-Ilum se sculă de la masă. Pe faţa-i bărboasă, bronzată, lucea un surîs ciudat. Făcu semn cu degetul unei fete-fecioare de-a marelui işakku. Fata înţelese şi se întinse umilită pe canapea. Iluma-Ilum se repezi asupra ei. Toată lumea se închină cu respect în faţa spectacolului, iar ţipetele fecioarei umplură de bucurie toate inimile supuse.

De-abia sculat de lîngă fata aproape leşinată, Iluma-Ilum se îndreptă spre marele işakku Uş, tatăl ei, şi cu o apăsare de deget meşteşugită îi smulse din orbită şi ochiul drept, aruncîndu-l cu mîndrie în obrazul altui prizonier. Marele işakku se prăbuşi cu un răcnet sfîşietor care stîrni nespusă plăcere tuturor fruntaşilor de la masă. Regele se aşeză iar la petrecere. Apoi, cînd vinurile îi aţiţară pofta, porunci celeilalte fecioare să se lungească pe canapeaua din umbră.

În zori începu uciderea prizonierilor în faţa învingătorilor sătui de vinuri, dar însetaţi mereu de sînge. Marele işakku fu jupuit de viu, iar pielea lui fu dusă îndată să fie bătută în cuie pe poarta palatului. La fel fură chinuiţi încă doisprezece fruntaşi din Nippur. În sfîrşit, o ceată de şaizeci de ostaşi porni să înjunghie pe ceilalţi prizonieri. Corpurile fură tîrîte de sclavi afară din oraş, să slujească de ospăţ cîinilor pribegi şi corbilor, capetele însă fură aşezate în grămezi dinaintea mesei regale.

Cînd răsări soarele, Iluma-Ilum, istovit de plăceri şi de beţie, se retrase în palat, să se odihnească, porun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cînd ca grupul de preoți încătușați să fie închis deocamdată în templul zeului Inurta.

A doua zi regele Țării de la Mare se arătă mai milostiv. Pe cele două fete ale lui Uș le trimise la Eridu, pentru Casa Femeilor sale. Prizonierilor care nu fuseseră omoriți le îngădui să-i sărute picioarele, dăruindu-le viața, dar lăsîndu-i în lanțuri. Toți preoții fură scoși din fiare, afară de Gungunum, care era babiluian. Fiind dupșaru, i se ceru, pentru răscumpărare, pînă într-o lună, să plătească cinci mîne de argint, astfel avea să fie ucis împreună cu alți cîțiva oameni din Babilu, surprinși în Nippur de către oștirea dușmană.

Gungunum se simțea nespus de fericit că se află încă în viață, chiar așa încătușat. Nădejdea întoarcerii acasă îi stăpînea inima. Era sigur că va fi răscumpărat. Fie regele Samsu-Iluna, fie regina Barnamtara, fie maică-sa Nim-Utumu vor trimite cele cinci mîne de argint, numai să le poată da de știre. Ceru voie să trimită la Babilu pe Ululai, care scăpase din vălmășeală doar cu o bătaie zdravănă. Scrise o tăbliță frumoasă și jalnică chiar regelui Samsu-Iluna :

„Stăpînului meu glorios în strălucire, vlăstarul cerului, lumina regilor mîndră ca soarele, călăuzitorul domnilor puternici și spăimîntători, hrana poporului, masa fruntașilor, eroul neamului, cărui Anu, Enlil, Ea și Marduk i-au dăruit neistovite bogății de milă și dreptate, stăpînului meu spune : Așa vorbește Gungunum, fiul lui Pidur Libur, scriitorul Casei Femeii, pulbere umilă și slujitorul care te iubește. Află stăpîne luminos, că regele Țării de la Mare m-a prins viu în Nippur. În lanțuri m-a pus regele Țării de la Mare. Dacă aduce sclavul tău Ululai cinci mîne de argint, viață îți dăruiesc. Dacă nu aduce nimic Ululai, peste o lună să mori ca un cîine. Așa zice regele Țării de la Mare. Trimite, stăpîne, cinci mîne de argint pentru viața mea, căci n-am venit la Nippur de bunăvoie. Mi-ai poruncit tu să viu negreșit. Povestirile bătrîne să le scrii pe tăblițe în Nippur. Așa mi-ai poruncit. Acuma m-a prins regele Țării de la Mare. Să nu se întoarcă Ululai cu mîinile goale. Dacă vine cu mîinile goale, cîinii și corbii mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1907-1937
B. Institutul Pedagogic de 3 ani - Iași -

mănîncă. Nu mă lăsa să mor în casa ticăloşiei. Trimite argint să-mi răscumpere viaţa, stăpîne."

Cu tăbliţa sigilată, Ululai plecă îndată, pe jos, pe marginea rîului sfînt Buranun, pe cărarea bătătorită de robi ce trăgeau la deal bărcile. Gungunum rămase liniştit. Îşi zicea plin de încredere :

— Nabu a fost milostiv şi mi-a cruţat viaţa.

6

PRIZONIERII, CITEVA SUTE, FURA aruncaţi în curtea porcilor, din fundul grădinii oraşului. Spatele temniţei se răzima de zidul cetăţii lîngă care se ticluise coperiş de trestie pentru adăpostirea rîmătorilor în vreme de ploaie şi furtună. Curtea întreagă de altfel era mică, de-abia vreo zece sari, fiindcă nu se aduceau niciodată de la moşii decît vitele trebuincioase pentru şapte zile. Nu se rînise însă niciodată, aşa că gunoiul şi duhoarea stăpîneau aici înăbuşitor.

Un pîlc de treizeci de ostaşi păzeau, pe dinafară, poarta temniţei. Numai cîte doi supravegheau pe dinăuntru numai ziua şi numai cîte un ceas, pe prizonierii legaţi, doi cîte doi, cu lanţuri de gît. În zilele dintîi grupul de pază se schimba, pe urmă aceiaşi paznici fură uitaţi parcă acolo. Hrana celor închişi venea din mila oamenilor : curmale, ceapă, pîine, usturoi, castraveţi, chiar smochine şi uneori peşte sărat. Din ce era mai bun se ospătau paznicii, iar rămăşiţele se azvîrleau înlăuntru ca să se bată pe ele prizonierii ca nişte cîini flămînzi, spre veselia tuturor străjerilor.

Gungunum avea tovarăş de lanţ pe un muşkinu bogat din Babilu care venise la Nippur numai pentru negoţ şi căzuse aşa în vîltoarea războiului. Era gras şi cu o rană de lance în coastă. I-o făcuse ostaşul care l-a prins, numai din plăcerea de-a schingiui, căci el se trîntise pe pîntece umil şi supus, fără gînd de vreo împotrivire, ca omul ce n-a pus niciodată mîna pe armă. Negustorul gemea toată ziua şi nu voia să se urnească de sub adăpostul de trestie unde era ferit baremi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc

soarele ce frigea cumplit. Îi era frică tare că va fi ucis în cele din urmă şi se plîngea lui Gungunum că ar fi mai bucuros să stea o viaţă întreagă în curtea porcilor, decît să moară, să ajungă pradă duhurilor rele din arallu şi să se hrănească numai cu noroi şi ţărînă. Gungunum îl îmbărbăta. Încrederea lui sporea cu cît se înmulţeau suferinţele. Inima lui îi spunea că trebuie să trăiască.

Într-o zi veni marele dupşaru să vază pe Gungunum, aducîndu-i mîngîiere şi merinde. Îl îndrăgise cît lucrase în templu şi voia să-i fie acuma folositor în nenorocire. De la dînsul află Gungunum că regele Iluma-Ilum a plecat cu oaste spre Kiş, după ce a pus peste Nippur un nou işakku. Totuşi marele dupşaru credea că războiul are să înceteze curînd, căci şi Iluma-Ilum a avut pierderi grele. Poate că nici cetatea Kiş n-o va mai putea cuprinde, avînd ziduri groase, înalte şi bine apărate.

De-aci înainte paznicii fură mai blînzi cu Gungunum. Nu-l mai loveau, ca pe ceilalţi, ba stăteau şi de vorbă cu dînsul, socotindu-l un mare machu care ar putea ajunge chiar sangu, dacă ar avea zile de trăit. Atunci Gungunum vru să întrebe despre Hamma. Minţi că marele işakku Ahnuri din Eridu a fost văr cu maică-sa, de aceea ar fi bucuros să afle ceva despre soarta lui şi a familiei, cu toate că au trecut de-atunci peste zece ani. Căpetenia paznicilor, mai bătrîn, voinic şi înalt, cu o falcă purtînd urmele unei răni vechi, luptase în toate războaiele regelui Iluma-Ilum. Îl chema Ahuşunu, vorbea gros şi se lăuda bucuros cu vitejiile lui.

— Eridu ? făcu dînsul cu mare mîndrie. Am fost acolo ! Acum zece ani !... Eu am urcat cel dintîi pe zidul cetăţii... Am ucis cu mîna mea trei sute de duşmani !... Mult sînge a fost la Eridu, şi multă pradă !... Tot am omorît şi am aprins... Templul zeului Ningirsu cu l-am aprins !

Paznicii şi prizonierii făcură cerc, ascultîndu-l cu admiraţie. Inima fruntaşului se umfla de mulţumire.

— Rana asta, de la Eridu ! strigă apoi mînios, parcă i-ar fi reamintit o durere crîncenă. Dar am răzbunat-o !... Toţi morţii duşmani i-am împrăştiat pe cîmp să-i mănînce şacalii şi păsările...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ncm1902-1932

Gungunum rosti numele lui Ahnuri.

— Ciine turbat a fost Ahnuri din Eridu ! răcni Ahuşunu. Iluma-Ilum l-a prins viu şi pe dată i-a tăiat amîndouă braţele din coaste !... Pe urmă l-a jupuit şi l-a chinuit şapte zile !

Atunci Gungunum întrebă iar, cu glas tremurător :

— Ahnuri avea o fată, Hamma ?...

Faţa ostaşului se descreţi deodată.

— Ce fată ! zise apoi, lingîndu-şi buzele. Regele Iluma-Ilum a culcat-o degrabă în pat şi i-a luat fecioria. Dar n-a ucis-o nici după ce şi-a săturat pofta. I-a plăcut trupul ei şi a pus-o în Casa Femeilor sale...

— Mai trăieşte ? făcu Gungunum cu ochii ieşiţi din orbite.

— Trebuie să trăiască — răspunse Ahuşunu. În Casa Femeilor lui Iluma-Ilum sînt fete multe, ca nisipul mării, toate frumoase, cu sclave să le slujească şi cu mîncare bună... Regele iubeşte femeile, nu le omoară.

Gungunum aflase destul. În sufletul lui cîntau mereu de-acuma numai două cuvinte :

— Hamma trăieşte !

Cuvintele acestea îi răsturnară deodată toate gîndurile. Ce să mai caute el în Babilu, cînd Hamma nu e acolo ? Ce preţ ar mai putea avea viaţa lui trăită despărţit de ea ? Mai bine să fie sclav la picioarele ei, decît chiar rege departe de ea. Sub coperişul de trestie, în murdăria duhnitoare, în vreme ce tovarăşul său de lanţ se văita, el visa cu ochii deschişi. Se vedea iar la serbarea Akiti de odinioară, pe cheiul canalului Arahtu, aşteptînd barca divină. Între femei, la cîţiva paşi, umărul ei rotund, şoldul ei plin, apoi ochii ei cu privirea caldă în care îşi descoperise însuşi sufletul lui ca într-o oglindă fermecată...

Îi părea rău că a mai trimis pe Ululai după preţul răscumpărării din robie. Îi era frică să nu se întoarcă prea curînd sclavul cu argintul, înainte de a fi descoperit un mijloc pentru a ajunge la curtea regelui Iluma-Ilum. Atîta rîvnea acuma să ajungă acolo. Oricum, numai să se apropie de pămîntul binecuvîntat pe care păşesc picioarele ei. Era sigur că, ajuns acolo, va

Muzeul Digital al Romanului Românesc

întîlni pe Hamma, precum i-a făgăduit zeița Ištar, ocrotitoarea iubirii lor.

Cînd veni iar marele dupșaru să-l cerceteze, Gungunum îl rugă fierbinte să-i mijlocească favoarea de-a putea merge la curtea regelui Țării de la Marc. Bătrînul scriitor se miră și crezu că suferințele i-au tulburat mintea. Gungunum stărui. Spuse că știe, încă de pe cînd era în școala de la Borsippa, despre o bibliotecă bogată a lui Iluma-Ilum, unde s-ar găsi tăblițe cuprinzînd învățăturile cele mai tainice. Ar vrea să petreacă în biblioteca aceea un răstimp, fie și ca sclav, numai să poată citi tăblițele sfinte. Marele dupșaru se înduioșă. Atita dragoste de învățătură nu mai pomenise. Îi făgădui să vorbească negreșit marelui preot al lui Enlil.

Gungunum rămase fericit. Dacă marele preot va ruga pe Iluma-Ilum, dorința lui va fi împlinită. Cum crezuse pînă acum cîteva zile în scăparea de robie, așa spera azi în revederea fecioarei de la Akiti. Încă nu umblase prin lume. Despre Țara de la Mare știa doar atîta că e departe, fără canaluri, cu multe mlaștini și sălbătăcimi. Nu-l înfricoșa nimic. Unde e Hamma, trebuie să fie bine. O visa iar, mereu. Iar cînd se deștepta, în gemetele tovarășului de lanț ori în răcnetele paznicilor, suridea : toate acestea vor fi curînd răscumpărate prin fericirea cea mare.

Avu, peste trei zile, o veste bună : marele preot a vorbit deocamdată cu noul išakku care a făgăduit să tălmăcească regelui rugămintea lui Gungunum. De altfel Iluma-Ilum are să sosească la Nippur foarte curînd. A curmat războiul și se întoarce cu oștirea, dînd foc semănăturilor și satelor, nestînjenit de dușman.

7

ULUAI SOSI. ADUCEA ARGINTUL.

Cinci mîne, măsurat din belșug în casa reginei Barnamtara. Povesti că Nim-Utumu e desperată, și-a smuls părul, și-a zgîriat pielea și nu va conteni cu plînsul pînă ce nu va vedea pe Gungunum în Babilu. Îi spuse că a fost cu argintul la marele išakku, care l-a cîntărit, i-a dat și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

tăbliță-chitanță de primire. El însă nu poate scoate din robie pe Gungunum, căci Iluma-Ilum singur hotărăște. Dar Gungunum să aibă răbdare. Scăparea e aproape. I-a adus și merinde, dar mai bine de jumătate i-au mîncat-o paznicii.

Gungunum fu cuprins de îndoieli. De ce a mai primit marele işakku argintul, dacă are de gînd să vorbească cu regele ? Dojeni pe Ululai că s-a dus la işakku, dar nu-i spuse nimic despre planul său, de teamă să nu-i pună vreo piedică. Ululai vru să rămîie să-l slujească. Paznicii îl goniră. Venea totuși de multe ori pe zi să-i aducă știri despre apropierea regelui Iluma-Ilum. În sfîrșit, într-o dimineață sosi strălucitor de bucurie :

— Peste trei ceasuri Iluma-Ilum e în oraș. Se vede de pe acoperișele caselor cum se apropie pe carul de argint tras de trei armăsari. Toată lumea e pe zidurile cetății. Stăpîne, a venit scăparea ta ! Oamenii șoptesc că Iluma-Ilum e mînios, dar eu am adus argintul ! N-ai grije, stăpîne, s-a isprăvit robia ta. Am jertfit o vacă zeului Nabu, pentru tine, cum mi-a poruncit maică-ta Nim-Utumu.

Nerăbdarea se încuibă în inima lui Gungunum. Tovarășul lui de lanț începu să plîngă, sigur că i-a sosit ceasul morții. Gungunum îl compătimea și nu-l înțelegea. Din sufletul lui parcă s-ar fi stins cu totul frica de moarte. Groaza lui era că va fi izgonit din robie și că astfel va pierde pe Hamma pentru totdeauna.

Trecură ceasurile înăbușitor de grele. Apoi se auziră chiotele de bucurie ale norodului. Apoi se făcu tăcere și iar trecură ceasuri, mai apăsătoare. Gungunum ardea. Simțea limpede că acuma în ceasurile acestea, se hotărăște soarta lui și îi tremura inima.

Și deodată se deschise cu zgomot mare poarta închisorii. Gungunum respiră de parc-ar fi scăpat dintr-o încleștare chinuitoare. Ostași mulți intrară și legară la spate, cu lanțuri, coatele prizonierilor. Gungunum iar se ului : „Dacă s-a sfîrșit robia, de ce-mi leagă brațele la spate ?“ Cu lovituri de bice și sulițe, fură scoși afară. Cotiră prin cîteva ulițe pînă ce ajunseră la templul zeului Enlil. În curtea principală regele Iluma-Ilum, pe tron de argint, era înconjurat de tartanii săi, de ostași și

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mulțime mare de akkadieni. Gungunum parcă se dumeri : „Înainte de a ne da drumul, regele vrea să se bucure văzînd cum vom fi însemnați cu fierul roșu al robiei !“

Sosiră înaintea regelui Iluma-Ilum îngrămădiți, murdari și duhnind greu ca porcii. Gungunum apucă să vadă fața regelui, întunecată și cu ochii însetați de sînge.

— Acuma ne ucide ! îi trecu prin gînd ca o lumină vorbitoare.

Un răcnet îi făcu pe toți să se prăvale cu fața la pămînt. Și numaidecît Gungunum auzi, de-aproape, o lovitură scurtă ca și cînd se înfige între oase arma strîmbă care ucide mai repede. Lovitura fu urmată de un țipăt înfundat și apoi de un horcăit. Aceeași lovitură se auzi apoi din nou, însă însoțită de alt țipăt, mai puternic.

Acuma Gungunum, stînd ghemuit cu obrazul la pămînt, pricepu tot, parcă i-ar fi spus cineva la ureche ce s-a întîmplat. Iluma-Ilum vrea să răzbune neputința de-a lua cetatea Kiș, ca să împace pe zeii lui nesăturați de sînge. De aceea a adus pe prizonierii din Babilu în curtea templului. Sîngele lor trebuie să curgă pe lespezile din casa zeului. Îl rodea să ridice puțin capul, să vază ce se petrece, dar nu îndrăznea de frică să nu-l lovească vreun paznic. Tovarășul său de lanț ofta și plîngea. Alții gemeau din ce în ce mai îngroziți, așteptîndu-și rîndul. Și lovitura săbiei strîmbe ca secera cădea mereu, în răstimpuri egale, cu același zgomot ciudat scîrțiitor, urmată doar de țipete deosebite.

Apoi se simți o mișcare, ca și cînd o serbare solemnă e tulburată de o întîmplare supărătoare. Glasuri indignate se ridicară, printre care însă răzbea o plîngere desperată :

— Argintul... plătit... Gungunum... răscumpărare...

Era Ululai care izbutise să se strecoare pînă la picioarele regelui Iluma-Ilum, întinzînd tăbliță-chitanță ca o protestare. Ostașii se repeziră asupra lui. Cîteva sulițe îl străpunseră deodată. Gungunum ridică puțin ochii și, printre picioarele păroase ale ostașilor, zări trupul lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_1901-1932

Ululai zvîrcolindu-se, fără a fi scăpat din mînă tăbliţa doveditoare că a plătit argintul de răscumpărare.

Apoi iar se făcu linişte şi iar porniră loviturile armei strîmbe.

Deodată tovarăşul său de lanţ ţipă şi Gungunum simţi pe obrazul drept stropi fierbinţi. Înainte de a-şi putea da seama, o mînă puternică îl apucă de umărul sting, ridicîndu-l puţin. Gungunum zări ca o fulgerare lama săbiei strîmbe de pe care picura sînge. O izbitură ascuţită în coşul pieptului şi apoi o sfîşiere parcă i-ar fi smuls inima. Aceeaşi mînă îl împinse la o parte, întorcîndu-l cu faţa în sus. O sandală umedă de sînge îl călcă pe obraz. Mai simţi apăsarea sandalei grele turtindu-i nasul. Apoi gura i se umplu de ceva cald. Apoi se făcu întunerec şi gîndurile se risipiră ca aburii în vînt...

*

Sufletul rătăci un răstimp parcă şi-ar fi încercat zborul spre o lume nouă. Conştiinţa pură se reînchega pe cît rămîneau mai departe urmele vieţii materiale. Încetîncet sufletul îşi redobîndi limpezimea. Mişcarea se intensifica mereu, prin planuri tot mai luminoase. Spaţiul însuşi se rotunjea în nemărginire pînă unde timpul se confundă cu imobilitatea.

O senzaţie albă stăpînea sufletul, cu atît mai vie cu cît deosebirea dintre lumea materiei şi a spiritului se subţia. În aceeaşi măsură însă creştea conştiinţa nedesăvîrşirii care se transformă în simţămîntul singurătăţii dureroase...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Romanul românesc 1901-1932

Capitolul IV

SERVILIA

...CONŞTIINŢA SINGURĂTĂŢII RÎVnea existenţa pură. Golul încă era nemărginit şi sufletul nu-şi găsea calea desăvîrşirii. Începu aşteptarea chinuitoare a unui destin ce se apropie şi de care nu te poţi feri.

Apoi aşteptarea luă iar forma mişcării spre o ţintă necunoscută, cu înălţări şi coborîri, cu zigzaguri neînţelese. Spaţiul se îngroşa, străbătut de curgerea timpului ca o ţesătură din ce în ce mai deasă. Sufletul se zbuciuma în mrejele lumii noi, şerpuind neîncetat parcă în căutarea unui adăpost. Conştiinţa i se îndoia, se mlădia şi se subţia, ca o flacără în bătaia vîntului.

Apoi mişcarea se stinse deodată şi conştiinţa se întunecă parcă s-ar fi topit în strînsoarea unei vieţi noi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

AL ŞAPTELEA COPIL NU ERA AŞ-

aşteptat cu prea mare bucurie în casa din Antium a lui Nigidius Saturnius, cavaler roman. Naşterea fu atît de grea că era să pricinuiască moartea mamei, dacă n-ar fi avut ajutorul priceputei sclave, Atia. Fericit că Lollia, soţia lui mult iubită, a scăpat cu bine, Nagidius oferi un sacrificiu de vin şi tămîie în templul Fortunei. Copilului însă îi dădură numele Axius, în cinstea edilului Axius Sofronius, prieten scump al familiei, pe care bătrînul Caesar Augustus îl numise în slujbă chiar din acel an.

Totuşi Axius deveni curînd răsfăţatul tuturor. Lollia îl iubea pentru că a suferit atît de mult dîndu-i viaţă şi sperînd că va rămîne ultimul ei vlăstar. Nigidius era mîndru că mai are un fecior să-i perpetueze numele şi să fie rezerva viitorului familiei. Dintre şase copii, numai cel dintîi, Nonius, fusese băiat. Grija pentru soarta celor cinci fete îl neliniştea, deşi era bogat. Îl rodeau ambiţii. Spunea că se trage dintr-o veche familie patriciană sărăcită. Prin muncă şi noroc el s-a ridicat în rîndul cavalerilor, dar n-avea pregătire destulă să poată juca vreun rol în viaţa publică. Zeii nu-l înzestraseră cu talent oratoric şi nici baremi nu învăţase gramatica. Prin Nonius spera să ajungă şi el, la bătrîneţe, omul zilei. Îi dărui o creştere aleasă, punîndu-l să ia lecţii numai cu maeştrii cei mai scumpi. Cînd Nonius va fi bărbat cu faimă în Roma, surorile lui se vor putea mărita, avînd şi zestre mare, chiar cu senatori. Axius sporea perspectivele familiei. Ce n-ar putea dobîndi Nigidius prin Nonius, va înfăptui negreşit Axius.

Curînd după ce îmbrăcă toga virilă, Nonius fu trimis la legiunile proconsulului Publius Quintilianus Varus, să lupte contra germanilor, ca apoi, întorcîndu-se acasă cu glorie militară, să obţină mai lesne onorurile ce i s-ar cuveni. Deşi Nonius a plecat sub auspiciile cele mai favorabile, familia întreagă a rămas tristă şi chinuită de îngrijorare. Vrînd să afle ştiri mai dese şi mai directe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigital.ro/ro/colectii/1901-1932

de la eroul lor, se mutară cu totul la Roma, în casa lor de pe Vicus Patricius. Mutarea de altfel era plănuită mai de mult, din pricina fetelor care trebuiau să fie mai în văzul lumii bune.

Axius însă rămase în Antium, în grija bunicii, o matroană pioasă, și a unui pedagog, Myro, cumpărat anume, pe o sumă mare, avînd faima unui grămătic desăvîrșit, cunoscînd deopotrivă de bine limba latină și elenă. Bunica avea să-i completeze educația religioasă, după tradiția romană, iar pedagogul să-l inițieze în meșteșugul scrierii și citirii.

Împlinea zece ani și era copil blînd, ascultător. Iubea mult pe maică-sa, Lollia, și despărțirea de ea îl amărî, mai ales în primele zile. Se simțea oropsitul familiei. Explicațiile bunicii îl împăcară puțin, iar libertatea deplină îl făcu să uite despărțirea. Casa din Antium era în mijlocul unei grădini mari, nu tocmai îngrijite, lîngă mare, cu o priveliște minunată asupra orășelului de vilegiatură pentru patricienii și bogătașii romani. Nigidius o cumpărase, împreună cu grădina, pe un preț de nimic, a restaurat-o, a împodobit-o cu colonade de marmoră. Fusese casa norodului. Micului Axius îi era mai dragă marea în ale cărei veșnice frămîntări presimțea taine multe. Însoțit de pedagogul Myro și urmat de un capsarius, care aducea cele trebuincioase pentru scris, copilul petrecea toată ziua pe afară pe aleele și cărările umbroase. Îi plăcea să stea ceasuri întregi pe țărmul mării, cu cerata în mînă, scriind, citind și mai cu seamă ascultînd nu nesăturată curiozitate glasul pedagogului care-i povestea și-i explica faptele zeilor. Șoaptele spumoase ale mării, adierile răcoroase și alinătoare ale zefirului se îmbinau cu basmele minunate ca niște murmure misterioase din altă lume. Zeii trăiau în inima lui atît de vii că se aștepta mereu să-i întîlnească. Deseori, în zare, i se părea că se apropie Neptun, plutind pe valurile, verzi, despicînd cu tridentul de aur adîncimile, în vreme ce pe malul nisipos, spălat de unduiri noi ce lăsau în urmă îngrămădiri lăptoase de spume, se deslușeau conturele albe și ispititoare ale etern tinerei Venere...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

În trei ani Nigidius a venit de multe ori prin Antium, totdeauna grăbit și fără a se interesa prea mult de Axius. Intrase în cîteva mari combinații comerciale și era mereu pe drumuri. Lollia cu fetele soseau, în fiece an, la sfîrșitul verii, pentru cîte-o lună, înainte de-a trece la Baiae unde se aduna, toamna, lumea cea mai aleasă.

Acuma însă, îndată după calendele lui noiembrie, într-o seară, pe neașteptate, pică toată familia în Antium, spre marea mirare a lui Axius. Toți păreau posomoriți, îngrijorați și-l îmbrățișau pe rînd, care de care mai călduros, chiar și tatăl său, rece și serios din fire. În cele din urmă Lollia nu s-a mai putut stăpîni, a izbucnit în hohote de plîns și, sărutînd furtunos pe Axius, a strigat :

— Tu ești speranța noastră, unica speranță !

A doua zi Axius află de la Myro ceea ce se întîmplase, mai lămurit decît din șoaptele misterioase ale surorilor sale, căci Myro se informase de la sclavii ce întovărășiseră familia și care cunoșteau toate veștile romane. De cîteva zile umblase prin Roma o știre pribeagă despre înfrîngerea legiunilor lui Varus. Nu se știa cine a adus-o, dar creștea din ceas în ceas, se strecura în toate casele și în toate inimile. Apoi a sosit confirmarea : întreaga oaste romană a fost atrasă în cursă și măcelărită de către germanii lui Arminius. Imensul oraș a avut o tresărire cumplită. Zvonurile sinistre se multiplicau : germanii au pornit spre Roma, germanii au și trecut Alpii. .. Se povestește că împăratul s-a închis într-o odaie unde plînge neîncetat și se izbește cu capul de pereți. Străzile gemeau de mulțimea îngrozită, alergînd de ici-colo, fără țintă, doritoare de amănunte. Se găseau mulți care blestemau pe Caesar Augustus pentru că el ar fi pricina nenorocirii naționale. Paza orașului fu întărită. Erau temeri de tulburări și de revolte. Apoi alaltăieri, un edict îndurerat anunța poporului roman catastrofa, îndemnînd pe toți să o suporte cu demnitate. Casa lui Nigidius s-a umplut de doliu. Nonius, fala familiei, se afla printre cei pierduți. În sfîrșit, de frica unei răscoale a poporului, s-au hotărît brusc să pără-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
1868
revistatransilvania.ro/1901-1952

sească Roma și să se stabilească, baremi pînă se vor liniști lucrurile, în Antium, unde era și Axius, acuma singurul reazim pentru ambițiile lui Nigidius.

Viața lui Axius se schimbă cu totul de-aci încolo. Însuși Nigidius îi povesti, peste cîteva zile, cum s-a prăpădit Nonius, atrăgîndu-i atenția că viitorul familiei se află în mîinile lui. Copilul, deși nu înțelegea tocmai bine, se simțea mîndru.

Familia nu rămase multă vreme în Antium. De îndată ce aflară că Roma s-a potolit, se retraseră acolo cu toții luînd acuma și pe Axius. Myro se bucură mai mult, dar bucuria îi fu scurtă căci Nigidius, pentru a desăvîrși educația copilului, îi tocmi un retor faimos, pe Caius Orbilius, care dădea lecții de oratorie tuturor odraslelor marilor familii romane. Așa, Myro rămase simplu pedagog însoțitor al lui Axius. Apoi, fiindcă Axius era cam moleșit și visător pentru cei treisprezece ani ce-i avea, primi un atlet special care să-l învețe gimnastica și mînuirea armelor.

Primăvara aduse un eveniment mai important în viața lui Axius. Spre a-și pune în valoare averea și planurile de înălțare, Nigidius îl logodi cu Chrysilla Autronia, fiica de zece ani a lui Publius Autronius. Logodna era menită să deschidă imediat porțile caselor patriciene pe seama fetelor lui Nigidius. Autronius, deși sărac, era înrudit de aproape cu cîteva familii mari. El însuși se lăuda mult cu un străbun de-al său care ar fi fost consul cu vreo trei secole în urmă. Neamurile îl ajutau cît puteau ; el însă disprețuia ajutoarele, primindu-le totuși. Consimțămîntul de logodnă al lui Autronius l-a costat pe Nigidius un împrumut de două sute mii sesterți, fără dobîndă. Axius a îndurat ceremonia cu demnitatea cuvenită, asemenea și logodnica.

Însemnătatea lui Axius în sînul familiei crescu mult în urma logodnei. Chiar el se simțea bărbat, deși Chrysilla Autronia i-a rămas tot atît de străină ca și mai înainte. De altfel, nici n-avea prilej s-o întîlnească decît rareori. Numai de la surorile sale află că Autronia e o fire orgolioasă, că îi place să vorbească grecește și că de aceea i se zice în familie Chrysilla.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

Rezultatele logodnei lui Axius fură mai fericite pentru familie. Chiar în toamna următoare, două surori își găsiră norocul, măritîndu-se una cu un cavaler roman foarte bogat, cealaltă cu fiul unui senator.

2

RETORUL ORBILIUS SPUSE ÎN CURÎND lui Nigidius că Axius nu e tocmai tare în *controversia*, dar că e eminent la *suasoria*, ceea ce dovedește o fantezie bogată. Cu același prilej, celebrul învățător făcu oarecari complimente și lui Myro pentru eleganța și puritatea pronunțării limbii elene.

Myro rămase confidentul lui Axius. Îl iubea din ce în ce mai mult. Împreună au cutreierat Roma, pe care Myro o cunoștea și care pentru Axius era încă o taină uluitoare. Ceasurile libere le petreceau, la început, în splendidele grădini ale lui Maecena. Erau destul de aproape de casa lor din Vicus Patricius. Pe aleile adumbrite de platani și străjuite de statui, Myro încerca uneori să-i explice că diferiții zei sînt, în realitate, înfățișarea multiplă a unei divinități atotcuprinzătoare. Axius clătina din cap, neîncrezător. Farmecul multiplicității s-ar fi distrus prin reducerea la unitate. Mulțimea face armonia. Cînd la fiecare pas întîlnești un zeu sau baremi manifestarea unei divinități, lumea e mai bogată, mai încîntătoare. Ce aridă ar fi viața pe pămînt, dacă nu s-ar amesteca printre oameni în permanență și zeii cu dorințele, pasiunile și ordinele lor. Pedagogul nu stăruia, dar îi prevestea tainic că va înțelege toate cînd va face cunoștință cu filozofii.

Mai tîrziu Myro îl obișnui să treacă aproape zilnic prin Argiletum, pe strada îngustă și îmbîcsită ce leagă Subura cu Forul Roman. Acolo sînt cele mai multe librării. Pancarte cu titlul noilor cărți atîrnau pe toate coloanele, iar din ușile deschise răbufnea afară mirosul greu de șofran și ulei de cedru care apăra de insecte rolele sau volumele păstrate în pungi de pergament ori în lădițe de lemn tare. Căscau gura pe stradă, privind

Muzeul Digital al Romanului Românesc

după oamenii celebri, ascultînd uneori convorbirile lor. Myro ar fi cumpărat bucuros cîte-o noutate despre care auzea mereu vorbindu-se, dar el n-avea bani și nici Axius. Ca să-și astîmpere setea de-a ști, intrau din cînd în cînd în biblioteca publică, înființată de Augustus în templul lui Apollo. Acolo a citit cu glas tare vestitul „Metamorphoseon" al lui Ovidiu, care încîntă mult pe Axius.

În curînd Nigidius, aflînd că în toate casele mari se cuvine să fie o bibliotecă, porunci lui Myro să-i alcătuiască una vrednică de o persoană consulară. Se gîndea în sine că Axius, cît e de deștept, ar putea să ajungă și senator, și chiar consul. Urmă un an fericit pentru Myro. Cutreierară toate librăriile, răscoliră toate rafturile și adunară vreo două mii de volume, spre bucuria lui Nigidius care, deși nu citea nimic, se lăuda pretutindeni cu biblioteca. În acest răstimp, în schimb, Axius dobîndi o pasiune pentru cărți atît de mare că își neglija chiar studiile de retorică și exercițiile de gimnastică.

Pînă să îmbrace Axius toga virilă, se mai măritară și celelalte trei surori, făcînd partide nu mai puțin strălucite ca cele două dintîi. Acuma Nigidius se gîndea să-l trimită la legiunile lui Germanicus, să-și împlinească datoria militară către patrie, cum se cerea unui viitor senator. Moartea împăratului îi încurcă puțin socotelile. I se părea de rău augur ca Axius să plece la oaste tocmai cînd se stinge un om mare și se temea să nu-l piardă cum a pierdut pe sărmanul Nonius. Consultă un oracol egiptean din Alba care-i spuse că Axius va trăi mulți ani și va muri în baie. Totuși Nigidius mai șovăi pînă în primăvara viitoare. Atunci, prin Autronius, obținu permisiunea pentru Axius de-a pleca. Axius însă mai zăbovi cîteva luni și porni de-abia în august. Cînd ajunse la poalele Alpilor, întîlni soli care vesteau că Germanicus a zdrobit oștirile lui Arminius în cîmpiile Idifiaviso și la valul Angrivarilor. Făcu un popas de șapte zile într-un orășel, cumpănind dacă trebuie să-și mai urmeze calea sau să se întoarcă acasă ? Se întoarse. Nu voia să fie ridicol ajungînd la oaste cînd s-a isprăvit războiul, să creadă lumea că umblă doar să figureze și el în triumful lui Germanicus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
exhibition.culturi1901-1932

Sosi acasă numai prin noiemvrie și găsi pe tatăl său pe moarte. Întoarcerea lui neașteptată fu socotită ca un semn misterios al zeilor care n-au lăsat pe Nigidius să se stingă înainte de a-și revedea feciorul. Bătrînul îi dădu sfaturi pentru viață. Îi lăsă o avere de cîteva milioane de sesterți. Să profite de ea, intrînd în serviciul republicii, să fie stăruitor, energic, activ. Axius îi făgădui solemn că-i va urma poveţele. Îi și improviză niște planuri grandioase de viitor care umplură de fericire inima muribundului.

Rămășițele pămînteşti ale lui Nigidius fură transportate la Antium unde le aștepta un mic mausoleu ridicat mai de mult prin grija răposatului. Bătrîna Lollia se hotărî să rămîie acolo, nemaiavînd ce căuta de-acuma la Roma. Și Axius petrecu aproape toată iarna în Antium, discutînd cu Myro asupra morții și a zeilor. Explicațiile sclavului filozof nu-l mulțumeau. Își puse în gînd să studieze filozofia, să găsească răspunsuri satisfăcătoare la întrebările ce-l neliniștcau deseori. În martie trecu la Roma înadins ca să se inițieze în filozofie. Capitala era un adevărat furnicar de filozofi de toate categoriile. Chiar prin tavernele de pe Subura, epicuriani vagabonzi propovăduiau filozofia plăcerilor, angajați în acest scop, cu lefuri grase, de curtezane care astfel cucereau mai mulți curtenitori bogați și darnici. Axius vorbi cu cîțiva, la întîmplare. Fiecare îi glorifica altă înțelepciune și-i promitea alte fericiri. Se înfricoșă de perspectivele încurcate și amînă pentru altă dată alegerea.

De altfel acuma Roma se interesa de triumful lui Germanicus, fixat pentru sfîrșitul lunii mai. Pretutindeni și toată lumea numai despre învingătorul germanilor vorbea, cu un entuziasm care-l cuprinsese curînd și pe Axius. Se pregătea o primire măreață. Două cohorte de pretorieni fură trimise întru întîmpinarea eroului, dar plecară toate, fără ordin. În preziua sosirii, zeci de mii de oameni porniră pe toate căile să salute mai degrabă pe salvatorul onoarei romane. Axius, întovărășit numai de Myro, se afla printre cei mai însufleţiți. Seara însă se întoarse acasă, cam obosit. În ziua triumfului, pe o vreme minunată, Axius ieși iar pe Via Lata pînă la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/ro/rdr/1331-1332

Poarta Flaminia și așteptă acolo două ceasuri pînă ce apăru în depărtare cortegiul. Apoi, alături de carul triumfal tras de patru armăsari albi, în mijlocul mulțimii înflăcărate care cînta, dansa, asuda și se îmbrîncea, veni înapoi pe Via Lata, coti printre Saepta Iulia și Iseum & Serapeum și trecu chiar pe sub poarta triumfală. De aici însă se despărți de alai și o luă pe Vicus Argentarius, sperînd să ajungă mai repede pe Forum Romanum, să poată vedea sosirea în fața templului lui Jupiter. Strada era înțesată de oameni care toți se îmbulzeau în aceeași direcție. Axius izbuti să străbată pînă aproape de Carcer Mamertinae. Aici învălmășeala era cumplită. Oamenii se zvîrcoleau care să răzbească înainte, care să se întoarcă înapoi, răcnind, înjurînd. Multe femei leșinară în înghesuială. După o adevărată și desperată luptă cu coatele, Axius se smulse din mulțimea înfierbîntată. De altfel Germanicus trebuia să fi ajuns de mult pe Capitoliu, cel puțin după urletele de entuziasm ce se auzeau furtunoase și pe care le îngroșau țipetele celor ce își manifestau din depărtare bucuria.

Ocolind anevoie Capitoliul și Palatinul, de-abia tîrziu după-amiazi reuși să se strecoare pînă la Vicus Patricius, acasă. Toga-i tivită cu purpură era sfîșiată și murdărită, iar corpul îi era vrîstat de vînătăi.

3

— GLORIA MILITARĂ NU SE CUCEREȘTE privind triumfurile altora, ci luptînd! își zise Axius a doua zi, rușinat că s-a amestecat în mulțimea dornică de spectacole.

Nu simțea însă nici o chemare pentru viața ostășească. Vru să se apuce de altceva și își dădu seama, curînd, că nici o activitate nu-l ispitește. Avea dorințe vagi, nelămurite. Îi lipsea parcă mereu ceva și întrebări tot mai ciudate îi apăreau în suflet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nori1901-1932

Totuşi, socotind că un cavaler roman tînăr şi bogat nu poate sta degeaba, ceru sfatul lui Myro pe care îl privea ca pe un prieten.

— Să nu faci nimic, stăpîne — îi spuse sclavul. Cavalerul roman să trăiască, să petreacă şi să mediteze. E cea mai frumoasă viaţă.

— Mă plictisesc îngrozitor, Myro ! Am să mă sinucid dacă nu-mi voi găsi o ocupaţie sau baremi un scop în viaţă ! murmură Axius, amărît.

— Numai filozofia poate destăinui omului rostul vieţii şi al lumii ! zise Myro.

Şase ani jertfi Axius filozofiei. Începu cu Seleucus, prietenul împăratului, epicurian faimos care-şi vindea acum învăţăturile numai odraslelor de patriciani bogaţi. Lui Axius i-au luat într-un an peste cincizeci de mii de sesterţi. În cele din urmă Axius s-a săturat de lecţiile lui pomădate şi i-a întors spatele. A întîlnit un stoic bătrîn, grec, foarte de treabă, l-a adus acasă şi l-a ţinut trei ani, crezînd că a găsit calea înţelepciunii. Atunci a cunoscut pe liberta Thesmina, a îndrăgit-o şi a adoptat teoriile hedoniste ale lui Aristion care era nomenclatorul curtezanei şi se lăuda că e discipolul lui Aristipp din Cyrene. S-a scîrbit însă şi de el, mai curînd decît de graţiile Thesminei. În sfîrşit, a plecat cu Myro la Atena, în patria filozofiei adevărate, a ascultat cîteva luni pe scepticul Chrysipp şi s-a întors acasă nemîngîiat. Golul din sufletul lui parcă se mărea cu cît încerca să se lumineze.

Se duse la Antium, să mai vadă pe maică-sa.

— Adu-ţi aminte că eşti logodit cu Chrysilla Autronia ! îi zise Lollia.

Cuvintele mamei îl înviorară. Socoti că ea are dreptate. În căsnicie va găsi fericirea şi liniştea. Era de douăzeci şi patru de ani.

Îndată ce se întoarse în Capitală, se gîndi cum să reia relaţiile cu familia Autronius. Se simţea ruşinat că, de vreo doi ani, nici măcar n-a trecut pragul casei lor. Autronius trebuie să fie supărat, deşi Nigidius i-a lăsat prin testament un dar frumos de bani. Prea vinovat însă nu se găsea. Logodnica îi rămăsese aproape străină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromanului.ro/mdrr1901-1332

În orice caz nu-l ispitea. I se păruse totdeauna rece, mîndră și prefăcută. Își zisese mereu că are vreme destulă să trăiască cu ea. Pînă atunci să cunoască bine viața. Fiindcă în căsnicie avea de gînd să păstreze virtutea veche romană, iubind numai pe soția sa și mama copiilor săi, se crezuse îndreptățit să guste toate voluptățile iubirii înainte de a se însura, încît să nu-l mai poată ademeni nici o femeie.

Nomenclatorul îl anunță și apoi îl conduse într-un atrium sobru și modest unde Autronius îl aștepta, mirat și mustrător.

— Credeam că ți-ai uitat logodnica de dragul filozofiei !

— M-am pregătit numai ca să o pot respecta mai mult ! zise Axius cu un surîs blînd care risipi repede supărarea bătrînului.

În vestibul, un sclav ținea în mîini, cu mare grije, o lădiță de lemn sculptat. Fiindcă Autronius îi privi nedumerit, Axius adăogă în semn de explicație :

— Pentru Chrysilla...

Ochii de oțel ai bătrînului avură o lucire de bucurie pe care însă o stăpîni repede. Luîndu-l de braț, zise cu o nepăsare compusă :

— Chrysilla e în grădină cu maică-sa. Să mergem la ele !

Casa lui Autronius se afla în colțul dintre Clivus Mamuri și Vicus Longus, înconjurată de o grădină mică, foarte bine îngrijită. Un pavilion hexagonal, cu coloane subțiri de marmură, cu trepte albe, era fala stăpînului fiindcă îngăduia o priveliște frumoasă spre Viminal, spre Forul Cesarilor și spre Capitoliu. Statuete, colonade potrivite, cîțiva platani și adevărate covoare de flori împodobeau grădina. În dosul pavilionului era chiar și o piscină în mijlocul căreia o nimfă speriată se ferea zadarnic de miile de fire de apă ce o stropeau din toate părțile. Cîteva sclave tundeau iarba lălăind, în vreme ce grădinarul hirsut, german, plivea un rond de flori roșii.

Cei doi bărbați urcau spre pavilion, pe cărarea albă șerpuitoare. De cum ieșiseră din casă, Axius zărise lîngă pavilion două siluete. Pe cînd Autronius îi lăuda calitățile grădinarului, tînărul se uita numai la figura albă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

cu mîna întinsă spre o căprioară care se apropia puțin și apoi fugea. O recunoscu. Era Chrysilla. Autronius observă privirea lui și începu să-i spună cum căprioara a fost crescută de Chrysilla care a primit-o în dar, la Tusculum, de la administratorul unui senator, rudă de-a lor, în vila căruia au fost găzduiți vara trecută.

— A venit Axius ! strigă Autronius de departe, întrerupîndu-și povestirea.

Atît Chrysilla, cît și maică-sa rămaseră pe loc, nemișcate. Amîndouă văzuseră și recunoscuseră pe Axius. Fata scutura de pe degetele mînei drepte firele de iarbă cu care momise căprioara. Autronius le povesti, cu mare lux de cuvinte, cum s-a mirat cînd nomenclatorul i-a vestit pe logodnicul rătăcitor, cum nu-i venea să creadă... Axius examina, zîmbind pe Chrysilla care se uita numai la tatăl ei, simțea că e privită și surîdea puțin cam disprețuitor. Avea ochii mari, negri și gene foarte lungi, care le moleșeau lumina, și o gură mică cu buzele subțiri. Tunica albă îi mlădia formele corpului.

Cînd Autronius conteni, Axius luă lădița din mîinile sclavului și o oferi Chrysillei, murmurînd :

— Frumusețea ta n-are nevoie de podoabe. Dar admirația mea simte nevoia unei mărturisiri.

Fata luă lădița, scoase darurile, mulțumi cu același surîs indiferent. Schimbară cu toții cîteva vorbe banale. Atmosfera însă rămînea greoaie. În cele din urmă Autronius, sub pretext că are ceva cu grădinarul, plecă împreună cu bătrîna, lăsînd singuri pe logodnici. După un răstimp de tăcere, Axius îi spuse că acuma, deplin pregătit pentru viața serioasă, dorește să-și împlinească obligația veche și atît de plăcută de-a o duce în casa lui și-a o face fericită, că deși o cunoaște prea puțin, știe că ea îi va fi soție demnă, iubitoare și credincioasă. Chrysilla îl asculta cu sfiala cuvenită, privindu-l însă mereu curioasă și cercetătoare, parcă ar fi vrut să-l încurce. Ținuta lui frumoasă, îmbrăcămintea elegantă îi plăcea tot atît ca și ochii lui blînzi în care dormeau mistere. Totuși voia să-l pedepsească pentru că a neglijat-o atîta vreme. De altfel i se credea superioară prin noblețea familiei și rîvnea să-și păstreze superioritatea și în căsnicie. Îi răspunse calm, aproape rece, amestecînd

Muzeul Digital al Romanului Românesc

multe cuvinte greceşti în fraze, ca să-i arate că are o educaţie subţire.

Axius plecă nemulţumit. Cînd ajunse acasă, era hotărît să o repudieze şi să-şi caute altă mireasă. Pe urmă se răzgîndi. Trebuie s-o ia, tocmai fiindcă e orgolioasă. Are s-o îmblînzească, s-o subjuge. O adevărată femeie romană aşa se cuvine să fie, mîndră şi stăpînită. Pînă acuma a avut legături numai cu femei care, fie pentru averea lui, fie pentru frumuseţea lui, parcă nu aşteptaseră, pentru a-i cădea în braţe, decît să facă el primul pas. Rezistenţa ei e o calitate.

Stabili cu Autronius ziua căsătoriei. Pînă atunci mai văzu pe Chrysilla de trei ori. O îndrăgi. Ardea de nerăbdare s-o strîngă în braţe.

Bătrînul Autroniu ţinu să-şi aducă el însuşi fiica la templul lui Jupiter, spre a face acolo jertfa focului, după datină. Aleseseră templul lui Jupiter Stator, de pe Velia, aproape de Via Sacra. Era un templu mic, foarte vechi. Se zicea c-ar fi fost clădit, cu trei secole în urmă, de consulul Atilius Regulus. Avea şase coloane albe, cu faţada spre Capitoliu, iar pe fronton fascia cu fulgerele. În cella minusculă statuia marelui zeu, şezînd, era vopsită în roşu, ca şi a lui Jupiter Capitolinus.

Axius aştepta acasă sosirea miresei. Însăşi Lollia venise de la Antium să supravegheze şi să se bucure. Toată casa era în fierbere. Sclavii, îmbrăcaţi de sărbătoare, umblau veseli după treburi. Se răspîndise printre ei, zvonul că, în cinstea Chrysillei, stăpînul avea să le dăruiască tuturor libertatea.

În atrium, împrejurul impluviului pătrat, Axius se plimba din ce în ce mai nerăbdător. Paşii lui răsunau lipicios pe pardoseala lucioasă, frecată cu ulei. În apa impluviului se oglindea de sus cerul foarte albastru. Sclavi alergători, iuţi de picior, îl vestiră cînd a pornit cortegiul de la Autronius, cînd a sosit la templu. Acuma însă, de o veşnicie, nu mai venea nimeni să-i anunţe sfîrşitul ceremoniei de-acolo. Se gîndi că poate sclavul, căscînd gura la lume, a uitat să-şi împlinească datoria. Scrîşni mînios şi-şi zise că va pune să-l biciuiască pînă la moarte. În aceeaşi clipă apăru în vestibul sclavul grec,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

istovit de alergătură, gîfîind : „Au pornit...“ şi apoi prăbuşindu-se ca un mînz cu fierea pleznită.

Axius se lumină. Trecu în peristilul vast, sprijinit pe patru rînduri de coloane corintice. În fund, în oecus, se înălţase altarul împodobit cu flori, înconjurat de socluri cu statuetele de marmoră ale străbunilor şi figurile de lut ars ale zeilor Larii. Lollia nu era aici. O găsi în triclinium unde o ceată de sclavi pregăteau ospăţul nupţial. Îi spuse că a pornit cortegiul şi, fiindcă mai are timp, se reîntoarse în atrium, reluîndu-şi plimbarea în jurul impluviului.

În sfîrşit, auzi din stradă un zgomot surd, îngroşîndu-se mereu. De prin toate încăperile sclavi şi sclave năvăleau afară să întîmpine mireasa. Axius aştepta pe Lollia, răzimat de coloană. Ieşiră împreună.

Strada gemea de lume. Curioşi şi cerşetori se adunaseră, mulţime mare, să privească spectacolul. Liberţii familiei rînduiau în semicerc pe sclavii cu flori în mîini.

Carul nupţial opri în faţa porţii. Chrysilla, în peplum alb, cu cununiţa de verbină în păr peste care se mlădia vălul de argint, coborî ca o zeiţă în sărbătoare. Sclavii căzură în genunchi şi cu faţa la pămînt. Mireasa păşea numai pe petale de trandafiri albi. Autronius o luă de mînă şi o duse întîi la Lollia, care o sărută pe frunte.

În peristil îmbulzeala era imensă. Toată lumea căuta să fie mai aproape, să vază mai bine. Însuşi marele flamin al lui Jupiter venise să slujească. Căciula-i conică albă, de piele de oaie, se ridica deasupra tuturor pe cînd, cu linguriţa de aur, picura grăunţele de tămîie peste flacăra de pe altar, murmurînd cuvinte neînţelese într-o latinească arhaică. Mirii gustară din aluatul sacru, băură din aceeaşi cupă vin îndulcit cu miere şi primiră binecuvîntarea flaminului.

Pe urmă Axius se aşeză cu mireasa pe un tron improvizat, acoperit cu o blană de miel. Îi cuprinse blînd mijlocul. Braţul îi tremura atingînd corpul ei cald. O privea cu ochi care o sorbeau. Chrysilla era acuma fără văl şi i se părea mai frumoasă. În zîmbetul ce-i înflorea în ochi şi pe buze, el simţea o chemare tainică.

— Chrysilla — îngînă dînsul cu o voce arzătoare — te iubesc !

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Mircasa închise pleoapele ca şi cînd ar fi vrut să-şi ascundă sfiala. Axius nu înţelese gestul şi avu o săgeată în inimă. Atunci însă simţi mîna ei mică aşezîndu-se pe braţul lui, mîngîindu-l. Mîna era fierbinte şi tremura. Axius tresări de fericire. Îşi alunecă degetele pe şoldul ei rotund, de-abia stăpînindu-şi iubirea.

Începură felicitările...

4

PESTE UN AN CHRYSILLA AUTRONia născu un băiat pe care îl numiră Nigidius, după tatăl lui Axius. Peste alţi doi ani născu alt băiat Balbus, şi apoi, înainte de-a se împlini un an, o fetiţă, Saturnina. Pe urmă trecură trei ani pînă născu iar băiat, pe Marcus.

Axius era fericit. Diviniza pe Chrysilla în care îşi zicea că şi-a găsit rostul vieţii. Fecunditatea ei i se părea o favoare specială a zeilor, mai ales că, după fiecare naştere, Chrysilla se făcea mai frumoasă. Se simţea iubit şi simţămîntul îl măgulea, fiindcă vedea în soţia sa o fiinţă superioară. Iubirea îi era tirană şi exclusivistă. Din prima noapte i-a declarat că nu vrea să fie împărţită cu nici o femeie, precum ea nu-l va împărţi cu nici un bărbat. Axius i-a jurat atunci credinţă eternă, fără să-i atribuie vreo însemnătate, ştiind că jurămintele de iubire sunt făcute anume pentru a fi călcate. Curînd însă a trebuit să-şi dea seama că Chrysilla ţinea morţiş la promisiunile ce şi le-au făcut atunci. Îl urmărea mereu cu o gelozie pătimaşă. Pe cînd fusese însărcinată cu Saturnina, a ucis cu mîna ei pe o sclavă blondă care i s-a părut că iubeşte în taină pe Axius. Gelozia ei era de prisos, căci Axius într-adevăr, nici nu mai visa alte femei.

O singură neînţelegere le întuneca fericirea. Chrysilla, atîţată şi de tatăl ei, era nenorocită că Axius nu vrea să intre în viaţa publică, să dobîndească onoruri şi glorie. Din pricina aceasta avea deseori schimburi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

vorbe neplăcute. Axius se împotrivea din răsputeri. Nu-şi simţea destulă energie pentru a cîrmui pe alţii, cînd el însuşi avea nevoie de cîrmuitor. Spunea că gloria oferă mai multe primejdii decît mulţumiri. Îi scotea mereu pilda lui Germanicus şi o întreba dacă invidiază soarta Agrippinei.

Ani de zile, Chrysilla n-a pierdut speranţa că totuşi îl va îndupleca. A pătruns şi în intimitatea bătrînei Livia Augusta care, îndrăgind-o, de multe ori a vrut să intervie la împăratul Tiberius pentru Axius. În sfîrşit, se ivi o ocazie strălucită. Sosise la Roma o delegaţie de judei cu o plîngere împotriva procuratorului Pontius Pilatus care administra de şase ani Iudea şi Samaria cu o severitate excesivă. Consulul Camillus Scribonianus, prieten vechi al lui Autronius, înainte de a primi delegaţia, chemă pe Chrysilla şi o întrebă dacă Axius ar vrea să meargă la Ierusalim în locul lui Pontius, cerîndu-i un răspuns pînă a doua zi. Atunci Chrysilla îşi puse în luptă toate armele : rugăciuni, lacrimi, ameninţări... Zadarnic. Axius refuză categoric, mai ales că era vorba şi de un prieten de-al răposatului său frate Nonius.

Femeia capitulă şi de-aci încolo nici nu-i mai pomeni de slujbe şi însărcinări. Pacea cea mai deplină stăpînea căsnicia. Axius nu rîvnea nimic. Dragostea ei şi a copiilor îi umpleau viaţa. Ca să nu stea tocmai degeaba, îşi înfrumuseţă casa din Roma, se interesă de moşia din Antium ; numai la cea din Patavium nu se duse niciodată, era prea departe şi chiar se gîndea s-o vîndă sau s-o schimbe. Încolo trăia cu cărţile. Pentru biblioteca bogată îl invidiau mulţi bibliofili. Pe Myro, fostul său pedagog, îl liberase din sclavie şi-l făcuse bibliotecar, fericindu-l. Unii prieteni îl credeau molesit de trîndăvie şi, în spate, îl disprefuiau ca pe un exemplar tipic al decăderii romane. Alţii însă, mai puţini, ziceau că e un înţelept care ştie să întrebuinţeze viaţa spre binele său şi al familiei.

Într-o zi un librar şiret îi oferi în mare taină un volum în care, spunea el, un filozof grec din Alexandria dezvăluia cuprinsul celor patruzeci şi două de cărţi ermetice egiptene, împreună cu învăţăturile dictate marilor preoţi de către însuşi Hermes Trismegistos. Prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc

acestea ei stăpîneau misterele vieții și ale morții. Volumul, nefiind multiplicat, stîrni curiozitatea lui Axius care îl cumpără pe trei mii de sesterți.

De cum începu să citească, Axius se simți cuprins de o emoție stranie, parcă i s-ar fi răscolit toate adîncimile sufletului. Citind i se părea mereu că întîlnește lucruri care dormeau într-însul, pe care le-a visat cîndva și apoi le-a uitat cînd s-a deșteptat. Și cu toate acestea era vorba de lucruri de care, știa foarte bine, nu mai auzise niciodată în viața aceasta.

În trei zile isprăvi cartea și o trecu lui Myro, vrînd să-și controleze prin el impresiile ciudate ce i le născuse. Myro însă nu găsi nimic deosebit. Ba, cînd Axius îi ceru părerea, libertul spuse că autorul volumului nu poate fi un filozof, deoarece a îngrămădit superstiții, prodigii și miracole pe care nu le iau în serios decît spiritele naive ; el credea că, prin cartea aceasta, se urmărește doar o propagandă pentru cultul isiac. Axius, auzindu-l, se supără parcă l-ar fi jignit în ce avea mai sacru, strigă și apoi se înfurie într-atîta că îl amenință cu flagelatorul. Bibliotecarul se spăimîntă, îi implorâ mila, scuzîndu-se că se obișnuise a vorbi deschis cînd stăpînul binevoia să-i asculte părerea. Axius se potoli îndată, rușinat de o ieșire pe care singur nu și-o putea explica.

Peste cîteva zile se apucă să citească iar volumul misterios. Cum îl deschise, impresia ciudată îl prinse iar în rețelele ei. Era singur în bibliotecă. Amurgea și lumina slăbea. Pe cînd citea tocmai despre judecata lui Osiris, auzi brusc un glas care îl făcu să sară în picioare parcă ar fi răsunat dintr-o adîncime necunoscută a sufletului său :

— Stăpîne...

În fața lui, lîngă una din coloanele ce despărțeau biblioteca de atrium, stătea o sclavă, tînără, într-o tunică verde-mohorîtă, cu brațele goale, cu niște sandale brune de lînă, cu părul blond-auriu împletit în două coade ce-i atîrnau pe spate.

— Ce vrei ?.. Cine ești ? întrebă Axius buimac, parc-ar fi văzut o fantomă.

— Servilia...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdr1901-1932

— Servilia ? bîlbîi Axius, mai nedumerit.

— Sclava stăpînei Chrysilla Autronia...

— Nu te-am mai văzut p-aici — zise el, mereu încurcat.

— Sunt numai de trei zile în casa voastră, stăpîne. Am crescut în Patavium, pe moşia ta, şi am fost învăţată de mică meşteşugul de-a servi pe stăpîna mea cînd vrea să se împodobească.

Sclava vorbea foarte blînd, cu glasul tremurat de o emoţie mare, totuşi limpede şi grăbit, ca o lecţie spusă pe dinafară. Vorbind, privirile ei minunate şi aprinse se înfigeau în ochii lui Axius, care o sorbea din ce în ce mai lacom. Ochii ei erau verzi şi adînci ca un vîrtej de ape şi aveau o lumină fermecătoare.

— Ce vrei ? o întrerupse Axius cu o asprime prin care căuta parcă să se apere de vraja ce-l înlănţuia.

Servilia plecă ochii, ca surprinsă asupra unei fapte nesocotite. Buzele ei pline şi umede şoptiră încet, umil :

— Chrysilla Autronia te vesteşte că...

— Bine ! Du-te, du-te ! strigă Axius, fără să mai aştepte să afle pentru ce a venit, simţind acuma că, de va mai sta în faţa lui şi de-i va mai auzi glasul, nu se va putea stăpîni să n-o ia în braţe.

Sclava puţin speriată de vocea lui, ridică uşor pleoapele, îi întîlni privirea, se întoarse şi porni spre atrium. Axius o vedea îndepărtîndu-se. Şoldurile ei se legănau chemătoare. Pulpele plămînde, goale, luceau în lumina stinsă a amurgului. Şi deodată fu cuprins de o teamă sugrumătoare, parcă plecarea Serviliei i-ar seca inima. Simţea că, nemaivăzîndu-i ochii şi neauzîndu-i glasul, lumea întreagă are să se sfărîme, iar el va rămînea singur, strivit între dărîmături. Şi atunci, fără să-şi dea seama murmură rugător :

— Servilia...

Ea se opri şi întoarse capul. În ochii ei străfulgeră o bucurie pe care însă o înăbuşi scurt. Răspunse supusă :

— Stăpîne...

În aceeaşi clipă Axius tresări, ca smuls dintr-un farmec, şi zise cu o linişte stăpînită :

— Nimica... Du-te !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nr1901-1932

Servilia dispăru. În tăcerea deasă Axius mai auzi foşnetul molatec al sandalelor ei pe lespezile pardoselei. În bibliotecă, în aerul pătruns cu miros de şofran, pluteau undele unui parfum ca şi cînd urmele sufletului ei ar fi rămas să-l ispitească.

De-abia într-un tîrziu îşi veni cu totul în fire, întrebîndu-se cum s-a putut pierde aşa în faţa unei sclave? Pînă azi privise numai ca obiecte de muncă pe sclavele multe ce le avea aici, ca şi la Antium sau la Patavium. Şi tocmai o sclavă să-i zdruncine iubirea pentru Chrysilla şi poate chiar toată fericirea vieţii? Rise singur, ridică din umeri cu dispreţ şi se gîndi că a fost o rătăcire neroadă întîmplarea cu Servilia aceasta. Dar imediat, peste gîndul dispreţuitor, se ivi o îndoioşare :

— Servilia... Ce nume şi ce privire ciudată!

Inima îi bătea ca în preajma unei mari bucurii. Văzu iar pe Servilia, în acelaşi loc, parcă s-ar fi întors, şi-i auzi glasul alintător. Îşi aduse aminte că nici baremi n-a lăsat-o să-i spună de ce a venit. Îi părea rău.

Vrînd să-şi alunge din suflet părerea de rău, îşi zise că, desigur, Chrysilla a trimis-o şi poate pentru ceva important. Cum să fie atît de bădăran cu Chrysilla din pricina unei sclave necunoscute care l-a tulburat cine ştie cum, poate printr-o vrajă? Trebuie să meargă, să vază ce doreşte Chrysilla.

Puse volumul cu tainele lui Hermes Trismegistos în raft, apoi trecu în atrium. Mergînd şi zicîndu-şi că vrea să împace pe Chrysilla, îşi dădea seama că doreşte pe Servilia şi că numai pentru ea caută pe Chrysilla. Gîndul i se păru jignitor, încercă să-l gonească, dar îi revenea neîncetat ca o muscă stăruitoare.

Găsi pe Chrysilla cu sclava care tocmai îi povestea cum a alungat-o fără nici o vină, stăpînul. De cum o zări, tulburarea i se mulcomi, parcă s-ar fi înlăturat o mare primejdie. Inima însă îi bătea speriată, neputincios a o mulcomi. Se apropie de Chrysilla, căutînd să nu se uite la sclava pe care totuşi o vedea şi chiar îi simţea privirile. Chrysilla îi zîmbi cu o mustrare drăgăstoasă :

— Vai, Axius, nici n-ai vrut să asculţi pe Servilia?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Auzind numele ei iar se încurcă, mai ales că în aceeaşi clipă întîlni aievea, la spatele Chrysillei, ochii verzi ai sclavei. Erau atît de adînci şi-l chemau atît de ispititor, că trebui să facă sforţări dureroase să nu uite că la mijloc se află femeia lui. Vorbi ceva, chinuit numai de teama să nu-i observe Chrysilla zbuciumarea. Şi totuşi, vorbind, nu-şi lua ochii de la Servilia, care se retrăsese lîngă uşă şi acuma stătea, neclintită, cu corpul puţin plecat, cu braţele atîrnate, cu capul în piept. Axius simţea, de sub gencle îmbinate, privirea ei arzătoare urmărindu-l neîncetat ca şi cînd ar fi fost călăuzită de o putere supraomenească. În vreme de inima lui o mîngîia, faţa i se schimonosea din pricina încordării de a-şi înăbuşi o pornire împotriva căreia raţiunea lui se revolta. Chrysilla îi văzu încruntarea şi vru să i-o potolească încolăcindu-i gîtul cu amîndouă braţele şi murmurînd :

— Lasă, nu mai fi supărat pe ea.

Cuvintele ei blînde îl întăritară deodată parcă i-ar fi descoperit taina ascunsă cu atîta chin. I se roşiră obrajii, vinele i se îngroşară pe tîmple strigînd cu un glas răguşit, ca şi cînd o mînă nevăzută ar fi încercat să-i înăbuşe vorbele :

— Pleacă !... Pleacă !

Servilia ieşi. Pe cînd închidea uşa, Axius repetă, dar cu altă voce, aproape chemătoare :

— Pleacă !

Cînd n-o mai văzu, se simţi brusc atît de singur parcă şi-ar fi pierdut sufletul. Sărutarea Chrysillei, care căuta să-i astîmpere mînia, îl ardea ca o insultă.

— De ce eşti rău cu Servilia ? îi şopti Chrysilla. E o fată aşa de blîndă. Mi-e dragă ca o soră. Numai de trei zile o am şi parcă am fi crescut împreună. De altfel libertul tău favorit mi-a adus-o, ca să-mi facă o surpriză cu ea. În ziua căsătoriei noastre a trimis poruncă la Patavium să crească pentru mine o sclavă şi s-o înveţe toate iscusinţele unei bune slujitoare... Cei de-acolo au ales pe Servilia, pe atunci o copilă. Libertul voia să mi-o dăruiască în ziua cînd vom împlini zece ani de căsnicie. Şi mi-ar fi oferit-o de-acum o lună, dar sărmana fată a întîrziat pe drum şi apoi a mai ţinut-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc

și libertul ascunsă, cîteva zile, să se odihnească, s-o pună la încercare, s-o îmbrace înainte de-a mi-o arăta.

Vorbind îl dusese pe nesimțite pînă la un bisellium pe care se așezară amîndoi. Femeia îi cuprinse mijlocul și-și lipi sînii plini de pieptul lui, vrînd astfel, prin atîtarea cărnii, să-i schimbe gîndurile mînioase. Axius asculta bucuros lămuririle ei asupra sclavei, dar mîngîierile îl supărau, parcă, răbdîndu-le, ar fi jignit pe cealaltă.

— Are o privire atît de stranie — zise dînsul încet, desfăcîndu-se din îmbrățișarea ei stăruitoare.

— Ți se pare — murmură Chrysilla cu alt glas, puțin vexată că avansurile ei n-au fost luate în seamă. Apoi ce mai atîta vorbă pentru o sclavă. Dacă te supără vederea ei, poruncește flageratorului s-o bată bine, ca să te răcorești auzindu-i vaietele.

— Nu, nu! făcu Axius aproape îngrozit. Ar fi o nedreptate să fie biciuită fără vină!

— Sau spune-mi că dorești și chiar azi o trimit înapoi la Patavium, să nu te mai enerveze prezența ei în casă! adăogă femeia, în picioare, cu o mîndrie rece.

— Nu, nici asta! se apără bărbatul, mai spăimîntat. De ce să te lipsești tu de o sclavă bună pentru un capriciu prostesc al meu? Nu, nu vreau! De altfel nu mă simt prea bine și poate de aceea mă necăjesc toate nimicurile.

Îi veni în gînd că, într-adevăr, poate să fie la mijloc, dacă nu o boală, cel puțin o vrajă. I-ar fi fost însă rușine să mărturisească temerea de vrăji, nedemnă pentru un om ca el, cu cunoștințe bogate filozofice. Superstițiile sînt bune numai pentru cei simpli și fără învățătură..

— Și tocmai ar trebui să plec la Antium unde pare să se fi întîmplat ceva, căci mă cheamă mama — adăugă, după o mică pauză, cu un oftat de ușurare ca și cînd ar fi scăpat dintr-o primejdie.

Mințea. Nu-l chemase nimeni nicăiri. Gîndul plecării îi răsărise acuma. Fiindcă Chrysillei nu-i putea spune că se simte fermecat de o sclavă, are să se sfătuiască cu Lollia care, obișnuită să se lupte mereu cu toate soiurile de vrăji, poate va ști o iarbă sau vreun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir=1901-1932

descîntec, să-i vindece boala ciudată ce-i zdruncină sufletul.

Auzindu-l că nu i-e bine, Chrysilla își uită îndată orgoliul rănit și îl imploră să nu plece, să nu se îmbolnăvească mai rău, să trimită pe un libert. Axius se încurcă și nu cutează să se uite în ochii ei :

— Bine, bine... Să mai vedem !

5

ÎNSERAREA ERA CALDĂ ȘI VESELĂ.

Axius porni pe Via Suburbana, înțesată de o lume gălăgioasă prin care puținele lectice de-abia își puteau face drum. Sub porticuri, curtezanele gătite și fardate ca și prostituatele cele ieftine, pîndind pe amatori, rideau și făceau semne obscene trecătorilor. O clipă Axius simți ispita de-a intra la vreo curtezană să-și alunge în patul ei chinul obsedant al sclavei. Gîndul însă pieri singur ca o impietate. Mulțimea și îmbulzeala și mai ales bucuria de viață ce înviora toate fețele, îi supărau. Coti brusc pe o stradă lăturalnică, ajunse sub Palatin, apoi se îndreptă spre Circus Maximus, o luă iar la dreapta spre Forum Holitorium, în spatele Capitoliului, rătăci pe Cîmpul lui Marte pînă ce se pomeni lîngă Tibru.

Umbla ca un lunatec, chibzuind și cumpănind, parcă nimic n-ar mai fi existat pe lume afară de gîndurile lui. Încercă să-și explice motivele tulburării ce i-o pricinuiește o sclavă ca atîtea altele. Nu găsea nimic. Servilia nu era mai frumoasă ca Chrysilla și nici baremi interesantă. Numai în ochi avea o licărire ciudată, sau cel puțin lui i se părea. Se disprețuia că se lasă învins de o slăbiciune și-și zicea că, de-ar fi ales o viață mai activă, n-ar fi ajuns aici. Îi trecea prin minte, ca o amăgire, rîvna de-a lua pe Servilia, de-a pleca cu ea undeva, să înceapă o viață nouă, adevărată. Alunga însă ispita care l-ar fi despărțit de femeia și copiii lui, făcîndu-l de ocara lumii, înjosindu-l în fața oamenilor. Socotea apoi că și-ar putea potoli simțurile culcîndu-se o dată cu sclava tulburătoare. Dar aceasta ar fi însemnat o

Muzeul Digital al Romanului Românesc

umilire pentru Chrysilla, nemeritată, pe care ea n-ar ierta-o niciodată. Nu voia să se încovoaie sub jugul unei porniri degradatoare. I se păru ruşinoasă chiar rătăcirea de-acuma pe străzi, ferindu-se de oameni ca un lepros.

— Trebuie să plec ! bombăni, parc-ar fi vrut să se scuture de nişte lanţuri.

Ajunse tîrziu acasă. Ducîndu-se la culcare, se întreba unde o fi dormind Servilia ? O visă toată noaptea : erau numai ei doi, în toată lumea, uniţi într-o fericire divină.

Se trezi abătut. În inimă îl durea dorinţa de-a vedea pe Servilia, întunecîndu-i orice alte preocupări. Se sili să nu se mai gîndească la ea. Plecă îndată spre bibliotecă, dar în loc să meargă direct, trecu prin toate încăperile, călăuzit parcă de o putere mai tare decît voinţa lui, sperînd inconştient că baremi va zări-o undeva. Cînd îşi dădu seama, se ruşină, traversă peristilul, uitîndu-se totuşi mereu în dreapta şi în stînga. În bibliotecă întîlni pe Myro şi nu-i vorbi nimic. Luă cartea misterioasă, crezînd că farmecul ei va destrăma vraja sclavei. Mintea lui nu mai primea nici un înţeles. În fiecare rînd îi zîmbeau ochii Servilici, ca o mustrare ostenitoare.

În sfîrşit, pe la a patra oră, chemă pe libertul administrator şi-i spuse că vrea să meargă imediat la Antium. Se duse repede să-şi ia rămas bun de la Chrysilla, voios deodată că va putea vedea totuşi pe Servilia. Chrysilla era singură. Prelungi convorbirea, în speranţa că sclava va apărea. Trebui să plece fără a o întîlni.

În faţa casei aştepta un cisium cu două roţi. Axius se urcă. Vizitiul galic dădu bice catîrilor care porniră în goană. În dosul marelui circ cotiră pe Via Appia, merseră un răstimp printre monumentele funerare. Catîrii galopau arşi din cînd în cînd de şfichiul sclavului. Axius întorcea mereu capul spre oraşul strălucitor în bătaia soarelui, cu palatele, grădinile, arcurile, porticurile îngrămădite pe colinele care se micşorau din ce în ce. Cu cît se depărta, cu atît simţea în inimă mai adînc dorul sfîşietor.

Maică-sa, Lollia, îmbătrînită rău, se bucură văzîndu-l. El însă îi povesti îndată toată întîmplarea care i-a răscolit brusc liniştea. Bătrîna se spăimîntă. Era sigură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

că sclava l-a fermecat. Trimise îndată după baba meșteră în vrăji și descîntece. În aceeași seară baba făcu, într-un loc dosnic și prăpăstios, pe malul mării, un altar mic de cărămizi vechi, sacrifică o puică neagră, topi pe jăratec mocnit o inimă de ceară, descîntă o amforă cu buza spartă, în care pusese apă de mare și cine știe ce ierburi, apoi, exact la miezul nopții, dădu lui Axius să soarbă de trei ori din zeama afurisită și amară ca fiarea stătută, bolborosind că tot astfel să se scîrbească inima lui de farmecele negre ale sclavei blestemate.

Axius plănuise să rămînă aici cîteva zile. A doua zi de dimineață, în ciuda descîntecelor, se simțea ca pe spini. Lollia îl descusu dacă i-a fost mîntuitor leacul babei. Mînți : da. Se zvîrcoli toată ziua : ce să mai facă ? Noaptea îi aduse o nouă dezlegare. E nevoie de o ruptură lungă. De mult plănuia să facă o călătorie mare în Orient, începînd cu Grecia, continuînd cu Asia Minoră și sfîrșind cu Egiptul. A aminat-o an de an, mai mult din lene. Acuma călătoria aceasta poate să-l salveze de boala ce amenință să-i distrugă toată viața.

Cum sosi la Roma, de-abia avu răbdarea să se odihnească puțin. Îmbrăcă toga laticlavă, porunci să-i vie lectica și merse la consulul Paulus Fabius, un prieten din copilărie de-al tatălui său, care i-a arătat totdeauna bunăvoință. Fabius știa mai de mult că Axius dorea să cunoască Orientul și chiar îl îndemnase să plece. Aflînd acuma că s-a hotărît, îi făcu repede o scrisoare prin care îl recomanda călduros tuturor legaților și procuratorilor din provinciile răsăritene.

— Dacă îmi spuneai mai dinainte — adăogă consulul — îți obțineam o scrisoare de la Tiberius, căci imperiul meu se sfîrșește peste cîteva luni. Dar fiindcă te-ai hotărît să pleci îndată, e mai bine să te mulțumești cu recomandația mea. Altfel, te pomenești că te răzgîndești și rămîi iar acasă.

Îl bătu pe umăr și-i ură călătorie bună.

Chrysilla ceru să-l însoțească. Axius refuză categoric. De altminteri, în fundul inimii, îl plictisea și o învinovățea că numai din pricina ei trebuie să se ferească de Servilia. Chrysilla stărui, îl imploră, plînse. Atunci intră, nechemată, Servilia. Axius n-o văzuse de trei zile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

I se aprinse fața de o bucurie mare. Ochii lui o mîngîiau. Voia să-i mai audă glasul. Dar Chrysilla gemea și-și frîngea mîinile. Aceasta îl înfurie încît răcni deodată ca un nebun :

— Flagelatorul !... Să vie flagelatorul !

Servilia speriată alergă și aduse pe libertul pedepsitor.

— Douăzeci de vergi pentru Servilia !... Îndată !

Sclava se făcu albă. Chrysilla își curmă plînsul și se aruncă la dînsul, strigînd :

— Axius, iart-o !... Axius !... N-a mai fost biciuită niciodată !

Flagelatorul se uită o clipă la stăpînul care rămase împietrit, cu o încordare sălbatecă pe față. Apucă de braț pe Servilia și o tîrî afară. Axius îi întovărăși, parcă ar fi vrut să supravegheze pedeapsa. În urma lui, Chrysilla îl ruga, plîngînd, s-o ierte. El nici n-o auzea.

Într-un colț al grădinii, sub un copac, flagelatorul smulse tunica Serviliei. Rămasă goală din cap pînă-n picioare, fata își uită o clipă spaima și își acoperi sînii cu un braț, iar cu celălalt pîntecele. Axius, la cîțiva pași, privea ca ieșit din minți. Trupul ei era alb și fraged și tremura. Părul lung i se despletise și-i acoperea spatele ca o mantie de aur, iar sînii mici aveau sfîrcuri trandafirii că doi stropi de sînge. Libertul îi legă mîinile și petrecu sfoara peste o creangă, încît corpul sclavei se întinse. Chrysilla plîngea, își sfîșia haina, se agăța de brațul lui Axius, s-o ierte. El părea de gheață. Cu ochii ieșiți din orbite, cu respirația reținută, se uită la trupul alb cu șoldurile puțin cambrate, cu pîntecele plăpînd, cu picioarele delicate, în care se concentrase parcă acuma toată lumea de la începutul începuturilor pînă la sfîrșitul sfîrșitului.

Apoi, brusc, flagelatorul își șuieră nuiaua.

Din gura Serviliei țîșni un țipăt ascuțit care se înfipse ca un ac lung în inima lui Axius. În aceeași clipă ochii ei îngroziți întîlniră ochii lui. Luminile lor se împreunară. Pe urmă sclava nu mai strigă, parcă n-ar mai fi simțit nici o durere. Doar boabele mari de lacrimi ce-i izvorau neîncetat și i se revărsau pe obrajii palizi, arătau sufe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rtcm1901-1932

rința cărnii. Și alături, Chrysilla hohotea de plîns, gemînd într-una :

— Iart-o, Axius, iart-o !

După cîteva lovituri, Axius deșteptat parcă dintr-o amețeală, mormăi :

— Destul !

Și se depărtă grabnic, aproape fugind spre casă, se ascunse într-o încăpere întunecoasă și izbucni într-un plîns amar.

6

ÎN ACEEAȘI SEARĂ. ÎNTOVĂRĂȘIT numai de Myro și de doi sclavi, Axius plecă spre Orient. Dacă ar mai fi pregetat, nimica nu i-ar mai fi putut stăvili dragostea pentru Servilia aceasta fermecătoare și spăimîntătoare.

Pînă la Brundusium nici nu deschise gura. Se îmbarcă pe o triremă pentru Corint. Myro avea să-i fie călăuză. Grecul era fericit că se poate întoarce prin țara lui și de la Roma pînă la Brundusium alcătui un itinerar de șase luni numai pentru Grecia. Pe corabie Axius nu-și mai putu ascunde suferința. De altfel Myro, fiind scribul și secretarul lui, îi cunoștea secretele. I se destăinui. Myro îl îndemnă să ceară un sfat pythici de la Delphi.

— Sunt mistere pe care nici un filozof nu le poate lămuri, ci numai zeii și inițiații lor — adăogă Myro ca o scuză că el, atît de încrezător în puterea științei, îl povățuiește totuși să recurgă la sprijinul credințelor populare disprețuite.

Trirema făcu escală la Delphi. Axius coborî fără multă încredere. Trebui să aștepte șapte zile pînă i se primi jertfa. Văzu apoi el însuși pe bătrîna preoteasă, în hlamidă solemnă, bînd din apa izvorului sacru, rozînd frunze de lauri și apoi așezîndu-se pe tripiedul de aur, deasupra deschizăturii din care bolboceau aburii amețitori. Pythia, în extaz, bîigui crîmpeie de cuvinte, fără legătură și neînțelese. Profeții, dimprejurul ei, le însemnară cu grije

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pe tăbliţe de aramă. Şi a doua zi primi povaţa zeului: „Fereşte-te de puterea miinilor tale!“

Axius nu se dumiri din răspunsul Pythiei, dar inima lui se linişti. Cutreieră toată Beoţia, trecu în Atica şi stătu trei luni în Atena.

Cînd Myro îl văzu iar mai abătut, îi propuse să meargă la Oropos, la templul lui Amphiaraos. Axius se duse, ajună o zi şi sacrifică un taur, dormi o noapte pe pielea animalului jertfit, într-o odaie de lîngă altarul zeului şi în somn îi apăru într-adevăr Amphiaraos, zicîndu-i numai atît: „Eros e zeul zeilor“.

Oracolul, în loc să-l mulcomească, mai rău îl tulbură. I se păru o chemare misterioasă şi o dezaprobare a despărţirii de Servilia. Myro îl rugă atunci să mai încerce tămăduirea în cel mai vestit şi mai vechi templu, unde s-au făcut secole de-a rîndul nenumărate minuni, în Asklepieion din Epidauros. Docil, Axius îl ascultă. Împrejurimile templului erau pline de bolnavi sosiţi din toată lumea. Pînă să-i vie rîndul, i se urî şi renunţă la leacurile zeului. Îşi zise că, pentru dînsul, singurul leac e uitarea, iar uitarea cere depărtare.

Pe la sfîrşitul lui octomvrie ajunse în Alexandria. Plănuise să petreacă aici mai multă vreme. În primele zile îi plăcu oraşul tumultuos ca o a doua Roma. Dar se sătură repede. Încrucişarea pestriţă a Europei, Africii şi Asiei, cu vălmăşagul de zei şi de necazuri, furnicarul de curtezane luxoase şi perverse care înlocuiau miilor de călători grăbiţi soţiile, mamele şi surorile, îi reaminteau necontenit iubirea ce căuta, dacă nu s-o stîrnească, măcar s-o adoarmă în tainiţele sufletului său.

Peste zece zile porni pe Nil în sus, poposi la Heliopolis şi apoi se opri mai îndelung în Memphis. Recomandaţia consulară îi deschidea toate porţile şi toate bunăvoinţele. Ordine grăbite îl precedau, ca să poată vedea şi cerceta orice ar dori. Se duse la mormintele faraonilor, îşi zgîrie numele pe un bloc din piramida lui Keops şi pe creştetul sfinxului. Mai acasă se simţi însă în oraşul vechi, printre ruinele pe care le înmulţise şi le răvăşise cutremurul de pămînt de-acum vreo şase ani. Parcă nici nu-i venea să mai plece. Din primul moment avu impresia că a mai umblat cîndva pe-aici. Simţămîntul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acesta era şi mai ciudat pentru că se împerechea cu un dor mai mistuitor după Servilia. Printre uriaşele coloane rupte şi prăvălite îi apăreau mereu, ca o filfiire eterică, privirea ei ademenitoare şi mustrătoare. Îl chinuiau remuşcări : de ce a pus s-o biciuiască ? Loviturile parcă îi şfichiuiau inima. Auzea uneori şuieratul nuielei şi zgomotul cărnos cînd atingea trupul fecioarei. Se răzima istovit de cîte un zid străvechi. Fluturări tainice umpleau aerul în care nisipul fin, viltorit de vînturi, plutea ca nişte nouraşi albi.

Pe Myro îl exaspera şederea printre ruine, care se prelungea mereu. De cîteva ori Axius, cuprins de o pornire năvalnică, se pregăti să plece acasă, la Roma, declarînd făţiş libertului că nu mai poate trăi fără Servilia, că altfel ar trebui să se sinucidă.

După o lună se îmbarcă pe o corabie egipteană şi porni spre sud. Impresia că cunoaşte locurile, continua. Nu voia să se oprească decît la Theba. Totuşi la Abydos, împotriva sfatului corăbierilor cunoscători ai ţinutului, zăbovi zece zile, simţindu-se foarte bine, visînd mereu pe Servilia, o dată chiar subt înfăţişarea unei princese egiptene.

În Theba puterea farmecului slăbi. Nici aleea sfinxilor nu-l interesă. Trecu repede dincolo de rîu, la cele două statui uriaşe ale lui Memnon, voind să audă negreşit glasul oracolului care cînta dintr-un colos de cînd a umblat şi pe-aici cutremurul cel mare. Îşi ridică un cort în apropiere. Cîteva sute de oameni de toate neamurile aşteptau ca şi dînsul. De-abia a treia zi, dis-de-dimineaţă, colosul de granit începu să cînte aievea. Întîi nişte tonuri stridente, ca un fluier răguşit. Apoi o pauză pînă la răsăritul soarelui. Apoi, îmbinîndu-se cu adierea zefirului, porni un cîntec nou, cu modulări stranii, ca o plîngere de om bătut. În sfîrşit, după o tăcere mai scurtă, urmă a treia strofă cu glas de femeie. Axius se cutremură : era chiar glasul Serviliei. Ghemuit pe soclul statuiei, lîngă piciorul uriaş, stătu toată ziua să mai audă oracolul. Colosul rămase mut.

Călătoria continuă pe Nil pînă la Elephantine, unde Myro văzu fîntîna miraculoasă care înregistrează urcarea apelor binefăcătoare, apoi la insula Philae cu vesti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tul templu al Isidei. Pe Axius nu-l mai interesa nimic. Cîntecul uriaşului de granit îi răsuna mereu în suflet ca o chemare poruncitoare. De-abia aştepta să plece mai degrabă acasă.

În Alexandria se mai linişti puţin. Se ruşină să se întoarcă la Roma, după o lipsă de un an, fără a fi văzut baremi pămîntul Asiei. Imperiul lui Fabius se terminase şi deci recomandaţia lui nu-i mai folosea, ba mai curînd i-ar fi stricat, fiindcă între Fabius şi unul din noii consuli, Marcus Servilus, era o duşmănie veche, cunoscută de toată lumea. Se hotărî să cerceteze doar Palestina, unde avea pe procuratorul Pontius Pilatus.

Trecu pe mare la Caesarea şi de-acolo porni îndată spre Ierusalim, pe drum lung şi obositor, mai ales cît ţine deşertul Saron. Văzu de departe turnul Antonia, reşedinţa procuratorului imperial, dominator şi greoi ca un pumn de gladiator.

Pontius Pilatus îl primi cu mare bucurie. Era de vreo patruzeci şi cinci de ani, cu figura aspră, cu părul puţin nins. Îl duse degrabă la soţia sa Claudia Procula, mai tînără ca el cu aproape douăzeci de ani, foarte blîndă şi cu ochii visători ca o profantidă.

Procuratorul îi vorbi despre Nonius, cu care a fost odinioară camarad de arme. Îi povesti cum a scăpat el atunci de la moarte, printr-o minune. Apoi începu să se plîngă de greutăţile guvernării. Se simţea aici ca un exilat şi n-avea dorinţă mai fierbinte decît să fie strămutat în altă provincie. Ura şi dispreţuia poporul iudeilor. Îl indignau superstiţiile lor şi veşnicele certuri cu care-l plictiseau.

—„Sunt turbulenţi şi piritori! De două ori s-au plîns contra mea Cesarului — zise Pilatus, scrîşnind din dinţi.

Axius aprobă din cap. Despre o plîngere ştia şi dînsul — cînd Scribonianus i-a oferit lui locul de procurator. Dacă ar bănui Pontius!

În sfîrşit, procuratorul, ca să-i dovedească cît sînt de nebuni oamenii aceştia, îi spuse că, nu mai departe decît cu două săptămîni în urmă, au venit la dînsul, cerîndu-i zgomotos să condamne pe un anume Iehoşua pentru un sacrilegiu împotriva zeului lor invizibil. Cererea i s-a părut nedreaptă, totuşi, ca să scape de gura lor şi mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

ales ca să nu-l pîrască iar la Roma că ar favoriza pe un dușman al împăratului, deși asemenea dușman e mai mult o rușine decît o primejdie, le-a făcut pe plac și a răstignit pe Iehoșua. Iată însă că prietenii celui răstignit au răspîndit zvonul că Iehoșua s-ar fi sculat din morminț și s-ar fi înălțat la cer, alături de zei. Cei ce i-au cerut moartea s-au înfricoșat să nu prindă zvonul în popor și acuma umblă că condamne și pe prietenii mortului.

— Mai interesant e totuși că și Claudia crede basmul cu învierea din morți! sfîrși Pilatus cu un rîs din toată inima.

— Da, cred — murmură Claudia Procula, uitîndu-se cu încredere la Axius. L-am văzut. Avea în ochi atîta bunătate cum nu s-a mai pomenit în lume. Era zeul bunătății coborît pe pămînt.

Axius se înfioră și răspunse :

— Toate minunile sînt posibile.

Le mărturisi durerea lui cu Servilia. Claudia, înțelegătoare și blîndă, îl sfătui să nu mai șovăie, ci să asculte porunca zeilor care i s-a încuibat în inimă. Pontius Pilatus însă zise aspru, disprețuitor :

— Ar fi rușinos pentru un cavaler roman să-și izgonească soția de neam din pricina unei sclave ticăloase ! Servilia trebuie ucisă fără întîrziere și atunci se va sfîrși vraja ei demonică asupra ta !

7

CU CÎT SE APROPIA DE ITALIA, cu atît calea i se părea mai lungă. Cele cîteva zile, de la Brundusium la Roma, fură o eternitate. Glasul colosului de granit îi cînta iar în inimă ca o poruncă supremă.

Sosi pe neașteptate. Nomenclatorul se minună văzîndu-l, parcă nu l-ar fi recunoscut. De altfel Axius slăbise ; pielea i se întinsese pe obraji și se bronzase, iar în ochii măriți avea o lucire misterioasă ca o revelație.

Sclavii casei năpădiră în atrium, înconjurînd cu o bucurie zgomotoasă pe stăpînul reîntors dintr-o călă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

torie atît de lungă. Gălăgia neobişnuită chemă îndată pe Chrysilla. Îl zări din peristil în mijlocul sclavilor. Se repezi la dînsul cu o izbucnire de lacrimi, îl îmbrăţişă vijelios, pipăindu-l cu mîinile parcă n-ar fi crezut că este el aievea. Sclavii dispărură. Rămaseră singuri.

— Axius, iubitul meu, bine-ai venit ! Şi nici nu m-ai vestit ca să te aştept — îngîna Chrysilla, sărutîndu-i cînd obrajii, cînd mîinile, plîngînd şi rizînd deodată.

Axius stătea nemişcat, căutînd doar din ochi pe cineva, cum căutase mereu de cînd trecuse pragul vestibulului, printre mulţimea sclavilor, ca şi acuma în singurătatea peristilului împodobit cu coloane de porfir şi statui albe de marmoră. Apoi, cuprins de o îngrijorare, întrebă cu glas stins :

— Unde e Servilia ?

Chrysilla, copleşită de bucurie, auzi întrebarea numai ca prin vis şi totuşi o simţi în inimă ca o împunsătură de pumnal. Îşi curmă brusc efuziunile de iubire şi ridică ochii în ochii lui. Văzînd privirea ceea stranie, Chrysilla se retrase instinctiv. Plin încă de pulberea drumului, cu faţa murdară şi barba nerasă de trei zile, Axius părea un barbar cu sufletul stăpînit de o taină cumplită pe care o trădează ochii aprinşi într-o lumină sălbatecă şi totuşi cuminte. Din privirea lui apoi înţelese deodată tot. Ca o rază de fulger, privirea aceasta evocă în sufletul ei crîmpeie din trecut care acuma dobîndeau o înfăţişare nouă : ura lui nemotivată pe Servilia, biciuirea sclavei, călătoria însăşi. În urechi îi răsună mai clar întrebarea lui Axius, parcă i-ar fi repetat-o, şi într-însa simţi o primejdie care-i puse în cumpănă toată soarta. Îngrijorarea lui o făcu să ghicească răspunsul ce se cuvine să i-l dea.

— Servilia ? murmură ea cu un dispreţ tăios ca o lovitură de sabie.

Ridică mîndră capul, îl măsură de sus pînă jos, strîngînd puţin pleoapele şi zîmbind cu silă. Era într-o tunică culoarea şofranului, care-i mlădia corpul şi o înălţa. Adăogă din vîrful buzelor :

— Hm !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoi întoarse spatele și se îndreptă spre ușa de stejar a încăperilor ei. În deschizătura neagră se mai profilă o clipă silueta ei galbenă, ca o amenințare.

Axius rămase pe loc, cu aceeași întrebare în ochi :

— Unde e Servilia ?

Simțindu-se singur, îngrijorarea lui se schimbă în groază. De ce n-a apărut Servilia ? Poate că nici nu mai e aici ? Pentru ce n-a răspuns Chrysilla ? De-abia acuma își aduse aminte că Chrysilla a spus ceva. Glasul ei acuma îl spăimîntă. O văzu iar întorcîndu-i spatele, hotărîtă parcă. În aceeași clipă o durere violentă îl zgudui, ca și cînd li s-ar fi împlîntat un pumnal în piept.

Alergă desperat pe urmele Chrysillei. În cubiculum, la picioarele patului dublu, Servilia se zvîrcolea, cu fața în sus, horcăind greu. La cîțiva pași, alături, Chrysilla o privea rece, mulțumită, cu pumnii strînși. Auzind pașii lui Axius, întoarse ochii spre el și-i zise sfidător :

— Iată pe Servilia !

Axius se aruncă urlînd de durere asupra sclavei, în pieptul căreia rămăsese înfipt pumnalul mic de argint cu minerul de fildeș sculptat.

— Nu muri, Servilia, nu muri ! strigă Axius, luîndu-i capul în mîini și privind acuma de-aproape lumina ochilor care de un an de zile a trăit în sufletul lui cu speranța eternității.

Pe fața Serviliei apăru o undă de bucurie, iar în ochii verzi, întîlnind ochii lui Axius, se aprinse o flacără vie de fericire nemărginită. Axius însă repetă în neștire, parcă prin cuvîntul lui ar fi crezut că-i poate păstra viața :

— Nu muri...

Atunci atinse mînerul pumnalului. Se sperie și-l smulse din rană, sigur că așa are s-o salveze. Pe tunica verde a Serviliei se ivi o pată roșie de sînge care se înnegri repede. În ochii sticloși mai dăinui o clipă filfîirea de fericire, apoi se stinse.

Axius o chemă pe nume, din ce în ce mai deznădăjduit, pînă ce se prăbuși cu fruntea pe pieptul ei, într-un hohot de plîns.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigitalromanesc.ro/ro/1901-1932

Peste un răstimp auzi glasul Chrysillei care-l făcu să sară deodată în picioare. Parcă numai acuma și-ar fi dat seama că ea a ucis-o, avu o mișcare de furie. În mîna stîngă strîngea mînerul pumnalului însîngerat. Femeia îl înfruntă cu o liniște care îi zdrobi chiar rădăcina mîniei. De altfel un gînd îi spunea stăruitor că de-acuma ar fi de prisos orice.

Ieși năucit. Picioarele îl duceau singure. Cînd se pomeni în tepidarium, unde cîțiva sclavi se întreceau să-i pregătească baia, își aduse aminte :

— Adevărat... trebuie să mă spăl. Sînt murdar de drum și de oboseală...

Un sclav cu trupul arămiu se apropie plecat să-i dezlege încălțămintea. Axius se dădu înapoi mirat. Zîmbi trist și făcu semn slujitorului să plece, că nu mai are nevoie de el. În baia de marmoră trandafirie apa caldă se mai clătina ușor ca o oglindă de argint viu. Axius se uita curios, parc-ar fi văzut pentru întîia oară nu numai odaia, dar chiar lumea. Simți în stînga mînerul de fildeș și-i dădu drumul ca și cînd atingerea l-ar fi îngrozit. Pumnalul căzu zîngănind pe pardoseala lucioasă, săltă de cîteva ori ca un șarpe lovit și pe urmă lunecă în baie, la fund. O bolbocire tulbură oglinda apei și se pierdu în rotocoale tot mai line. Axius avu o tresărire scurtă, apoi uită tot.

În mintea lui gîndurile se zbăteau neputincioase, nimicindu-se unele pe altele într-un vălmășag haotic. În sufletul lui însă i se deslușea un simțămînt dureros de zădărnicie.

Se răsuci din umeri, parcă s-ar fi smuls dintr-o încleștare, se cutremură și începu să se dezbrace în mare grabă. Coborî cele cinci trepte. Apa caldă și parfumată îi mîngîia picioarele ca îmbrățișarea unei femei iubite. Cînd își scufundă tot corpul, se simți atît de bine parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

Bîjbîind cu mîinile pe fundul bazinului, dădu peste pumnalul care pîndea acolo. Îl scoase deasupra apei și-l privi un răstimp cu mirare, întrebîndu-se ce caută pumnalul aici ? Tăișul era spălat, cu stropi lucitori ca niște diamante. Apoi, ca și cînd și-ar fi adus aminte deodată, își deschise vinele foarte liniștit, cu vîrful de argint,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/1901-1932

întîi la brațul stîng cu mîna dreaptă, apoi la brațul drept cu mîna stîngă, și așează pumnalul pe marginea bazinului. Întinse picioarele, își răzimă spinarea pe treptele de marmoră așa încît capul să i se odihnească pe cea de sus. Simțea cum i se scurge sîngele și-și zicea că apa trebuie să se roșească, dar nu se uita de loc la oglinda ei, ci numai în sus, fără a vedea nimic.

Mai tîrziu auzi un zgomot ciudat, apătos și se gîndi că pumnalul iar a alunecat în apă, parcă ar fi viu și l-ar ispiti mereu.

Apoi gîndurile i se înșirară ca într-un cerc în care nu mai putea pătrunde nimic afară de Servilia. Remușcări și păreri de rău încadrau toate crîmpeiele de amintiri șoptindu-i că a scăpat din mîini un noroc ce nu se mai întoarce niciodată.

O oboseală mare îi îngreuia tot corpul. Pleoapele îi apăsau bulbii ochilor ca niște capace de plumb. Gîndurile i se încurcau iar, din ce în ce mai palide. O lumină gălbuie îi stăruia în ochi, tot mai slabă, mai tulbure. Simțea cum i se subția conștiința mereu pînă ce se pierdu în ușurarea întunerecului deplin...

*

Sufletul, slobozit din încleștarea materială se înalță vertiginos ca spre o țintă sigură care-l ademenește și pe care totuși n-o poate atinge. Urmele vieții se pierd în golul nemărginirii.

Conștiința singurătății îl însoțește între planurile celor două lumi. Pilpîirile palide ale existenței pure îi aduc îndemnuri și speranțe. Între infinitul trecutului și infinitul viitorului sufletul șovăie ca în fața unei imense porți închise...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Capitolul V

MARIA

...ŞOVĂIREA SUFLETULUI PĂREA O filfiire fără început şi fără sfîrşit. Prin conştiinţă i se perindau imagini diafane din alte existenţe, trecute şi viitoare. Nedesăvîrşirea se lumina în suflet ca o senzaţie dureroasă care provoacă o rîvnă nouă.

Şi deodată mişcarea reîncepu ca o coborîre vijelioasă. Poarta timpului se deschise şi căderea continuă în linie dreaptă, mereu de-a lungul unui plan mărginitor de lume. Sufletul îşi dă seama că trebuie să se scufunde în lumea aceasta şi totuşi alunecă cu teamă înainte, parcă nu şi-ar fi găsit încă momentul.

Apoi în planul lumii nedorite se înfăţişează deschizătura în care sufletul pătrunde călăuzit de o predestinaţie supremă. Stăpînirea spaţiului frămîntă formele materiei într-o schimbare neîntreruptă. Conştiinţa se zbuciumă cumplit sub apăsarea înconjurătoare, se mlădie, se subţiază pînă ce se împreună cu materia informă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1981 1957

FU BOTEZAT ÎN BAZILICA MĂNĂSTIRII, A doua zi după ce veni pe lume. Primi numele Hans și binecuvîntarea abatelui. Crescu oropsit de toți, fiindcă era slăbuț și fără spor la muncă.

Cînd împlini treisprezece ani, într-o duminecă de primăvară, tatăl său îl luă de mînă și porniră împreună pe drumul cu multe cotituri ce suie din satul Odenhain, așezat pe riulețul Wischnitz, spre mănăstirea Lorsch, ale cărei ziduri cu creneluri se văd de departe, dominate de cele trei turnuri ale bazilicei bătrîne.

Hans cunoștea bine calea. O bătuse de multe ori, mînînd vitele la pășune prin poienile pădurilor de fag ce înconjoară mănăstirea. Niciodată însă nu i-a tremurat inima ca azi. De săptămîni de zile nu se vorbise în casa lor decît despre duminecа aceasta. Toți îl învățau, îl speriau sau îl încurajau. Tatăl său îl dăscălea și acuma neîncetat cum să sărute mîna abatelui, cum să răspundă cuviincios la toate întrebările.

Poarta mînăstirii era deschisă. Pe podul suspendat peste șanțul ce apăra zidul din afară, se îmbulzea o gloată de cerșetori și bolnavi în așteptarea pomenilor dumenecale mai grase. Portarul, călugăr laic, cunoștea pe țăranul Michel Boeheim, slujitor pe pămîntul mănăstirii, om de treabă și cu frica lui Dumnezeu. Îi și dădu mîna să i-o sărute și-l întrebă prietenește de sănătate. Țăranul îi povesti îndată, cu mare belșug de vorbe, c-a venit să dea pe Hans la mănăstire, c-ar vrea să-l facă negreșit călugăr. Portarul, fecior de țăran și el, foarte mîndru de haina călugărească pe care o purta, clătină grav din cap, tăcu un răstimp ca un înțelept, apoi zise că s-au dus vremurile cînd oricine se putea călugări de azi pe mîine, că lui nu-i vine a crede că abatele va primi pe Hans în mănăstire. Totuși, ca să-i arate un semn de bunăvoință, îl sfătui să vorbească întîi cu celariarul, care e adevăratul stăpîn al mănăstirii, mai puternic chiar decît abatele, și de care atîrnă tot.

Celariarul Primin era un călugăr gras, roșcovan, cu fața rasă și părul tuns chilug. Avea în grije toată adminis-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

traţia mănăstirii şi era veşnic nervos şi răguşit de cît răcnea. Acuma se necăjea cu cîţiva călugări laici care potriveau porţiile pomenilor. Văzînd pe Michel Bocheim, deşi altfel îi vorbea cu blîndeţe, se răsti :

— Ce vrei, Michel ? Nu cumva ai venit şi tu la pomană cu cerşetorii şi ologii ? Să-ţi fie ruşine, Michel ! Mare ruşine ! Se vede că Satana vă împinge pe toţi numai la blestemăţii !

Drept răspuns, ţăranul se repezi plecat şi-i sărută mîna grasă, zicînd către copil :

— Ce stai, Hans ? Sărută frumos mîna prea-sfîntului.

Umilinţa lui Michel îl dezarmă într-atîta că binevoi să mîngîie obrajii şi pletele bălaie proaspăt pieptănate ale copilului, mormăind :

— Spune ce doreşti, Michel, spune degrabă, că, vezi bine, eu n-am nici duminecă, nici sărbători, ca toţi creştinii...

Michel Bocheim începu povestea de la Adam : că Dumnezeu i-a dăruit cincisprezece copii, că viaţa e grea, că multe păcate s-au abătut pe oamenii sărmani, că a venit vremea să ne gîndim şi la cele sufleteşti mai cu nădejde... De-abia după ce izbuti să enerveze rău pe celălalt Primin, îşi spuse verde păsul :

— Şi aşa ne-am sfătuit şi ne-am socotit să dăruim pe Hans bunului Dumnezeu, să se roage şi el pentru noi şi să mijlocească o soartă mai fericită pe lumea cealaltă pe seama părinţilor şi fraţilor lui. De altminteri e copil sfînt, precum a fost de cînd a deschis ochişorii în lume, şi plăpînd, şi supus, tocmai cum se cade să fie slujitorul celui Atotputernic. Ca mîine trec şi cei şapte ani pînă se împlineşte sorocul judecăţii din urmă şi cel puţin să nu apuce ziua cea mare fără pic de apărător în faţa Mîntuitorului şi numai înnegriţi de păcatele ticăloşiei.

— Ce judecată din urmă, nerodule ? se înfurie călugărul. Ai înnebunit rău, Michel ! Unde vezi tu sfîrşitul lumii ?

— Apoi să ne ierţi, prea sfinte, aşa merge vestea prin prostime — se umili ţăranul. Că dacă se împlinesc o mie de ani de la venirea Mîntuitorului, lumea asta păcătoasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/1dr 1901-1932

trebuie să piară și să înceapă judecata tuturor — așa zice că scrie la Sfînta Scriptură. Noi carte nu știm, că nu-i de noi cartea, dar semnele sfîrșitului se arată și orbilor, războaiele nu mai contenesc, molimile și blestemățiile se lăfăiesc alături de foamete și sărăcie, om pe om se năpustește mai cumplit cum se spune c-ar fi fost pe vremea păginilor.

Era atîta credință în ochii țăranului, că celariarul se mulțumi să-l dojenească cu bunăvoință, învățîndu-l să nu mai răspîndească asemenea prostii păcătoase pe care numai diavolii le șoptesc oamenilor ca să-i ispitească și să-i prăpădească.

— De cîți ani e copilul ? întrebă apoi, examinînd pe Hans cu luare aminte.

— Răspunde, Hans — îl îndemnă Michel. Să nu-ți fie rușine, Hans ! Răspunde frumos, că doar ești băiat mare și cuminte.

— La Paști am împlinit treisprezece — făcu Hans cu glas cald și privind drept în ochii celariarului.

— Și poftești aievea să slujești cu frică pe Dumnezeu și numai pe Dumnezeu ?

— Dumnezeu vrea și Sfînta Fecioară — răspunse copilul cu o lumină mare în ochii limpezi, uimind pe călugăr.

Atunci Michel se dădu mai aproape și șopti tainic celariarului :

— A spus de multe ori maică-si, că mie n-a îndrăznit, că eu n-am vreme să ascult palavrele copiilor, că zice i s-ar fi arătat mereu în vis Domnul nostru Isus Hristos, în haină albă pînă-n pămînt și cu coroană de raze pe cap și cu semnele cuielor la mîini și la picioare, și l-a mîngîiat pe obraz, uite-așa, și i-a zis : Vino după mine ! Și a pornit copilul, dar pe urmă s-a trezit...

Călugărul Primin se închină ca în fața unei minuni. Îi fulgerase prin minte să primească pe Hans în tagma călugărilor laici, să-l aibă pentru muncă, fiindcă de meseriași harnici e mai multă nevoie în mănăstire decît de învățați. Avea șovăiri din pricina înfățișării costelive a

Muzeul Digital al Romanului Românesc

candidatului. Întîlnind însă lumina stranie din ochii copilului, apoi mai auzind și cuvintele lui Michel, celariarul se înfricoșă. Slujba lui neîngăduindu-i o viață cucernică și ferită de păcate, trăia în groaza amară și a pedepsei lui Dumnezeu și a ispitelor diavolului.

— Bine, bine, să mergem la...

Porni, fără să poată sfîrși, spre bazilica severă, printre clădirile scunde cu coperișe țuguiate ale meseriașilor, ca pe o uliță, urmat de-aproape de Michel și Hans.

La intrarea bazilicei, celariarul se opri un moment și ridică ochii la cer, întrebător, căutînd parcă o povață. Privirea lui alunecă peste bolțile portalului, peste cele șapte rînduri de ferestre ale turnului principal, pînă la crucea neagră, cu brațele subțiri. Apoi, lămurit și hotărît parc-ar fi primit o poruncă de sus, intră repede în atrium își muie degetele în apa sfințită și își făcu cruce. Pe o ușă laterală ieși în curtea pardosită și acoperită cu un gang, trecu pe dinaintea vorbitorului și a școalei, ajunse la casa abatelui, lipită de bazilică și comunicînd cu naosul printr-un coridor.

Locuința avea numai două încăperi mici, ca și chiliile fraților. Abatele era în genunchi, în fața unui altar, adîncit în rugăciuni. Nici nu observă cînd intrară cei trei. Celariarul însă auzi foarte clar cuvintele.

— Benedictus qui venit in nomine Domini !

Fu cuprins de spaimă parcă ar fi fost o întîmpinare cerească. Plecă genunchii și bîlbîi înmărmurit :

— Părinte, a venit un copil sfînt în mijlocul nostru...

Michel îngenunche de asemenea, șoptind copilului :

— Aide, Hans, îngenunchează frumos, să vază preasfîntul cît ești de cuminte.

Abatele, ca și cînd n-ar fi auzit nimic, își urmă rugăciunile pînă la sfîrșit. Apoi întoarse capul întrebător. Cu barba albă și capul tuns, cu ochii înflăcărați de o lumină pioasă, părea un pustnic sfînt, rătăcit printre oameni. Hans, parcă l-ar fi cunoscut de mult, se apropie, îi sărută mîna și rosti rugător :

— Tată...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901-1932

un păcat de moarte.

Ispita tăcerii și a singurătății ținu șapte săptămîni. Închis în chilia dosnică, nu putea vorbi cu nimeni afară de Dumnezeu. Un călugăr mut îl conducea, dis-de-dimineață, în capela novicilor unde trebuia să asculte, în genunchi, o liturghie lungă urmată de predici nesfîrșite. Apoi iar singurătatea chiliei în care de-abia pătrundeau cîteva raze de lumină cenușie.

O revoltă crîncenă îl frămîntă în primele zile. Genunchii îl dureau, iar tăcerea și singurătatea îi viltorau amintirile vieții de-afară, zgomotoasă, veselă, pestriță. Îl chinuiau păreri de rău și dorinți de evadare. Se simțea ca îngropat de viu într-o criptă străveche. Pe urmă amintirile se împuținau, cernute parcă prin site tot mai dese. Resemnarea i se coborî în suflet, înfrumusețată de așteptarea unei revelații care trebuie să vie și pe care trebuie s-o merite. Începu să dorească un semn de încurajare din altă lume, o vedenie sfîntă care să-i oțelească inima. Umbla de ici-colo prin chilia ca o cușcă, murmurînd neîncetat cuvinte de rugăciune. Patul de scîndură cu perna de lemn îl întăreau. O măsuță șubredă și un scaun fără spetează mai avea, și pe perete, la căpătîi, o icoană a Maicii Domnului, veche, cu rama mîncată de carii. În fața ei se oprea din ce în ce mai mult, ca înaintea unei ființe vii. Zugrăveala stîngace arăta un cap frumos de femeie, cu ochii mari, cu privirea blîndă și plină de mistere. Și ochii ei îl urmăreau necontenit, oriunde se mișca în chilie, parcă s-ar fi întors după el, chemători și mîngîietori. Privirea lor, cunoscută parc-ar fi întîlnit-o de mult, ascundea taina revelației pe care-o rîvnea din adîncurile sufletului.

De-acuma nu se mai simțea singur. Privirea icoanei îl însoțea pretutindeni, îi lumina sufletul chiar în bezna nopților petrecute pe patul de scîndură. În rugăciuni invoca mereu pe Maica Precista, adăpostul și sprijinul vieții lui.

Cînd se isprăviră cele șapte săptămîni de încercare și fu mutat între ceilalți novici, zgomotoși și indiscreți, i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro

se păru că s-a coborît în purgator. Convorbirile lor lumești, întrebările lor necuviincioase îl răneau în suflet. Smerenia și cuviosia le erau necunoscute. Sfiala lui ajunse repede bătaia lor de joc.

Începu școala : citit, scris, socotit, cînt, religie.

Celariarul recomandase pe Hans magistrului novicilor ca pe un sfînt care a vorbit cu Mîntuitorul. Magistrul era sceptic în privința vedeniilor mistice, spunînd că au devenit atît de numeroase încît primejduiesc bazele credinței adevărate. Fiindcă Hans era ascultător și silitor la toate, îl luă cu blîndețe, împotriva obiceiului său de-a bruftului pe novici spre a le strivi gîndurile lumești.

Învățătura însă nu-l ademenea. Iubirea tainică pentru Dumnezeu îi epuiza toate dorințele. Numai cîntul îi plăcea. Melodiile triste parcă-i răscoleau în suflet altă viață. Învăța totuși cu sîrguință citirea și scrierea. Voia să știe latinește ca să afle din cărți, fără ajutorul oamenilor, viețile sfinților după care să-și călăuzească viitorul. La socotit minca deseori bătaie, împreună cu ceilalți elevi, ca să le intre mai bine în cap misterele adunării și scăderii. Singur Hans plîngea amarnic, ca o fată, spre uimirea și chiar disprețul colegilor. Pentru toate suferințele găsea alinare în privirea icoanei sfinte din chilia tăcerii. Ca să nu se despartă de ea, ceruse să rămîie acolo, și celariarul Primin, în mod excepțional, îi îngăduise.

De altfel celariarul se mîndrea a fi protectorul novicelui Hans. Îl ajuta unde putea și se gîndea mereu ce nume să-i dea, sfătuindu-se în privința aceasta cu călugării mai bătrîni. Unii propuneau că-l numească Chrodegang, în amintirea piosului și întîiului abate care a sfințit mănăstirea Lorsch acum două secole și jumătate. Magistrul novicilor, consultat de asemenea ca mai învățat între toți, stărui pentru numele Lollus, purtat odinioară cu mare cinste de abatele care a slujit întîia oară în bazilica nouă, în fața împăratului Carol cel Mare. Celariarul șovăi și, în cele din urmă, se opri la Adeodatus, după numele în care și-a botezat copilul sfîntul Augustin.

În dumineca dinaintea ceremoniei legămîntului solemn, celariarul chemă la mănăstire toată familia lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

Michel Beoheim să-şi ia rămas bun de la Hans, spunîndu-le :

— De-acuma Hans e ca şi mort pentru voi ! E numai al lui Dumnezeu şi al nostru.

Ţăranul zîmbi încurcat şi îndoios, mormăind ceva despre sprijinul ce-l vor avea, prin Hans, pe lunea ceialtă. Mama copilului însă se porni pe nişte bocete de răsună vorbitorul cu tavanul boltit. Hans, alb ca varul stins, cu un surîs de resemnare pe faţă, sărută pe toţi cei patrusprezece fraţi ai săi.

Ceremonia se făcu apoi cu deosebită pompă. Însuşi abatele Kempten, deşi bolnav, sluji liturghia şi ţinu chiar o homilie specială, aducînd ca pilde, pentru novicele care intra în viaţa monahală, virtuţile marilor cenobiţi şi reamintind cele trei calităţi indispensabile celor ce vor să servească aievea biserica Domnului : stabilitas, conversio morum, obedientia.

După serbarea din bazilică, celariarul Primin, lăcrămînd de emoţie, îmbrăţişă pe tînărul frate, murmurînd :

— Adeodatus, roagă-te şi pentru mine, căci multe greşeli îmi apasă sufletul !

Spre toamnă, ciuma cea mare care bîntuise Italia, ajunse în cîmpia Rinului ca o vijelie năprasnică, răspîndind moartea şi groaza. Satul mănăstirii rămase pustiu ; oamenii ce nu apucaseră să fugă spre miazănoapte, pieriră în mai puţin de două săptămîni. Morţii neîngropaţi putrezeau pe ulite şi prin case. Cîţiva călugări, care coborîseră în sat să îngrijească pe bolnavi, nu se mai întorseseră, iar alţii nu mai îndrăzniră să iasă dintre zidurile mănăstirii. Atunci Adeodatus se oferi să plece să înmormînteze cadavrele, şi exemplul lui îmbărbătă şi pe alţii. Toată familia lui Michel Beoheim fusese secerată de moartea neagră ; Adeodatus îşi îngropă plîngînd părinţii şi fraţii.

Rămas de-acuma singur pe lume, Adeodatus se simţea mai aproape de Dumnezeu. În tovărăşia călugărilor, în dormitorul comun, în refectoriul comun, parcă era un străin. Ceru şi obţinu o chilie, chiar alături de camera flagelaţiei. Îşi luă şi icoana Maicii Domnului. În seara cînd o văzu în chilia sa, avu o fericire atît de mare că el însuşi se spăimîntă. Visuri necurate îl chinuiră. Ispita

Muzeul Digital al Romanului Românesc
1868 1932

Diavolului îi tulbură inima. Dori o ispăşire aspră. Intră de dimineaţă în odaia torturilor cucernice. Rugă pe un frate să-l pedepsească. Trebui să stăruie mult pînă ce primi, pe spinarea goală, cincizeci de curele. Carnea i se învineţi. Durerea îi potoli sîngele. Se întoarse mulţumit în chilie, căzu în genunchi în faţa icoanei bătrîne şi plînse :

— Sfîntă Fecioară, îndură-te...

3

CELARIARUL PRIMIN SOCOTEA CĂ

Adeodatus e atît de sfînt încît îi ajunge şcoala inferioară. De altă părere era însă magistrul care, cu încuviinţarea abatelui, trecu pe tînărul călugăr în şcoala superioară, să studieze artele liberale, de o parte gramatica, dialectica şi retorica, iar de altă parte aritmetica, geometria, muzica şi astronomia.

Adeodatus se supunea cu umilinţă tuturor îndemnurilor. Dragostea învăţăturii îl cucerea cu cît înainta mai mult în cunoaşterea limbii latine. Magistrul, cărturar pasionat, îl încuraja, îi alegea cărţile potrivite, ba îl introduse şi în biblioteca mănăstirii, aflată la stînga corului. Era o singură odaie vastă, cu dulapuri deschise de lemn înnegrit de vremuri, pe ale căror rafturi se odihneau, colbuite, feluritele volume legate în piele, scrise pe pergament cu litere greoaie. Îi povesti că biblioteca a fost adunată de primii călugări, toţi cărturari mari care, din ordinul abatelui, copiau ziua-noaptea manuscrise împrumutate. Acuma însă, de vreo sută de ani, patima învăţăturii a dispărut din sufletul fraţilor şi biblioteca e mai mult pustie. Doar magistrul şi un bibliotecar bătrîn mai scormonesc arar prin foliantele uitate.

În trei ani, Deodatus citi multe volume latineşti, ferindu-se de cele greceşti, ebraice şi arabe, pe care nu le pricepea. Dintre toate însă mai mult îi aţiţa curiozitatea o carte cu povestirea lui Siegfried, aflînd de-acolo cu uimire că eroul ar fi îngropat chiar în mănăstirea Lorsch şi că locul unde a fost ucis mişeleşte ar fi de asemenea prin apropiere. Ceru bibliotecarului lămuriri mai bogate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bătrînul habar n-avea. Magistrul însă îi spuse că volumul e o copie după colecţia de legende eroice, făcută din porunca împăratului Carolus Magnus. Îi arătă, în dreapta altarului, crucea neagră pe o lespede sub care se odihnesc rămăşiţele pămînteşti ale viteazului, între mormintele celor doi împăraţi Ludovic Piul şi Ludovic cel Tînăr. Îi făgădui să-l ducă într-o zi să cerceteze ţinutul unde s-a prăpădit eroul-eroilor.

În sfîrşit, magistrul, după multe amînări, porni cu Adeodatus pe marginea rîului, în sus, prin pădurea ce adumbrea dealurile line. Inima tînărului tresălta ca o pasăre scăpată din colivie. În vreme ce învăţătorul îi povestea întîmplări de demult, Adeodatus se gîndea că, de ani de zile, azi e întîia oară cînd a ieşit pe poarta mănăstirii. I se părea mai vesel aici soarele primăverii, mai frumos cîntecul păsărilor, iar în foşnetul frunzelor auzea chemări ispititoare. Îşi aducea aminte de zilele dinainte de-a îmbrăca haina călugărească : cum se ducea cu vitele la păşune, voios, împreună cu alţi copii de vîrsta lui. Parcă vedea iar pe Margareta Hippler, mai mică decît dînsul, pierzîndu-şi mereu vacile prin pădure şi bocindu-se pînă ce alerga el să i le găsească.

Sosind la un pîrîu, cotiră în dreapta. Urcuşul era mai greu şi magistrul, gîsun, gîfîia şi-şi ştergea într-una fruntea cu capul pleşuv, cu mîneca sutanei. Se opriră la un izvor clădit cu bolovani ca o fîntînă. Magistrul se aşeză istovit, se odihni puţin şi pe urmă explică : Uite, colo s-a plecat Siegfried să-şi astîmpere setea ; uite, colea teiul bătrîn în care şi-a agăţat armele ; pe-aici s-a furişat Hagen, i-a luat lancea şi l-a izbit în crucea spetelor ; dincolo şi-a sfărîmat scutul Siegfried ; pînă colo s-a dus cu lancea înfiptă în spate ; mai încolo şi-a dat sufletul... Adeodatus se minuna. El mai umblase pe-aici, ştia de la oameni doar că fîntîna e fermecată şi văzuse fete din Odenhain, venind în zorii zilei să ia apă de izvor, s-o dea de băut celor pe care doreau să-i înlănţuiască. Magistrul zîmbi : aşa-i poporul, îşi uită eroii şi schimbă necontenit legendele despre ei.

Adeodatus, ajuns iar în chilia lui întunecoasă şi tăcută, se simţea vinovat în suflet şi nu-şi dădea seama pentru ce. Îşi ceru iertare de la icoana sfîntă, dar noaptea visă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

numai viteji înarmați care se ucideau de dragul femeilor.

De-acuma se ducea deseori la izvorul din poiana de tei, singur, parc-ar fi căutat pe cineva. Visa cu ochii deschiși, copacii luau înfățișări omenești, vijiitul codrului îl împresura cînd cu chiote de veselie, cînd cu plînsuri înfundate.

Apoi, într-o duminecă, întorcîndu-se pe înserat spre mănăstire, întîlni pe cărare o femeie. Plecă fruntea, să n-o vază. Simți însă că ea s-a oprit și, ajungînd în dreptul ei, îi auzi glasul care îl chema pe nume :

— Hans !

Glasul îi era cunoscut. Vru să treacă înainte și totuși se pomeni stînd pe loc. Fără să vrea, ridică ochii. Era-o fetișcană de vreo șaptesprezece ani. Ochii ei căprii îl priveau cu bucurie. Cozile ei groase, împletite, cinepii, coborau pe umeri în jos, pe lîngă sînii plini care se rotunjeau, sub cămașa strîmtă, ca două mere pîrguite. Adeodatus văzu tocmai sînii fetei și deodată i se aprinse sîngele într-o văpaie ciudată, iar inima începu să-i zguduie pieptul.

— Nu mă mai cunoști, Hans ? îi zise fata cu un surîs de mirare. Margareta... A lui Hippler... Nu ți-i minte cînd îmi pierdeam vacile prin pădure ?

Adeodatus nu auzei nimic. Privirea lui se frămînta pe sînii ademenitori și pe buzele ei umede care, vorbind și zîmbind, parcă-l dojeneau și-l chemau. Încerca să plece ochii, să înăbușe ispita clocotitoare. Nu izbutea. Și fata ciripea mereu :

— Știi, Hans, acum patru ani, cînd a venit moartea cea neagră, noi am fugit în lume și am stat doi ani departe, într-un ținut unde-s numai munți și păduri. Mult am pătimit pe-acolo, vai de sufletele noastre, dar pe urmă ne-am întors acasă. Și acuma tata vrea să mă mărite cu Wendel, îl mai ții minte ? Oamenii, prin sat, spun că tu ești un adevărat sfînt, zău, așa vorbește lumea. Se zice c-ai făcut și minuni. Apoi dacă mă mărit, să știi Hans, că...

Călugărul își dădea seama că se pierde. O clipă de va mai asculta glasul ei nu-și va smulge privirea de pe sînii ei, are s-o ia în brațe, s-o omoare în sărutări. Cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

o sforțare cumplită închise pleoapele și îngînă răgușit, desperat :

— Piei, Satano !... Satano !... Satano !..

Începu să alerge nebunește, cu pleoapele strînse, cu inima îngrozită, să scape din vraja pierzaniei. Nici nu cuteză să se mai uite înapoi, ca și cînd i-ar fi fost frică să nu-l întoarcă ispita.

În tăcerea chiliei se bătu cu pumnii în piept, implorînd sprijinul Domnului împotriva Diavolului care încerca să-i zdruncine cuviosia. Pe cînd se ruga însă, prin inimă îi umbla, ca un tilhar, regretul că baremi n-a sărutat pe Margareta. Uluit, ridică ochii spre icoana Maicii Sfinte, dar și ca parcă-l mustra : de ce n-a sărutat-o ?

Se crezu pierdut și părăsit. Plînse multe nopți, nemaiștiind bine nici pentru ce plînge : că n-a strîns în brațe pe fata cu sînii ațițători sau de teamă că o prăbușire mare îi amenință sufletul ?

Fură cartea cîntecelor de vitejie și iubire, pîndi o clipă cînd nu era nimeni în bucătăria cea mică și aruncă în foc volumul cu file îngălbenite, legat în piele de capră sălbatecă.

4

AȘA SE LINIȘTI. ÎȘI ZICEA CĂ toată tulburarea numai cărțile i-au pricinuit-o, deschizîndu-i ferestrele altei vieți, cu ispitiri și păcate. Cine trăiește pentru Isus, n-are trebuință de învățătură, ci numai de credință. Adevăratul suflet cucernic se ferește de prilejurile care-i pot zdruncina credința. Întocmai cum spuneau și ceilalți frați disprețuitori ai bibliotecii.

Peste cîteva săptămîni amintirea Margaretei pieri ca un vis fără urme. De altfel gîndurile îi fură întoarse spre grija cea mare ce stăpînea tot mai stăruitor sufletele pioase. Nici doi ani nu mai erau pînă la împlinirea miei de ani de la Hristos, care însemna sfîrșitul lumii și judecata supremă. În mănăstire se vorbea mereu de apropierea vremii. Înfricoșarea sporea. Semne dese vesteau venirea Mielului. A fost moartea cea neagră, acuma ame-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1901-1922

ninţa foametea, căci de trei ani seceta e aşa de aprigă încît oamenii de-abia îşi mai trag zilele din rodul pămîntului. Totuşi mulţimea nu părăsea calea păcatelor şi nu se pocăia. Ticăloşiile lumii se înteţeau încît duhoarea lor se ridica, sfidătoare, pînă la cer. Preoţii şi călugării se bălăceau în rele, întocmai ca şi slăbănogii şi nemernicii

Episcopii şi cîrmuitorii se întreceau în încercări de-a lămuri poporul că credinţa despre sfîrşitul lumii e păcătoasă. Lămuririle lor mai mult măreau îngrijorarea.

Adeodatus credea puternic în apropierea sfîrşitului, cînd Satana cel încătuşat va fi slobozit pe pămînt să distrugă viţa şi sămînţa omenească ticăloasă. Dormea cu Apocalipsul la căpătîi. Cu cît îl citea mai sîrguincios, cu atît cuvintele întunecate i se înfăţişau ca nişte lumini strălucitoare. Compara cele ce auzea că se petrec în lume cu prevestirile din cartea sfîntă şi se cutremura de orbirea celor ce nu vor să vadă.

Începu să-i roadă în inimă o îndoială : poate că păcătuieşte stînd la adăpostul zidurilor unde nu pătrunde ispita ? Nu ferindu-se de încercări, ci înfruntîndu-le şi biruindu-le se întăreşte credinţa slujitorului Domnului. E uşor să fii curat cînd mîna Diavolului nu te atinge. Binele n-ar exista în lume, dacă n-ar fi şi răul. De-abia în lupta cu răul se poate învedera binele şi virtutea.

Vru să caute ispitele, să iasă în lume şi să-şi oţelească sufletul. Se gîndi să facă un pelerinaj pînă la Ierusalim sau baremi la Roma, să sufere chinuri şi durere pentru credinţa lui. Celariarul Primin, aflîndu-i planurile, îl convinse să mai aştepte.

Apoi, în toiul iernii, aproape de Crăciun, se ivi pe cer o cometă care spăimîntă toată lumea. Era atît de luminoasă că se vedea şi ziua, parc-ar fi umblat să înghită soarele. Oamenii aşteptau din ceas în ceas prăpădul. Chiar episcopii împărţeau binecuvîntarea apostolică şi iertarea păcatelor spre a mîntui cît mai multe suflete pentru viaţa eternă. Ţăranii dimprejur se adunară sub zidurile mănăstirii, să-i găsească lîngă lăcaşul sfînt trîmbiţele judecăţii din urmă, se îmbulzeau la spovedanie şi se rugau fierbinte cu ochii în sus, spre cerul tăinuitor de primejdii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1832

După ce se stinse semnul ceresc și lumea reintră repede în făgașul vieții desfrînate, inima lui Adeodatus se umplu de amărăciune. Se simțea nevrednic de mila Atotputernicului pentru că el huzurea în chilie, în loc să propovăduiască prin vorbe și fapte credința binefăcătoare. Cum se desprimăvără, se înfățișă la abatele Kempten și-i mărturisi plîngînd zbuciumările, cerîndu-i voie să plece printre oamenii rătăciți, să-i întoarcă pe calea mîntuirii. Abatelui îi plăcu gîndul tînărului călugăr. Ca să-l pună la o încercare prealabilă, îl însărcină să-i ducă o scrisoare către arhiepiscopul Willegis din Mains, să se înapoieze curînd cu răspunsul și, dacă dorința de plecare îi va mai stărui în suflet, pe urmă să meargă încotro îl va îndrepta Dumnezeu.

Adeodatus coborî în valea Rinului, trecu prin sate și orașe, sosi într-o seară sub zidurile bătrînei cetăți Mains și mase pe cîmp, nevroind să se adăpostească prin hanurile ce se aflau în apropierea porților închise și despre care auzise că sunt cuiburi de pierzanie pentru sufletele cele mai tari în credință. În noaptea aceasta, pe cînd se odihnea ghemuit sub un copac înmugurit, i se arătă întîia oară Diavolul, sub chipul unui cățeluș negru cu ochii ca doi cărbuni aprinși. Necuratul se apropia mereu, tiptil, dar dispărea în beznă îndată ce călugărul își făcea semnul crucii. Spre miezul nopții, aținînd puțin, văzu chipul Fecioarei Maria, coborînd parcă din icoana lui scumpă. Prea-Curata îi zîmbea blînd. Pe buzele-i sfinte, Adeodatus citea cuvîntul : „Iubește...“ În aceași clipă se trezi, simțind aproape de obrazul drept o respirație caldă și văzînd iar ochii ca doi cărbuni aprinși. Sudori reci îi broboneau fruntea. Brațul îi tremura încît de-abia putu schița semnul mîntuitor al crucii. Se ridică în genunchi și începu să se roage fierbinte. Așa îl găsi răsăritul soarelui.

Intră în Mains împreună cu carele țăranilor care duceau merinde și dijme. Paznicii porții, văzîndu-l murdar de noroi, rîseră :

— Uite, călugărașul, cum s-a tăvălit ca un purcel printre purcele !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Restaurat și creat în anul 1901-1932

Adeodatus roşi, dar nici nu ridică ochii. Merse pe străzile întortocheate, printre casele cu coperişuri ţuguiate şi cu zidurile mohorîte, înainte, ca şi cînd ar fi umblat toată viaţa numai pe-aici. Oamenii se opreau, se mirau de înfăţişarea lui sălbatecă şi se închinau ori îl ocărau. Dădu peste un halebardier ce se plimba sever prin faţa unui palat. Îşi aduse atunci aminte că are de împlinit o misiune şi că nu ştie unde poate găsi pe arhiepiscopul Willegis. Halebardierul îi arătă, fără a scoate un cuvînt, un turn ascuţit şi înalt care se ridica departe deasupra tuturor caselor. Călugărul porni într-acolo. Se rătăci. Pe la amiazi de-abia nemeri în piaţa dominată de reşedinţa guvernatorului spiritual şi militar al oraşului. Pătrunse în clădirea greoaie şi întunecoasă, cu ochii mereu în pămînt, pe o scară cu treptele tocite, cuprins într-un vălmăşag de oameni urcînd spre aceeaşi ţintă. Îşi făcea cruce din cînd în cînd şi murmura frînturi de rugăciuni. Vedea numai cizme mari cu pinteni lungi şi sandale cu curele sub sutane castanii. Apoi, deodată, se pomeni într-o sală vastă, cu ferestrele întocmai ca ale bazilicei din Lorsch şi cu un tron strălucitor în care şedea un bătrîn cu barba neagră pişcată abia de cărunţeală, cu obrajii roşii, îmbrăcat în haină scumpă de hexamiton cu ape mătăsoase şi avînd în dreapta toiagul episcopal. Adeodatus îşi croi drum cu coatele prin mulţimea de preoţi şi ostaşi, şi se prăbuşi la picioarele tronului, parc-ar fi căutat acolo apărare şi odihnă. Un lăncier îl apucă de umăr, vrînd să-l arunce înapoi. Arhiepiscopul însă făcu semn să-l lase. Călugărul scoase din sîn scrisoarea şi o întinse bîlbîind istovit :

— Abatele... sîntul... Lorsch...

Faţa stăpînului oraşului se înseninâ. Luă scrisoarea şi începu să citească. Adeodatus îl privea şi în privirea aceasta tremurau mii de speranţe tulburi. Văzu în ochii marelui păstor aprinzîndu-se o lumină ciudată, batjocoritoare, care-l spăimîntă. Apoi auzi glasul lui compătimitor :

— Ei, sărmanul Kompten ! A rămas tot cu nălucirile pioase.

Arhiepiscopul Willegis se uită zîmbind la cei dimprejur, clătină din cap şi adăogă :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr 1901-1932

— Spune abatelui, tinere, să fie liniştit! N-a sosit încă sfîrşitul lumii! Să citească mai cu luare aminte cărţile sfinte şi să-şi alunge din suflet îngrijorarea, aşa să-i spui, tinere! De altfel îi vom trimite şi răspuns scris, mai tîrziu.

Adeodatus nici nu mai sărută mîna arhiepiscopului. Fugi din sală, coborî pe scara de piatră, alergă pe uliţe, îngrozit, aşteptînd din moment în moment să se pornească o ploaie de foc şi pucioasă care să nimicească cuibul nelegiuirii, precum au fost prăpădite odinioară Sodoma şi Gomora.

Ieşi din oraş plîngînd cu hohote. Paznicii se hîrjoneau cu nişte ţărance şi nici nu-l luară în seamă. Adeodatus, desculţ, cu capul gol alerga parcă l-ar fi gonit. Spre seară, ajunse într-un sat. Bătu la mai multe porţi în zadar. Ţăranii se fereau de călugării rătăcitori ca de diavoli. De-abia porcarul îl găzdui după oarecare şovăiri, fiindcă avea o fată mărişoară. Era evlavios şi nevoiaş, cu o droaie de copii. Povesti călugărului mulţime de întîmplări destrăbălate şi crime monstruoase care vesteau sfîrşitul lumii. Îl îndemnă să se oprească negreşit la Niersteyn, să caute pe pe pustnicul sfînt dacă vrea într-adevăr să audă glasul Domnului.

Pînă la Niersteyn merse două zile. Un copil îl călăuzi la lăcaşul schimnicului, sub o stîncă, lîngă apele Rinului. Copilul îi spuse că sfîntul n-are nume, că trăieşte acolo de ani de zile, singur, şi că afurisește pe oricine încearcă să se apropie. Adeodatus se apropie umilit. Pe o lespede de piatră, în genunchi, pustnicul se ruga, scrutînd cerul cu privirea înflăcărată, lovindu-şi pieptul cu pumnii încît îi tremura barba încîlcită, plină de noroi şi mărăcini. Cuvintele nu se înţelegeau, ci doar un mormăit prelung. Cînd simţi pe Adeodatus, întoarse capul spre el, îl cîntări şi rosti răspicat:

— Vii să mă ispiteşti, Diavole, sub chip de om?

Călugărul căzu în genunchi, se închină şi tăcu. În ochi avea lacrimi şi o privire atît de amărîtă că sfîntul murmură:

— Am fost şi eu ca tine, iar acuma iată-mă mai ticălos, nevrednic să mă alinte lumina soarelui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Își continuă apoi rugăciunile pînă se coborî întunericul, fără a se mai uita la tînărul călugăr care se simțea fericit că baremi poate sta în apropierea unui sfînt. De cîteva ori, în cursul nopții, Adeodatus se deșteptă în mormăituri mînioase : pustnicul alunga diavolii ce încercau să se apropie.

Șapte zile și șapte nopți petrecu Adeodatus în preajma anahoretului. Nu-i află numele, dar îi descoperi povestea. Era dintre călugării de la mînăstirea Farfa, cei ce uciseseră pe abatele Dagobert, aduseseră acolo femei și trăiseră mulți ani numai în desfrîu și blestemății. Într-o bună zi, pustnicul de azi, cuprins de remușcări, a fugit dintre tovarășii criminali, a rătăcit prin Italia, a căutat să urce pe muntele Gargano, în vîrful căruia se zice că sihaștrii sfinți stau de vorbă cu îngerii, a fost însă oprit la jumătate cale de un glas care i-a poruncit să trăiască și să ispășească dacă vrea să dobîndească iertare de la Dumnezeu. Atunci a plecat mai departe prin lume, s-a hrănit numai cu rădăcini și a nemerit aici, unde vrea să-și încheie viața păcătoasă vestind apelor cuvîntul Domnului, căci oamenii, scufundați în noroi pînă-n gît, nu mai sînt în stare să se pocăiască și vor fi stîrpiți curînd de pe fața pămîntului. A început anul cînd se împlinește mileniul, se înmulțesc mereu semnele sfîrșitului, dar nimeni nu ia seama. Numai cînd vor suna trîmbițele arhanghelilor, se vor dezmetici păcătoșii, dar va fi prea tîrziu.

Adeodatus sosi la mănăstire împăcat și mîngîiat. Avea singura grijă să-l găsească judecata cea mare cu inima curată. Cuvintele arhiepiscopului stîrniră indignare în Lorsch. Abatele Kempten muri înainte de-a veni răspunsul scris de la Mains. Călugării văzură în moartea cuviosului lor stăpîn favoarea Mîntuitorului care a vrut înadins să-l ferească de chinurile pierzaniei obștești.

Iar nu mai părăsea chilia Adeodatus, decît cînd se ducea la bazilică. Postea și ajuna și se ruga. Nu citea nimic. Chiar cărțile de rugăciuni le aruncase. Îi spusese și pustnicului : cartea e izvorul relelor, începutul și sfîrșitul tuturor păcatelor de moarte. Icoana Fecioarei Maria

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

veghea asupra lui, neîncetat, cu ochii ei prea iertători. Uneori totuşi se mai surprindea morfolind amintiri lumeşti : ba o scenă neruşinată zărită pe drumul spre Mains, ba iarăşi întîlnirea de odinioară cu Margareta Hippler... Nu şovăia deloc. Trecea îndată în camera flagelaţiei şi îşi tortura carnea pînă i se potolea sîngele.

Veni un abate nou în fruntea mănăstirii. Era tînăr, se îmbrăca îngrijit şi iubea cărţile. Adeodatus nu vedea într-însul nici urmă de adevărată cucernicie. Începu în mănăstire o viaţă mai slobodă. Fură aduşi cîţiva fraţi învăţaţi să reorganizeze şcoala, iar alţii să cerceteze volumele bibliotecii şi să le înmulţească.

Noul abate nu mai dădea voie călugărilor nici să vorbească despre sfîrşitul lumii, deşi era acuma aproape. Declară într-o homilie, de pe amvon, că e o erezie să se creadă în asemenea copilării, că nicăieri în cărţile sfinte nu se spune asemenea absurdităţi.

— Iartă-l Doamne, că nu ştie ce vorbeşte ! bolborosi Adeodatus auzind vorbele abatelui, care i se păreau un sacrilegiu.

Ultima zi sosi cu un semn îngrozitor. Pe cer se ivise brusc o cometă. Însuşi abatele se sperie, iar călugării aşteptau din clipă în clipă să răsune trîmbiţele sfîrşitului. Noaptea spori înfricoşarea. Se făcu în bazilică o liturghie care avea să dureze pînă va începe judecata divină. Toţi fraţii, chiar cei laici, se îmbulzeau să fie mai aproape de altar în momentul suprem. Curtea mănăstirii se umpluse de ţărani. Cînd înfloriră zorile în ferestrele multicolore, abatele închise repede slujba şi plecă să se culce, şoptind celor dimprejur :

— Nu v-am spus că n-are să fie nimic ?

Toată lumea respiră uşurată şi se împrăştie.

Adeodatus însă rămase în genunchi, în acelaşi loc, cu ochii la crucea de aur de pe altar, cu ghimpele dezamăgirii în inimă, aşteptînd totuşi minunea. Luminările se stinseră pe rînd. Doar cîteva candele mai pîlpîiau ici-colo. Era acuma singur în bazilica întunecoasă. Inima îi tremura, sfioasă, într-o aşteptare mare. Gîndurile toate i se împletiră într-o fişie luminoasă în care înţelesurile se pierdeau încet-încet. Avea simţămîntul că

Muzeul Digital al Romanului Românesc

sufletul i se desprinde ușor și plutește lin deasupra vieții. Biserica se umplu apoi de o lumină vioriе. Dintr-o firidă înaltă, Fecioara Maria în haină albă, cu surisul blînd pe fața-i albă, coborî de pe soclu și veni spre dînsul, cu brațele întinse, albe, înginînd cuvinte pe care inima lui le simțea, înțelegîndu-le. O fericire atît de mare îi cuprindea sufletul încît își dădea seama că n-ar putea-o îndura dacă ar ține mai mult. Și deodată lumina se stinse, vedenia se risipi, iar Adeodatus se prăbuși în nesimțire pe treptele altarului.

Se deșteptă în chilie, pe patul de scînduri, întîlnind îndată privirea Fecioarei din icoană. Spinul îndoielii îi dispăruse din inimă. Acuma știa că a tălmăcit greșit prorocirea din Apocalips.

— Cînd se vor împlini o mie de ani de la învierea Mielului, nu de la naștere! își zise cu încredere. Mila Domnului e nemărginită! Iată treizeci și trei de ani pentru pocăința deplină a oamenilor!

5

TOTUȘI NU SE MAI SIMȚEA BINE în mănăstire, sub oblăduirea tînărului abate care, în locul cucerniciei, punea năzuințele cărturărești, poruncind tuturor călugărilor să citească, ba chiar să copieze cărți pägîne. Apoi cînd, într-o zi, abatele își bătu joc de zbuciumările lui pioase, îndrăznind a le socoti exagerări sau prefăcătorii, Adeodatus nu se mai putu stăpîni, îl afurisi în fața mai multor frați, își luă icoana sfîntă și plecă în lume.

Ani de zile pribegi de la Franconovurd pînă la Spira, oprindu-se cînd la o mănăstire, cînd la alta. Apoi îl cuprinse dorul de-a vedea Roma, orașul în care au suferit mai mult martirii și peste care azi domnește urmașul Sfîntului Petru. Trecu Alpii, desculț, cum umbla de altfel totdeauna. Cînd ajunse sub zidurile străvechi, era de treizeci de ani. Orașul însă îl nemulțumi. I se păru mai ticălos chiar decît Mains. Ruinele din vremile păgîne îl supărau ca niște sfidări. Rătăci pe străzile fără viață, călăuzit de un călugăr care cunoștea bine Roma

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr1901-1932

și care-i spunea că acuma orașul nu adăpostește nici treizeci de mii de suflete. Îi arăta uliți întregi pustii, părăginindu-se văzînd cu ochii.

Adeodatus ar fi pornit mai departe a doua zi, dacă nu l-ar fi reținut dorința de-a săruta mîna Pontificului. Ca să pătrundă însă la papa Sergius, trebuia să aștepte cel puțin o săptămînă. Fu găzduit într-o casă veche, pe Viminal, anume pentru pelerini. Locul i se păru cunoscut parc-ar mai fi umblat cîndva pe-acolo. În casă se simți deodată în puterea unui farmec ciudat. Crezu într-o ispitire a Necuratului. În odăița întunecoasă așeză icoana Fecioarei pe mescioara murdară, căzu în genunchi și rosti de cîteva zeci de ori, cum obișnuia cînd voia să-și înalțe inima :

Domine, Jesu, Rex pie, Rex clemens, Pie Deux...

Fecioara îi zîmbi. Și zîmbetul era atît de ispititor, încît Adeodatus luă icoana, cu amîndouă mîinile, și o sărută pierdut, fără să-și dea seama că patima lui ar putea fi necurată.

Lemnul vopsit se încălzi de buzele-i arse. Inima îl durea.

Noaptea avu visuri de care se rușină dimineața și pe care totuși le alintă cu drag, parcă n-ar fi fost în stare să se despartă de ele. Fecioara Maria părea o femeie ca toate femeile, iar el însuși fără credința adevărată în suflet. Și se iubeau cu o iubire păcătoasă : se îmbrățișau vijelios și își mușcau buzele cu o plăcere atît de drăcească încît, trezindu-se, mai simți cîteva clipe în tot corpul voluptatea pierzătoare de suflet.

Izbucni în plîns amarnic. Satana l-a biruit, murdărindu-i chiar icoana Fecioarei Maria. Toată ziua își biciui trupul, dar nu cuteză să se uite la icoană. Și noaptea următoare visul se repetă mai nelegiuit, lăsîndu-i în minte și niște cuvinte de-ale femeii : „Eu sunt perechea ta adevărată, numai eu..." Și a treia noapte la fel.

Adeodatus își vedea prăbușirea, dacă va mai stărui în orașul ruinelor. Renunță brusc de-a mai săruta mîna papei, își înfășură icoana și fugi din Roma, parc-ar fi săvîrșit toate crimele lumii. Pribegi fără țintă pe drumurile Italiei, huiduit de țărani și de mercenarii baronilor războinici. Îi trecu prin minte că dragostea exagerată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Restaurarea a 1901 - 1932

pentru icoană poate să fie idolatrie și că, tocmai punîndu-și în ea toate speranțele de mîntuire, păcătuiește statornic împotriva Sfintei Treimi. Poate că e chipul cioplit de care Domnul a poruncit să ne ferim ? Nu cuteză s-o arunce, ci o dărui unei bisericuțe.

Peste trei zile însă se întoarse și o reluă, căci fără icoană îl încercau mereu gînduri de sinucidere și se temea să nu ajungă cu totul în mrejele Necuratului. Se abătu într-o mănăstire, învăță meșteșugul fierăriei și își făcu un brîu de cuie pe care îl încinse pe corpul gol ca să-i ciopîrțească neîncetat carnea și astfel să alunge, prin dureri grele, poftele sîngelui neostoit.

Totuși ispitele Diavolului îl urmăreau ca umbra, pretutindeni. Cu cît se ruga mai mult, cu atît Satana se înverșuna mai tare împotriva lui. Începea să se gîndească, desperat, că Dumnezeu o fi lăsat înadins omenirea în puterea Necuratului și că deci orice luptă ar fi deșartă. Se zvîrcolea aprig să nu se scufunde în mocirla păcatelor în care se bălăcea pămîntul.

Douăzeci de ani se chinui, mai mult pe drumuri. Deseori, în ceasuri de mari încercări, a căutat să se refugieze pe Muntele Gargano. Nu l-a putut găsi și sfîrși prin a se îndoi dacă într-adevăr există undeva pe pămînt vreun munte sfînt. Pustnicul de la Niersteyn spunea că l-a aflat, dar poate că vorbele lui au fost în pilde. Cînd, în sfîrșit, își dete seama că vrea să suie pe sfîntul munte numai pentru a sta de vorbă cu Fecioara Maria, se flagelă ca un nemernic și nici nu vru să se mai gîndească la cuvîntul Gargano.

Prin Sicilia se gîndi că mai sînt de-abia trei ani pînă la împlinirea sorocului adevărat al sfîrșitului lumii. Nu se poate să-l apuce în pribegie judecata cea dreaptă. În Lorsch trebuie să-l găsească glasul Domnului, acolo unde a făcut legămîntul de statornicie. Călători doi ani încheiați pînă ce ajunse iar în valea Rinului.

Nici celariarul Primin, acuma moșneag de peste optzeci, nu recunoscu în călugărul bărbos, sălbăticit, pe Adeodatus, fratele blînd și înfocat de odinioară. De altfel și mănăstirea Lorsch suferise schimbări multe. Abatele cărturar era azi episcop la Spira. La Lorsch venise un stăpîn evlavios, bătrîn, căruia Adeodatus îi sărută mîna ca unui sfînt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdr1901 1937

Dintre fraţii de-atunci de-abia vreo zece mai erau de faţă. Ceilalţi se risipiră, care pe la alte mănăstiri, care morţi, care rătăciţi în lumea plăcerilor vinovate.

Luni Adeodatus i se dădu vechea chilie, de lîngă camera flagelaţiei, din care nu lipsea decît icoana luată de dînsul.

Nici aici nu găsi liniştea şi pacea. Ispitele nu încetau. Toate luptele lui parc-au fost zadarnice. Se simţea ostenit. Groaza îi rodea inima ca un cariu. A avut treizeci şi trei de ani pentru pocăinţa deplină şi acuma sufletul e bolnav şi mai nevrednic ca atunci cînd aşteptase întîia oară sfîrşitul. I se părea că Diavolul şi-a făcut cuib statornic în chiar sufletul său şi de aceea nu se mai poate feri de ispită nicăiri sub soare.

Era sfîrşitul primăverii şi ploua necontenit, ca în preajma potopului. Cîmpurile nu apucau să înverzească. Firicelele de iarbă de-abia răsărite putrezeau ca şi mugurii copacilor. Pe cerul plumburiu soarele nu se mai arătase de şapte luni. Părea că Dumnezeu vrea să nimicească omenirea a doua oară prin apă şi foamete.

Adeodatus înţelegea rostul ploilor pedepsitoare, dar cu cine vorbea despre apropierea sfîrşitului acuma, strîngea din umeri, neîncrezător. Unii călugări îi spuseră chiar pe faţă că a fost de-ajuns înfricoşarea de odinioară şi că azi nici un om cuminte n-ar mai putea crede asemenea basme. O dată se poate înşela lumea, a doua oară se fereşte. Adeodatus se întristă şi îşi închise în suflet durerea pentru nesocotinţa omenească. Era sigur însă că Dumnezeu, înainte de a zdrobi pe păcătoşi, va trimite un semn care să deschidă toate minţile, ca să fie cu atît mai crîncenă pedeapsa ce va urma îndată.

Într-a şaptea duminecă cerul se înseninâ deodată şi soarele străluci mai mîndru ca altădată. Lume multă din împrejurimi se strînse la mănăstire să mulţumească Domnului că s-a îndurat de suferinţele oamenilor. În cîteva ceasuri cîmpiile înverziră. Iarba creştea aievea văzînd cu ochii, şi pomii înfloreau. Pe toate buzele filfîia acelaşi cuvînt :

— Minune !

Adeodatus văzu soarele cu un simţimînt de resemnare. Se duse de-a dreptul în bazilică, unde îl întîmpină numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/muzeul-digital-al-romanului-romanesc

fețe lucitoare de mulțumire. Se așează în genunchi, la locul său, cu ochii în pământ, murmurînd deznădăjduit :

— Doamne, Doamne, nu mă părăsi !

Pînă la sfîrșitul liturghiei ferestrele bazilicei se întunecară din nou, încît oamenii de-abia se mai vedeau unii pe alții. Lumea năvăli afară, în curtea mănăstirii. Cerul era senin, de un vînăt întunecat, ca în amurgurile de vară. Soarele însă se zvîrcolea sub zăbranic, împroșcînd raze neputincioase în lumina cărora oamenii păreau cenușii la față și îmbătrîniți. Abatele căzu în genunchi, apoi întreg poporul, implorînd mila Cerului.

Adeodatus ieșise cel din urmă. Curiozitatea îl îmboldea, dar o stăpînea, socotind-o un păcat. Ridică ochii în sus și avu un mormăit de satisfacție. Întunecimea soarelui era semnul suprem pe care îl rîvnise inima lui întru mărirea Domnului. Singur în picioare, în mijlocul mulțimii prosternate, cu sutana murdară, desculț și nespălat, cu părul și barba vîlvoi — nu mai voia să-și murdărească sufletul, îngrijindu-și trupul — părea un profet mînios. În ochii negri avea o înflăcărare dojenitoare și rugătoare. Izbucni deodată cu glas tunător :

— Fraților, înglodați în păcate, fraților care în fiece clipă mîhniți pe Domnul, iată, a sosit începutul sfîrșitului ! În curînd trîmbițele arhanghelilor vor scula morții, chemînd pe toți la judecata cea mare. Fraților nelegiuiți, pocăiți-vă cît mai e vreme ! Alungați din inima voastră pe Satana ! Pocăiți-vă !

6

CERUL SE ÎNNOURĂ IARĂȘI ÎNAINte ca soarele să-și recapete strălucirea. Și ploaia porni iar, mai nimicitoare, înăbușind degrabă înmugurirea pămîntului.

Adeodatus se închise în chilia lui și petrecu toată ziua în rugăciuni fierbinți, Noaptea însă îi zdruncină toată mulțumirea zilei. În vis îi apăru Diavolul și, mai îndrăzneț ca totdeauna, încercă să-i fure icoana Fecioarei Maria. Adeodatus se aruncă desperat asupra Necuratului. Se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deşteptă. Îşi făcu cruce şi simţi cum se goleşte repede chilia de urmele drăceşti, cum se limpezeşte întunerecul şi cum i se coboară liniştea în inimă. Se zvîrcoli un răstimp pe patul de lemn, mormăind cuvinte mîntuitoare pînă ce adormi din nou. Diavolul îl mai trezi de cîteva ori din somn, căutînd parcă să-l biruiască prin hîrţuieli necontenite.

Dimineaţa, obosit de ispitele Satanei, vru să mai stea în pat, să strîngă puteri. Era o lumină tulbure, cenuşie în chilia strîmtă şi umedă. Adeodatus, cu ochii în tavanul boltit, se gîndea la luptele ce le poartă de peste treizeci de ani cu vicleniile Diavolului, care de atîtea ori era să-l piarză, căci nenumărate sînt înfăţişările răului şi numai cel drept găseşte mijloacele de împotrivire pînă la moarte. De cîte ori n-a zărit dînsul prin copaci şi pe lîngă fîntîni forme ciudate care se stingeau îndată ce le încerca cu semnul crucii. Îşi aduse aminte că odată, într-un sat din Alpi, a văzut pe Necuratul strîmbîndu-se chiar în vîrful unei bisericuţe şi zgîlţîind crucea de lemn pînă ce a mişcat-o din loc. Atunci el a scos un ţipăt de indignare atît de crîncen că demonul a intrat în pămînt, dar crucea s-a prăvălit şi a rămas împiedecată pe acoperiş. Preotul, cînd i-a spus vedenia, a zîmbi neîncrezător, explicîndu-i că lemnul crucii era putred şi tocmai voise să o înlocuiască cu una nouă de fier. Adeodatus se revoltă de atîta orbire necredincioasă. Avu însă mulţumirea să afle peste trei zile că preotul a căzut bolnav la pat. Pedeapsa Domnului a venit ca trăsnetul.

Pe cînd frămînta în minte amintiri şi temeri, Adeodatus auzi deodată un zgomot uşor, parc-ar fi intrat cineva în chilie. Coborî privirea şi văzu, foarte bine, pe Satana chiar la picioarele patului. Era un monstru negru, mititel şi cu chip de om. Avea gîtul subţire şi lung, faţa uscată, ochii roşii, fruntea îngustă şi păroasă, nasul turtit, gura pînă la urechi şi buzele lătăreţe, o bărbiţă bîrligată de ţap, urechile mari de catîr, părul ca ţepile ariciului, colţi de cîine, o cocoaşă în piept şi alta în spate, hainele scîrnave. Se zvîrcolea furios şi clănţănea dinţii. Adeodatus încremeni de groază, uitînd să se închine. Aşa de clar şi aproape nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafemeia.ro/vol-1901-1932

i se arătase Necuratul niciodată. Crezînd că acuma l-a învins, Diavolul, cu nişte degete ca ghearele, apucă picioarele călugărului şi strigă rînjind triumfător :

— Eşti al meu !

Adeodatus îşi reveni, îşi făcu cruce, sări jos din pat şi se repezi afară cu spaima în suflet, neoprindu-se decît pe treptele altarului, în biserică. Sudori îi curgeau pe tîmple. Rugăciunile salvatoare de-abia îi mai veneau în minte. Primejdia pierzaniei îi vîjîia în tot corpul.

Într-un tîrziu, mai potolindu-se, îşi aminti că acelaşi glas triumfător l-a mai auzit o dată, acum vreo trei ani. Era în Sicilia, într-o seară veselă, într-un orăşel. Pe străzi se lăfăiau fără ruşine păcatele dragostei. Atunci, dontre ruinele unei clădiri păgîne care servea de adăpost femeilor ce-şi vindeau pe bani trupul, a auzit un glas vestindu-l cu mîndrie că Diavolul a fost descătuşat din temniţele iadului şi că începe domnia lui pe pămînt pînă la sfîrşitul lumii. I s-a părut o nălucire, totuşi clipa aceea l-a îndemnat să se întoarcă la mînăstirea Lorsch, reamintindu-i apropierea judecăţii.

Repetarea glasului îl puse pe gînduri. Poate că e vreun semn ?

Luă Apocalipsul şi căută să dezlege proorocirile ascunse în pilde adînci. Răsfoi cărţile Sfîntului Augustin în care ştia că se află toate socotelile întîmplărilor viitoare, tălmăcite după cuvintele Mîntuitorului şi ale apostolilor. Citi că între descătuşarea Diavolului şi judecata din urmă, patruzeci şi două de luni va stăpîni Satana pe pămînt, în care răstimp are să se aleagă grîul de neghină. Îi trebuiră cîteva zile pînă ce îşi aminti ziua cînd Necuratului i-a vestit descătuşarea. Fusese 13 octomvrie. Patruzeci şi două de luni se vor împlini la 14 aprilie 1034, iar 13 aprilie cade în sîmbăta Paştilor, adică tocmai cînd se încheie o mie de ani de la învierea Mielului din morţi.

Descoperirea îl înspăimîntă întîi. Pe urmă însă înţelese favoarea cerească. O mîndrie pioasă îi mîngîie sufletul că Dumnezeu, chiar prin ispitele diavoleşti, îl deosebeşte din gloata păcătoşilor. Acuma îşi dădea seama de ce s-au înmulţit sforţările Necuratului pentru a-l abate din calea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri1901-1932

virtuții. Iată, mai sunt doar cîteva luni pînă se sfîrșește stăpînirea lui ticăloasă și cine va fi rezistat, va dobîndi aievea fericirea veșnică.

Satana i se arătă mereu, îl ademenea necontenit pînă și în bazilică. Adeodatus îl vedea rînjind uneori pe un capitel dintre două ferestre, alteori pe steteaza unei strane sau între ogivele unui portal. Nu-i mai era frică. Se închina cu încredere și Necuratul se depărta scrîșnind mînios.

Credința îi era acuma atît de vie în suflet că începu să se amestece iar printre ceilalți călugări, dorind să le înmoaie inimile pentru a putea primi vestea cea mare. Îndoielile ce le întîlnea pe fața lor nu-l mai supărau și nici nu-l descurajau. Asculta povestirile lor despre ticăloșirea lumii, despre fărădelegile urmașilor Sfîntului Petru, despre ereticii care zăpăcesc mintea mulțimii și pentru a căror stîrpire nu ajung toate rugurile, despre războaiele ce pustiesc în toate părțile, răspîndind foametea, desfriul și moartea. În toate vedea semnele domniei Satanei și îndemna pe toți frații să se pregătească de judecata care bate la ușă.

Într-o zi, un călugăr tînăr, anume Ioan, venit de curînd de la Lyon unde învățase carte, vru să dovedească lui Adeodatus că socotelile lui despre sfîrșitul lumii sînt cu totul greșite. Tînărul era socotit în mănăstire ca un adevărat înțelept. Se spunea că ar fi citit toate cărțile sfinte și că ar cunoaște chiar învățăturile păgînilor. Adeodatus zîmbi și primi discuția. Ioan susținea că Sfîntul Augustin n-a precizat nimic. În cărțile lui și ale altor învățați creștini se spune doar că va fi o luptă cumplită între Isus și Anticrist, războiul dintre lumină și întunerec întrevăzut de profetul Daniel, prorocit de Sfîntul Ioan și confirmat de Sfîntul Paul. De-abia după aceasta va urma o mie de ani de domnie a Mielului pe pămînt și numai pe urmă va începe judecata cea mare peste vii și morți. Sfîrșitu-s-a oare lupta sau început-a? Numai Dumnezeu poate să știe. Adeodatus însă se înverșună cu cele patruzeci și două de luni, cu semnele care arată chiar orbilor voința Domnului, aruncă în cumpănă glasul Diavolului care i-a vestit descătușarea din iad.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Disputele ţinură zile, săptămîni şi luni. Călugării se împărţiră în tabere. În cele din urmă cerură cuvîntul abatelui :

— Nimeni nu poate pătrunde planurile Atotputernicului, dar omul dator este să fie gata totdeauna !

Răspunsul nu mulţumi pe nimeni şi discuţia continuă pînă ce, într-o noapte, chiar în ajunul Crăciunului, tînărul Ioan fugi din mînăstire, lepădînd haina monacală, începînd o viaţă de plăceri desfrînate.

În loc să-şi glorifice izbînda aceasta cumplită, Adeodatus îşi simţi inima mai împovărată de întristare. Se credea vinovat pentru că n-a găsit cuvinte destul de puternice să deschidă ochii omului şi să-l scape din ghearele Satanei. Se hotărî să-şi jertfească de-acuma toate puterile pentru mîntuirea celor rătăciţi şi slabi.

În dumineca a treia, chiar în timpul liturghiei, îşi aminti un imn pe care-l auzise undeva în pribegia lui. Se sculă îndată şi-l cîntă spre uimirea tuturor, cu glas profetic, care răsuna în biserica vastă ca revărsarea unei dureri imense a unui suflet sugrumat de îngrijorare :

Audi, tellus, audi, magni maris limbus,
Audi, homo, audi, omne quodi vivit sub sole :
Veniet, prope est, dies irae supremae,
Dies invisa, dies amara :
Qua coelum fugiet, sol erubescet,
Luna mutabitur dies nigrescet,
Sidera supra terram cadent.
Heu miseri, heu miseri ! Quid, homo, ineptam
Sequeris laetitiam ?

Toată lumea fu cuprinsă de mare duioşie, parcă un avertisment ceresc ar fi vorbit oamenilor prin gura lui Adeodatus. Abatele porunci călugărilor să înveţe pe dată imnul sfînt şi să fie cîntat apoi la toate liturghiile.

Ca şi cînd glasul ar fi răsunat pînă dincolo de zidurile mănăstirii, peste şapte săptămîni Ioan fugarul se întoarse pocăit înapoi, cu cenuşă pe cap, mărturisindu-şi păcatele, cerşind milă şi iertare. Întoarcerea păcătosului fu privită ca o minune. Însuşi Adeodatus îl îmbrăţişă cu drag, mulţumind Cerului că i-a ascultat rugăciunile. Era întîia oaie rătăcită şi scăpată din gherarele diavolului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1931-1932

VREMEA PLOIOASĂ CONTINUĂ

pînă la sfîrşitul lui februarie. Lumea aştepta zăpadă. Veniră însă nişte călduri năbuşitoare, parcă, în locul iernii, ar fi sosit vara pe pămînt. Cîmpurile şi pădurile înverziră. Apoi într-o noapte, în postul Paştilor, se porni o ninsoare cumplită. Dimineaţa zăpada era de doi coţi.

— Semnele se înmulţesc ! zise Adeodatus către călugării îngroziţi. Chiar vremea şi-a ieşit din făgaşul obişnuit, pentru a deschide ochii oamenilor şi a-i întoarce pe calea pocăinţei.

Prin zăpada aspră coborî în satul Odenhain să propovăduiască mîntuirea apropiată şi să întărească sufletele şovăitoare. Ţăranii, speriaţi de schimbarea vremii, îl ascultară cu umilinţă încît inima lui se umplu de bucurie. Îşi puse în gînd să meargă zilnic între ei, să-i mîngîie. Şi se ţinu de vorbă. Oamenii însă se obişnuiră cu iarna ce începuse cînd altădată venea primăvara. Murmurau cînd Adeodatus le zugrăvea în culori strigătoare sfîrşitul pămîntului. În cele din urmă un ţăran bătrîn îl şi spuse cu un fel de imputare :

— Aşa ne-au ameţit călugării şi acum peste treizeci de ani, şi lumea-i tot lume !

Adeodatus nu se supără de loc, găsi chiar întemeiată observaţia ţăranului şi îndată se sili să lămurească pe toţi, prin amănunte multe, că atunci s-au greşit socotelile, azi însă nu mai încape nici o îndoială. Nu convinse pe nimeni. Margareta Hippler, văduva bătrînă şi arţăgoasă, îl strigă în faţă cu dispreţ :

— Dar dacă o fi şi acuma vreo greşeală în socoteli ?

Ajunse să nu-l mai asculte nici copiii, ba unii răutăcioşi asmuţeau cîinii asupra lui cînd voia să intre în ogradă cu vestea Domnului. Decepţiile nu-l descurajau. Îşi zicea că puterea Diavolului descătuşat e atît de mare că rătăceşte minţile cele mai agere. Trebuie multă răbdare celui ce vrea să-i smulgă prada din gheare. Aşa, după ce fu alungat din satul său natal, îşi urmă învăţăturile în satele vecine, fără preget, huiduit şi batjocorit şi bucuros că poate suferi pentru mărirea Sfintei Treimi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Veni săptămîna patimilor. Adeodatus își simțea trupul atît de trudit că trebui să înceteze ieșirile din mănăstire. De altfel era ultima săptămînă și se cuvenea să-și pregătească sufletul pentru ceasul izbăvirii. Stătu toate zilele în biserică, în genunchi, să fie mai ferit de orice ispită. Se spovedi abatelui, descoperindu-și mii de păcate și implorînd cu lacrimi iertarea.

Vineri noaptea de-abia se mai tîrî pînă în chilie. Dorea să petreacă în rugăciuni penultima noapte a lumii. Slăbiciunea îl doborî la pat. Adormi istovit. Somnul îi fu greu, fără visuri, dar cu gemete dureroase. Un călugăr din chilia vecină, care îi auzise vaietele, îi întrebă a doua zi dacă nu e bolnav. Adeodatus zîmbi trist :

— Numai cînd se îmbolnăvește sufletul, numai atunci e primejdie.

Toată ziua de simbătă o petrecu în chilie, ajunînd și rugîndu-se. Icoana Fecioarei Maria era pe lectoriu, răzimată de perete. Îl privea și azi cu ochii de odinioară, blînzi și iertători. Își aduse aminte ispitele trecutului și se cutremură de rușine și de groază. Se uită lung la chipul sfînt, parcă ar fi vrut să-și încerce inima și, prin încercare, să șteargă amintirea păcatului cu gîndul. I se născură în minte întrebări pe care însă le izgonea, zicîndu-și :

— Ziua de mîine nu va mai fi.

O întrebarea alungată adăogă numaidecît :

— Și dacă totuși va fi ?

— Eu sunt pregătit pentru orice va orîndui Domnul — se mîngîie, ca și cînd n-ar fi luat în seamă îndoiala vicleană. O viață întreagă m-am luptat împotriva Satanei și l-am biruit.

— O viață pierdută ! îi fulgeră prin ascunzișurile minții.

Își făcu cruce ca și cînd ar fi fost sigur că Diavolul îi suflă șoaptele neîncrederii. Se uită chiar împrejur dacă nu s-o fi pitind undeva Necuratul. Și, ca să-și redobîndească liniștea deplină, aruncă patru cruci spre cele patru colțuri ale chiliei. Întrebările ciudate rămaseră însă ca niște bondari nevăzuți, rotindu-se mereu în jurul lui, cînd mai aproape, cînd mai departe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr/1901-1932

Aştepta înfricoşat întunerecul nopţii din urmă. Căzu în genunchi, cu faţa spre uşă, să vază cum se va înnegri ochiul de lumină. Cu cît se îngroşa întunerecul, cu atît inima lui se umplea de mulcomirea încrederii. Bătu trei sute de mătănii. Brîul de cuie îi frigea carnea. Mila Domnului se apropia. O simţea. Sufletul i se deschidea s-o primească. Rămase cu ochii în gol, cu inima însetată...

Încet-încet chilia se lumină. Uşa se topi într-un potop de raze trandafirii. Fecioara Maria albă şi vie pogora din ceruri, înconjurată de îngeri înaripaţi cu obrajii strălucitori de nevinovăţie şi cu părul de aur ca păpuşile. Adeodatus auzea filfiitul aripilor de argint şi o melodie dulce care-i picura în inimă. Cu privirea din icoană, Fecioara, în haină albă, stătea în pervazul uşii şi zîmbea. Călugărul se uita în ochii ei adînci ca tainele, dar vedea, în acelaşi timp, şi pieptul rotunjit sub vestmîntul mătăsos. Îşi dojenea în gînd privirea scîrnavă. Fecioara, parcă i-ar fi citit gîndul, se apropie cu paşi fără zgomot. Numai haina fîşia mîngiindu-i picioarele. Adeodatus întinse capul. Fecioara era acuma în faţa lui, lîngă el. Îi cuprinse gîtul cu braţele moi dezvelite şi se plecă încet asupra lui. Adeodatus, într-un extaz de fericire, închise ochii, aşteptînd sărutînd sărutarea mîntuitoare. Simţi pe obraji o respiraţie fierbinte, apoi pe buzele-i crîmpoţite de rugăciuni se apăsă o gură voluptoasă care îi sorbea sufletul, împrăştiindu-l în sîngele aprins fulgerele unei fericiri necunoscute...

Un rîs batjocoritor răsună deodată în chilie. Ridică pleoapele. Acolo unde văzuse pe Fecioara Maria cu îngerii, rînjea acuma Satana înconjurat de o ceată de diavoli care se strîmbau şi trepădau într-o lumină leşiatică. Adeodatus încercă să facă semnul sfintei cruci, dar nu-şi putu mişca mîna, ca şi cînd i-ar fi încremenit-o Necuratul care striga biruitor :

— Mă cunoşti, Hans ?... Eu sunt, Hans ! Eu, cel mai puternic peste cei puternici, împăratul împăraţilor, stăpînul pămîntului !

Călugărul izbuti să întoarcă puţin capul spre icoana mîntuitoare. Diavolul îi opri mişcarea, rînjind :

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Pe Maria o cauți, Hans ? De ce n-ai căutat-o aievea pînă azi ? Ți-ai pierdut viața împotrivindu-te voințelor mele, în loc să o urmărești numai pe ea ! N-ai iubit niciodată, nefericitule, și doar nimic nu-i mai prețios în lume ca iubirea femeii ! Acuma ai să mori și simți că ai trăit în zadar.

Un zgomot colțuros întrerupse glasul Necuratului, parcă s-ar fi rostogolit ceva. Chilia se umplu de întunerec ca smoala. Adeodatus, în genunchi, se zvircolea cu o chinuitoare părere de rău în inimă.

— A căzut icoana — îi trecu prin gînd și, fără să-și dea seama, se plecă și începu a pipăi cu amîndouă mîinile, căutînd-o.

Icoana căzînd, alunecase tocmai lîngă dînsul.

— Poate că într-adevăr mi-a sosit ceasul morții, își zise, ridicînd icoana. De altfel tot se sfîrșește lumea acuma. Adică ce-mi pasă mie de lume ?

Părerea de rău îi sfredelea sufletul. Săruta prelung icoana. Era rece ca un cadavru. O strînse apoi la piept, în neștire. O durere ascuțită i se înfipse în inimă, răsucindu-se adînc ca un cuțit. Îi venea să țipe. Buzele de-abia îngînară :

— Maria...

Glasul se topi în întunerecul chiliei ca o șoaptă de iubire.

Se prăbuși cu fața la pămînt, cu icoana sfîntă în brațe. Nasul, izbind podeaua, mai smulse o fulgerare de durere, apoi simțirea se stinse în întunericul fără margini...

*

Sufletul, ca o tremurare luminoasă, se înălță vertiginos prin sfere tot mai transparente. Urme de senzații străine se resfirau din conștiința pură ca niște fulgi care îngreuiară plutirea în singurătatea nemărginirilor.

Apoi, peste ușurarea sufletului, se așternu apăsarea așteptării dincolo de timp și spațiu. Speranțele lumilor se încrucișau în conștiință într-un echilibru dureros.

Cumpăna destinelor unca și despărțea existențele în liniile infinitului...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/muzeul-digital-al-romanului-romanesc

Capitolul VI

YVONNE

...LINIA DESTINULUI SE ÎNTINDEA între două lumi. Echilibrul tremurător cumpănea în conștiința pură speranțele. Și așteptarea se lămuri într-o mișcare continuă spre o țintă nouă.

Sufletul plutea pe linia lumii ce se deschidea în planuri multiple. Nemărginirea spațiului îl cuprinse în vîrtejul timpului. Conștiința se zbuciuma în transformări tot mai grele, se răsucea și se subția.

Ca o pilpîire sfioasă, sufletul se mlădia mereu.

Apoi conștiința se topi într-o formă nouă, o licărire înfimă într-un întunerec năbușitor...

1

GASTON DUHEM DESCHISE OCHII asupra lumii în Rue des Rapporteurs, în farmacia L'Etoile Bleu, cea mai mică și mai cinstită din vechiul

Muzeul Digital al Romanului Românesc

oraș Arras. De șaptezeci de ani dăinuia farmacia în aceeași casă cu ușă și fereastră spre stradă, cu coperișul greoi de țigle, cu poarta monumentală de stejar care mărginea vederea în curtea largă unde se afla gospodăria spițerului Duhem, grădina de zarzavaturi și medicinală, acareturile bogate. Și copilul crescu printre borcanele cu alifii suverane pe care Duhem, în colaborare frățească cu doctorul Flavigny, le prepara întru vindecarea mai mult sau mai puțin promptă a diverselor boli ce bîntuiau pe pacienții credincioși.

Duhem era mare admirator al științelor în general, citea uneori și stătea mereu de vorbă cu clienții și vecinii, care-l socoteau om superior. Nașterea lui Gaston, în al treisprezecelea an de căsnicie, îl îndemnă să studieze în mare grabă și problema educației, fiind hotărît să-și crească odorul așa încît să-l invidieze toată lumea. Chiar atunci apăruse „Emile". Spițerul dibui cartea, o citi și se umplu de entuziasm, declarînd doctorului Flavigny, care n-o cunoștea, că Rousseau e un savant incomparabil. Scandalul ce se iscă în jurul operei îl făcu să șovăie puțin. Totuși în public se lăuda că, în ciuda tuturor prejudecăților, Gaston, atunci de vreo trei ani, va fi educat după preceptele înțeleptului Rousseau. Între timp citi cartea și doctorul. Începură controverse violente. Enciclopedist înflăcărat, Flavigny acuza pe Duhem de inconsecvență, spunînd în gura mare, în farmacie, că un adevărat spirit științific nu se poate împăca cu ideile simpliste din „Emile". Spițerul, altfel și el enciclopedist dîrz, riposta că doctorul n-a înțeles nimic din cartea proscrisă și-i demonstra că deosebirea dintre el și Rousseau e numai aparentă. Discuțiile continuară luni de zile, aruncînd chiar o umbră de răceală peste prietenia lor veche, închegată din înclinări și interese comune.

Duhem se înverșuna numai pentru a-și spori autoritatea. A fi pentru „Emile" cînd toată lumea e contra, i se părea o atitudine de efect. În realitate, Gaston creștea subt oblăduirea doamnei Duhem, femeie evlavioasă și fără învățătură. De altfel acasă și Duhem era bun catolic și,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr/1901-1932

în fiece duminică după amiazi, citea cu glas tare biblia, spre bucuria soției sale. Dădu pe Gaston la școala cea mai bună, ținută de călugării benedictini. Mai tîrziu, cînd un profesor îi spuse că băiatul e plin de speranțe, Duhem se înțelese cu nevastă-sa să-l facă preot. Planul lor fu zădărnicit din temelii de-abia peste cîțiva ani, în urma unei pedepse grele ce o primea Gaston pentru că a scris pe tablă cu litere mari : „Ecrasez l'infâme !“ cu intenția vădită de a insulta pe profesorii clerici. Spițerul se zăpăci, consultă pe nevastă-sa. Îi era frică să nu fie eliminat copilul din școală. Avu o explicație gravă, între patru ochi, cu Gaston care împlinea cincisprezece ani. Băiatul îi făcu mărturisiri complete. Mai mulți prieteni și colegi, avînd aceleași convingeri, au hotărît să-și manifeste indignarea împotriva profesorilor care încearcă, prin naivități popești, să le ascundă sau să le ponegrească adevărurile științei. Fiindcă deviza lor este sentința domnului de Voltaire, cu ea au vrut să protesteze. Au tras la sorți : Rigouard, Villeneuve, Esclapon, Robespierre, Taillefer... Soarta l-a desemnat pe el. S-a executat cu bucurie.

— Și nu ți-e teamă că te va bate Dumnezeu ? se miră Duhem.

— Cum să mă bată cineva care nu există ? răspunse Gaston cu o seninătate glacială.

Spițerul rămase perplex. Apoi îl descusu de aproape și descoperi că Gaston îi citise în ascuns toate cărțile, cu predilecție pe cele mai periculoase, și că, în sfîrșit, era un ateu îngrozitor, cam așa cum se fălea Duhem în lume, dar cum el n-ar fi îndrăznit niciodată să fie aievea, ca să nu-l trăsnească Dumnezeu din senin. Bătrînul se simți vinovat, totuși îl dojeni aspru, îl amenință. Trebuia să-l smulgă dintre prietenii vițioși. Se plînse profesorilor, le ceru povețe și mută pe Gaston în altă școală.

Gaston cîștigă prieteni noi, păstrîndu-i însă pe cei vechi. Îl iubeau toți pentru firea lui deschisă și-l respectau pentru că era mai inteligent ca toți. Mai legat se simțea însă de frații Robespierre cu care a copilărit împre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ună, fiind aproape vecini. Cînd a fost Maximilien bolnav de vărsat, de era să moară, Gaston nu s-a mişcat de lîngă căpătîiul lui. Aveau proiecte de viitor comune ; toţi trei se vor face avocaţi şi vor lupta pentru libertate şi umanitate. Prietenia lor avea să fie pecetluită apoi prin căsătoria lui Gaston cu Charlotte, sora celor doi colegi.

Sosind vremea alegerii carierei, planurile tinerilor se încurcară. Duhem, fiindcă trebuise să renunţe la gîndul de a-l convinge pe Gaston să îmbrăţişeze taina preoţiei, dorea să-l lase baremi urmaş în farmacia părintească. Doctorul Flavigny se amestecă : De ce n-ar studia tînărul medicina, în definitiv o ştiinţă mai nobilă ? Iar se născură discuţii între bunii prieteni. Duhem apăra, cu energie, noblеţea artei farmaceutice. Flavigny îşi dezvălui intenţiile : voi să dea lui Gaston de soţie pe fiica sa Antoinette, împreună cu pacienţii lui siguri şi credincioşi. Spiţerul se îmblînzi, dar mai şovăi : Cum rămîne farmacia ? Doctorul surise şiret : farmacia o va păstra, luîndu-şi un ajutor ieftin şi harnic. Duhem capitulă bucuros. Gaston, medic şi farmacist, era o culme. Apoi Flavigny are avere şi toată va reveni Antoinettei, adică lui Gaston. Perspective mai strălucite pentru viitorul băiatului nici nu se pot închipui. E certat cu religia, iubeşte ştiinţa — tocmai bine !

Tînărul încercă să-l înduplece, zugrăvindu-i idealul lui de-a deveni emancipatorul celor ce tînjesc în întunerecul robiei. Găsi urechi surde. Se supuse dorinţei părinteşti. Plecă la Paris, îndrăgi medicina. Maximilien era acolo mai de mult. Studia într-adevăr dreptul, dar avea ambiţii literare şi chiar obţinuse cîteva premii mediocre. Se întîlneau rar. Gaston rămase franc şi bonom ; Maximilien devenea din zi în zi mai grav, mai mohorît. Îşi închidea în inimă invidiile şi visurile. În ochii lui reci apăreau uneori străfulgerări ciudate. Întîlnindu-l odată, în Cartierul Latin, şi prinzîndu-i o asemenea privire, Gaston îi zise glumind :

— Eşti un fanatic, Maximilien !

— Dar tu ? replică Robespierre cu un zîmbet.

— Eu sunt raţional ! murmură Gaston

Muzeul Digital al Romanului Românesc

PRECUM LA MOARTEA LUI VOLtaire purtase cu pietate doliul, tot astfel îi păstrase şi lozinca : „Ecrasez l'infâme !“ În ea îşi înfăşură chiar diploma de doctor cu care se întoarse acasă după studii strălucite.

Duhem dădu o masă mare în onoarea tînărului doctor. Printre invitaţi, cei dintîi fură Flavigny cu fiica sa Antoinette. La sfîrşitul banchetului se făcu, o surpriză aranjată de bătrîni în toate amănunte, logodna lui Gaston cu drăgălaşa Antoinette. Elocinţa comesenilor se revărsă în numeroase discursuri de felicitare, stropite cu vinuri numai din anul naşterii logodnicului. Un orator indiscret şi neiniţiat îşi îngădui o aluzie la vîrsta Antoinettei, cerînd să guste din vinul anului ei care trebuie să fie mai nou şi mai dulce. I se astupă gura cu glume, dar Flavigny şopti spiţerului să-l şteargă din lista invitaţilor la nuntă.

Antoinette era într-adevăr cu cinci ani mai mare ca Gaston. Rămasă orfană de mamă la zece ani, Flavigny o crescuse la călugăriţele ursuline în mijlocul cărora Antoinette s-a umplut de credinţă în Dumnezeu şi de respect adînc pentru manierele nobleţei. Înaltă, slabă, cu figura uscăţivă şi lunguiaţă, cu nasul subţire şi ochii severi, avea înfăţişarea unei abatise înăcrite. În copilărie, Gaston a dispreţuit-o din pricina biogotismului ei încăpăţînat. Mai tîrziu, cînd venea în vacanţe de la Paris, s-au ciocnit deseori, totdeauna pe chestii religioase. Gaston n-o ura, nici n-o iubea. Iubiri sentimentale avusese el la Paris mai mult sau mai puţin durabile, cu fete care vorbeau numai despre inimă. Pentru căsnicie iubirea nu o credea indispensabilă. O potrivire sufletească, bazată pe o comunitate de idei, i se părea mai raţional. Pe Antoniette o lua numai ca să nu amărască pe tatăl său. De-abia după ce se hotărîse să se însoare cu ea, îşi stabili ca scop convertirea Antoinettei la cultul raţiunii.

Tinerii căsătoriţi îşi începură viaţa comună în casa spiţerului. Antoinette se înţelegea de minune cu mama lui Gaston şi amîndouă nu se înţelegeau de loc cu el. Încercară să-l convingă să meargă şi el la biserică duminecа.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanul-romanesc.ro

Gaston refuză surizînd. Doamna Duhem nu stărui, fiindcă nici Duhem nu era mai bun. Antoinette se înverşună. De altfel ea îşi pusese în gînd, din ziua cînd s-a hotărît căsnicia, să împace pe Gaston cu bunul Dumnezeu. Pentru a ajunge la acest rezultat pios, renunţă, cel puţin deocamdată, chiar la ambiţiile ei de noblețe. Cînd trebui să-şi dea seama că toate sforţările directe se frîng de cerbicia lui, îi făcu imputări că-şi pierde vremea cu studii nefolositoare în loc să caute a-şi cîştiga o clientelă serioasă. Se plînse şi lui Duhem care, în privinţa aceasta, îi luă partea. În cele din urmă ţinură un consiliu de familie spre a dezbate şi remedia toate greutăţile noilor căsătoriţi. Sfatul fu udat de lacrimile Antoinettei şi ale doamnei Duhem, în faţa cărora toţi trei bărbaţii se dovediră nişte păgîni primejdioşi. Avură însă o satisfacţie cînd cei doi socri convinseseră pe Gaston că trebuie să practice medicina efectiv, hotărînd mutarea tinerilor în casa din Place des Espagnols, unde Flavigny îl va introduce printre pacienţii săi statornici.

Nici în casa socrului său, Gaston nu se dădu pe brazdă.

Ce-i drept, tînărul spori grabnic clientela doctorului Flavigny, dar în aceeaşi proporţie îi micşoră veniturile, refuzînd sistematic onorariul de la pacienţii care nu i se păreau în stare să plătească. În cîteva luni merse atît de departe că, în loc să prefere pe bolnavii nobili şi bogaţi, floarea pacienţilor, cum zicea Flavigny, umbla să vindece pe calicii din cartierele mărginaşe. Ba, într-o bună zi, Flavigny află cu groază că Gaston ducea şi medicamente unor nenorociţi care n-aveau bani să le cumpere. Atunci alergă la Duhem şi-i spuse tot. Spiţerul se spăimîntă, încît trebui să-l liniştească doctorul zicînd :

— Excelent băiat, dar cu desăvîrşire lipsit de simţ practic !

Căzură de acord că ar fi cazul să-i facă nişte mustrări blînde. Nici unul nu îndrăznea să se însărcineze a i le comunica, atît de serios li se părea Gaston, a cărui ştiinţă îi uimise de multe ori. Se gîndiră o clipă să recurgă la doamna Duhem, care, ca mamă, i-ar putea vorbi chiar despre un lucru atît de grav. În sfîrşit, făcură apel la Antoinette să-i atragă atenţia foarte fin, bineînţeles, că sistemul lui îi va ruina în curînd pe toţi şi că medicul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

adevărat, tocmai spre a servi mai bine interesele bolnavilor, trebuie să-şi îngrijească în primul rînd propriile-i interese.

Era de-abia a şaptea lună de căsnicie şi Antoinette se simţea profund dezamăgită. Încă nu-şi pierduse toate speranţele, dar îşi zicea în taină că va trebui să renunţe la multe. O jignea îndeosebi mentalitatea lui Gaston în care predomina o gravă lipsă de deferenţă faţă de tot ce avea ea mai scump : noblеţe, rege, Dumnezeu... Deşi îi sîngera inima, nu scăpa nici un prilej fără a-i învedera manifestările graţiei divine în lucrurile cele mai neînsemnate. Răspunsul lui însă era invariabil acelaşi : n-avem nevoie de graţia divină cîtă vreme ştiinţa oferă explicaţii mai plauzibile. Şi urmau lămuririle ştiinţifice, uneori atît de clare că aproape s-o ispitească şi pe ea, dacă n-ar fi avut în suflet rezistenţa solidă a credinţei.

Gaston o ascultă şi acuma, cu surisul care o exaspera, fiindcă într-însul era şi ironie şi încredere, şi chiar o amabilitate deosebită de cea practicată în societatea nobilimei. Cînd isprăvi Antoinette, el vorbi cu glas blajin şi totuşi hotărît :

— Draga mea, dumneata eşti soră cu Isus şi fiica credincioasă a bisericii catolice, şi cauţi să răstălmăceşti preceptele lor elementare : eu rămîn pagin, dar ţin să-mi împlinesc obligaţiile umanitare faţă de fraţii de azi ai lui Hristos !

Antoinette avu o clipă de ezitare. I se păru că în răspunsul lui ar fi o licărire de dreptate. Îşi reveni repede. Urmă o discuţie, întîi calmă şi împestriţată doar cu aluzii ironice. Pe urmă Antoinette se aprinse, îi impută toate relele trecute şi viitoare, sfîrşind prin argumentul lacrimilor. Gaston se înmuie, îi ceru iertare dacă ea crede că a jignit-o, jurîndu-i că o iubeşte.

— Ce folos că mă iubeşti, cît timp nu mă respecţi ? plînse femeia.

Bărbatul îi făcu îndată o declaraţie solemnă de respect.

— Dacă nu respecţi pe Dumnezeu, cum să cred că mă respecţi pe mine ? insistă ea, tot nemulţumită.

— Dumnezeu nu există, draga mea, pe cînd dumneata eşti aici, în carne şi oase ! zîmbi Gaston, încercînd să-i sărute mîna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.romanulromanesc.com/ro/1967

— Asemenea cuvinte merită Bastilia ! strigă Antoinette ferindu-se cu indignare.

— Şi chiar eşafodul ! completă bărbatul cu o lucire în ochi care consternă pe Antoinette. Dar nici Bastilia şi nici eşafodul nu mi-ar putea schimba convingerea că Dumnezeu nu există !

Privirea lui ciudată zdruncină din temelie încrederea Antoinettei. În loc să continue străduinţele de a-l converti, se mulţumi de-aci înainte să se roage pentru dînsul, seara şi dimineaţa, să-i ierte Dumnezeu păcatele. Îşi compuse, şi pentru viaţa de toate zilele, o înfăţişare de martiră prin care să-i dea o pildă vie şi mută a superiorităţii virtuţii creştine.

Rezultatul negativ al intervenţiei Antoinettei tulbură puţin pe Duhem şi Flavigny. Se impăcară însă cu speranţa că viaţa are să schimbe pe Gaston în bine. Pînă atunci farmacia va merge cu Duhem ca şi înainte, iar Flavigny va îngriji singur de pacienţii de seamă, ca în trecut, lăsînd pe seama ginerelui numai sărăcimea.

Astfel stima lor pentru Gaston creştea tocmai din pricina ateismului său fără compromisuri. Încercau deseori să discute cu dînsul despre Dumnezeu. El se ferea. Cînd vorbea, era mai mult în glumă. Necredinţa lor de paradă îl plictisea ca şi bigotismul Antoinettei. Îşi dăduse seama repede că armele lui sunt neputincioase faţă de fanatismul lor inconştient. Flavigny în fiecare seară, după ce se încălzea în discuţii cu prietenii, se fălea acasă că a părăsit definitiv pe Dumnezeu şi că în ştiinţă găseşte mîngîierea supremă. Gaston zîmbea. O singură dată îi aminti că, deunăzi, cînd o răceală rebelă l-a trîntit la pat, a chemat grabnic pe duhovnicul său benedictin. Doctorul se supără, ripostă că atunci a fost vorba doar de împlinirea unei obligaţii sociale fără de care, în caz de moarte, ar fi rămas neîngropat.

Scăpînd de bolnavii bogaţi, Gaston se bucură. Putea să-şi dăruiască toată vremea şi munca numai celor oropsiţi. Umbla prin cartierele sărace unde era aşteptat ca mîntuitorul. Se simţea mîndru seara cînd îşi putea zice că a dus o rază de mîngîiere măcar într-o singură casă de nenorociţi. Visa o societate în care toţi oamenii să fie deopotrivă de fericiţi. Lumea începu să-l iubească. Deveni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marc/901_1937

repede popular în tot orașul. Fu poreclit „doctorul calicilor". Porecla îl măgulea, deși colegii îl batjocoreau cu ea. Nu-i păsa de părerile lumii. În toate își consulta numai propria-i conștiință care era mai severă cu dînsul decît toți judecătorii pămîntului.

— Omul e Dumnezeu ! își zicea tot mai des cu un entuziasm ce-i dădea ochilor o strălucire deosebită.

Numai pe clerici nu-i socotea oameni. Avea o aversiune bolnăvicioasă pentru haina preoțească. Voia să și-o explice și nu găsea motive. Se gîndea uneori că poate chiar ateismul lui izvorăște din ura împotriva castei clericale.

— Preoții sunt pricina tuturor relelor din lume ! spunea atît de amărît parcă ar fi suferit de pe urma clericilor cine știe ce nedreptate îngrozitoare.

Într-o seară de toamnă, tîrziu, după ce se culcase toată casa, Gaston fu deșteptat din somn de zbîrnîitul prelung al clopoțelului de la poartă. Afară de cazuri speciale, pacienții nocturni cădeau în sarcina lui, deoarece Flavigny, dacă își tulbura odihna, se resimțea cîte două-trei zile. Zbîrnîi a doua oară clopoțelul pînă să se urnească din pat Gaston, să-și ia halatul și felinarul. Trecu în odaia de consultații care comunica direct cu gangul dinspre poarta cea mare. Înainte de-a deschide, întrebă :

— Cine sună ?

— Caut pe doctorul Duhem — răspunse o voce zgribulită.

Gaston deschise poarta. În piața întunecoasă ploua cu găleata. Un vînt aspru răbufni în gang. Doctorul ridică felinarul, ferindu-se de stropii ce pătrundeau înlăuntru :

— Ce poftești ?... Intră mai repede !

Străinul se strecură în gang. Avea în mînă un felinar stins. O glugă neagră îl îmbrăca din cap pînă la genunchi.

— Tatăl meu trage să moară... I-a venit rău adineaori... Numai dumneavoastră îl puteți scăpa... Vă rog din toată inima...

Gaston lumină fața străinului. De sub glugă îl priveau doi ochi cenușii, înfricoșați. Doctorul se dădu înapoi parcă s-ar fi speriat de privirea lui.

— Cine e tatăl dumitale ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Dogarul Lebon.

— Bine. Mergem ! zise Gaston, stăpînindu-şi neîncrederea.

Îl pofti în odaia de consultaţii, aprinse o lumînare şi-l lăsă acolo să aştepte pînă se va îmbrăca. Înainte de-a trece în dormitor, mai întrebă :

— Cum te cheamă pe dumneata ?

— Joseph Lebon — murmură străinul, adăogînd îndată cu un suris de umilinţă şi sfială : Ploaia m-a pătruns pînă la piele... Mi-e frică să nu se scurgă apă, să murdăresc pardoseala... Mai bine să aştept afară, în gang !

— Nu, nu ! Fii liniştit ! Vin numaidecît ! se ruşină doctorul, dispărînd.

Figura străinului îl obseda. I se părea cunoscută, inspirîndu-i o teamă ciudată. Cînd reveni, găsi pe Lebon cu gluga descheiată, cu felinarul aprins. De-abia acuma observă, sub glugă, haina preoţească.

— Dumneata eşti preot ? făcu doctorul, uimit.

— Încă nu — zise tînărul. Sînt în ordinul Oratorienilor. Monseniorul de Talleyrand, episcopul din Autun, mi-a făgăduit însă o parohie pentru sărbătorile Crăciunului viitor.

— Aşa ? Acuma înţeleg... — mormăi Gaston, parcă ar fi găsit explicaţia simţămîntului ciudat de adineaori ! Bine ! Gata ! Mergem !

Pe drum, prin ploaia care-i biciuia, Lebon vorbea numai despre Dumnezeu, cu glas de suferinţă cucernică. Gaston asculta tăcut ; prin minte îi şerpuia neîncetat gîndul că pe tovarăşul lui de-acuma nu-l va mai putea uita niciodată... Gîndul i se părea bizar şi superstiţios. Încercă să-l alunge şi nu reuşea.

3

DUHEM-TATĂL ŞI FLAVINGNY ERAU

tot mai mult cuprinşi în afacerile publice care se încurcau şi pasionau toată lumea. Flavigny, făcînd vizitele zilnice la pacienţii săi de seamă, află tainele cele mai importante pentru mersul evenimentelor, iar Duhem primea în farmacie multe ştiri proaspete de la călătorii sosiţi din Paris

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php?id=1957

sau baremi de la prietenii prietenilor acelora. Dată fiind însemnătatea vremilor, Flavigny se ducea după cină pe la cuscrul său, își împărtășeau noutățile zilei și le dezbăteau cu mare aprindere. Firește, amîndoi erau partizani entuziaști ai libertății, dar fiecare ținea să se arate mai generos și mai înaintat. De aceea convorbirile lor erau animate de cuvinte aspre uneori, iar alteori se întrerupeau brusc prin supărări, care însă se potoleau a doua zi.

— Nu mai există Bastilia ! strigă într-o zi Flavigny năvălind în farmacie, urmat de Gaston și Antoinette pe care-i adusese fără să le divulge marea veste.

— Nu se poate ! se miră Duhem.

— S-a sfîrșit ! triumfă doctorul. Ieri, poporul din Paris a dat drumul tuturor prizonierilor, a măcelărit gărzile, a dărîmat zidurile... În sfîrșit, Bastilia a fost și nu mai este !

— Cum a dat voie regele ? se amestecă Antoinette, aproape indignată.

— Poporul e suveran ! decretă Duhem, solemn, ștergînd cu un șervet curat un borcan pe care tocmai îl deșertase.

— Atunci avem revoluție ! murmură Gaston mișcat, cu o licărire de satisfacție reținută în ochi.

— Revoluție ! Revoluție ! repetară cei doi prieteni.

Se îmbrățișară. Băură cîteva pahare de vin în cinstea revoluției.

Peste vreo trei săptămini, spițerul alergă la Flavigny :

— S-au dus privilegiile ! Libertate, egalitate, fraternitate !

Fiecare zi aducea cîte-o veste nouă. Gaston totuși, după primul moment de bucurie, oftă veșnic :

— Libertate adevărată nu va fi cît timp poporul e lăsat în ghearele popilor.

Flavigny și Duhem îl aprobau. Avea însă neînțelegeri din ce în ce mai serioase cu Antoinette care rămînea credincioasă regelui și lui Dumnezeu-și găsea un sacrilegiu profund jignitor pentru sentimentele ei cele mai sfinte, în cuvintele lui. Pentru a restabili pacea în familie, Gaston declară spontan că, pînă la alungarea regelui, nu va mai deschide gura despre slujitorii Domnului. Antoinette se înfurie mai rău, amenință că se va retrage la o mănăstire... Gaston însă se ținu de cuvînt. Numai cînd se află de

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fuga regelui și de prinderea lui la Varennes, zise strălucitor :

— Ei, de-acuma pregătește-ți o rochie de doliu ! Zilele tiranului sînt numărate !

Citea cu pasiune ziarele ce soseau, cam neregulat și cu mari întîrzieri, din Paris. În „L'Ami du Peuple" găsea însă frazele care-i mulțumeau mai adînc sufletul. Dintre toți oamenii revoluției, Marat i se părea cel mai sincer. Îl iubea ca pe un zeu. Îi trimise scrisori de admirație și primi chiar un răspuns măgulitor.

Proclamarea republicii stîrni un delir de însuflețire. Flavigny și Duhem paradau de citva timp cu cocarda tricoloră. Acuma și Gaston se împodobi cu insigna libertății și ieși în oraș, se amestecă în mulțimea zgomotoasă, avînd simțămîntul că a început raiul pe pămînt.

Antoinette plînse din toată inima cînd auzi despre condamnarea și apoi despre ghilotinarea regelui. Flavigny povestea amănunte autentice, mișcat fiindcă era din fire foarte milos, frecîndu-și mereu mîinile și rîzînd cu hohote scurte, ca să nu-și trădeze emoția. Duhem se mira și întrerupse :

— Bravo !... Bine i-a făcut !... Să se învețe minte toți tiranii din lume să nu mai conspire împotriva poporului !

Gaston tăcea. Pentru el toate zvîrcolirile revoluției, după proclamarea drepturilor omului, erau bune sau rele numai întrucît țînteau la stîrpirea sacerdotismului din lume. Convenționea Națională i se părea însuflețită de multe intenții salutare în privința aceasta, dar lucra prea încet. Simpatiile lui îmbrățișau din depărtare cu căldură pe cei ce combăteau fantismul religios. Toate măsurile împotriva preoților și a religiei îi mîngîiau sufletul. În gazete încadra cu roșu pasagiile în care se arătau relele pricinuite omenirii de către reprezentanții lui Dumnezeu pe pămînt. Citi în „L'Ami du Peuple" o frază rostită de un membru al Comunei din Paris : „Într-o țară liberă orice idee de superstiție și de fanatism trebuie distrusă și înlocuită prin sentimentele unei filozofi sănătoase și ale unei morale pure." O învață pe dinafară, găsind-o demnă de lozinca lui Voltaire. „Pretutindeni unde se urzesc comploturi contra patriei sau contra rațiunii, trebuie să fie la mijloc preoții !" scria în gazeta *Révolution de Paris*, și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaorizontul.ro/ndr 1901-1932

Gaston simțea parcă ar fi vorbit cineva din chiar sufletul lui. De altfel, atît în comitetul Instrucției Publice cît și în Comuna din Paris, descoperea tot mai mulți dușmani hotăriți ai clericalismului sub orice formă și care propovăduiau adaptarea Cultului Rațiunii. Primea cu strîngeri de inimă orice amănunte despre oameni dragi. Știa că Roma și pictorul David își pierd sîngele rece chiar numai gîndindu-se la preoți, că Fourcroy strigă pretutindeni : „Trebuie zdrobită infama religie !" că pentru Chaumette sutana protească e ca postavul roșu, că Lakanal a spus : „Preoții sunt obiect de execrație pentru oricine n-a fost transformat în bestie feroce !" Totuși n-avea răbdare. Convențiunea chibzuia prea mult pînă să voteze legile care ar pune capăt tiraniei invizibile a religiei. Îi trebuia un simplu decret care să ordone arestarea și ghilotinarea imediată a tuturor clericilor.

Vestea uciderii lui Marat îl îngrozi. Era sigur că Charlotte Corday a lucrat din îndemnul preoților. Scrise un articol fulgerător și-l trimise gazetei „Père Duchesne". Nu apăru. Gaston era convins că manuscrisul s-a rătăcit în mîinile vreunui agent secret al fanaticilor, pripășit în redacția lui Hebert.

În aceeași vreme Antoinette, deși rămasă credincioasă regelui asasinat, începu să mustre pe Gaston că revoluția nu i-a dăruit nici o demnitate, cînd atîția alții, fără meritele lui, au ajuns în fruntea republicii. Zadarnic se apăra bărbatul că el nu dorește nimic, că el servește patria prin exemplul abnegației. Antoinette îi aducea pilda fraților Robespierre, prietenii lui din copilărie, pe care el îi socotise mult inferiori și care sunt azi stăpînii Franței.

— Dar Lebas, dar Hermann ? Pînă și Lebon a izbutit să fie ales în Convențiune, numai dumneata ai rămas doctorașul calicimii ! se revolta Antoinette.

Gaston avu șovăiri. Le învinse fără greutate. Conștiința lui era împăcată. Nu rîvnea nimic, afară de binele obștesc. Nu-și simțea puteri de luptător și nici ambiții de mărire nu-l rodeau. Îi era frică de ridicol, de aceea își stăpînea totdeauna chiar entuziasmul. Avea deseori impresia unei zădărnicii chinuitoare, parcă i s-ar fi golit inima. Cîte-o dorință plăpîndă după o iubire mare, visată cîndva fără să-și dea seama, îi răsuna brusc în suflet,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

stingîndu-se însă tot atît de iute, alungată de răceala chibzuirilor lui nemiloase.

Amintirea lui Lebon i se aşezase în minte ca un motiv de enervare. De cîte ori se gîndea la întîlnirea lor ciudată, la ochii lui cenuşii, i se încleşta inima sub presimţirea unei primejdii inevitabile. Aflase cum a trecut de partea revoluţiei, cînd s-a cerut preoţilor să jure pe Constituţie, apoi cum şi-a părăsit parohia şi, intrînd în politică, cum s-a ales reprezentant suplinitor pentru Convenţiunea Naţională. Îşi amintea mereu vorbele lui pioase despre Dumnezeu şi-şi zicea că, împotriva tuturor aparenţelor, fiul dogarului Lebon e un fanatic periculos.

Într-o zi apoi Gaston citi despre Clootz, un revoluţionar cosmopolit, poreclit „amicul neamului omenesc". Tot ce află i se păru extraordinar, dar mai ales că se consideră duşman personal al lui Isus Hristos, a cărui operă demoralizatoare pentru progresul omenirii vrea s-o nimicească prin foc şi sabie.

Îl cuprinse o dorinţă arzătoare să meargă la Paris, să cunoască pe oamenii în sufletul cărora clocoteşte aceeaşi pasiune împotriva obscurantismului clerical, să-şi întărească în apropierea lor convingerile... Nu mai ieşise din Arras de cînd se întorsese cu diploma de doctor. S-a prăbuşit o lume întreagă şi el nu cunoaşte pe cea nouă decît din auzite sau din răsfrîngerile ei depărtate.

Anii de practică provincială îl moleşiră.

Îi trebuiră cîteva săptămîni pînă să se hotărască şi altele pînă să găsească un pretext prin care să justifice Antoinettei nevoia plecării. Femeia se spăimîntă totuşi. O chinuiau de o vreme visuri urîte şi era sigură că Gaston are să se piardă la Paris, unde oamenii au înnebunit şi se omoară unii pe alţii, ca o pedeapsă a Domnului pentru crimele fără număr săvîrşite de către revoluţionarii sîngeroşi. Temerile ei fură împărtăşite deplin de soacră-sa şi chiar de Flavigny şi Duhem, al căror entuziasm republican se topea, transformîndu-se în groază, cu cît se înmulţeau veştile lugubre despre activitatea tribunalului revoluţionar.

În sfîrşit, la 1 noiemvrie plecă, însoţit de rugăciunile Antoinettei, de lacrimile bătrînei şi de urările timide ale lui Flavigny şi Duhem să se întoarcă în curînd cu noutăţi bune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1900-1932

să pătrundă, multe zile, la nici unul din cei doriți. Se duse la Tuileries, unde se țineau ședințele Convenției. Stătu înghesuit între oameni gălăgioși, ore întregi. Văzu capii revoluției, ascultă discursuri bombastice rostite de reprezentați obscuri... Se plictisi. Nu nemerise o ședință interesantă. În ziua următoare merse la Palatul Justiției. Se judeca procesul lui Philippe-Egalité. Era atîta lume că nu putu străbate nici măcar pînă la scările palatului. Un necunoscut, văzîndu-i desperarea, îl mîngîie îndemnîndu-l să vie mîine mai devreme, că e procesul doamnei Roland, mai de seamă chiar decît cel de azi.

Gaston, a doua zi, încercă iar să ajungă la Chaumette. Îl aşteptă la primărie. Aflase că, pe la ora unu, are să se întrunească consiliul general al departamentului împreună cu mai mulți delegați ai Comunei. Din fericire, Chaumette sosi printre cei dintîi. Gaston îi vorbi cu atîta însuflețire şi admirație încît Chaumette, deşi bănuitor faţă de necunoscuți, îl îmbrățişă şi-l introduse în sala de ședințe, zicîndu-i triumfător :

— Vei avea fericirea, cetățene, să vezi prăbuşirea finală a sacerdotismului şi zorile cultului măreț al raţiunii !

Gaston se simţea despăgubit pentru toate nemulţumirile. În sală era o mulţime nerăbdătoare, ca la spectacolele de zile mari. În sfîrşit, şedinţa se deschise şi numaidecît apăru episcopul Gobel, urmat de patruspreze-ce vicari şi de un grup respectabil de preoți, toți cu insignele demnității lor. Se făcu tăcere adîncă şi episcopul rosti o cuvîntare lungă în care, renegînd rătăcirile religiei creştine, preamărea puterea filozofiei. Îi răspunse Chaumette. Gaston acuma îl văzu mai bine şi-l îndrăgi mai mult. Era palid la faţă, cu părul lins, cu înfăţişarea modestă ; doar uneori avea în ochi scăpărări în care ţişnea o energie violentă. Gaston nu înţelese bine cuvintele, atît de mult îl fermecau inflexiunile ciudate ale glasului.

— La Convenţiune ! La Convenţiune ! răsună din toate părţile, cînd isprăvi Chaumette.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanul român anii 1901-1932

În fața Palatului Primăriei un cortegiu se formă în grabă. Cîțiva membri de-ai Comunei, cu Chaumette în frunte, conduceau mulțimea. Preoții veneau în urma lor, cu capetele în pămînt, parcă s-ar fi dus la ghilotină. Ici-colo se auzeau strigăte de pe trotoare :

— A bas le calotins !

Conducătorii cortegiului explicau în dreapta și în stînga că nu e vorba de niște preoți fanatici, ci dimpotrivă, de ecleziastici cumsecade care merg să se răspopească în fața Convențiuni Naționale. Gaston de-abia acum pricepu rostul procesiunii. Tineri cu bonete roșii, cu obrajii înflăcărați, cîntau *Ca ira* și *Carmagnole*.

Tribunele Convențiunii erau mai ticsite ca totdeauna. Un murmur de ușurare se încinse în sala imensă :

— Au sosit !

Deputați au pătruns în hemiciclu. Episcopul citi ceva de pe o foaie, cu glas stins. Din tribună porniră strigăte :

— Mai tare !

Gobel ridică glasul. Foaia îi tremura în mîini. Fu aclamat cu frenezie de toată lumea. Președintele Adunării improviză un răspuns patetic, glorificînd cultul rațiunii, singurul cult național al viitorului. Un deputat oferi episcopului o bonetă roșie. O puse în cap, în aplauzele furtunoase ale tribunelor. Apoi lepădă crucea pectorală și inelul de păstor sufletesc, oferindu-le ca omagiu Convențiunii... Mai mulți reprezentanți cerură președintelui să onoreze pe vrednicul cetățean cu acolada republicană. Gobel se urcă pe estrada biroului și fu îmbrățișat pe amîndoi obrajii de către președintele asudat de entuziasm. Sala clocotea de aplauze și răcnete de bucurie.

Istovit de emoțiile zilei, Gaston se simțea în culmea fericirii. În sfîrșit, i-a fost dat să vadă capitularea superstiției milenare în fața rațiunii victorioase ! S-a împlinit visul și de-acuma, orice s-ar întîmpla, fericirea nu i se mai poate smulge din inimă... Se gîndi să se odihnească două zile, pînă la Sărbătoarea Rațiunii, care fusese fixată pentru 20 brumaire. N-avu răbdare. Alergă la Chaumette, care îl duse la Clubul Jacobin unde cunoscu și pe Clootz și pe Lakanal, și pe Fourcroy, și chiar pe Fabre d'Eglantine care îi explică îndelung și pasionat calendarul republican... Numai pe Maximilien Robespierre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaria.silviana.ro/index1901-1932

nu-l întîlni. Dar nu se mai neliniști. Are să-l găsească negreșit înainte de-a se întoarce la Arras.

Era tocmai duminecă. O zi mohorită, ceţoasă. Ploaia mărunță, plictisitoare, cernea neîntrerupt... Totuși pe străzi furnica lume multă, figuri voioase... Gaston se înființă de dimineață în fața Palatului Primăriei. La ora zece alaiul porni. Toți membrii Comunei erau aici, în haine de sărbătoare. În frunte mergea un șirag de fecioare în alb, cu centuri tricolore. Urmau cîntăreții Operei și muzicanții, apoi autoritățile. Serbarea însăși se desfășura în catedrala Notre-Dame, transformată în mare grabă în Templul Rațiunii. În fața altarului principal s-a ridicat, cu ajutorul unor schele combinate, o colină verde în virful căreia tronează Templul rotund al Filozofiei, iar ceva mai jos, pe un soclu de argint, urna de aur din care se înalță Flacăra Adevărului. O cărare șerpuitoare, străjuită de busturile lui Voltaire, Franklin, Rousseau, urcă pe colină pînă la Izvorul Rațiunii.

Cortegiul defilă pe sub marele portal al catedralei. Cocarde albe fură oferite tuturor la intrare. În vreme ce lumea umplea nava, fecioarele în alb urcară pe cărare, ocoliră Templul Înțelepciunii, aprinseră la Flacăra Adevărului fiecare cîte-o torță, coborîră în public, dăruiră torțele aprinse muritorilor, apoi se suiră pe colină și se așezară pe două rînduri... Urmară discursuri pioase slăvind binefacerile rațiunii suverane. Apoi artiștele de la Operă, ca niște îngeri păcătoși, cîntară Imnul Libertății. Drept răspuns la imnul scris anume pentru sărbătoarea aceasta de către poetul Chenier, din Templul Filozofiei apăru Zeița Rațiunii, în vestmînt alb, lung, cu o mantie albastră pe umeri, cu boneta roșie în cap, și cu o suliță în mînă. Zeița, o actriță frumoasă, avea o înfățișare impozantă și grațioasă, inspirînd respect și iubire. Coborî cîțiva pași, se odihni pe un tron de lauri, în vreme ce mulțimea extaziată, cu brațele întinse, cînta imnuri de slavă... Pe urmă zeița se scuă și se urcă spre templu, aruncînd înainte de-a dispărea, o privire recunoscătoare amicilor ei de la poalele colinei.

După ce se termină aici ceremonia, cortegiul refăcut se îndreptă spre Tuilleries să se închine Legii, precum s-a închinat Rațiunii. Incinta Convenției fu năpădită

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de grupuri de muzicanți și de republicani de toate vîrstele. Toată lumea începu să cînte ariile scumpe revoluției pînă ce apăru în sală Zeița Rațiunii, înconjurată de o ceată de fete frumoase, șezînd într-un fotoliu purtat de patru cetățeni.

— Fanatismul a murit ! strigă Chaumette cînd se făcu o clipă de tăcere. Nu mai există popi, nu mai există zei ! Trăiască Republica ! Trăiască Rațiunea !

Președintele zdrobi, de asemenea, într-o cuvîntare vijelioasă, hidra superstiției și la sfîrșit îmbrățișă cu foc pe Zeița Rațiunii. Ceea ce nu întîrziară a face și secretarii biroului, spre mai marea mulțumire a zeiței.

Un deputat propuse ca, unindu-se cu poporul, Convențiunea să meargă la Templul Rațiunii, Propunerea fu primită cu entuziasm... Cortegiul porni înapoi, prin ploaia mai deasă și ceremonia se repetă în catedrală, împovărată de alte discursuri, isprăvindu-se de-abia după ce se înseră de-a binelea.

Gaston era frînt de osteneală de cît umblase, cîntase și se entuziasmase. Totuși ziua cea mai înălțătoare din istoria omenirii, cum își zicea dînsul fermecat, vru s-o încheie frumos, printr-o emoție de artă. La teatrul din Rue Favart se juca *Marat în subterană*. Acolo se duse.

De-acuma se putea întoarce acasă. Inima îi era plină pentru tot restul vieții. Se gîndi însă că e dator să vadă pe Maximilien. Au fost atît de buni prieteni odinioară, că ar avea dreptul să se supere, aflînd că a umblat prin Paris și nici măcar n-a venit să-i strîngă mîna. Chiar a doua zi se repezi în Rue Saint-Honoré, unde îl mai căutase și cunoștea casa tîmplarului Duplay, care găzduia pe Robespierre. Norocul îi surîse. Era acasă. Stătea într-o odăiță aproape sărăcăcioasă. Îl primi cu bucurie. Gaston îi povesti cu însuflețire emoțiile de la Sărbătoarea Rațiunii, îi arătă și cocarda albă pe care o păstra ca o relicvă neprețuită. Încet-încet fața lui Robespierre se mohorî, iar în ochi îi apăru o lumină rece, puțin ironică. După ce se mai potoli avîntul lui Gaston, gazda îi zise cu glas tăios ca cuțitul ghilotinei :

— Ai rămas același ateu înverșunat... Ateismul e dușmanul republicii și al omenirii !

Gaston rîse zgomotos, răspunzînd ·

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/rdr1931-1932

— Şi tu ai rămas tot fanatic, Maximilien !

Întîlni privirea rece a lui Robespierre. Rîsul i se curmă brusc, parcă i s-ar fi înfipt un pumnal în gît.

5

AJUNSE ACASĂ ATÎT DE SCHIMbat la faţă că Flavigny îl întîmpină voios :

— Uite cum s-a înviorat, Antoinette ! E alt om, în sfîrşit, e revoluţionar !... Ei, degeaba, Parisul e inima libertăţii ! Numai în Paris îţi poţi scălda sufletul în baia încrederii revoluţionare !... Noi aici nici măcar o ghilotină n-am văzut !

Vorbea patetic, cum de altfel vorbeau toţi adevăraţii republicani revoluţionari.

Săptămîni avu pe urmă Gaston să le povestească, pînă în cele mai mici amănunte, tot ce a văzut la Paris. Toţi regretau, chiar şi Antoinette, că Gaston n-a căutat să asiste la nici o execuţie sau măcar să vadă de aproape ghilotina.

Aveau şi ei noutăţi. Cinci zile în timpul cît a lipsit Gaston, a fost în oraş Lebon ca reprezentant al poporului, în misiune. A fost foarte nemulţumit de cele ce a descoperit şi, la plecare, a declarat că aici e un cuib primejdios de contrarevoluţionari şi fanatici, ameninţînd că se va întoarce curînd să întroneze stăpînirea reală a republicii. Au fost arestaţi vreo două sute de oameni, mai cu seamă clerici. A întrebat de Gaston. De ce o fi întrebat ?

Apoi Duhem, ca să dea o pildă republicană, se gîndi să schimbe firma farmaciei. „L'Etoile Bleu" mirosea a vremuri de tiranie regală. Şi nu găsea o numire potrivită. Flavigny îi bătea capul să adopte „Geniul lui Marat". Duhem dorea ceva cu Brutus ori cu Mucius Scaevola, în sfîrşit, ceva răsunător, încît toată lumea să ştie că e vorba de o spiţerie republicană. De la el porni ideea să se transforme şi numele străzii în „Rue de la Liberté", Nu se primi. Linguşitorii se gîndeau să-i zică mai tîrziu „Rue

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Robespierre“ în cinstea marilor bărbaţi care s-au născut şi au copilărit pe uliţa aceasta.

Pe urmă veni decretul cu calendarul republican care le dădu mult de lucru. Flavigny şi Duhem se luară la întrecere să-l întrebuinţeze corect. Se încurcau, se corijau, se certau. Gaston era arbitrul, ca unul ce avusese onoarea să stea de vorbă cu însuşi creatorul calendarului. Totuşi Duhem respecta duminecile citind biblia, ca şi mai înainte, soţiei sale, dar acuma într-ascuns.

Gaston îşi continua viaţa obişnuită, cu mai multă rîvnă, considerîndu-se servitorul umil al Republicii şi al umanităţii. Amintirea Sărbătorii Raţiunii se păstra în sufletul lui ca o floare minunată care nu se ofileşte niciodată. Cocarda albă o închisese într-o casetă împreună cu diploma de doctor şi cîteva hîrtii pe care însemnase sentinţele dragi despre triumful raţiunii. Deseori le scotea, le mîngîia cum un avar îşi alintă o comoară ascunsă. Chiar veştile din Paris puţin îl mai interesau. Citi discursul lui Robespierre care se sfîrşea cu butada lui Rousseau că, dacă Dumnezeu n-ar exista, ar trebuie inventat. Gaston zîmbi şi-şi zise : „Sărmanul Maximilien, tot fanatic !“ Îi veni în amintire privirea cea sfedelitoare. Iar i se strînse inima, dar pe urmă se gîndi cu compătimire : „Privirea fanaticului !“

Pe la sfîrşitul lunii nivôse se răspîndi vestea că Lebon, trimis de Convenţiunea Naţională, vine a doua oară la Arras, cu puteri nemărginite, să organizeze aici regimul republican şi să combată fanatismul. Sosi. Fu primit cu mare solemnitate. Flavigny a fost de faţă.

— Iată un patriot strălucit ! povesti doctorul acasă. A îmbrăţişat pe toţi reprezentanţii autorităţilor, ca un adevărat fiu al libertăţii... M-au năpădit lacrimile !... A stat de vorbă cu toţi cunoscuţii de odinioară. Nu i-e ruşine de rudele sărace. Poporul striga cu însufleţire : Trăiască Lebon ! Trăiască Republica !

Arestarea suspecţilor de toate categoriile, aristocraţi, moderaţi, patrioţi reci, începu chiar a doua zi. Într-o decadă se umplură temniţele. Fură improvizate în grabă altele noi în clădiri clericale, încît adunarea proscrişilor să poată continua fără stînjenire.

În acelaşi vreme reprezentantul poporului în misiune

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Patrimoniul românesc 1901-1937

transformă tribunalul criminal în tribunal revoluționar. Își alese judecători de încredere, în frunte cu președintele Daillet. Puse pe o veche cunoștință, Darthé, în funcția de acuzator public. Numi șaizeci de jurați, cu salariu bun. Aștepta de la Paris o ghilotină nouă, perfecționată, însoțită de un călău experimentat.

Flavigny era speriat. Pînă în cele din urmă se temea să nu-l scrie și pe dînsul vreun dușman pe lista suspecților. Mai ales de cînd află că Lebon socotește vinovați nu numai pe cei care-au greșit în contra republicii, dar și pe cei ce n-au făcut nimica pentru ea. Își căuta merite republicane și nu-și găsea. Spițerul, prietenul lui, avusese grija să se pună totuși la adăpost, adoptînd firma „Les Triomphes de la Raison"... Nu mai știa ce să facă. Se gîndea să rostească un discurs patriotic undeva, ca să-și manifesteze în public sentimentele republicane. Nu îndrăzni ; cîțiva oratori fuseseră arestați pentru că n-au avut expresii demne de orgoliul patriei. Dar și tăcerea era primejdioasă și putea fi luată ca semn de dezaprobare a regimului republican... Invidia liniștea lui Gaston, care își vedea de vizitele lui gratuite, parcă nici n-ar fi vrut să știe că în oraș s-a instalat domnia Teroarei.

Într-o zi Gaston se pomeni cu o invitație de la Lebon. Flavigny îngălbeni. Antoinette începu să plîngă cu hohote de groază. El își păstră sîngele rece și surîsul conștiinței mulțumite.

În piațeta cu arcade, în piața Palatului Primăriei, văzînd mulțimea de oameni spăimîntați care se milogeau să pătrundă și pe care îi bruftuluiau sentimentele grăzii naționale, Gaston avu o clipă îndoieli. Îi reapăru privirea seminaristului de odinioară, fanatică, stranie, ca un avertisment. Își redobîndi repede calmul. Un gardist îl conduse la ofițerul care examină invitația și îl îndreptă spre cabinetul reprezentantului. Alt gardist, la ușă, îl opri :

— Cetățeanul Lebon are de vorbă acuma cu cetățeanul Duquesnoy din Béthune !

Pe ușă, Gaston văzu, scris cu litere mari, un aviz : „Cine va cere eliberarea vreunui arestat, va fi trimis imediat la închisoare !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Peste un răstimp se deschise uşa cu zgomot. Gardianul încremeni.

— Azi nu mai primesc pe nimeni !... Absolut nimeni !

Gaston recunoscu glasul, înăsprit, umflat. Lebon era în cămaşă decoltată, pantaloni albi şi cizme înalte, cu sabie trenantă şi, la centură, cu două pistoale, iar în cap un bicorn cu panaş înalt. Reprezentantul îl văzu, faţa i se lumină ; îi întinse amîndouă mîinile, strigînd bucuros :

— Cetăţeanul Duhem !... Doctorul calicimii !

Îl luă de mijloc şi-l duse înăuntru. În jurul unei mese lungi şedeau vreo opt inşi cu pălăriile în cap, îmbrăcaţi aproape ca şi Lebon, încinşi cu săbii. Vorbeau foarte tare.

— Nu cunoaşteţi, prieteni, pe cel mai vechi republican din Arras ? făcu Lebon, vesel, încîntat. Iată-l !... A smuls din ghearele morţii pe tatăl meu !... E doctorul Duhem !... Sunt fericit că am onoarea să-i dau, în faţa voastră şi în numere Convenţiunii, acolada patriotică !

Îl îmbrăţişă călduros. Ceilalţi, de asemenea, pe rînd. Lebon îi prezentă emfatic :

— Cetăţeanul Duquesnoy, *ci devant* călugăr, inimă fierbinte de republican şi prietenul meu scump !... Substitutul Caubirère, om de treabă, servitor devotat pentru binele patrici !... Celestin Lefetz, vice-preşedintele districtului, mîna dreaptă a mea şi a republicii !... Juraţii mei de mîine, duşmanii neîmpăcaţi ai fanatismului superstiţios : Gouillard, Leroulx, Clément...

Apoi, fără ceremonie, îi dădu afară, spunîndu-le că doreşte să rămînă singur cu Gaston.

— Îţi mai aduci aminte de mine ? întrebă Lebon cu o duioşie în glas cam exagerată. Noaptea aceea ploioasă, urîtă, rece ?... Au trecut şase ani, sau aproape !... Îmi era frică de dumneata ! Aveai reputaţia de păgîn şi eu aveam atîta încredere în bunul Dumnezeu cu care mi se împuiaseră urechile !... Îţi aminteşti cum ţi-am vorbit pe drum, prin ploaia mînioasă, numai despre Dumnezeu ? Ei bine, află acuma că înfăţişarea dumitale blîndă mă încurajase să încerc a te readuce în sînul bisericii, ha-ha-ha !

Avu un rîs atît de strident că Gaston tresări. Lebon urmă :

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Revoluția a deșteleni minţile prostite de obscurantismul trecutului ! Revoluția e mama mea adevărată ! Revoluția... Revoluția !

Fața lui frămîntată, rasă, fu inundată de extaz. Cu brațele ridicate, cu ochii în gol, plini de o strălucire stranie, părea că își înalță sufletul spre un geniu luminos. Își reveni, și rușinat că s-a pierdut, izbi cu pumnul în masă :

— Dumnezeu a creat o lume de sclavi, revoluția a zdrobit lanțurile sclaviei !

Vorbi apoi despre dușmanii revoluției, despre regii coalizați împotriva republicii, despre suspecți care complotează pretutndeni împotriva patrici.

— Nicăiri însă fanaticii nu sînt mai periculoși ca aici, în orașul meu natal ! zise pe urmă scrișnind furios. Arras a dăruit revoluției servitori credincioși, pe Maximilien Robespierre și pe Joseph, pe Herman, pe Lebas, pe atîția alții... Dar în Arras s-au cuibărit și dușmanii cei mai îndărătnici ai republicii... Trebuie să-i dibuim și să-i zdrobim ! Și am să-i zdrobesc eu, chiar dacă ar fi să ridic ghilotine în toate piețele orașului !

Cuvintele înveăpăiate însufleţeau și îngrijorau pe Gaston în acelaşi timp. Se întreba mereu de ce-i spune Lebon toate acestea și unde vrea să ajungă ?

— Dar îmi trebuiesc oameni, cetățene ! strigă Lebon înfigîndu-și privirea în ochii lui. Oameni de încredere, oameni care iubesc republica mai presus de toate... De aceea te-am chemat !... Dumneata ești un om !

Gaston se roși. Lebon îi oferi să fie jurat, sau judecător, sau acuzator, sau chiar președintele noului tribunal revoluționar.

— Îl alung pe Daillet, dacă primești dumneata locul ! stărui reprezentantul.

Gaston nici măcar nu șovăi. Refuză. N-a dorit și nu dorește decît să servească republica prin munca lui liniștită. Nu simte nici o chemare pentru locuri care cer aptitudini speciale. Apoi, prin meseria de medic s-a obișnuit să păstreze viața oamenilor, nu s-o scurteze. Un doctor care să rostească sentințe de moarte, chiar contra ticăloșilor, ar fi ceva bizar. În orice caz, el s-ar crede umilit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Republica are nevoie de dumneata ! îl întrerupse Lebon.

— Fiecare cetățean numai la locul lui poate servi aievea republica ! făcu Gaston liniștit.

— Și totuși, cine refuză un serviciu pe care i-l cere republica, săvîrșește o crimă împotriva ei! rosti acuma Lebon, mai apăsat, cu o privire în care luceau bănuieli și imputări.

— Decît să servesc rău republica într-un loc nepotrivit cu puterile mele, prefer să fac crima de-a o servi bine acolo unde m-a găsit ! declară doctorul cu un surîs în care înfloreau urme de orgoliu.

Lebon se înfurie. Porni cu pași mari în jurul mesei. Sabia zdrăngănea, izbind pardoseala. Strîngea pumnii și, printre dinți, morfolea vorbe murdare.

— Cînd oamenii de treabă se încăpățînează să stea deoparte, republica ajunge pe mîinile sceleraților ! îi șopti Lebon, oprindu-se brusc în fața lui, cu o mustrare aproape dureroasă.

Mai umblă un răstimp de ici-colo, mormăind, chibzuind. Apoi scoase pălăria din cap, o zvîrli pe masă răsturnînd călimări și răvășind hîrtii, și răcni către Gaston :

— Pleacă !

Îi întoarse spatele cu dispreț. Gaston porni spre ușă, buimăcit, rușinat. Lebon se repezi după el, îi luă mîinile și i le strînse, murmurînd :

— Iartă-mă !... Nu vreau să fii supărat, deși dumneata m-ai jignit refuzînd să servești Franța !

Schimbă iar tonul, adăogînd cu niște priviri aprinse :

— Și totuși, fără dumneata, împotriva dumitale, am să stîrpesc fanatismul, chiar de-ar fi să iau în fiecare zi cîte-o baie de sînge spurcat !

6

GHILOTINA SE RIDICĂ ÎNTR-O ZI

în fața Palatului Primăriei. Piața se umplu de curioși. Bureala aspră, de sfîrșit de iarnă, străbătea prin haine. Călăul, cu mînecile suflecate, umbla de ici-colo în jurul mașinii de ucis, dîrdîind, mormăind cine știe ce... Apoi se făcu o mișcare în mulțime. Capetele se întoarseră în

Muzeul Digital al Romanului Românesc

aceeași direcție. Se auzeau răcnete voioase amestecate cu cîntece, apropiindu-se. Careta înaltă apăru înconjurată de soldați, venind de la închisoarea Baudet, precedată de cîteva zeci de entuziaști în bonetă roșie, urlînd parcă ar fi mers la o petrecere de carnaval. Condamnatul, în picioare, se sprijinea cu o mînă de loitra umedă. Era un călugăr de peste optzeci de ani, gîrbov. De-abia se putu urca pe cele cinci trepte ale eșafodului. Călăul îi făcu repede toaleta, dezvelindu-i bine gîtul și legîndu-i brațele la spate. Doi ucenici potriviră capul în gaura deasupra căreia atîrna satîrul greu. Zece tobe urulau împrejur, acoperind chiar cîntecele entuziaștilor. Apoi călăul zmuci sfoara și cuțitul căzu. Capul se rostogoli în coșul de nuiele. Sîngele țîșni din gîtul retezat, roși brațul călăului care apucă de păr capul tăiat și-l arătă mulțimii. Cîțiva slabi de înger se înfiorară. Buzele însîngerate parcă se mai mișcau. Un spectator din primele rînduri se cutremură, parcă l-ar fi cuprins amețeala, gata să se prăbușească. Vecinii îl sprijiniră. Era Flavigny care, prin prezența lui la execuția unui fanatic bătrîn, osîndit pentru că dosise scripte incendiare, voia să-și demonstreze în public sentimentele republicane și să se pună astfel la adăpost de orice suspiciune.

Zăcu trei zile. Avu călduri și vedenii. Gaston îl îngriji. Antoniette aduse în taină un duhovnic să-i citească rugăciuni. Îndată se simți mai bine. Își scuză apoi slăbiciunea :

— Execuția în sine n-a putut să mă zdruncine, nu ! Sînt doctor și moartea nu mă sperie, nici sîngele... Numai femeile leșină cînd văd un cap tăiat !... Dar eu, republican pînă în măduva oaselor ?... Cred însă că am răcit. A fost un frig viclean cum nu s-a mai pomenit... Multă lume trebuie să se fi îmbolnăvit.

Totuși nici nu mai trecu prin piața primăriei, parcă acolo l-ar fi așteptat și pe el ghilotina. Își potrivi treburile așa încît să iasă cît mai rar și mai puțin în oraș. Pretextînd că a obosit, cedă lui Gaston chiar și floarea pacienților. Veștile însă soseau acasă, zilnic, despre cele ce se petreceau. Află că numărul arestaților a trecut de o mie, că tribunalul reorganizat de Lebon condamnă mereu-mereu, că ghilotina lucrează neîncetat. Apoi auzi că

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ghilotina s-a mutat în Place de la Comédie, că alături s-a ridicat o gheretă de scînduri unde spectatorii entuziaşti găsesc băuturi ieftine, că însuşi Lebon priveşte execuţiile din balconul teatrului. De altfel reprezentantul poporului în misiune parcă şi-ar fi pierdut minţile. Se zicea că toată noaptea o duce în chefuri cu judecătorii şi juraţii tribunalului revoluţionar. Bătrînul Duhem povesti cazul marchizului de Vieux-Fort care, legat de scîndura fatală, cu satîrul deasupra capului, a trebuit să asculte aşa o cuvîntare a lui Lebon, anunţînd victoria de la Menin, ca să poată comunica tuturor fanaticilor din lumea cealaltă triumful republicii.

Gaston parc-ar fi fost de piatră, devenea tot mai tăcut. Asculta şi el povestirile despre faptele lui Lebon. Uneori avea remuşcări. Poate, dacă ar fi primit propunerile reprezentantului, nu s-ar vărsa atita sînge în numele republicii şi al libertăţii. Se întorcea. Cine ştie dacă ar fi putut împiedeca el singur cele ce se întîmplă şi dacă n-ar fi azi şi el altul ? Nu mai întîlnise pe Lebon de-atunci. Scena din cabinetul lui îl însoţea însă mereu, pretutindeni. Şi, din ce în ce mai mult, i se părea că a vorbit atunci cu doi oameni deosebiţi, deşi cuprinşi într-o înfăţişare exterioară unică.

Cu cît se înfrumuseţa vremea, cu atît activitatea tribunalului revoluţionar se înteţea. Pe la sfîrşitul lunei germinal începură furneurile : într-o zi douăzeci de oameni, în altă zi doisprezece, apoi douăzeci şi opt... Călăii, ca să nu-şi piardă entuziasmul, luau masa împreună cu reprezentantul poporului în misiune.

În primele zile de messidor se răspîndi zvonul că se pregăteşte un proces extraordinar. Şasesprezece preoţi, călugări şi călugăriţe vor fi judecaţi pentru fanatism. Spre mai mare solemnitatea, tribunalul va ţine şedinţa aceasta în catedrala transformată în Templul Raţiunii. Acuzaţii au şi fost mutaţi, din diferite închisori, la Baudet, anticamera morţii.

Ştirea tulbură pe Gaston, mai mult decît toate celelalte. Se gîndi să meargă şi el la proces. N-a fost niciodată. Măcar de curiozitate face să meargă. Apoi acuzaţii sunt toţi clericii urîţi. Chibzui mai bine şi hotărî să-şi vadă de treabă ca şi pînă acuma.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdr1901-1932

În dimineaţa de 13 messidor ieşi, ca de obicei, pe jos, să viziteze pe pacienţii care nu puteau veni la consultaţie. Era cald, plăcut. Soarele, pe cerul curat, rîdea. Gaston se uită la ceasornic. Mai avea vreme. Vru să facă o plimbare, să-şi liniştească gîndurile. De-abia ici-colo întîlnea cîte-un om, parcă oraşul ar fi fost sub călcîiul unui duşman de a cărui frică nimeni nu îndrăznea să iasă din casă. Cotea dintr-o stradă în alta, la întîmplare, fără ţintă. Prin minte, oricît se silea să se stăpînească, îi umbla neîncetat, ca o chemare obsedantă :

— Azi e procesul...

Se pomeni în faţa primăriei. Turnul se înălţa spre cer ca un braţ ameninţător. Gaston nu-l văzu, precum nu vedea nici faţada gotică a palatului. Ochii lui căutau însă ceva cu înfrigurare.

— Unde-o fi fost aici ghilotina ? îşi zise deodată. Întrebarea îl spăimîntă, atît i se păru de curioasă. Plecă repede, parcă ar fi vrut să scape de o urmărire. Străzile se schimbau. Nici nu-şi dădeau seama pe unde trece. Ajunse la Place de la Comédie. Clădirea teatrului îl ademenea. Îi veni în minte că n-a mai fost de loc la teatru de cînd s-a întors de la Paris. Ar trebui să meargă. Dar întîi să vază ce se joacă ? Se apropie. De dincolo de scară îi apăru ghilotina. Uită de teatru, ocoli scara, cu ochii la pervazul înalt pe platforma largă, făcută parcă să cuprindă zeci de condamnaţi. Satîrul lipsea. Un soldat plictisit păzea, răzimat de un colţ. Mai încolo, în ghereta coperită cu pînză, nişte oameni vorbeau tare.

— Am întîrziat ! îşi zise Gaston, ca şi cînd s-ar fi scuzat că pleacă. Mă aşteaptă bolnavii.

Porni pe o stradă şi nimeri la catedrală.

— La urma-urmelor de ce n-aş intra ? se gîndi păşind hotărît pe treptele largi şi făcîndu-şi loc printre cetăţeni, să pătrundă. De ce mi-ar fi frică ? Republica trebuie să pedepsească pe vinovaţi.

Se strecură pînă lîngă băncile juraţilor. Procesul începuse. Acuzatorul public cerea pedeapsa cu moartea pentru şase călugări vinovaţi de-a fi fanatici în toată puterea cuvîntului. Îşi împodobea rechizitoriul cu glume şi sen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.ramb.ro/muzeul-1968

tințe. Publicul rîdea cu hohote. Președintele rîdea indulgent. Un jurat strigă ironic :

— Dacă acuzații sunt în stare să ne arate infernul, să fie achitați !

Acuzatorul sfîrși patetic cu o perorație asupra binefacerilor republicii. Jurații votară pe față. Președintele rosti sentința de moarte, adăugînd grăbit :

— Alții !

Fură introduși doi carmeliți desculți, apoi trei preoți. Atunci intră Lebon. Președintele îl salută ceremonios. I se oferi un fotoliu și Lebon se așeză grav, fără a mulțumi aplauzelor care nu voiau să înceteze.

Apoi președintele ordonă să vie altă serie de acuzați. Intrară cinci călugărițe. Gaston privea parcă n-ar fi înțeles nimic. Asculta cu mare atenție și totuși nu se dumirea de loc. Se întreba dacă aici într-adevăr e vorba de viața și moartea oamenilor sau se judecă doar o glumă sinistră ? Se uita cînd la judecători, cînd la jurați, cînd la acuzator, căutînd explicații. Îl bucurase sosirea lui Lebon, dar în ochii lui nu găsi decît o ură atît de grea încît îi schimba fața întreagă, dîndu-i o înfățișare sălbatecă.

Se citea actul de acuzare a călugărițelor și Gaston auzi :

— Yvonne Collignon, optsprezece ani, necăsătorită...

Tresări. Numele i se agăță în minte ca o verigă într-un cîrlig potrivit de mult. Cunoștea numele, deși era sigur că nu l-a mai auzit niciodată. Își răscolea amintirile cu o stăruință ce-l chinuia. Și în aceeași vreme se uita la grupul acuzatelor, toate în negru, să ghicească pe Yvonne. O recunoscu. Micuță, plăpîndă, cu părul castaniu-deschis, cu obrajii ca varul. Se ținea ca un copil de brațul unei bătrîne, și, din cînd în cînd, se cutremura parcă nu și-ar fi putut stăpîni o înfiorare.

Un răstimp, Gaston iar nu mai înțelese nimic. Tocmai într-un tîrziu îi răsună în urechi glasul președintelui :

— Alta !... Collignon... Numele tău ?

— Yonne Collignon de Gardon — auzi Gaston foarte limpede.

Președintele se înfurie, răcni că republica nu permite s-o sfideze aristocrația fanatică, amenință pe acuzată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista Sibiu din 1902 1932

că o va exclude de la dezbateri. Toată sala fu indignată. Acuzata se agăță mai înfricoșată de brațul bătrînei și se uită împrejur parc-ar fi întrebat ce a greșit ? Gaston îi urmărea mișcările, îi întîlni ochii. Făcu doi pași spre Yvonne, uluit. Privirile lor rămaseră o clipă încrucișate. Avu și ea o tresărire ciudată, ca și cînd ar fi zărit un apărător căutat. Dar interogatorul continuă.

— Crezi într-un *ci devant* Dumnezeu ? întrebă președintele.

— Da, părinte ! murmură acuzata.

Publicul izbucni într-un hohot de rîs. Rîseră jurații, judecătorii, pînă și Lebon. Yvonne își roti privirea desperată, întîlni iar ochii lui Gaston. Președintele reluă :

— Aici nu suntem la mănăstire, înțelegi ?... Răspunde la întrebare !

— Da, domnule ! făcu acuzata, stîrnind o nouă năvală de rîsete.

Președintele îi explică, blajin, că republica, decretînd egalitatea tuturor, nu cunoaște decît cetățeni, așa că el nu e decît cetățean-președinte.

Interogatoriul se încheie și acuzatorul începu un discurs fulgerător, subliniat pe-alocuri de aplauzele publicului și de aprobările lui Lebon. Gaston stătea pe jăratec. Ochii lui priveau pe Yvonne și inima îi spunea că are s-o piardă. Iar simțămîntul acesta îl umplea de o groază fără margini. Se gîndea că trebuie să o scape negreșit. Mii de planuri fantastice îi răsăreau în minte și se stingeau. Apoi, cîte-o clipire, uita tot, parcă ar fi dispărut lumea și ar fi rămas numai el cu Yvonne. Era o undă de fericire, ca o ispită din infinit, care se risipea înainte de a se putea închega. Teama că va trebui să se despartă de Yvonne îi copleșea inima. Îndemnurile s-o salveze reveneau mai poruncitoare.

— A bas les calotins ! urlară deodată sute de glasuri în sală.

Rechizitorul se sfîrșise. Pe fața lui Lebon se vedea un surîs de mulțumire. O acuzată încercă să vorbească. Președintele strigă tăios, imitînd pe acuzatorul din Paris :

— Tu n-as pas la parole !

Voturile juraților străpungeau inima lui Gaston ca niște pumnale. Yvonne întoarse capul spre el. În ochii ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc

era o rugăciune plină de taine. Îi sorbi privirea, pierdut. Apoi se reculese ca trezit din vis și se repezi, printre soldații de gardă, în fața președintelui, strigînd :

— Yvonne e nevinovată !

Judecătorii înlemniră pe scaunele înalte. În sală se încinseră murmure. Un soldat îl înșfăcă de umăr, oprindu-l pe loc. Lebon sări în picioare. Îl recunoscu. Șovăi o clipă, parc-ar fi crezut că e nebun. Apoi răspunse tare, cu o privire pătrunzătoare :

— E o fanatică mai periculoasă ca toți ceilalți !

— Tu ești fanatic, Lebon ! Și asasin !... Asasin ! răcni Gaston, desperat, zvîrcolindu-se să se smulgă din mîinile soldatului.

Lebon îngălbeni. În ochi i se aprinse o lucire sîngeroasă. Rumoarea în sală se potoli, încît glasul lui, deși răgușit de mînie, răsună ca vîjîitul unui paloș care cade :

— În numele Republicii, una și indivizibilă...

Gaston fu judecat imediat. Lebon citi, pentru luminarea juriului, un pasagiu dintr-o scrisoare primită de curînd în care însuși Robespierre îi atrăgea atenția asupra doctorului Gaston Duhem, ateist primejdios. Acuzatorul improviză un rechizitoriu încărcat de indignare. Doi jurați se abținură, declarînd patetic că acuzatul le-a redat odinioară sănătatea, îngrijindu-i frățește. Fu condamnat la moarte considerînd că a apărat o fanatică osîndită de tribunal, a insultat republica în persoana reprezentantului ei inviolabil, a tulburat cu insolență ședința, s-a dovedit a fi propagatorul unui ateism feroce care periclitează sănătatea morală a patriei.

Ședința fu ridicată. Lebon luă de o parte pe acuzatorul Darthé, îi spuse că ține mult să-și arate recunoștința față de condamnatul care a salvat, acum șase ani, de la moarte pe tatăl său, și deci să pună, pe lista de ordine a execuțiilor, întîia pe Yvonne Collignon și imediat după ea pe Gaston Duhem. Adăogă melancolic :

— Poate că se iubesc... Baremi să treacă împreună în lumea cealaltă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de mult la poarta catedralei. Calul alb, cu spinarea ascuțită, se apără alene de muștele ce biziiau în jurul lui.

Apoi toți cei șaptesprezece condamnați fură scoși pe scările bisericii. Lumea se îmbulzea să-i vază de-aproape. Unii le aruncau sudălmi sau ocări de care alții făceau haz. Ucenicii călăului se tocmeau :

— N-au să încapă toți în caretă !

— Careta asta poate duce și treizeci de persoane... Am dus odată douăzeci și opt și mai era loc.

Se pierdu timp pînă se urcară toți. Careta era înaltă. Bărbații ajutau pe femei. Gaston luă în brațe pe Yvonne ca s-o poată sui, iar în caretă rămaseră alături.

Porniră. Multă lume se duse după cortegiu. Un ucenic bătea calul cu codiriștea biciului. Roatele uruiau. Careta se hurduca încît condamnații trebuiau să se sprijine unii pe alții. Yvonne se lipi lîngă Gaston. Se priveau ca și cînd s-ar fi regăsit după o despărțire. Își citeau în ochi taine vechi pe care le simțeau din licăriri ascunse. Inimile lor vorbeau și se înțelegeau mai desăvîrșit decît prin cuvinte. Gaston îi cuprinse mijlocul și ea îi mulțumi cu un surîs în care flutura un regret.

Careta șerpuia din stradă în stradă, agale ca un dric. Cînd dădură în piața ghilotinei, un carmelit începu să cînte psalmul morților, cu glas cald de credință. Ceilalți îl întovărășiră cu o însuflețire pioasă. Cîntecul răsuna în văzduhul însorit, tremura și unduia ca o chemare fierbinte. Soldații se uitau pieziș la condamnații cu ochii spre cer, parcă le-ar fi fost frică de o pedeapsă. Calul, speriat, iuți mersul.

Yvonne zări ghilotina și se cutremură. Închise ochii. Gaston îi simți bătăile inimii. Șopti cu buzele uscate :

— Yvonne...

Muzica militară, lîngă intrarea teatrului, porni să cînte *Carmagnole*. Mulțimea se însuflețí și îngroșă urletele. Văzduhul clocotea de vîltoarea glasurilor omenești cu sunetele tobelor și instrumentelor de alamă. Cîntecul condamnaților se înecă întocmai ca un strigăt de ajutor în pustiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Careta străbătu prin cordonul dublu de soldaţi şi se opri.

— Jos ! Jos ! răcni un ucenic către condamnaţii care cîntau mereu, parcă nici n-ar fi băgat de seamă că au sosit.

Gaston sări din caretă ca să ajute pe Yvonne să coboare. Apoi acelaşi ucenic strigă, arătîndu-le scara, să se urce toţi pe platformă. Muzica însă cînta şi poporul urla încît nu se auzea nimic. Sus, condamnaţii se îngrămădiră în colţul cel mai depărtat de ghilotina care părea pervazul unei uşi spre un lăcaş tainic. Gaston de-abia acuma o văzu şi îi fulgeră prin gînd :

— Adineaori lipsea satîrul şi sfoara...

Yvonne era lîngă el şi-i strîngea mîna atît de tare că i se înfigeau unghiile în carne. Substitutul Daillet, uscat, înalt, urcă în fugă treptele platformei cu o foaie de hîrtie în mînă, se duse drept la călăul care, în cămaşă, cu gulerul deschis şi mînecile suflecate, cu boneta roşie în cap, potrivea al doilea coş de nuiele pentru adunarea capetelor tăiate. Substitutul îi dădu hîrtia, spunîndu-i ceva. Atunci Gaston, văzîndu-i, îşi aduse aminte că a plecat de acasă fără să vestească pe nimeni şi se întrebă ce va face familia cînd va afla vestea morţii ? Poate c-au şi aflat şi acuma aleargă să-l scape, ori sînt undeva în mulţime, pe-aici, ascunzîndu-şi durerea şi neîndrăznind măcar să se apropie ? Simţi mîna fierbinte a Yvonnei şi imediat se gîndi că tot ce-a fost nu mai are nici o importanţă şi că viaţa lui a început numai în clipa cînd a cunoscut-o pe Yvonne.

Călăul mai aruncă o privire asupra ghilotinei, apoi se apropie de grupul condamnaţilor şi strigă :

— Yvonne Collignon !

Ea se desprinse dintre ceilalţi parcă nici n-ar fi ştiut despre ce e vorba. Din ochii călăului înţelese, scoase un ţipăt de spaimă, şi se aruncă în braţele lui Gaston, murmurînd :

— Nu vreau să mor... nu vreau...

Dimprejur auzi acelaşi cuvînt, rostit de buze tremurînde :

— Curaj... curaj...

Gaston o îmbrăţişă desperat. Călăul făcu semn din ochi ucenicilor care se repeziră să-i despartă. I-o smul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mari1901-1932

seră din brațe, îi legară mîinile, îi răsfrînseră gulerul, o tîrîră pe scîndura ghilotinei. Condamnații reîncepură cîntecul morților. Muzica militară acoperea toate zgomotele. Călăul smuci de sfoară, satîrul luci ascuțit căzînd. Gaston, cu ochii ieșiți din orbite, auzi răbufnitura cuțitului și simți o lovitură cumplită în inimă. Nu mai avea nici o putere. Ridică fruntea. În balconul teatrului răzimat în coate, văzu pe Lebon, îi întîlni ochii și se cutremură. Era întocmai privirea din noaptea ploioasă și rece. Întoarse ochii cu spaimă. Un ucenic scotea capul Yvonnei din coșul mic de la căpătîiul scîndurii și-l zvîrli în coșul cel mare de-alături. Alți doi luară corpul de mîini și de picioare și-l trîntiră la marginea platformei, să nu încurce locul, în vreme ce călăul însuși ridica satîrul însîngerat.

Acuma Gaston își simțea inima atît de goală parcă i s-ar fi scurs toată viața și ar fi rămas un cadavru fără rost în lume. Dorea să moară mai repede, să sfîrșească, să ajungă din urmă pe Yvonne. Ieși din grup, făcu cîțiva pași spre călăul care tocmai se apropia.

— Tu ești Gaston Duhem! auzi dînsul foarte clar.

Nu răspunse, dar își descheie haina mașinal, o lepădă. Ucenicii îi întoarseră brațele la spate. O durere îi strînse încheieturile mîinilor. Se pomeni pe scîndură. Pe gîtul gol simțea o umezeală caldă. Își zise că trebuie să fie sîngele Yvonnei. Ochii vedeau numai un coș împletit din nuiele. Era stropit cu pete roșii, iar pe fund sîngele închegat se înnegrea. Se gîndea că acuma trebuie să cază cuțitul. Așteptarea îl supără. I se păru că aude un zgomot ciudat și-i trecu prin minte :

— Poate că totuși n-am să mor...

Gîndul îl duru. Dacă a murit Yvonne, el nu mai are ce să... Simți un început de lovitură tăioasă pe gît. Apoi simțămîntul se curmă înainte de a se lămuri vreo durere...

*

Sufletul se lumină ca smuls dintr-un întunerec înăbușitor. Conștiința ușoară de cătușele spațiului și ale timpului își întindea stăpînirea peste planurile despărțitoare de lumi. Singurătatea se împletea cu razele speranțelor într-o pînză de așteptare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Capitolul VII

ILEANA

...PINZA AȘTEPTĂRII ERA STRĂVEzie. Palpitațiile lumilor se răsfrîngeau într-însa, se încrucișau în esența sufletului ca într-un centru mobil al infinitului. Și sufletul avea strălucirile conștiinței atotcuprinzătoare în preajma marei mîntuiri.

Apoi pînza începu să se destrame și sufletul își recunoscu iar singurătatea în coborîrea bruscă pe linia transformării supreme. Conștiința își pierdea mereu luminile amestecîndu-se în șuvoiul timpului, rostogolindu-se în îmbrățișarea spațiului.

Întunerecul primi scînteia spirituală a sufletului ca o sămînță de eternitate...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

PETRE NOVAC ADUSE TREI PROFE-

sori, şapte doctori şi mai multe moaşe iscusite. Plîngea cu hohote văzînd zvîrcolirile femeii. Toate fură în zadar. Femeia se prăpădi. Cu mari greutăţi medicii izbutiră să salveze cel puţin copilaşul.

Durerea bărbatului nu cunoştea margini. Săptămîni de zile fu urmărit de gînduri de sinucidere. Pierderea acestei femei parcă i-ar fi înjumătăţit sufletul. Se mira lumea şi nu înţelegea. Cu doisprezece ani în urmă îi murise întîia nevastă şi oamenii îşi aduseră aminte că Petre Novac nu s-a prăpădit cu firea, deşi se ştia că trăiseră împreună foarte bine. Cu a doua nevastă a avut două fetiţe şi totuşi a alungat-o acum un an, din senin, încît mulţi spuneau că trebuie să se fi cam smintit, mai ales cînd se află că se însoară a treia oară cu o servitoare. Indignată, fosta nevastă ameninţa pe unde putea că îl va pune sub interdicţie, ca să nu irosească moştenirea copilelor. Prudentă, rămase la ameninţări.

Pe urmă toată dragostea lui Petre Novac se concentră asupra copilului. În Toma i se părea că supravieţuieşte femeia iubită.

Copilul era plăpînd. Îl îngrijea ca ochii din cap. Doici, guvernante, doctor, profesori roiau în jurul micuţului. Petre Novac spunea mereu tuturor că, dacă ar pierde şi pe Toma, nimeni şi nimic nu l-ar mai putea opri să şi facă seama.

Trecea drept mare bogătaş. Era aievea. În cartierul Făgădău, o stradă întreagă era proprietatea lui. Moştenise de la părinţi numai cîrciuma din colţ. A apucat vremuri bune şi a avut noroc. Ştia puţină carte, dar toate i-au ieşit în plin. A mărit cîrciuma, a adăugat o băcănie, a cumpărat casa vecină, a dat bani cu camătă grasă. Acuma mai ţinea un restaurant pe Bulevardul Carol, un hotel în apropierea Gării de Nord, o fabrică de apă gazoasă în Şoseaua Viilor şi un magazin de galanterii pe Calea Victoriei. Locuia într-un palat, cumpărat de ocazie, pe strada Transilvaniei, unde ridicase, alături, o clădire specială pentru administraţia centrală a „Întreprinderilor

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Petre Novac". Era om voinic, înalt, rumen la față și cu niște ochi, culoarea oțelului, în care sclipea o cuceritoare deșteptăciune firească.

Pentru copil ar fi fost în stare să dea foc Bucureștilor. Cînd Toma, ajuns de vreo cinci ani, se rătăcea prin birourile întreprinderilor, era sărbătoare, căci Petre Novac uita toate afacerile de dragul lui.

În fiecare seară, înainte de rugăciune, îi vorbea despre maică-sa. Și, vorbind, se înduioșa și mai totdeauna plîngea, bolborosind pierdut :

— A fost sfîntă... A fost singura bucurie a vieții mele !

Cînd se făcu mai mărișor, îi povesti cu de-amănuntul tot. Îi era frică să nu afle copilul de la străini și să se rușineze de maică-sa. A văzut-o întîia oară în curtea unei case, pe strada Toamnei. Trecea întîmplător. Ea spăla rufe, sufocată aproape de poartă. Se oprise o clipă să-și odihnească spinarea. Și a aruncat privirea spre stradă și a întîlnit ochii lui. A fost o încrucișare fulgerătoare. El a mai mers cîțiva pași, apoi s-a întors parcă l-ar fi tras cineva înapoi, și s-a apropiat de ea — „Cum te cheamă, fetițo ?" — „Florica !" — „De cîți ani ești ?" „De optsprezece". — „De unde ești ?" „Din Valea Mare, de lîngă Pitești". — „Ești la stăpîn aici ?" — „La stăpîn..." — „Vrei să slujești la mine ?" — „Vreau bucuroasă !"... Întrebînd, citea în ochii ei o poruncă tainică a soartei. A plecat, de-abia smulgîndu-se de lîngă ea. Pînă acasă a trebuit să facă sforțări să nu se întoarcă iar, cel puțin s-o mai vază. Era pe atunci de patruzeci și opt de ani, însurat cu a doua nevastă, avea doi copii. Se zbuciumă toată noaptea. Servitoarea nu-i ieșea din suflet, parcă ar fi fost acolo de cînd lumea. Ceva îi șoptea neîncetat că asta e perechea lui adevărată. Se împotrivi încă două zile. În a treia se hotărî. Chelui o avere și, în șase săptămîni, fu divorțat, iar peste alte șapte zile Florica fu doamna Novac. Inima nu l-a înșelat. Florica a fost un înger coborît pe pămînt. Zece luni, cît le-a hărăzit Dumnezeu să fie împreună, au cunoscut fericirea întreagă. Au fost un singur suflet în doi oameni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

Precauția bătrînului nu fuse de prisos. Fetele lui din a doua căsătorie, bune de măritat acuma, veneau cîte o dată pe săptămînă să-l întrebe de sănătate, să-i vorbească de proiectele lor și să mîngîie pe frățiorul Toma care împlinea zece ani. Copilul simțea că ele nu-l iubesc și le necăjea cît putea. De față cu bătrînul se stăpîneau, zîmbeau și făceau haz de Toma. Într-o zi însă, fiind singure cu el, iar el obrăznicindu-se mai rău, cea mai mică izbucni cu ură :

— Astîmpără-te, neghiobule ! adăugînd dispreţuitor către cealaltă. Se vede că e pui de slujnică !

Toma auzi, se repezi, îi sfîșie rochia, îi zgîrie brațele. Lacrimi, țipete. Trebui să vie bătrînul s-o scape de furia copilului.

În curînd se măritară amîndouă. Petre Novac le înzestră boiereşte și oftă ușurat. De-acuma îi rămînea numai Toma, grija lui cea mai dragă.

Îi luă profesorii cei mai buni. Îi împlinea toate dorințele. Căuta să i le ghicească pe cele neexprimate. Nu mai rîvnea decît să-l vadă bărbat. Atunci, își zicea, se va putea duce liniștit în lumea cealaltă, să se unească pentru totdeauna cu Florica.

Nu-i fu îngăduit să i se împlinească dorința. Căzu la pat, într-o zi, din senin El era de șasezeci și trei de ani, Toma de cincisprezece. Îi zise îndată :

— Acum am să mor, Toma ! N-am fost bolnav niciodată, se vede că mi-a sosit ceasul. Tu să n-ai grije și să nu mă plîngi ! Am trăit destul și am cunoscut fericirea pămîntească. Eşti mare și poți înfrunta viața !

Înainte de a chema doctori, trimise după Costică Brebenaru, om cu stare, de treabă și cel mai bun prieten al lui, deși mai tînăr cu aproape douăzeci de ani. Avea și un băiat de vîrsta lui Toma. Se încuiară o întreagă după-amiază, împreună, se sfătuiră. Pe seară avocatul lui Novac sosi cu un magistrat. Bătrînul își făcuse testamentul, lăsînd toată averea pe seama lui Toma și dăruindu-i, pînă la majorat, ca tutore, pe Brebenaru.

Pe urmă veniră medicii. Îl asigurară că nu-i nimic serios, îi prescriseră diferite prafuri și zămuri. Petre Novac surîdea neîncrezător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Zăcu şapte zile. Începu agonia. Medicii se mirau. „Un caz excepţional" ! Muribundul ceru să vie Toma lîngă pat, să-l vadă pînă va închide pe veci ochii. Copilul îi sărută mîna şi rămase în picioare, privind ultimele clipe ale tatălui său. Îl podidiră lacrimile. Brebenaru îi şopti să se stăpînească, altfel îi îngreuiază moartea. Petre Novac respira din ce în ce mai rar şi mai horcăit, ridicînd şi coborînd pleoapele peste bulbii în care lumina se răcea mereu. Apoi gura i se strîmbă puţin şi trupul încremeni. „A murit ! Dumnezeu să-l ierte !" murmură Brebenaru apropiindu-se şi închizîndu-i ochii. După o clipă însă muribundul mai oftă o dată prelung, deschizînd larg pleoapele ca şi cînd ar fi vrut să soarbă toată lumina lumii. În ochii lui se aprinse un briliant care străluci îngrozitor o secundă. Strălucirea aceasta i se păru lui Toma o chemare din altă lume. Izbucni într-un hohot de plins, căzu în genunchi şi-şi lipi buzele de mîna rece a mortului.

2

BREBENARU ÎI DESCOPERI O VAGĂ mătuşă bătrînă, ca să nu rămîie Toma singur în casa părintească. Mai tîrziu, părîndu-i-se că totuşi e cam melancolic, îi dădu de tovarăş pe fiul său Mihai, cu care era bun prieten mai de mult. „Întreprinderile Novac" prosperau neîntrerupt sub conducerea lui Brebenaru, ambiţios să binemerite marea încredere a răposatului şi recunoştinţa copilului.

Cînd aflară cuprinsul testamentului, cele două surori vitrege ale lui Toma se revoltară. Găsiră degrabă avocaţi care să le aţîţe mînia. Cerură dărîmarea actului, propunînd să dovedească tribunalului că tatăl lor a fost nebun şi cînd s-a însurat a treia oară cu o slujnică, dar mai ales cînd şi-a formulat ultimele dorinţi. Procesul ţinu patru ani, făcu senzaţie în lumea judecătorească şi testamentul rămase neatins.

Toma Novac era acuma student. Urma filozofia, deşi Brebenaru îl povăţuise să înveţe dreptul, ca şi fiul său, în interesul întreprinderilor pe care va avea să le ad-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1931-1932

ministreze în curînd. Era o fire potolită. Simțea o adevărată repulsie față de zbuciumările pătimașe ale oamenilor de drept și de afaceri. O singură dată a intrat în Palatul de Justiție și atmosfera de-acolo l-a îngrozit. Iubea cărțile. Citea mult și cu plăcere. Avea o bibliotecă bogată și aleasă pe care o sporea neîncetat. Îl urmăreau întrebări răscolitoare. Și întrebările se înmulțeau de îndată ce i se părea că a găsit un răspuns. Încerca uneori să-și deschidă sufletul cu Mihai Brebenaru. Trebui să renunțe. Mihai era plin de siguranță în toate direcțiile. Necunoscutul, care trăia ca un mister în inima lui Toma, pentru Mihai nu exista. O formulă sau chiar un simplu cuvînt îl mulțumeau deplin, în vreme ce Toma căuta în dosul lor certitudini și descoperea același gol amenințător ca o prăpastie. De altfel Mihai, gălăgios, întreprinzător, disprețuia în sinea lui sentimentalismul intelectual, cum îi zicea dînsul, care încurcă zadarnic pe om și-l abate din calea vieții adevărate.

Majoratul nu-i schimbă cu nimic traiul. Fiindcă nu se simțea în stare să se ocupe de afaceri, se înțelese cu bătrînul Brebenaru să continue a conduce „Întreprinderile Novac" ca el să se poată dedica studiilor.

Îl chinuiau atîtea îndoieli, că deseori îl cuprindea deznădejdea. Profesorul îl liniștea, repetîndu-i într-una patetic :

— Îndoiala e zeița filozofiei !

Profesorul era om între două vîrste, încîntat de propria-i știință, mîndru de catedra lui universitară. Se plimba prin toate sistemele filozofice ca într-un apartament străin cu multe odăi, în care nu putea zăbovi prea mult. Filozofia i se părea o meserie minunată. Îndemna pe Toma să stăruie, îl asigură că are „cap filozofic" și-i făgăduia, pentru viitor, că ar vrea să-l aibă de urmaș la catedră. Același lucru îl spunea însă mai tuturor elevilor săi, socotind că astfel stîrnește mai mare emulație între dînșii.

Avea dureri vagi de călătorii lungi, parcă i-ar fi fost dat să găsească negreșit ceva în lume. Se gîndea să înconjoare pămîntul și să se oprească mai mult în India, unde spera să afle cheia înțelepciunii. Luni de zile l-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
18 68
Muzeul Literaturii Române

pasionat gîndul acesta încît a început să învețe limba sanscrită ca să poată citi în original „Mahabharata". Voia să vadă imensa cîmpie de ruine de la Delhi, să descopere urmele cetății străvechi Hastinapur și pe ale legendarei Indraprastha.

Își luă licența și apoi vru să trăiască tihnit, ca toată lumea. Nu mai citi nimic. Se interesă de mersul întreprinderilor. Se plictisi repede. Începu o viață de petreceri, cu prieteni și femei. Iubirile lui nu țineau mai mult de cîteva zile. Toate femeile îl decepționau. Dorea o anume femeie și, fiindcă nu-i ieșea în cale, i se părea că nu merită s-o caute. Chefurile îl scîrbiră. După trei ani de asemenea viață, se simți sătul de lume și se întoarse, ca un fiu rătăcit, în mijlocul cărților părăsite, unde se putea regăsi pe sine însuși.

Gîndul morții îi apărea din cînd în cînd ca o întrebare care cerea dezlegare. Moartea nu poate fi sfîrșitul sfîrșitului. Ar fi o absurditate. Atunci pentru ce ne-am născut! Întîmplarea oarbă nu explică un necunoscut. Cel mult complică. Dincolo de moarte trebuie să fie ceva, precum și înainte de naștere trebuie să fi fost ceva. Sufletul nu poate începe și nici sfîrși într-o întîmplătoare viață pămîntească. Concluzia îi plăcea, dar, chibzuind mai bine, o înlătură ca prea puțin științifică.

— Cine se naște, trebuie să moară! își zise într-o zi, bucuros, parcă ar fi descoperit o taină mare.

De-aci înainte, de cîte ori îl cuprindea neliniștea, își repeta fraza cu o mulțumire care izbutea să înăbușe sau să alunge îndoielile, măcar pentru un răstimp.

În sfîrșit, se hotărî să plece în străinătate, să-și continue studiile, să dobîndească adevărata știință mîntuitoare.

Șapte ani petrecu în Germania. Deveni doctor în filozofie, tot atît de stăpîn pe sistemele altora, ca și profesorul său de la București. Îndoielile însă îi rămaseră, înmulțite. Din ele alcătui „Filozofia necunoscutului". Cartea fu primită cu interes, nu pentru soluția sceptică în care culmina, ci din pricina preciziei în fixarea semnelor de întrebare ce mărginesc rațiunea omenească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mari1900-1912

Pe urmă se duse la Paris. Se simți mai acasă. Dintru început avu impresia limpede că a mai umblat cîndva pe aici. De altfel aceeași impresie îi mai strînsese inima, cu cîțiva ani în urmă, cînd se oprise în Mains o săptămînă.

După patru ani trecu în Anglia. I se urî și, peste opt luni, se gîndi să se întoarcă în țară. În clipa cînd era mai hotărît, își schimbă planul. Are să meargă în America, să cunoască și civilizația lumii noi, iar de acolo va porni mai departe, în jurul pămîntului, să-și împlinească dorința care-i înflorise odinioară în suflet.

În New York stătu două luni și se sătură.

Își făcu itinerariul pentru călătoria mai departe. Avea să dureze cel puțin doi ani, cu popasuri mai lungi în India, în Mezopotamia, în Egipt și Italia. Izbucni războiul european și-i răsturnă gîndurile. În loc să meargă spre apus, se întoarse spre răsărit, acasă.

Găsi pe Mihai Brebenaru așezat, cu trei copii, cu clientelă mare, fruntaș al baroului. Bătrînul Brebenaru împreună cu nora-sa îl luară de a doua zi să-l însoare.

— Ești de treizeci și cinci de ani, băiete! stărui bătrînul. Trebuie să-ți faci cuib! Pe urmă îmbătrînești și nu mai găsești fată! Unde mai pui că am bătut șaptezeci și doi, mîine-poimîine închid ochii, și nu vreau să mă întîlnesc pe lumea cealaltă cu tatăl tău, fie iertat, pînă nu-i voi putea spune că are și el un nepoțel.

Toma se codi că întîi vrea să aibă o meserie serioasă.

— Ce meserie! se înverșună Brebenaru. Se poate mai bună meserie ca „Întreprinderile Novac"? Dar, în sfîrșit, dacă vrei și meserie neapărat, să te facem mare profesor, că doar ai destule diplome și învățătură!

Brebenaru alergă, se zbătu, își mobiliză toate cunoștințele și prieteniile. În cele din urmă „Filozofia necunoscutului" dobîndi catedra universitară.

Noul profesor însă nu mai apucă să-și inaugureze cursul, cu atît mai puțin Brebenaru să-l vadă însurat. Veni războiul. Toma Novac era ofițer de rezervă. Brebenaru încercă să-l ferească de front, cum făcuse pentru Mihai al său. Toma se împotrivi categoric. Ținea să-și îndeplinească datoria întreagă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu"

război cu o urmă de rană și mai multe decorații. N-a mai găsit însă pe bătrînul Brebenaru ; închisese ochii pentru totdeauna în a treia lună a războiului, cu singurul regret de a nu fi apucat căsătoria lui Toma, pe care îl iubise ca pe copilul său. Mihai, rămas în teritoriul ocupat, a îngrijit cît s-a putut averea prietenului.

Războiul reînviase în sufletul lui Toma încrederea copilăriei. Dumnezeu și îngerii, care îi înfrumusețau odinioară visurile și pe care îi spulberase cîntarul științei, își reluară locul de veghe și de mîngîiere din prima clipă cînd primejdia morții i s-a arătat întreagă. Își făcea cruce și implora ajutorul lui Dumnezeu înaintea fiecărei bătălii, cu atîta credință că i se stingea în inimă teama și, în loc, se aprindea însuflețirea.

După ce trecu primejdia, scepticismul, ca o haină de purtare, îi reveni. Îi era chiar rușine că el, cogeamite filozoful tot în Dumnezeu a căutat mîngîiere, fără măcar să se gîndească la luminile științei. Se consola că aceasta s-a mai întîmplat și altora, și o explica prin legile psihologiei mulțimilor.

Nevasta lui Brebenaru socotea drept obligație pioasă față de memoria socrului ei să continue insistențele pentru însurătoarea lui Toma :

— Trebuie ! Trebuie ! Trebuie !

În cele din urmă își zise și el că trebuie.

Era acum de patruzeci de ani. Părea mai tînăr. Părul negru și lins n-avea nici urme de fire cărunte. În ochii mari, negri, obosiți, răsăreau, descori, scîntei ca dintr-un foc ce moncește de mult. Purta o mustață subțire, tunsă englezește. Înalt, zvelt, avea totuși o ușoară timiditate care-i ședea bine.

Doamna Brebenaru spera să mai aibă un copil și dorea să i-l boteze Toma, dar numai dacă va fi însurat pînă atunci. Se oferi să-i găsească o mireasă după pofta inimii. Îl introduse în toate familiile cu fete de măritat. Toma șovăia mereu, deși era convins că trebuie. Cînd doamna Brebenaru își epuiză cunoștințele, Toma mărtu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniei.ro/rdtr1931-1932

risi că ar prefera o ardeleancă. Bănuind un subterfugiu, doamna luă energic apărarea bucureştencelor printre care se găsceau destule fete, şi modeste, şi cinstite, şi încîntătoare, şi bune gospodine. Pretendentul nu se lăsă convins. Atunci, din ordinul soţiei ambiţioase, trebui să intre în joc Brebenaru. Prin prieteni, prin clienţi, descopereau fetele bune în diferitele colţuri ardelene. Cutreierară multe oraşe, de la Sighetul Marmaţiei pînă la Timişoara şi de la Oradea Mare la Braşov, în zadar.

— Mai bine spune drept că nu vrei să te însori, decît să-l porţi degeaba pe drumuri pe bietul Mihai! zicea doamna Brebenaru după fiecare întoarcere.

— Ba vreau, dar nu mă pot lega pe viaţă cu cine nu-mi place! răspundea Tom invariabil, cu un zîmbet în care zeloasa doamnă nu ştia dacă e ironie sau tristeţe.

În sfîrşit, doamna Brebenaru nu mai putea aştepta. Copilul veni. Toma se oferi să-l boteze. Doamna refuză, ca să-i arate cum înţelege o femeie să-şi respecte cuvîntul. Spre a împăca pe mama supărată, Toma Novac dărui copilului, de botez, un loc de casă pe bulevardul Carol. Mama se înduioşă şi plînse gîndindu-se că locul face aproape o jumătate de milion, cu toate că la averea lui nu înseamnă mare ştirbire. Primi cadoul şi, vrînd să-i dovedească deplin că i-a trecut mîhnirea, îl rugă să fie naşul întîiului copil pe care trebuie să i-l mai dea Dumnezeu.

Făcură botez cu alai. Toma iar supără pe mama fericită, venind cu mare întîrziere. Şi doar îi pregătise o surpriză : copilul avea să se numească Toma.

— Aşa eşti dumneata, îţi face plăcere să mă necăjeşti, îi impută doamna Brebenaru de mai multe ori în cursul serbării.

Toma se scuză că a avut curs la universitate, dar nu se mai prăpădi de grija ei. Îl preocupase o cunoştinţă nouă ce o legase aici, Tudor Aleman. Descoperise în ochii lui strălucitori de iluminat şi chiar în vorbă, cu toate că spunea naivităţi, ceva neobişnuit.

După ce se despărţi de bătrînul ciudat, Toma crezu că i-a dat o importanţă exagerată. Îi păru rău că s-a grăbit a-i primi invitaţia. Ce poate să-i spună deosebit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri 1901-1932

un om care întoarce ochii pe dos, sporovăind misterios despre Dumnezeu ca un călugăr dornic de minuni! Poate să se facă și de rîsul colegilor dacă s-ar afla că s-a lăsat ademenit de cine știe ce sectator nenorocit și fanatic. Mai are patru zile răgaz să se gîndească, dar chiar mîine îi va scrie două rînduri politicoase, anunțîndu-l că nu poate merge la întîlnirea făgăduită. A doua zi îi fu lene :

— Nu-i scriu, dar nu mă duc.

Pe urmă își zise că, neducîndu-se, înseamnă a-și mărturisi frica sau cel puțin inferioritatea față de un om care se laudă cu înțelegerea adevărată a tainelor lumii. Omul poate să fie un simplu sectator, precum ar putea fi și un înțelept căruia experiențele vieții i-au revelat orizonturi noi. Un convins face cît doi îndoielnici. Gînditorul n-are de ce să se sperie de o idee, oricît ar fi de curioasă.

Șovăi pînă în clipa din urmă, dar se duse.

Aleman îi dezvălui o construcție în care el găsise explicate fără rost tainele necunoscutului. Toma îl ascultă cu toată atenția și nu se dumeri. Ajuns iar în stradă, i se părea că a visat, că Tudor Aleman e doar o născocire a lui, deși numai adîncuri se despărțise de el.

Senzația îl enerva. Toate cîte i le înșirase Aleman, parc-ar fi dormit de mult în adîncimile sufletului lui, îi răscoliseră gînduri proprii.

Merse de-a dreptul la Brebenaru. Trebuie să afle precis cine-i în definitiv acest Tudor Aleman? Avocatul surise :

— Aleman te interesează! Te-am văzut la botez cum vorbeai cu el și chiar îi spusei nevestei mele. Credeam că-l cunoști mai de mult! Întîi și întîi e un om foarte cumsecade, dintr-o familie bună, cu relații multe. E bine primit pretutindeni. A fost prieten cu tata și venea uneori, rar de tot, pe la noi. Sînt sigur că și pe tatăl tău l-a cunoscut. Să-l întrebi numai! A fost mult timp profesor la liceul Lazăr. Era și pe vremea noastră, dar tu, ca particular, n-ai prea cunoscut pe profesorii noștri. Nu cred totuși să nu fi auzit de Aleman. Poate că ai uitat. Era foarte iubit și stimat de toți elevii. Se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

purta blînd şi ştia multă carte. Mi se pare că a fost de filozofie sau aşa ceva. Trebuie să aibă peste şasezeci de ani, da, da, negreşit... Auzisem odinioară că ar fi avut multe şi grele nenorociri de îndurat. A fost însurat de vreo trei ori şi, dacă nu mă înşel, n-a avut parte de fericire în căsnicie, căci nici una din nevestele lui n-a murit de moarte naturală. Lumea vorbeşte multe. Sunt chestii delicate în care un străin n-are să se amestece. În orice caz pe Aleman suferinţele parcă l-au oţelit şi i-au sporit încrederea în viaţă sau în Dumnezeu, nu mai ştiu bine, că pe mine asemenea lucruri nu mă interesează. Poate cînd voi mai îmbătrîni. Sînt mulţi oameni foarte serioşi, care îl consideră un apostol şi cred fanatic în învăţăturile lui, deşi el e zgîrcit şi nu-şi destăinuieşte înţelepciunea decît celor pe care îi găseşte capabili şi dornici să-l înţeleagă. Se vede că pe tine te apreciază deosebit, dacă te-a poftit şi acasă la dînsul. Dar ce să mă mir ! Sentimentalismul intelectual a fost şi slăbiciunea ta încă din copilărie !

4

TOMA NOVAC NU VOIA SĂ SE MAI gîndească la Aleman şi la naivităţile lui grămădite într-un sistem cu aparenţe serioase. Se gîndea totuşi neîncetat. Descoperea goluri, crăpături tot mai multe.

— E un joc de fantezie şi nimic altceva ! Îşi zise la urmă. O clădire în vînt, de vreme ce toată construcţia e fără posibilităţi de verificări reale.

Cînd credea că a terminat, îi apăreau alte obiecţii, numai obiecţii. Presupunînd admisibilă existenţa unei lumi spirituale şi alteia materiale, admiţînd chiar interpenetraţia bizară de care vorbeşte Aleman, şi geneza sufletului omenesc ca o simplă transformare a unui principiu spiritual pentru nevoile unei regenerări reclamante de esenţa eternităţii, rămîne totuşi întrebarea : de ce şapte vieţi pămînteşti, tocmai şapte ? De ce nu mai puţine ori mai multe ? Declarînd pe şapte număr sfînt sau misterios, nu se rezolvă nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1901-1932

Apoi, într-o zi, înarmat cu argumente zdrobitoare, bătu iar la uşa lui Aleman pe neaşteptate. Bătrînul, parc-ar fi ştiut pentru ce vine, îi zise îndată :

— Îndoiala e bună, dar cu măsură ! Căci, să nu uităm, îndoiala e totdeauna începutul negaţiei şi negaţia înseamnă distrugere ! Numai credinţa întăreşte sufletul şi-l deschide pentru adevărurile eterne !

— Atunci fericiţi cei săraci cu duhul, căci ei sînt mai plini de credinţă şi de prostie ! făcu Tom fără a-şi ascunde o decepţie dispreţuitoare.

Aleman se înflăcără numaidecît :

— Da, domnule profesor ! Da ! Fericiţi ! Dumneata îţi închipui că cel ce ştie mai mult, înţelege neapărat mai mult ! Sau că ştiinţa merge de mînă cu fericirea ? A, cum te înşeli ! Dar ce are a face progresul ştiinţelor cu sufletul omului ! Toate invenţiile şi descoperirile din lume au fost oare în stare să netezească pentru vreun om calea fericirii adevărate, să-i dăruiască o merinde pentru clipa cînd trece poarta necunoscutului ? Şi crezi că ar fi mai multă fericire în omenire dacă toţi oamenii, printr-o minune, ar deveni filozofi ca dumneata sau savanţi ca, să zicem, colegii dumitale de la universitate ?

Toma Novac zîmbi îngăduitor.

— Adică înapoi, la caverne !

— De ce atîta ironie ! urmă Aleman, mai potolit. A nu te bizui pe infailibilitatea ştiinţei, poate că nu e tocmai o crimă, cînd ştiinţa însăşi îşi recunoaşte neputinţa de a pătrunde acolo unde sufletul ar avea nevoie de sprijinul ei.

Rechizitorul bătrînului nu-l interesa. Erau lucruri rezolvate de mult pentru dînsul. Îl asculta totuşi, nevroind să-l umilească prin afişarea unei superiorităţi nerăbdătoare. De altfel Aleman vorbea cu atîta foc că-i plăcea să-l asculte. Numai cînd încerca să treacă la altă ordine de idei, Toma îl opri :

— Dumneata eşti mulţumit cu soluţia pe care ai găsit-o. Se poate. Dar soluţia e nefolositoare cîtă vreme nu poate servi şi altora aceeaşi mulţumire. Orice religie oferă credincioşilor măcar motivele generale care pot lămuri puţin mîntuirea şi care astfel devin convingă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mgrt_1901-1932

toare. Sau soluția dumitale e atîta de hermetică încît trebuie să rămînă inaccesibilă celor mulți ?

Tudor Aleman stătu cîteva clipe pe gînduri, apoi vorbi cu o răceală aproape respingătoare :

— Soluția mea, cum zici dumneata, mereu cam ironic, s-a născut din dureri sufletești și numai sufletului se adresează. Savanții pot s-o numească naivitate, ca dumneata, sau chiar mai rău. Cine însă vrea s-o pătrundă, poate găsi într-însa mîngîierea. Viața nu mai e zadarnică. Sufletul e pregătit să îndure toate durerile, căci îi rămîne veșnic înainte rîvna și speranța de a întîlni perechea sa spirituală. Moartea însăși devine un accident în viața adevărată a sufletului și nu mai poate îngrozi pe omul care are credința renașterii, și, la sfîrșitul liniei pămîntești, a eternității în lumea cealaltă !

Toma își dădu seama că a atins o rană în inima bătrînului. Îi păru rău. Aleman protestă. Schimbară vorba. Toma îi povesti îndoielile care au făcut dintr-însul, fiul unui mare om de afaceri, un profesor preocupat de combinații mintale condamnate să rămîie mai mult sau mai puțin sterile.

— Bietul tata știu că s-ar cruci, văzîndu-mă veșnic cu gînduri despre alte lumi, în loc să mă interesez de „Întreprinderile Novac" ! adăogă Toma.

— Te înșeli ! strigă Aleman. Eu am cunoscut puțin pe tatăl dumitale, adevărat, dar pot mărturisi că nu era tocmai așa de insensibil pentru problemele sufletului, cum îți închipui !

Ajunseră să vorbească despre moartea lui Petre Novac. Aleman ținea minte că a avut o înmormîntare impozantă. Toma îi spuse cum s-a îmbolnăvit, cum și-a presimțit sfîrșitul, îi zugrăvî ultimele momente și mai ales lucirea stranie ce i s-a aprins în ochi în clipa cînd și-a dat sufletul. Tudor Aleman se făcu deodată roșu, sări de pe șcaun și, cu o solemnitate neobișnuită, declară :

— Iată o verificare, domnule profesor !

Toma Novac îl privi nedumerit. Solemnitatea bătrînului îi apăru cam ridicolă.

— Ce verificare ? mormăi dînsul după o pauză.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Nu cereai dumneata verificări ? făcu Aleman grav. Ei bine, una ai avut-o dumneata însuți și n-ai priceput-o : briliantul care spui c-a strălucit în ochii părintelui d-tale în clipa morții !

Îi dădu explicații mai ample. A șaptea viață pămîntească e sfîrșitul carierei materiale a sufletului. În viața a șaptea deci bărbatul trebuie să întîlnească pe femeia care întrupează perechea lui sufletească și să se unească negreșit cu ea. Rodul material al acestei uniri va fi animat de asemenea de un suflet care își începe a șaptea existență materială. Moartea ce încheie ultima viață pămîntească înseamnă însă izbăvirea cea mare a sufletului. De aceea în clipa despărțirii de învelișul material, sufletul dobîndește conștiința pură atotcuprinzătoare prin care, ridicîndu-se deasupra timpului și spațiului, poate contempla simultan toate viețile sale în afară de lumea spirituală. Contemplarea fiind preludiul eternității, se manifestă în ochii muribundului ca o strălfulgerre de lumină incomparabilă. E culminația vieții pămîntești în revelația fericirii veșnice.

— Toate acestea mi le-ai spus data trecută — zise Toma cu ton glumeț — dar nu știam că vrei să mi le aplici chiar mie și tatălui meu !

Necredința lui supără pe Aleman. Îi făcu impufări adăugînd la urmă :

— Am acuma un mare regret : că sunt prea bătrîn și voi muri înaintea d-tale. Sînt sigur că strălucirea pe care ai văzut-o în ochii tatălui dumitale în clipa morții, se va constata și în ochii dumitale cînd vei muri !

— Moartea nu cere certificat de vîrstă, așa că nu se poate ști dacă n-ai să-ți poți verifica teoria și asupra mea ! vorbi Toma cu același glas.

Se pregăti să plece. Era mai înviorat, parcă explicația lui Aleman, prin extravaganța ei, i-ar fi alungat gîndurile serioase. Strîngîndu-i mîna, mai întrebă totuși :

— De ce tocmai șapte, domnule Aleman ?... De ce numărul sfînt ?

— Crezi că numărul are o importanță atît de mare ? răspunse bătrînul neclintit. Eu cred că șapte, fiindcă șapte e un număr considerat sfînt în toate timpurile, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Ramuri a lui Ion Pribeagu 1901-1932

toate popoarele şi în toate ocaziile. Dumitale nu-ţi ajunge explicaţia asta ? Nu te obligă nimeni s-o primeşti. Adoptă orice număr vrei ! Nu numărul, ci principiul e totul ! Numărul nu-l poate verifica decît fiecare om în clipa cînd s-a despărţit definitiv de ceilalţi oameni. Principiul însă se poate verifica din strălucirea pe care ai văzut-o şi d-ta, care ţi-a tulburat sufletul, de vreme ce ai păstrat-o vie, şi pe care acuma, din vanitate, vrei s-o ridiculizezi puţin. Aşa, domnule profesor ! Şi la revedere !

Plecînd, Toma Novac recunoscu în sine că are dreptate Aleman. Îi era chiar ruşine că a venit cu asemenea obiecţiunii ridicole, cînd ar fi putut să respingă temelia construcţiei fantastice pe care un filozof ca el nici n-ar trebui să-şi piardă vremea s-o asculte. Pe urmă îşi zise că ridicol e însuşi interesul ce-l arată lui Aleman şi se hotărî să sfîrşească şi să-şi vază de ocupaţiile obişnuite.

Cu toate acestea continua să combată în gînd, mereu, pe bătrînul Aleman şi găsi o întrebare care îl îndemnă stăruitor să-i facă o nouă vizită :

— Mai este ceva, domnule Aleman... Încă nu mi-ai spus. Se vede că ţi-a scăpat sau că nici dumneata nu eşti lămurit. Ce se întîmplă cu sufletul omului între sfîrşitul unei vieţi şi începutul celei noi, între moartea trecută şi naşterea viitoare ?

Tudor Aleman, parc-ar fi aşteptat de mult întrebarea, îi servi o explicaţie foarte amănunţită : planul lumii materiale, planul lumii spirituale, planul intermediar... Toma îşi pierdu răbdarea :

— Planuri, mereu planuri ! Dar de unde ici certitudinea existenţei planurilor dumitale ? Un cuvînt explică alt cuvînt...

— Certitudine nu există, firește ! răspunse bătrînul, liniştit. Nici chiar în planul lumii materiale în care trăim acuma ! Ai dumneata baremi certitudinea propriei existenţe ? Simţurile singure le avem ca dovezi ale existenţei. Dar arată oare ele realitatea, cînd însăşi materia din care sînt alcătuite are o realitate problematică, de vreme ce esenţa ei e energie, adică un cuvînt, adică nimic ? Mai reală existenţă au ideile răsărite din suflet, deci dintr-o esenţă spirituală. Ele nu cer dovezi palpabile, fiindcă nu poţi dovedi spiritualitatea din materialitate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Dovada realității lor o oferă ele însele prin apariția lor spontană.

— Tocmai spontană nu s-ar putea zice — întrerupse Toma Novac. Ca să apară o idee, se cere mai întîi un creier, deci tot o materie.

— Crezi dumneata că ideile n-ar putea avea o existență independentă de vreun creier oarecare? întrebă Aleman repede.

— Dar atunci ce nevoie mai ai de suflet? Atunci între suflet și idee ar fi o identitate!

— Și n-ar fi oare mai realistă explicația complexului sufletesc? se bucură bătrînul. Închipuiește-ți și judecă: celula inițială să fie temnița unei idei. Cu cît se dezvoltă trupul material, cu atît ideea crește, se complică, se ramifică, pînă ce redobîndește conștiința existenței sale proprii independente sau pînă ce se ridică din nou la ideea pură ce a fost înainte de unirea cu materia. Nu se poate? Ți se par mai plauzibile explicațiile materialiste care, cînd dau de vreo dificultate o lichidează cu o strîngere dispreţuitoare din umeri, ca dumneata acuma, sau cu o vorbă magică: subconștient, eu, transformări?

Toma nu se putu stăpîni să nu-i spuie:

— Bine, dar dumneata nu bagi de seamă că, ironizînd știința care lucrează cu noțiuni, nu încetezi totuși a-ți demonstra înțelepciunea tot prin cuvinte, că toată construcția dumitale nu e în realitate decît o cetate de cuvinte?

Aleman se roși parcă l-ar fi pălmuit. Tăcu. Într-un tîrziu zise:

— Dacă dumneata te-ai oprit numai la cuvinte, atunci ți-am vorbit în zadar și-mi pare rău că ne-am pierdut vremea!

Se despărțiră într-o atmosferă de răceală.

Toma Novac însă n-avea păreri de rău. Își zicea că nu se putea lăsa pînă la capăt amăgit de niște fantasmagorii de bătrîn fără ocupație. Ar fi fost și umilitor pentru un profesor de filozofie. Și nici măcar nu are să-și imputе nimic, deoarece i-a arătat o indulgență excesivă, l-a ascultat, a încercat să-l convingă fără a-l jigni. Dar fanaticii așa sînt, egoiști!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romaniantranslations.ro/?id=1901-1932

Peste cîteva zile însă se pomeni cu Tudor Aleman. Venea ca un pocăit. Toma se înduioșă și se gîndi că a fost brutal cu bătrînul.

— Să nu mai vorbim despre lucruri care !... murmură Aleman, ridicînd ochii în sus fără a sfîrși gîndul.

Totuși vorbiră mereu. Se supărau, cînd unul, cînd altul, reveneau, reîncepeau. Se vedeau din ce în ce mai des. Erau prieteni. Aleman îi povesti cum a ajuns să creadă în ceea ce disprețuise totdeauna. De multe ori plîngea, socotind că viața i-a fost zadarnică și va trebui s-o reia cine știe unde și cînd.

— Asta înseamnă că nici soluția d-tale nu fericește pe om ! triumfă Toma.

— Nu fericește, dar cel puțin consolează ! ripostă bătrînul, înviorîndu-se îndată, parcă ar fi încercat să-i smulgă pămîntul de sub picioare. Dacă n-am putut avea parte de fericire în viața aceasta, am cel puțin siguranța că fericirea mă așteaptă negreșit într-o viață viitoare. A recunoaște și a plînge zădărnicia unei vieți întîmplătoare e tocmai încrederea în dreptatea providenței divine ! În orice caz moartea nu mai are nici o putere asupra mea și o pot privi în față fără strîngere de inimă !

Toma Novac îi vorbea despre zbuciumările tinerești, despre călătoriile făcute și plănuite. Aleman și aici descoperea posibilități de verificare :

— Ai dorit să călătorești prin India, Mezopotania, Egipt, Italia... Ei bine, ai dorit fiindcă unele din viețile dumitale trecute le-ai trăit pe acolo ! De ce ți se pare așa curios ?

— Dumneata în toate găsești dovezi fanteziste pentru sistemul dumitale ! zîmbi Toma. Am dorit să cunosc anume țări pentru că mă interesează, și mă interesează pentru că am citit despre ele, despre trecutul lor, mai mult decît despre altele !

— Bine, bine, dar nu te gîndești : de ce ai citit mai mult despre unele decît despre altele ?

— Așa s-a nimerit, întîi, și pe urmă fiindcă științele noastre s-au ocupat pînă azi mai de aproape de piramidele din Egipt decît de cele mexicane de la Teotihuacan, de pildă !

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Nu se înțeleseră, firește. De altfel Aleman, cînd nu răzbea cu argumentele, îi preciza tot mai des că se va convinge în clipa morții și a verificării supreme. Toma socotea cam tardivă verificarea dar, pentru salvarea armoniei, o admitea și chiar îi făgăduia că are să-și aducă aminte neapărat atunci de sistemul Aleman. Apoi rideau amîndoi, împăcați.

Veni primăvara. Toma Novac parcă întinerea. Nu mai avea răbdare să stea în casă. Toată ziua hoinărea ca un strengar. Și mereu i se părea că trebuie să se întîlnească cu cineva, încît uneori se gîndea înveselit :

— Te pomenești că-mi găsesc mireasa și fericesc pe d-na Brebenaru.

Într-o dimineață de început de mai ieși de-acasă pe jos. Era așteptat de niște colegi, la universitate. Pornise însă cu o oră mai devreme, să aibă răgaz să se plimbe. Îi bătea inima.

— Parcă m-aș duce la o întîlnire amoroasă ! își zise, ajungînd în Calea Victoriei. Și doar nu mă așteaptă decît niște discuții plicticoase.

În piața palatului avu o tresărire ciudată. Își aruncase ochii pe celălalt trotuar și zărise o femeie necunoscută la brațul unui bărbat necunoscut. O vedea numai din spate și totuși simțea că o cunoaște. Iuți pașii, trecu dincolo, pe urmele perechii străine. Un val de rușine apăru și se stinse într-însul :

— Pare-aș fi copil... Unde-i demnitatea ?

În aceeași clipă, ca și cînd ar fi făcut-o înadins, fiindcă îl simțise, femeia opri pe bărbatul ei, se întorseseră înapoi spre o vitrină.

Toma Novac o văzu mai bine. Era într-o haină albă, cu pălărie albă. Sînii rotunzi tremurau ca de o bucurie neașteptată. Cîrlionți blonzi îi gîdilau obrajii. Buzele surideau. Privirea însă îi alerga de ici-colo, iscoditoare. Toma știa că pe el îl caută. Oameni nepăsători îi despărțeau, treceau, se îmbulzeau. Totuși privirile lor se găsiră. Ochii ei erau verzi, mari, cu o lumină tainică, moale și învăluitoare ca o îmbrățișare. Sufletul lui se înfioră pînă în temelii, parcă i s-ar fi lămurit deodată o lume în care pînă azi a bîjbîit ca orbul fără călăuză. Pe fața

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr-1901-1932

ei se ivi o umbră de uimire. Era semnul că în inima ei s-a petrecut aceeași revelație.

Ciocnirea privirilor ținu mai puțin de o secundă. Femeia cu bărbatul se apropiau. Toma, în neștire, se opri la aceeași vitrină, lîngă ea. Îi auzi glasul, dulce și mătăsos, tremurînd. Vorbea o limbă străină. Bărbatul răspundea rar, gros, indiferent. Era înalt, ras, cu figura tăbăcită și blîndă. Toma îl ura.

Apoi perechea porni înainte. Novac mai rămase la vitrină pînă se depărtară cîțiva pași. Îi urmări. Lumea era tot mai deasă pe trotoar, încît trebuia să dea din coate ca să se poată ține după ei. Din cînd în cînd îi vedea silueta, cu șoldurile legănîndu-se ritmic, chemătoare. Nu îndrăznea să se apropie prea tare. Îi era frică să nu facă o prostie. Își surprindea uneori gîndul de a o smulge de la brațul străinului, cu orice risc. Se stăpînea zicîndu-și într-una :

— Și totuși o cunosc de undeva... Am mai întîlnit-o...

Se pomeni iar lîngă ei. Trebuia să-i mai soarbă privirea. Voia să-i întreacă și apoi să se întoarcă, să-i încrucișeze. Deodată însă auzi la doi pași :

— Domnule Novac !... Toma !... Ce Dumnezeu ! Nici nu mai vrei să-ți cunoști prietenii de treci așa ?

Era d-na Brebenaru, zgomotoasă, încălzită. Tocmai ieșise dintr-un magazin. Toma trebui să stea pe loc, mai aruncînd o privire spre necunoscuta care, auzind glasul d-nei Brebenaru, întoarse capul, parcă ar fi vrut să profite de un pretext. În ochii ei era aceeași lumină caldă, acum însă muiată într-o tristețe.

— Mi se pare că ești strengar ? îl dojeni d-na Brebenaru, prinzînd privirea lui pierdută. Și eu care mă zbat mereu să te însor ! Va să zică de aceea fugi dumneata de ofițerul stării civile ca dracul de tămîie ! Îți plac mai bine strengăriile, nu-i așa ? Uite, cum înșală aparențele. Eu te credeam nevinovat ca o fată mare ! Dar acuma bine că te-am prins ! Să poftești să-mi faci curte și mie și să mă însoțești pînă...

Toma stătea pe spini. Zîmbi de nevoie, se scuză că are o conferință și chiar a întîrziat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Atunci du-te, du-te ! se milostivi doamna. O fi conferință, o fi vreo cucoană, iacă te las ! Să nu zici că din pricina mea...

Îi sărută mîna parcimonios, blestemînd în gînd ceasul cînd a cunoscut-o. Alergă pînă în colț, uitîndu-se îngrijorat în toate părțile... Oamenii se îmbulzeau, rîdeau gălăgioși, veseli, mereu alții și parcă mereu aceiași. În mijlocul lor, Toma Novac, cu ochii umflați de spaimă, era ca un naufragiat care pierde, clipă cu clipă, orice speranță de salvare. Se repezi pe bulevard în sus și în jos, apoi iar pe Calea Victoriei, revenind tot în același loc, tot mai deznădăjduit. Se învîrti acolo pînă tîrziu. Ajunse acasă zdrobit. Izbucni în plîns zguduitor. I se părea că și-a pierdut inima.

5

O ZI ÎNTREAGĂ ÎȘI MĂCINĂ DUREREA în taină. Încercă toate șireteniile să-și înșele sufletul. A fost o femeie ca atîtea mii de mii. A dispărut ? Îi va ieși în cale alta, cum i-a ieșit asta. Dar ca asta nu e nici una în lume ! Era frumoasă ? Sînt altele mult și mult mai frumoase. N-are decît să întindă mîna. Dar tainele din ochii ei !

A doua zi veni Aleman, de dimineață, parcă ar fi bănuit ceva. Toma îl îmbrățișă, plînse și-i mărturisi desperarea. Îl înăbușea taina iubirii. Bătrînul își freca mîinile, vesel, încîntat și numaidecît începu să-i explice că poate să fie chiar femeia pe care trebuie s-o întîlnească într-una din cele șapte vieți.

— Domnule Aleman — izbucni Toma îndurerat — te rog, te implor, nu mă mai chinui acuma cu viețile dumitale ! Lasă-mă ! Crede-mă ! Ce vieți ! O iubesc, înțelegi ? E singura femeie pe care am iubit-o, e...

— Asta spunea și eu ! întări Aleman, netulburat. E perechea divină...

— Trebuie s-o găsesc, chiar de-ar fi să răscolesc toate casele din București ! jură apoi Toma.

Două zile nu făcu însă decît să se tînguiască. Aleman venea să-i ție isonul și, profitînd de ocazie, ames-

16
Muzeul Digital al Romanului Românesc

teca pe necunoscuta tulburătoare în rețeaua concepției lui asupra lumii, întrebuințînd apariția și dispariția ei ciudată ca motive demonstrative pentru anume amănunte complimentare. Toma se imblînzea îndată ce în vorbele lui prindea speranța de a o revedea. Atunci îi punea și întrebări care pe Aleman îl umpleau de bucurie, fiindcă în ele simțea, în sfîrșit, începutul credinței.

— Evident că trebuie să fie o evoluție a sufletului în ascensiunea celor șapte vieți terestre! se înflăcăra bătrînul. Dar, firește, nu una conformă cu logica umană, ci potrivită legilor divine pe care mintea noastră numai în momente rare le poate simți. Astfel diferitele vieți aicătuiesc una singură, cu suișuri și coborîșuri, cu bucurii și suferințe puse în slujba aceleiași rîvne supreme. De aceea, peste secolele sau mileniile ce despart în timp și spațiu viețile pămîntești ale aceluiași suflet, scîntei de amintiri înnoadă fire care vibrează uneori în inima omului. Reminiscențe stranii răsar brusc, doruri vagi, visuri ciudate, uri inexplicabile — toate mărturii ale existențelor vechi din noi. Experiențele grele dintr-o viață nu rămîn fără efecte în alta, următoare. O decepție adîncă trebuie să aibă repercusiuni în privința caracterului general al vieții viitoare.

Toma Novac își dădu seama că, stînd cu mîinile în sîn și visînd, n-are s-o mai găsească niciodată. Poate, dacă ar fi mers a doua zi și ar fi așteptat pe același drum, ar fi și întîlnit-o!

Se înființă în Piața Sărindar și stătu la pîndă, răzimat de bara unei vitrine, între tineri spilcuiți și fără rost, care cochetau cu femeile ușoare ce-și plimbau, neobosite, fardurile și decoltajele pe trotuarul înțesat de lume. De cîte ori zărea o pălărie albă, tresărea. Pleca de-acolo cel din urmă, deși venea cel dintîi.

Erau șase zile de cînd o pierduse. Seara veni acasă mai abătut. Așteptarea, în același loc, i se părea că a fost o copilărie. Cum să iasă ea, ca o funcționară comercială, la aceeași oră, pe Calea Victoriei? A trecut o dată? A fost o întîmplare. Cine știe cînd va mai trece? Ar trebui să încremenească în fața vitrinei de dimineață pînă seara ca să se mai repete întîmplarea, dacă cumva n-o fi plecat undeva chiar de-atunci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromanului.ro/index.php/1871/1957

Se culcă tîrziu şi adormi îndată. Avu visuri numai cu ea. I se arătă sub înfăţişări diferite, ca o ademenire, şi se pierdea mereu în clipa cînd era s-o dobîndească. Alerga după ea prin ţări necunoscute, în epoci bizare, aci păstor indian, aci mare dregător egiptean, apoi scriitor într-un templu babilonian, sau cavaler roman, călugăr medieval, revoluţionar provincial... Şi ea îi apărea mereu, îl chema, îl îndemna.

Iată efectele fanteziilor lui Aleman ! se gîndi cînd se deşteptă, simţind totuşi în inimă mai vie icoana ei, parcă visurile l-ar fi purtat prin lumi reale.

Deşi nu mai avea încredere în aşteptarea înşelătoare, deocamdată, pînă va găsi un mijloc mai bun, se duse tot acolo, chiar mai devreme ca-n zilele trecute. Stătu. După amiazi răbdarea îl părăsi din ce în ce. Se înseră. Lumea se rărea. Se hotărî să plece şi nici să nu se mai întoarcă în piaţa blestemată. Mai aşteptă totuşi un răstimp. Apoi porni într-o doară, pînă la colţ. Şi deodată îi apăru atît de aproape că îi atinse rochia albă cu pulpana hainei. Se opri, fulgerat. Îi întîlni ochii, în care văzu clar aprinzîndu-se o filfîire de bucurie. Era tot la braţul străinului. La marginea trotuarului îşi încetini mersul, aşteptînd să treacă nişte maşini, pe urmă traversară Calea Victoriei, repede, şi coborîră pe bulevard. Toma Novac îşi reveni şi se luă după ei, cuprins de o fericire care-i fîrbea sîngele. Se ţinea la o distanţă potrivită, că nu bage de seamă că-i urmăreşte şi totuşi să nu-i piardă din ochi. Intrară într-un restaurant. Toma se plimbă de cîteva ori prin faţa uşii. Îi veni în minte că sala poate să aibă şi altă ieşire, încît în vreme ce el aşteaptă aici, ei vor dispare fără să-i zărească. Năvăli înăuntru, desperat. Se uită împrejur. Îi văzu. La cîţiva paşi găsi o mescioară liberă. Se aşeză, trăgînd cu coada ochiului spre ea. Îl privea cu o uimire plină de mulţumire. Un chelner îi puse o listă dinainte.

— Dă-mi ce vrei, orice, indiferent !

Chelnerul stărui. Îl goni. Îi aduse mîncări. Deabia le atinse. O vedea numai pe ea, deşi nu se uita într-acolo de loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/tdrr1901-1942

Apoi, deodată simți că ei s-au ridicat de la masă. Se îngrozi. Strigă răgușit :

— Plata !... Iute, iute !

— Imediat vine, imediat ! îl liniști chelnerul, mîngîind nota.

Toma îi văzu la ieșire. Întîlni privirea ei. Se socotea pierdut. Nici măcar n-avea bani mărunți. Aruncă o bancnotă de o mie și alergă, bolborosind :

— Oprește restul !

Chelnerul se închină pînă la pămînt, mulțumi fericit. Îl credea nebun.

În stradă, Toma se potoli. Pertractau cu un șofer, care nici nu catadicsea să-i privească. Porniră tot pe jos, pe unde veniseră. Toma Novac binecuvîntă indolența șoferului.

Din bulevard apucară pe strada Batiște, apoi pe niște ulicioare scurte, tăcute. Toma, ca să nu fie observat, mergea mereu pe celălalt trotuar, ascultînd uneori ecoul pașilor lor. Dispărură iar într-o stradă. Toma alergă pînă la colț. Se opriseră în fața unei case. Se apropie tiptil. Auzi scîrțiit de chei în broască și pe urmă poarta trîntindu-se cu zgomot de fier.

Peste drum era o băcănie cu cîrciumă. Toma trecu într-acolo, hotărît să întrebe cine șade în casa unde a intrat ea. Două ferestre se luminară deodată. O văzu scoțîndu-și pălăria, zîmbind, apoi veni la geam să tragă transperantul. Brațul ei se înălța și se cobora parcă ar fi făcut semn de chemare către Toma pe care îl simțea în întunericul nopții. Lumina se mai filtră gălbuie prin perdelele închise poate o jumătate de oră. Pe urmă se stinse.

Toma Novac se gîndise să vegheze aici pînă a doua zi, să nu se întîmple s-o piardă iar. În clipa cînd se întunecară ferestrele își luă seama. De-acum i-a găsit cuibul. N-are nici un rost să-i păzească. Mai bine să vie mîine dis-de-dimineață, odihnit. Casa o cunoaște : două ferestre în stradă, poarta de fier împletit îngrădind o curte cît palma. În colț, un felinar lumina tăblița indicatoare : Strada Albă.

A doua zi, Toma Novac fu primul client al băcănici din Strada Albă. Se așeză lîngă fereastră să poată observa

Muzeul Digital al Romanului Românesc

orice mișcare în casa de peste drum. Tîrgui lucruri la care nu se gîndise niciodată, bău cîteva pahare de vin acru și înghiți diverse gustări rămase de ieri. Trebuia să-și justifice ședeiea îndelungată în prăvălie.

În sfîrșit, pe la zece poarta se deschise. Străinul cu pălărie de paie și baston apăru. Toma îl recunoscu și se înfricoșă. Încă nu se hotărîse ce are să facă, deși avusese atîta timp. Îl văzu pornind spre colțul străzii, pe unde au venit aseară. Peste drum un transperant se ridică într-o fereastră. Nu se zărea însă nimeni.

Toma se sculase în picioare. Plăti. Îi tremurau mîinile. Apoi se repezi afară, parcă ar fi întîrziat de la o întîlnire. Făcu cîțiva pași pe trotuar, șovăi. În sfîrșit, trecu grăbit strada, intră pe poarta de fier, urcă scara și bătu la ușă. În aceeași clipă se deschise, parcă ar fi fost așteptat și nici n-ar mai fi fost nevoie să bată. Se trezi într-un vestibul puțin întunecos. Auzi în urma lui învîrtindu-se cheia de două ori, dar nu se uită înapoi. Simțea că trebuie să fie ea și parcă nu îndrăznea s-o privească. Fîșiit de stofă mătăsoasă alunecă pe lîngă dînsul și un parfum discret de verbină.

După singurul transperant ridicat, Toma recunoscu odaia dinspre stradă. Apoi toate gîndurile îi pierîră și sufletul lui rămase gol în fața ei. Numai pe ea o mai vedea, parcă ar fi dispărut lumea întreagă. Și ea stătea, sprijinită de speteaza unui fotoliu, dreaptă, uimită, înfășurîndu-se cu amîndouă brațele goale în haina ușoară, de frică să nu-i alunece. Un val de soare o încadra într-o aureolă viorie. Pieptul alb se zbuciuma.

Se priveau. Privirile lor vorbeau. Așteptări, dureri, deznădejdi și bucurii străvechi înviau în sufletele lor, inseninîndu-le fericirea. Se cunoșteau dintru începutul-începuturilor și cunoștința era pentru eternitate.

— Tu ! murmurau buzele ei cu glas dulce ca un strop de miere proaspătă.

— Tu ! șopti Toma, înăbușit, ca dintr-o altă lume.

Apoi brațele ei se deschiseră într-o așteptare mare. Haina alunecă în jos de pe umerii ei rotunzi, mîngîindu-i corpul ca o sărutare prelungă. Toma Novac îi cuprinse mijlocul. Ea, cu brațele calde, îi înfășură gîtul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1912

Toma îndurerat de fericire.

Își aflaseră numele de-abia după ce, într-o îmbrățișare vijelioasă, sufletele lor s-au topit într-unul singur. Își povestiră trecutul și povestirea o întrerupeau prin sărutări care le spuneau mai mult decît toate cuvintele născocite de mintea omenească.

Ileana era de douăzeci și patru de ani și de șase ani măritată cu Ștefan Alexandrovici Poplinski. Mărturisi că l-a luat din dragoste și l-a iubit numai pe el pînă ce a zărit dăunăzi pe Toma. E un om foarte bun, blînd și sentimental. Dacă ar izbuti să salveze măcar o parte din pămînturile strămoșești, viitorul lor ar fi asigurat. Sosiră la București să se intereseze de soarta moșiei. Se gîndeau să se stabilească aici, mai ales dacă ar avea noroc să-și redobîndească averea.

Erau acum de două luni în Capitală, fără a fi ajuns să descurce lucrurile. Se izbea de greutăți bănești și nici pe Ileana nu se îndura s-o lase singură. Aici trăiesc foarte cumpătat. Nu au nici un servitor. Ea singură îngrijește apartamentul mobilat.

Pe urmă Toma se oferi să le fie de ajutor.

Ileana îi ceru să facă întîi cunoștință cu Poplinski. Toma refuză și-i spuse că-l urăște. Ea insistă :

— Aveți să vă împrieteniți, ai să vezi ! E o inimă de aur.

Îi făcu ea planul cum să intre în vorbă fără să-i trezească bănuieli. Toma se încăpățînă. I se părea o nedemnitate ceea ce i se cerea. Se gîndea cum s-o smulgă din mîinile lui, nu să se apropie de el.

În sfîrșit, trebui să plece. Cînd ajunse acasă își aduse aminte că nici cel puțin nu s-a înțeles cu Ileana cînd s-o mai vază. Despărțirea de ea îl chinuia. Îi venea să se întoarcă să înfrunte pe Poplinski.

Seara nu se mai putu stăpîni. Se duse la restaurantul de pe bulevard. Nu intră pînă nu se convinse că Ileana cu Poplinski sînt înlăuntru. Întîlni în treacăt privirea ei care îl îndemna. Se apropie, ceru voie să se așeze. Apoi se prezintă. Planul ei se împlinise.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Poplinski era într-adevăr simpatic. Vorbeau nemțește, dar Ileana nu înțelegea bine. Cu ea vorbea romînește. Rîdea. Toma îi invită să-i vadă casa, să prînzească o dată împreună. Poplinski primi numaidecît, mărturisind fără înconjur că ar fi fericit să scape de restaurant măcar o zi.

Se împrietenira, precum prevestise Ileana. Se ducea și Toma pe la ei, veneau și ei pe la dînsul. Cu cît se legau însă, cu atît Toma își vedea nădejdea mai întunecată. Cu ea singură de-abia se mai putea întîlni. Trebuia să umble cu Poplinski pe la ministere, pe la avocați. De cîte ori i se plîngea, ea zîmbea, și șoptea :

— Lasă, Toma, fii răbdător...

Avea glasul moale și îndulcea cuvintele moldovenește. Toma era ca un cîine care, cînd se uită în ochii stăpînei, pierde orice îndîrjire.

În sfîrșit, după cinci săptămîni, îi ceru energic să se despartă de Poplinski. Ea se înduioșă și plînse. Îi mărturisi că n-are curajul să-l părăsească tocmai acum cînd e atît de nenorocit. Poplinski s-ar sinucide, dacă cumva n-ar omorî-o mai întîi pe ea. E blajin, dar disperarea cine știe ce-ar face dintr-însul.

Toma cunoscu iar ceasuri de chinuri, ca în zilele cînd o pierduse întîia oară. Îndoielli îi rodeau inima. Dacă Ileana îl ține în cumpănă cu celălalt, înseamnă că el nu e mai mult pentru ea decît Poplinski. Atunci toate închipuirile lui despre o iubire extraordinară au fost deșertăciuni bolnave.

Peste cîteva zile însă găsi pe Ileana veselă, zburdînd ca o pasăre :

— Acuma îl las, Toma, pe Poplinski ! Acuma trebuie să-l las ! Îmi pare rău că va suferi din pricina mea, dar nu se mai poate !

Toma se zăpăci de bucurie. Nu mai voia să-i dea drumul. Să vie în casa lui și se însărcinează el să se descurce cu Poplinski. Nu-i pasă nici de scandal, dacă ar fi să fie ! Ileana îl mulcomi cu o vorbă care îl făcu mai fericit :

— Pentru copilul nostru trebuie să fii cuminte...

Pînă azi Toma Novac își tăinuise iubirea chiar față de Aleman. Acuma sufletul îi era atît de plin de mîndrie că nu și-o mai putea ascunde. Bătrînul nu se mira

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/mari1901-1932

de loc. Bănuise că a întîlnit-o, tocmai fiindcă nu i-a mai vorbit despre ea.

— Dacă e într-adevăr perechea dumitale și v-ați unit, înseamnă că vi s-a împlinit destinul divin ! declară Aleman cu ochii înlăcrimați. Fericirea dumneavoastră e fericirea adevărată !

Toma rîse și-l bătu pe umăr :

— Veșnic cu sistemul dumitale ! Veșnic ! Ești un romantic incurabil, domnule Aleman !

— Pe dumneata nici fericirea nu te poate convinge ? întrebă serios bătrînul.

— Să mă convingă ? se minună Toma. Adică îți închipui că omul fericit trebuie să se gîndească la moarte ? Parc-ai fi dricar, prietene !

— Atunci, în ciuda tuturor dovezilor, nu crezi ?

— Cred, cred tot ce vrei ! strigă Toma Novac deodată cu o strălucire în față. Fiindcă vreau să-ți fac plăcerea, vreau să fii și dumneata fericit, să fie toată lumea fericită ! Iubirea e taina tainelor, domnule Aleman !

În ajun ținură toți trei sfat. Poplinski părea posomorit și avea tremurări ciudate în priviri. Se plîngea că vor fi mari cheltuieli, dar arăta multă încredere. Toma, cu discreția cuvenită, îi oferi un împrumut pînă se vor aranja cu moșia. Ileana protestă, dar Poplinski primi cu un surîs amar :

— Emigrantul poate să împrumute de la prieteni. Altfel ar trebui să piară.

Se uită la Toma, lung, scrutător. Toma plecă ochii și spuse repede că, între prieteni, nu se cuvine să fie neîncredere ori sfială, că e fericit să poată face un serviciu atît de neînsemnat lui Poplinski, un om încîntător...

— Încîntător, exact ! mormăi Polinski, întunecat.

Ileana aștepta acuma întrebarea de care îi era frică. Veni, dar atît de moale parcă însuși Poplinski ar fi făcut-o numai de formă. Ea începu să-i explice că nu se simte tocmai bine, că o călătorie lungă ar îmbolnăvi-o de tot. Poplinski se împăcă îndată și nu mai stărui. Toma se înfricoșă de bătăile inimii sale, își mușca buzele să-și stăpînească bucuria.

Pe urmă Poplinski își aduse aminte că nu poate pleca la drum fără nici o armă. Cum să umble cu mîna goală ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Toma crezu că e un pretext prin care vrea să amîne plecarea, să le răstoarne toate planurile. Se înfioră. Îi dădu dreptate şi-i spuse că el are arme acasă.

— Dacă ai vrea să-mi faci o plăcere, ţi-aş aduce eu un revolver bun — urmă dînsul, frecîndu-şi încurcat mîinile. De altfel mă gîndeam să te însoţesc pînă la gară...

Poplinski îi mulţumi, strîngîndu-i mîna şi îmbrăţişîndu-l :

— Eşti un prieten adevărat !

Toma n-avea nici o armă, afară de o carabină nemţească stricată pe care o păstra ca amintire din campanie. Trebui să alerge, să cumpere un revolver. Se felicită pentru ideea ce a avut-o. Petrecîndu-l la gară, va fi sigur că a plecat.

Veni mai devreme. Ileana pregătea geamantanul şi plîngea. Toma vru să-i arate lui Poplinski cum se mînuieşte revolverul.

— Mulţumesc... ounosc ! rîse emigrantul. Sîntem prieteni vechi !

Se apropia ora trenului. Ileana se aruncă în braţele lui Poplinski, hohotind parcă i-ar fi cerut iertare. Poplinski o strînse la piept, mişcat, bolborosind :

— Ileana, Ileana... Fii cuminte !... Nu plec departe... Şi apoi nu mai eşti singură...

Toma se simţi obligat să murmure :

— Dacă doamna îmi dă voie, am să mă interesez din cînd în cînd...

— Te rog eu, mult ! zise Poplinski, fără să se uite la el, mîngîind spatele femeii.

Apoi coborîră în curtea mică, pavată. Din uşă, Ileana strigă blînd, făcînd semn cu mîna :

— Să nu stai mult, Saşa ! Să te întorci numaidecît !

— Da, da... Mă întorc numaidecît ! răspunse Poplinski.

Se înserase. Pînă la gară se întunecă. Trenul era încărcat. Poplinski de-abia găsi un loc pe coridor :

— N-are a face. Pot sta şi în picioare.

Se îmbrăţişară şi se sărutară. Toma rămase pe peron pînă ce trenul dispăru în noapte. Atunci fu cuprins de remuşcări. Se simţea umilit şi ticăloşit. Purtarea lui faţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de Poplinski i se părea murdară. Regreta că a ascultat pe Ileana și a legat cunoștință și prietenie cu el.

— Acuma e prea tîrziu ! Acuma ce-mi mai pasă de Poplinski ? zise apoi scuturîndu-se de gîndurile negre. Ileana mă așteaptă !

O găsi puțin întristată, parcă și ea ar fi avut remușcările lui.

— Bietul Sașa ! murmură Ileana. Ce mîhnit are să fie cînd se va întoarce și eu nu voi mai fi aici !

Se priviră adînc în ochi și uitară îndată pe Poplinski. Simțeau că nimic nu are importanță în lume afară de iubirea lor. Se vedeau, unul în ochii celuilalt, ca în oglinda veșniciei.

Toma îi spuse că vor pleca mîine dimineață, deocamdată în Italia. Dar nu mai vrea să fie despărțit de ea nici noaptea aceasta. Să-și stringă ce dorește și pe urmă vor merge la el acasă. Ileana se apucă bucuroasă să-și adune nimicurile la care ținea. El îi ajuta. Se opreau descori și se îmbrățișau mereu, parcă s-ar fi văzut întîia oară. Își împrospătau amănuntele trecutului.

— Sînt tocmai șapte săptămîni de cînd am intrat aici necunoscut ! zise Toma, suspinînd de bucuria amintirii.

— Te așteptam, deși nu te cunoșteam — îngină Ileana. Inima mea te dorea de mult, parcă de cînd lumea !

Ședeau pe divanul larg care adăpostise întîia lor îmbrățișare. Se doreau ca și atunci. Toma îi înlănțui mijlocul și ea se lăsă pierdută pe spate, cu buzele însetate.

— Ileana, iubirea mea divină ! șopti Toma, sorbindu-i respirația într-o sărutare dureroasă.

Odaia se umplu de suspinele iubirii, încît nu se mai auzi zgomotul ușii care se deschise și se închise. De-abia într-un tîrziu, Ileana văzu în pervazul dormitorului, încremenit ca o stafie, cu ochii ieșiți din orbite, pe Poplinski. Groaza îi înăbuși glasul o clipă. Toma înțelese din privirea ei primejdia. Săriră amîndoi în picioare. Poplinski mormăi atunci calm, parcă și-ar fi pregătit de mult vorbele :

— Bănuiam. Adică nu, știam !... De aceea m-am întors.

În mîna dreaptă atîrnată în jos, Toma zări revolverul pe care i-l dăduse el cu cîteva ore în urmă. Și, într-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc

secundă, pricepu că Poplinski a simțit de mult iubirea lor, că plecarea în Basarabia a fost născocită înadins ca să-i surprindă. Întîlni privirea lui și acolo își văzu osînda. N-avea putere să rostească nici un cuvînt, dar buzele i se mișcau neputincioase.

Cînd Poplinski ridică arma, Ileana strigă frîngîndu-și mîinile :

— Nu-l omorî, Saşa !... Nu-i el vinovat !... Eu sînt vinovată... Îl iubesc, Saşa ?... Iartă-mă, Saşa !

Toma Novac, parcă nici n-ar fi auzit strigătul ei, se gîndi cu groază că muscalul ar putea să omoare pe Ileana. Se repezi desperat înaintea ei, acoperind-o cu corpul lui. În aceeași clipă odaia răbufni cumplit de patru împușcături în care se amestecă țipătul femeii, ascuțit de spaimă, ca și cînd i s-ar fi sfîșiat sufletul.

— A lovit pe Ileana ! îi trecu lui Toma prin minte.

Vru să se întoarcă spre ea, să vadă, dar se simți deodată clătinîndu-se pe picioare, parcă i s-ar fi îngreuiat corpul și i-ar fi slăbit genunchii.

— Pe mine m-a izbit ! se gîndi atunci. Unde m-o fi izbit, unde ?

I se tulbură înaintea ochilor. Se prăbuşca. Își dădea seama, voia să se împotrivească și nu era în stare. Își pierdu cunoștința.

7

SE DEȘTEPTA ÎNTR-O ODAIE STRĂină. Numai cînd văzu soba de caritate înțelese că se află într-un sanatoriu. Își simțea zdrobit tot corpul. Nu era în stare măcar să-și amintească ce s-a întîmplat și cum a ajuns aici, parcă și amintirea i s-ar fi sfărîmat.

Pe urmă, încet-încet, se reculese. Din haosul minții i se dezvălui întîi Ileana, apoi răbufniturile de revolver. O dată cu gîndul morții îi apăru și Aleman, vorbindu-i despre sistemul lui, numai despre sistem, ca un memento funebru.

Cînd se mai liniști, auzi intrînd pe Ileana cu Aleman și doctorul. Ascultă cu mare atenție explicațiile docto-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

rului. Ei îl credeau pierdut, în vreme ce dînsul era plin de speranțe. Glasul Ilenei îi mîngîia inima. Nu se putu stăpîni. Trebuia să deschidă ochii să-și vindece durerile citindu-i în priviri iubirea. Fericirea însă îl osteni într-atît că nu mai putu închide pleoapele. Vedea pe perete calendarul și pendula.

— Numărul sfînt! se gîndi cu înfiorare blîndă în inimă.

Pe urmă Ileana și Aleman vorbiră ceva, în același timp, dar cuvintele lor i se înjumătățiră în urechi parcă i s-ar fi smuls brusc rădăcinile auzului.

Pe urmă limba pendulei rămase suspendată în stînga, parcă în ochi i s-ar fi stins izvorul luminii.

Pe urmă se gîndi că poate a venit momentul verificării supreme despre care îi tot vorbise Aleman, dar și gîndul se frînse, parcă sufletul i s-ar fi întunecat făcînd loc unei conștiințe în afară de timp și spațiu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

SFÎRȘITUL

— ...ȘI TOTUȘI NU SE POATE ASEmenea verificare !... Ar fi absurdă !

Toma Novac își dădu seama că e complectarea gîndului care i se frînse. Geana de lumină i se aprinse iar în ochi și limba pendulei coborî încet, trecu greoi în dreapta, ca și cînd ar fi vrut să-i demonstreze că într-adevăr timpul nu s-a oprit în loc. Apoi auzi glasul Ilenei și pe al lui Aleman sfîrșind cuvintele întrerupte :

— Scapă-l, doctore, scapă-l !... Te implor !

— ...Ai văzut ce imensă fericire izvorăște din contemplarea eternității ?

Cadranul pendulei, lucios de alb, arăta aceeași oră, parcă minutarele nici nu s-ar fi clintit.

— Asta ar însemna că n-a trecut nici o secundă de cînd...

Gîndul îl supără. În minte îi reveneau desfășurările de vieți, despărțite între ele de secole. Le simțea și nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc

înțelegea. Își aduse aminte cum se zice că, în clipa morții, omul își retrăiește, într-o străfulgerare, întîmplările vieții.

— Da, ultima, da ! își zise istovit. Am fost eu, Toma Novac !... Dar Mahavira și Unamonu, și Gungunum, și Axius, și Adeodatus, și Gaston ?... Tot eu ? Aceiași eu ? Atunci Navamalika, Isit, Hamma, Servilia, Maria, Yvonne ar fi tot Ileana ?... Adică precum spunea Aleman ?... Și dacă toate astea sînt închipuiri care s-au smuls acuma din subconștientul meu ?... De ce însă tocmai acuma ?

Întrebările roiau în creierii lui ca scînteile dintr-un cărbune peste care a căzut un strop de ulei. Îl dureau și-l oboseau. Mișcă puțin bulbii ochilor, parcă privirea ar fi căutat singură pe Ileana. Zgomotele amuțiră împrejur ca retezate cu briciul. O tăcere rece îl înfășură, înțepată doar de tic-tacul pendulei, rar, înăbușit. Mișcarea îi risipi întrebările, dar îi aprinse o durere în inimă, ca și cînd un clește greu ar fi strîns-o din ce în ce mai aspru. Auzi alături plîns înfundat și recunoscu sufletul Ilenei. Plînsul era ca o chemare la care nu mai poate răspunde. Chemarea îi picura în suflet o fericire nemărginită, o merinde pentru o cale necunoscută și nesfîrșit de lungă.

Ochii lui încremeniți priveau acum numai pendula și calendarul din perete. Vedea minutarele care însemnau ora șapte și foaia albă cu un șapte roșu roman și altul negru arab.

— Numărul sfînt al lui Aleman — se gîndi Toma Novac.

Și îndoielile cu șiraguri de întrebări începură iar să-l chinuiască. Limba pendulei se strîmbase în forma unui semn de întrebare.

Apoi, din adîncurile sufletului îi răsări, ca o mîntuire, un val de credință naivă, vrăjindu-i în minte pe Dumnezeu așa cum îl avusese în copilărie, înainte de a se fi ivit întrebările scormonitoare. Și deodată o ușurare mare îi umplu inima. Compasul minutarelor se șterse pe cadranul pendulei și în ochii lui Toma Novac rămase numai albul din ce în ce mai lucitor, ca o lumină mare, blîndă mîngîietoare.

Ileana se prăbuși lîngă pat, gemînd desperată :

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Doctore... moare ! Scapă-l, doctore !... Doctore !

Tudor Aleman strîngea în palma stîngă măciuca de argint a bastonului și se uita țintă în ochii lui Toma, așteptînd un răspuns. Dincolo, sora de caritate Dafina, își ștergea mereu lacrimile, cu o privire de compătimire spre Ileana.

— Ia vezi, doctore, vezi ! murmură Aleman, după o tăcere lungă.

Doctorul Filostrat tresări încurcat. Se apropie de pat și apucă ușor mîna lui Toma. Era rece. Parcă nu i-ar fi venit a crede, se plecă și se uită adînc în ochii mari ai pacientului. Clătină din cap, nemulțumit. Apoi cu vîrful degetului, încercă să coboare pleoapa ochiului drept. Era rece și țeapănă.

— Ce zici, doctore, spune ? întrebă Aleman, înfrigurat.

Filostrat ridică din umeri în semn de nedumerire. Ținea să arate că lucrurile nu s-au petrecut după toate bunele reguli ale științei medicale, care ar fi prescris lui Toma Novac să mai trăiască cel puțin cîteva ceasuri. După ce astfel își îndeplini datoria față de știința lui, își luă cuvenita poză de întristare și rosti grav, aproape teatral :

— S-a sfîrșit.

Aleman se cutremură parcă ar fi primit o veste din altă lume și, uitîndu-se iar în ochii sticloși ai lui Toma, bolborosi ceva cu buzele crispate încît nu se înțelese decît începutul :

— Dumnezeu...

Doctorul auzi cuvîntul și avu un surîs îngăduitor.

Ileana cuprinse mîna rece a mortului, o acoperi cu sărutări, suspinînd în neștire :

— Toma !... Toma !...

B. Institutul Pedagogic de 3 ani - Iași

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramsiveneta.ro/indri1901-1932

CUPRINS

	Începutul	9
Capitolul I	Navamalika	27
Capitolul II	Isit	58
Capitolul III	Hamma	89
Capitolul IV	Servilia	123
Capitolul V	Maria	157
Capitolul VI	Yvonne	188
Capitolul VII	Ileana	221
	Sfîrșitul	253

Redactor : BOGDAN BĂDULESCU
Tehnoredactor : IONEL GHEORGHIU

Apărut 1970. Format 540×840/16. Coli ed. 13,95. Coli tipar 16. A. nr. 2628/970. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 859—31.

Tiparul executat sub comanda nr. 259 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă România

Muzeul Digital al Romanului Românesc